Honvédségi Szemle

65. évfolyam 3. sz.
2011. május

A MAGYAR HONVÉDSÉG KÖZPONTI FOLYÓIRATA

DINAMIKUS EGYÜTTMŰKÖDÉS 2011

Honvédségi Szemle

A MAGYAR HONVÉDSÉG KÖZPONTI FOLYÓIRATA

Megjelenik évente hat alkalommal, minden páratlan hónapban
(január, március, május, július, szeptember, november)

Kiadja a Honvéd Vezérkar

A kiadásért felel:
Orosz Zoltán altábornagy

Szerkesztőbizottság:
Elnök: Orosz Zoltán altábornagy

Tagok:
Bozó Tibor dandártábornok
Dr. Böröndi Gábor dandártábornok
Frigyer László mk. vezérőrnagy
Gulyás Zoltán dandártábornok
Halmai Ottó mk. dandártábornok
Dr. Harai Dénes nyá. ezredes
Hídvégi Krisztina
Huszár János dandártábornok
Juhász István vezérőrnagy
Kiss Zoltán nyá. alezredes
Korom Ferenc ezredes
Lamos Imre dandártábornok
Mihócza Zoltán dandártábornok
Mikusi Zsolt ezredes
Dr. Nagy László nyá. mk. ezredes
Nagy Tibor dandártábornok
Dr. Németh András orvos dandártábornok
Sajner Gyula ezredes
Siposné dr. Kecskeméthy Klára ezredes
Siposs Ernő ezredes
Szpisják József mk. ezredes

A folyóirat kiadásában és terjesztésében közreműködik a Zrínyi Média – HM Kommunikációs Kft.
Felelős vezető: dr. Gubcsi Lajos ügyvezető
Kiadói főszerkesztő: Zsalakó István
Szerkesztőségvezető: dr. Isaszegi János

Szerkesztőség:
Felelős szerkesztő: Kiss Zoltán
Olvasószerkesztő: Győri László
Korrektor: Zilahy Tamás
Szerkesztőségi titkár: Solti Gabriella
Telefon: 272-02; 459-5355
e-mail: hsz@regiment.hu
A szerkesztőség címe:
1087 Budapest, Kerepesi u. 29/B

A tördelés a Zrínyi Média grafikai stúdiójában készült.
Tervezőszerkesztő: Dancs Katalin
Nyomdai munkák: HM Térképészeti Közhasznú Nonprofit Kft.
Felelős vezető: Németh László ügyvezető

Címlapfotó: Demény Andrea hadnagy

Ár nélküli, belső terjesztésű kiadvány.

A folyóirat teljes terjedelmében olvasható a honvedelem.hu digitális könyvtárában és a Honvédségi Szemle Online-on (www.parbeszed.hm.gov.hu)

HU ISSN 2060-1506

A Honvédségi Szemle tagja az Európai Katonai Sajtószövetségnek (EMPA).

A Honvédségi Szemle lapelődei:
Ludovica Academia Közlönye (1873), Magyar Katonai Közlöny, Magyar Mars, Magyar Katonai Szemle, Honvédelem, Új Honvédségi Szemle

Tartalom

Dr. Benkő Tibor vezérezredes:
Elsődleges feladat az ország védelme 1

Demény Andrea hadnagy:
Dinamikus Együttműködés 2011 2

Rolkó Zoltán alezredes:
A harci helikopterek feladatrendszere az országvédelem, valamint a műveleti követelmények tükrében 4

Dr. Tóth Gergely főhadnagy:
Az önvédelem értelmezése a biztonságpolitikában és a nemzetközi jogban, a fogalom evolúciója 7

Zombori István őrnagy:
A Nyitott Égbolt Szerződés részes államai számának növeléséről, az alkalmazási övezet kiterjesztéséről 10

Nagy Norbert őrnagy:
Románia honvédelme (2.) 11

Hársfalvi József mk. őrnagy:
Biztonságpolitikai szakértők az MH Béketámogató Kiképző Központban 17

Az információs hadviselés és a hadtudomány (dr. Bertalan György nyá. alezredes) 18

VEZETÉS – FELKÉSZÍTÉS

Rédei Róbert alezredes:
Az OMLT-ben szerzett tapasztalatok alkalmazásának lehetőségei a missziós felkészítésben 22

Korcsák Tibor okl. mk. alezredes:
A tapasztalat-feldolgozás folyamata és a tapasztalat-feldolgozó képesség elemei 26

Bencsik Péter mk. alezredes – Balló Tamás őrnagy:
Az erők védelmének (FP) képesség alapjai a légierő haderőnemnél 33

Déginé Bulyáki Edit:
A családtámogató rendszer lehetőségei a missziók támogatásában 34

FÓRUM

Atkári Győző alezredes:
A kis és a közepes hatótávolságú légvédelem jövőképe Magyarországon 36

Madarász Gábor százados:
A tüzérségi támogatás aktuális kérdései a manővererők tűztámogató elemei és azok pusztítóképessége tükrében 41

Varga Tamás százados:
A különleges műveleti erők nemzetközi környezetben történő alkalmazásának logisztikai szempontjai. Műveleti tervezés, alkalmazás-előkészítés 47

Dr. Földesi Ferenc nyá. alezredes:
A fegyveres összeütközések áldozatai és azonosításuk. Gondolatok a személyi azonosító jegyről 53

MÚLTUNK

Dr. Kolozsvári Sándor nyá. ezredes:
Budapesttől Aleppóig. In memoriam Halász András 59

SZEMLE

Dr. Szakály Sándor:
Elődök nyomában. Fejezetek a magyar tudományos katonai szaksajtó történetéből 60

Dr. Varga Attila alezredes:
ROE-kézikönyv magyarul, az USNWC honlapján 62

INTERJÚ

NATO-szintű konferencia és egészségügyi bemutató Magyarországon
(Dr. Lengyel Attila orvos ezredes – Szabó Csaba)

A HARCI HELIKOPTEREK FELADATRENDSZERE AZ ORSZÁGVÉDELEM, VALAMINT A MŰVELETI KÖVETELMÉNYEK TÜKRÉBEN 4

AZ OMLT-BEN SZERZETT TAPASZTALATOK ALKALMAZÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI A MISSZIÓS FELKÉSZÍTÉSBEN 22

A CSALÁDTÁMOGATÓ RENDSZER LEHETŐSÉGEI A MISSZIÓK TÁMOGATÁSÁBAN 34

Dr. Benkő Tibor vezérezredes:

ELSŐDLEGES FELADAT AZ ORSZÁG VÉDELME

Dinamikus Együttműködés 2011

A Magyar Honvédség hazánk Alaptörvényében meghatározott alapvető feladata az ország szuverenitásának és területi integritásának védelme, a szövetségi kötelezettségből adódó feladatok végrehajtása, valamint humanitárius tevékenység végzése. E feladatok végrehajtására folyamatosan készen kell állnunk, amelyet a Magyar Honvédség éves kiképzési és felkészítési rendszerének is alá kell támasztania.

A haza fegyveres védelme meghatározó elsődlegessége, valamint a szövetségi együttműködési képességek fenntartása mellett a békeműveleti feladatok magas színvonalú végrehajtásával Magyarország érdekei érvényesítéséhez járulunk hozzá. Katonáink a huszonegyedik század elsődleges veszélyforrása, a nemzetközi terrorizmus fenyegetettségének közelségében is szakmailag felkészülten, becsülettel, tudásuk legjavát adva öregbítik hazánk és egyenruhánk nemzetközi hírnevét.

Legfontosabb feladatunk tehát, hogy felkészítsük katonáinkat a Magyar Honvédség alaprendeltetésére, a haza fegyveres védelmére. Ennek jegyében született döntés az év fő kiképzési rendezvényéről, a Dinamikus Együttműködés 2011 gyakorlat végrehajtásáról. Az éves költségvetés hatékony felhasználása megköveteli tőlünk, hogy az idei évre tervezett kiképzési feladatokat komplex jelleggel, minél intenzívebben e gyakorlat köré összpontosítsuk. Ez a cél vezette azt a döntést is, hogy a gyakorlatot a Vigorous Warrior 2011 többnemzeti egészségügyi rendszergyakorlással összevontan hajtsuk végre. A közös gyakorlatra tervezetten a NATO Egészségügyi Szolgálatfőnökök Tanácsa magyarországi konferenciájával egy időben kerül sor, amely lehetővé teszi az egészségügyi biztosítás feladataiban való szövetségi együttműködés gyakorlását és napjaink e téren jelentkező kihívásaira való megoldások keresését is.

A Dinamikus Együttműködés 2011 gyakorlat elsődleges célja, hogy a résztvevő csapatok begyakorolják a készenlétbe helyezés és átcsoportosítás során végrehajtandó feladataikat, majd ezt követően védelmi művelet során tegyenek tanúbizonyságot országvédelmi feladataik végrehajtási készségéről. A többnemzeti egészségügyi rendszergyakorlás során pedig lehetőség nyílik arra, hogy az egészségügyi biztosítás teljes rendszerét, a harctéri sebesültellátástól az egészségügyi kiürítésen át a tábori és hátországi kórházi szakellátásig, átfogóan megvizsgáljuk, gyakoroltassuk és ellenőrizzük annak működési és együttes alkalmazási képességét.

A német, holland, francia és cseh résztvevőkkel tervezett gyakorlat beállítása szerint egy a szövetségi rendszer elleni feltételezett támadás, magyar szempontból országvédelem helyzetében vizsgálja a NATO-tagországok egészségügyi együttműködési képességét. A gyakorlat során a résztvevők a szövetséges és polgári erők támogatása mellett begyakorolják a Magyar Honvédség harctéri és a hátországban kialakított egészségügyi rendszere elemeinek összehangolt működtetését.

A szövetségi egészségügyi együttműködés részeként a francia egészségügyi erők mobil sebészcsoporttal, a német–holland fél gyors manőverezőképességű dandárszintű egészségügyi központtal, cseh szövetségeseink pedig légi kiürítési képességgel kapcsolódnak be a közös gyakorlásba. Magyar részről a Honvédkórház–ÁEK mobil orvoscsoportja és a mobil biológiai laboratórium-komplexum vesz részt a gyakorlaton. A magyar kezdeményezésre létrejött és hazánkban működő NATO Katona-egészségügyi Kiválósági Központ a gyakorlat menetében bemutatja képességeit. Mindezekből is érzékelhető, hogy a NATO-tagországok közös munkával is keresik azokat az új képességeket, lehetőségeket, amelyek választ adhatnak korunk új katonai kihívásaira, és amelyek képesek megfelelni az újszerű missziós feladatok és az aszimmetrikus hadviselés követelményeinek.

Alapvető érdekünk és kötelességünk, hogy a hazai közvéleményt széleskörűen tájékoztassuk a Magyar Honvédség alaprendeltetésére való felkészülésről. Ezért kiemelten fontosnak tartom, hogy a Dinamikus Együttműködés 2011 gyakorlat minden mozzanata során a nyilvánosság számára is bemutassuk országvédelmi képességeink lényeges elemeit és azok alkalmazását, önállóan és szövetséges környezetben egyaránt.

A 2011. esztendő legfontosabb hazai gyakorlata tervezésében és végrehajtásában résztvevőknek jó munkát, eredményes felkészülést és sikeres megméretést kívánok!

Demény Andrea hadnagy:

DINAMIKUS EGYÜTTMŰKÖDÉS 2011

A Dinamikus Együttműködés 2011 (DE11) gyakorlat a Magyar Honvédség legnagyobb horderejű kiképzési rendezvénye az idei évben. A gyakorlat alapját több egymással kölcsönhatásban lévő, ám önmagában is nagy jelentőséggel bíró kiképzési momentum képezi. Az esemény legfontosabb célja egyrészt lehetőséget biztosítani a katonáknak a felkészülésre, a harcászati-hadműveleti eljárások és módszerek tökéletesítésére; másrészt bemutatni, hogy a Magyar Honvédség állománya adott helyzetben miként tevékenykedik az országvédelmi feladatok végrehajtása során, és milyen harctéri egészségügyi rendszert képes működtetni a szövetséges erőkkel együttműködve.

Harckocsialegység kiképzésen

A gyakorlat tervezését a Honvédelmi Minisztérium Honvéd Vezérkar főnökének iránymutatása és feladatszabása alapján kezdték meg a kijelölt szervek; a Dinamikus Együttműködés 2011 rövid idő alatt az év legkiemelkedőbb hazai gyakorlatává nőtte ki magát.

Napjainkban a Magyar Honvédség alakulatainak szerteágazó feladatai, missziós szerepvállalása miatt egyre kevesebb lehetőség nyílik arra, hogy nagyobb kötelékek, zászlóaljak, harccsoportok összetett, komplex gyakorlaton vegyenek részt. Most a Magyar Honvédség 25. Klapka György Lövészdandár lövészzászlóalja számára érkezett el az idő, hogy az alaprendeltetéséből adódó, az ország védelmével kapcsolatos feladatokat két lövésszázad, a zászlóaljtörzs és a dandár más elemeinek bevonásával módszeresen be tudja gyakoroltatni számtalan missziót megjárt állományával úgy, hogy azt a két lövésszázad éleslövészetével koronázza meg.

A Dinamikus Együttműködés 2011 gyakorlat tervezésének másik szempontja az volt, hogy június elején Budapest ad otthont – a Honvéd Vezérkar Egészségügyi Csoportfőnökségének szervezésében – a NATO Egészségügyi Szolgálatfőnökök Tanácsa (COMEDS) 35. plenáris ülésének. A konferencia részét képezi egy többnemzeti egészségügyi bemutató (Vigorous Warrior 2011, rövidítve VW11), ami szervesen kapcsolódik a fent említett DE11 gyakorlathoz, ugyanis a forgatókönyv szerint, ahol a DE11 véget ér (a sebesültek harctérről történő elszállítása), ott folytatódik a VW11 gyakorlat (a sebesültek megérkeznek az ellátási helyekre).

A Dinamikus Együttműködés 2011 gyakorlat megtervezése és előkészítése a már évek óta csak „gyakorlattervezői bibliaként" emlegetett NATO gyakorlattervezési útmutató 2008. évi kiadása (NATO Bi-SC Exercise Directive 75-3 dated 10 October 2008) alapján történt. A tervezés ezen útmutató és az elöljárói feladatszabás alapján, a gyakorlat kiinduló adatainak meghatározásával kezdődött. A Honvéd Vezérkar főnökének gyakorlatot elrendelő parancsa kiadását követően az események felgyorsultak, a tervezőgépezet beindult.

A Dinamikus Együttműködés 2011 összetettsége (országvédelmi műveletek és katonaegészségügyi tevékenység) mellett nagy kihívást jelentett a gyakorlat tervezésében érintett törzsek részére a megszokottnál (6-8 hónap) rövidebb tervezési idő. Mindösszesen három hónap állt rendelkezésre a gyakorlat megtervezésére, de a korábbi évek hasonló szintű gyakorlatain (Bevetési Irány gyakorlatsorozat) megszerzett tapasztalatoknak, a Honvéd Vezérkar Kiképzési Csoportfőnöksége által nyújtott szakmai segítségnek, valamint az Egészségügyi Csoportfőnökséggel a tervezés során kialakított jó munkakapcsolatnak köszönhetően sikerült eredményesen megbirkózni a feladattal. Így a 2011. május 3-án megrendezett végső koordinációs konferencia zárszavaként a gyakorlat igazgatója elmondhatta: a tervezési folyamat lezárult és már csak apróbb finomításokat kell alkalmazni a gyakorlat megkezdéséig hátralévő időben.

Tatai katonák készülnek a gyakorlatra

Sebesültszállítási feladat gyakorlása: a Mi–8-as helikopter leszállásra készül a Honvédkórház – ÁEK leszállóhelyén

E sorok írásakor a Dinamikus Együttműködés 2011 gyakorlat az alábbiakban jellemezhető számokban: közel 900 fős végrehajtói és kiszolgálói állomány; a betervezett látogatónapon mintegy 300 vendég; közel 300 technikai eszköz, beleértve forgó- és merevszárnyas eszközöket is.

A tervezéssel párhuzamosan zajlottak az egyéni, a kötelék- és a szakfelkészítések. A katonák és alegységek kiképzése és felkészítése egy – szorosan egymásra épülő – kiképzési rendezvénysorozatból állt. A felkészítés az egyes harcostól indult el, majd a kiképzés során mind magasabb és magasabb kötelékek felkészítését célozta meg.

A zászlóalj komplex harcászati gyakorlat, amelyet egy mozzanatában éleslövészettel hajtanak végre, az adott kiképzési ciklus, időszak legmagasabb szintű kiképzési eseménye. Célja, hogy felmérjük egy zászlóalj harcképességét; azt, hogy megelőző kiképzési rendezvények során a különböző szintű kötelékek hogyan sajátították el az ismereteket, milyen összekovácsoltságot értek el, és képesek-e együttműködni a különböző fegyvernemekkel, haderőnemekkel a (harc) feladatok végrehajtása során.

A MH 25. Klapka György Lövészdandár lövészzászlóalja az elmúlt néhány évben számos missziós megmérettetés részese volt, ebből adódóan a felkészítés alapvetően a missziós feladatokra történő célirányos kiképzést foglalta magában. Így a visszamaradt állomány kiképzése a kisalegységek (raj-, szakasz-, maximum századszintű) összekovácsolására korlátozódott. Az év kiképzési eseményének sikere érdekében a felkészülés mozzanatai, egymásra épülve, már februárban elkezdődtek. A szakkiképzéseket először raj-, majd szakasz- és századszinten hajtották végre az alegységek. Az alaposságot jellemzi, hogy a „lövész szakma" csínját-bínját átültették a kiképzési fázisokba, vagyis elméleti foglalkozásokkal, technikai felkészítésekkel, fegyverenként szerkezeti és kezelési ismeretekkel indították a felkészítést, majd a harcászat és a lövészet tárgyköreiben is hasonló módszer szerint kombinálták a feladatokat. Bár a gyakorlat

A földet érés pillanata a kórházépület tetején

a lövészzászlóaljra épül, nemcsak ők, hanem a dandár más elemei is gőzerővel készültek a sikeres végrehajtásra. A harci támogató zászlóalj harckocsi- és tüzéralegységei is ugyanilyen alapossággal készültek fel; mind elméleti, mind gyakorlati síkon lelkiismeretesen végrehajtották a szükséges kiképzési momentumokat. A logisztikai zászlóalj maximális erővel dolgozott a technika tökéletesítésén és az elhelyezés biztosításáért, a törzstámogató század pedig felkészült a harcálláspontok telepítésére, az összeköttetések biztosítására, hogy a gyakorlatot gördülékenyen és zökkenőmentesen lehessen végrehajtani. A feladatok során a dandár olyan modulelemekkel is kiegészül (felderítő, műszaki, vegyivédelmi és légvédelmirakéta-képességek), amelyek békeidőben nem képezik annak részét.

Az elképzelt hadműveleti helyzetben a dandár bemutatja az országvédelmi feladatban való tevékenységét, melynek során egy zászlóaljat mozgósít annak érdekében, hogy a képzelt ellenség csapataival felvegyék a harcérintkezést, megtörjék az ellenség támadásának ütemét, majd átadják a harcfeladatot a dandár elsőlépcsős alegységeinek. A feladat végrehajtása során számos harctevékenységet lesz mód gyakorolni, így a közelbiztosítást és a tűzrendszer megszervezését, a halogató harc megvívását, az ellenség rohamának elhárítását, a harctéri egészségügyi biztosítást és a különböző manőverek végrehajtását. A műveletek a dandár állományának teljes egészére feladatot rónak, hiszen a katona tevékenységét szabályok és parancsok alapján végzi. Ennek alapján a képzelt helyzetre ki kell dolgozni egy olyan tervet, amelynek mentén a feladat-végrehajtás megvalósul.

Az alá- és fölérendeltségi viszonyok szigorú betartása mellett a tevékenységeket egyre kisebb és kisebb egységekre bontják le a dandár parancsnokától kezdve az egyes harcosig bezárólag, amelyek alapján minden egyes katona megismeri saját feladatát.

A Dinamikus Együttműködés 2011 gyakorlat eredményes végrehajtása minden résztvevő, így a MH 25. Klapka György Lövészdandár számára is kiemelt jelentőségű és fontos feladat. A megmérettetés kiemelt figyelmet kap azáltal, hogy a gyakorlat egyik mozzanatát megtekintik a Magyar Köztársaság közjogi méltóságai, valamint számos nemzetközi szervezet (NATO, EU) képviselői. Katonáink felkészülésének, összehangolt tevékenységének célja: a felvonultatott erőkkel és technikai eszközökkel, illetve a gyakorlaton bemutatott dinamikus és statikus mozzanatokkal meggyőzően bizonyítani, hogy a Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnoksága és alárendelt alakulatai készek és képesek a törvényekben meghatározott feladataik végrehajtására.

Fotó: Zrínyi Média (Dévényi Veronika)

Az imitált sérülteket a sürgősségi osztályra viszik

Rolkó Zoltán alezredes:

A HARCI HELIKOPTEREK FELADATRENDSZERE AZ ORSZÁGVÉDELEM, VALAMINT A MŰVELETI KÖVETELMÉNYEK TÜKRÉBEN

Egy fegyvernem kialakulásának szükségességét az alkalmazó által megfogalmazott szakmai igények határozzák meg, kialakulásának módját és minőségét az adott időszak technikai fejlettségi szintje, valamint az adott ország gazdasági teljesítőképessége befolyásolja. Ezek a szakmai igények műveleti körülmények között, éles helyzetekben fogalmazódnak meg és kristályosodnak ki. Ilyen helyzetben a harci-technikai eszközök viszonylag gyorsan és nagy hatékonysággal fejlődnek, hiszen ott és akkor azonnal szükség van rájuk, hiányuk, hiányosságaik súlyos, akár végzetes követelményekkel járhatnak.

Amennyiben egy fegyvernem már létezik, továbbfejlődését vagy éppen megszűntét – békeidőben – inkább politikai és pénzügyi szempontok befolyásolják, mindenféle indokot és érvet állítva az aktuális akarat szolgálatába. Szerencsés helyzet adódik, ha egy fegyvernem békeidőben is talál magának identitást, amelybe – mintegy mentőövbe – kapaszkodva küzd a megmaradásért, várva arra, hogy ismét szükség legyen rá. Ez a helyzet, mintegy szinuszhullám halad az időben, amplitúdója és frekvenciája függ a külső körülményektől (az ország fenyegetettsége, az érdekszférájába tartozó műveleti területek követelményei), a politikai helyzettől, valamint a szűkös fejlesztési büdzsé miatt egymással szembeállított különböző fegyvernemi érdekektől.

Irányított rakéta indítása

Ez utóbbiról szólva: nagyon nem szerencsés, hogy a különböző fegyvernemek és szakcsapatok – amelyeknek harmonizálniuk kellene egymással – szakmai lobbikat alakítanak egymás kárára, holott katonai-szakmai szinten mindenki tisztában van azzal, hogy nem lehet büntetlenül megszüntetni, vagy háttérbe szorítani kultúrákat, mert így csak akkor nem állnak majd rendelkezésre, ha igazán szükség lenne rájuk.

Ebben a helyzetben létfontosságú, hogy minden olyan kultúra, amely a mai kor követelményeinek megfelelően szükséges az országvédelem, a békeidős és a műveleti feladatok ellátásához, egymás mellett és egymást kiegészítve megkapja a maga helyét és szerepét a honvédelem rendszerében.

Ilyen kultúra a harci helikoptereké, melyek több mint harmincévnyi szolgálat után lassan elérkeznek ahhoz a ponthoz, amikor már nem lehet tovább odázni a döntést: hogyan tovább? Az alábbiakban következzék néhány gondolat a harci helikopterek feladatairól, illetve arról, hogy e feladatok hogyan illeszkednek a honvédelem prioritásaihoz.

Afgán Mi–24-es – magyar mentorok

A SZABÁLYZATI HÁTTÉR

A fegyvernemek feladatrendszerét a Magyar Köztársaság nemzeti biztonsági stratégiájából kiindulva, a nemzeti katonai stratégián, az összhaderőnemi, haderőnemi doktrínákon keresztül kell leképezni fegyvernemi harcszabályzatok formájában, majd azokból kiindulva lehet kialakítani az alegységek állandó működési eljárásait, amelyeknek minden körülmények között alkalmazkodniuk kell a konkrét viszonyokhoz.

A rendszerváltás után az akkori szövetségi rendszerbe tagolt stratégia, doktrínák, elvek és eljárások nagyrészt érvényüket vesztették, azokat azóta sem sikerült pótolni. A szervezeti változások következtében a helikopteralakulatok alárendeltségi viszonyai is változtak, így mintegy a levegőben lógva dolgozták ki a felső szintű doktrínát, amely alapját képezhette volna a követelményeknek megfelelő pontos feladat-meghatározásnak. A szárazföldi műveleti doktrínában egy betű sincs a harci helikopterek alkalmazásáról, holott ezt az eszközt elsődlegesen a szárazföldi csapatok támogatására találták ki, és azóta is ez képezi tevékenységük jelentős részét.

A légierő klasszikusan nem rendelkezik harcihelikopter-erőkkel, kivéve néhány speciális alakulatot, így nem meglepő, hogy a légierő-doktrína csak nyomokban tartalmaz a harci helikopterekre vonatkozó pontokat:

„A légierő elemei jelenlegi felszereltségük, méretük, kiképzettségük, szervezetük alapján a következő legfontosabb feladatokat képesek végrehajtani:

2. Helikopterek:

a) Állami kutató-mentő szolgálat ellátása;

b) Helikopter készenléti feladatok ellátása;

c) Légi szállítási feladatok végrehajtása;

d) Légi felderítés végrehajtása;

e) MEDEVAC végrehajtása;

f) Közvetlen légi támogatás;

g) Az ellenséges légvédelem lefogása helikopterrel;

h) Katasztrófavédelmi feladatok ellátása."[1]

A közvetlen légi támogatás és az ellenséges légvédelem lefogása kivételével nem tér ki azonban azokra a feladatokra, amelyek a harci helikopterek klasszikus feladatai közé tartoznak. Így nem meglepő, hogy megfelelő szabályzati háttér hiányában nem lettek kidolgozva azok az eljárások, amelyek mentén a helikopterek hatékonyan ki tudnák szolgálni a szárazföldi csapatok igényeit.

A HARCI HELIKOPTEREK SAJÁTOSSÁGAI

Adottak viszont a helikopterek sajátosságai, valamint az üzemeltetett típusok képességei és korlátjai, amelyek meghatározhatják, hogy mit lehet egy adott eszközzel végrehajtani és mit nem. A harci helikopterek sajátosságai: sebesség, hatótávolság, sokoldalúság, tűzerő, túlélőképesség.

A harci helikopterek képességeinek kihasználásával a parancsnokok kezébe olyan eszköz kerül, amellyel a harc alapelveinek megfelelően, hatékonyan képes feladatait teljesíteni, függetlenül attól, hogy azokat országvédelemben vagy műveleti területen kell végrehajtani.

Kezdeményezés. A harci helikopterek alapvetően támadó fegyverek, függetlenül a végrehajtandó feladat jellegétől. Lehetővé teszik a tűzerő gyors és pontos alkalmazását, ezáltal a kezdeményezés megragadását és megtartását.

Mélység. A harci helikopterek a harctér teljes mélységében alkalmazhatók, ami más eszközökkel elérhetetlen a szárazföldi erők által, így biztosítható az ellenség mélységben történő pusztítása. Ezen elv az aszimmetrikus hadviselés során kiemelt fontossággal bír.

Mozgékonyság és rugalmasság. A helikoptereket nem akadályozza a terepdomborzat, az útvonalak járhatatlansága, így az ellenséget a szárnyakon, vagy a várakozási légtérből, körletből (akár hátba is) támadhatja a harcihelikopter-kötelék.

Összehangoltság. A siker elengedhetetlen feltétele a különböző csapatok összehangolt műveleteinek megteremtése. Ha az ellenség egyszerre szembesül a lövészalegységek, a tüzérség, a harci helikopterek és a harcászati légierő manővereivel és tüzével, nem lesz képes erőit koncentrálni, így hatékonysága nagymértékben csökkenni fog.

Sokoldalúság. A harci helikopterek elsődleges feladataik mellett számtalan egyéb képességgel rendelkeznek, amelyek a legkülönfélébb helyzetekben és célra hasznosíthatók. A Magyar Honvédségben rendszeresített Mi–24-es harci helikopterek különösen sokrétű lehetőségekkel rendelkeznek.

Légi sugárfelderítő konténer

Harctéri elhelyezkedés. A harcihelikopter-kötelékek a mélységi, a peremvonalhoz közeli, valamint a mögöttes területeken is működhetnek, akár egy feladat végrehajtása során is. Lehetővé teszik ez által az ellenséges betörések gyors megállítását, illetve a gyors reagálást az ellenség légideszant-műveleteire vagy légi szállítású műveleteire.

A HARCIHELIKOPTER-ALEGYSÉG FELADATAI

A harcihelikopter-alegység alaprendeltetésből fakadó feladatait a helikopterek képességei, az alegység rendeltetése, szervezeti hovatartozása, valamint a végrehajtandó műveletek jellege határozza meg. A hidegháború során kialakultak a harcihelikopter-alegység klasszikus, alaprendeltetésből fakadó feladatai, amelyek a következők:

– Az ellenség páncélozott és nem páncélozott harcjárműveinek, valamint élőerejének megsemmisítése.

– Támadó feladatok végrehajtása az ellenség mélységében, a szárazföldi csapatok hátókörének kiterjesztése érdekében.

– Az ellenség megközelítési útvonalainak blokkolása.

– Tűztámogatás.

– Az ellenséges betörések megállítása.

– A manőverező vagy álló erők szárnyainak védelme.

– A szárazföldi erők útvonalainak biztosítása.

– Felderítés.

– „Keresd meg és semmisítsd meg!" feladatok.[2]

A harci helikopterek fejlett avionikájuk (a légi járművek elektromos és elektronikus rendszereinek összessége), a különböző szenzorok, vagy akár csak repülési jellemzőik következtében alkalmasak fedező-biztosító, valamint felderítő feladatokra is. Az ilyen jellegű – eredetileg a páncélos felderítő egységek alárendeltségébe tartozó – alegységek feladatrendszere némileg eltér a klasszikus alaprendeltetésűektől. Ezek lehetnek:

– Támadó műveletek végrehajtása.

– Információ biztosítása a harcmező felderítői előkészítéséhez.[3]

– A helyzetfelismerés és a műveletek követhetőségének biztosítása az elöljáró részére.

– Az előzetes felderítési eredmények megerősítése, illetve cáfolása.

– Valós idejű felderítés folytatása az elöljáró döntéshozatalának elősegítése érdekében.

– Útvonal-felderítés végrehajtása a szárazföldi erők mozgásbiztosítása érdekében.

– Célmegjelölés, célhelyesbítés a tüzérségi erők részére.

– Leszállóhelyek, kirakó- és berakókörletek felderítése a légi mozgékonyságú, valamint a harci kiszolgáló-támogató műveletek érdekében.[4]

– Konvojkísérés, személyi állomány, menekültek, anyagok szállítása.

– Rádióátjátszás biztosítása.[5]

A harcihelikopter-alegységek alaprendeltetésükből fakadó feladataik mellett járulékos és másodlagos feladatokat is végrehajthatnak, amelyre sajátosságaik képessé teszik őket:

– Kis sebességű és kis magasságú légi célok elleni tevékenység.

– Harci kutató-mentő műveletek részfeladatainak végrehajtása.

– Sebesült-kiemelés[6], sebesültszállítás[7] oltalmazása.

A Mi–24-es harci helikopterrel felszerelt alegységek, a típus speciális kialakítása miatt, egy sor olyan feladatot is képesek végrehajtani, amely főleg a békeidős, valamint a válságreagáló műveletek során kerülhet előtérbe:

– MEDEVAC, CASEVAC.

– Kutatás-mentés, életmentés.

– Légi szállítás tehertérben, valamint külső függesztményként.

– Sugárfelderítés.

A HARCIHELIKOPTER-ALEGYSÉG FELADATRENDSZERE AZ ORSZÁGVÉDELEM SZEMPONTJÁBÓL

Az országvédelmen szűkebb értelemben elsősorban egy szomszédos országgal megvalósult fegyveres konfliktus, egyéb fegyveres

Mi–24-es helikopter függesztése légi tűzoltáshoz

csoportok váratlan betörése, valamint az ország légterének védelme során végrehajtandó feladatok összességét célszerű érteni.

A legfontosabb feladatokat ebben az esetben az ország légi és földi határainak védelme, valamint az ellenség mélységi, speciális műveleteinek megakadályozása jelentik. Magukban foglalják a veszélyeztetett határszakasz lezárását, az ellenséges betörések blokkolását, tűztámogatást, a szárnyak védelmét, valamint kis sebességű és kis magasságú légi célok elleni tevékenységet. Ezek során, a helyzet függvényében, a fentebb felsorolt klasszikus, felderítő, fedező-biztosító és másodlagos feladatkörök teljes skálája végrehajtható.

A harcihelikopter-alegységgel szemben támasztott követelmények nagyban függenek a támogatott szárazföldi alegységek típusától, harci-technikai eszközeitől, vezetés-irányítási rendszerétől. A Magyar Honvédség szárazföldi harci alakulatait, legyenek azok lövész-, könnyű vegyes vagy különleges műveleti egységek, az egyetlen harcihelikopter-alegység – megfelelő üzemképesség esetén – a feladatok teljes spektrumában képes támogatni – ha az alaprendeltetésből fakadó feladatok szempontjából vizsgáljuk a kérdést.

A HARCIHELIKOPTER-ALEGYSÉG FELADATRENDSZERE A MŰVELETI KÖVETELMÉNYEK SZEMPONTJÁBÓL

Kettőezer-tíz május 1-je óta az afgán légierő kiképzését segíti a Magyar Honvédség Mi–35 Légi Kiképzést-támogató Csoportja (Mi–35 Air Mentor Team). A csoport hajózó- és repülőműszaki állományból tevődik össze, elsődleges feladata az afgán légierő műveleti képességeinek növelése. Ez két fő típusú feladatot jelent a gyakorlatban: kiképzést és műveleti tanácsadást. A kiképzés felöleli a legalapvetőbb szakmai ismeretektől kezdve a kötelék harcialkalmazási feladatainak végrehajtásáig minden elméleti és gyakorlati ismeret átadását, a kiképzési rendszer megteremtését és a körülményekhez igazítását, valamint minden ezekhez kapcsolódó tevékenységet.

A műveleti tanácsadás során elsősorban a segítségnyújtás a harci helikopterekkel végrehajtható harcfeladatokra történő felkészülésben, az alkalmazási szabályok[8] meghatározása, valamint a műveletekben történő konkrét részvétel során végrehajtott tanácsadás jelenti a fő kihívást. A mentorokkal kiegészített afgán harcihelikopter-alegység számára kettős feladatszabási rendszert határoztak meg: egyrészt természetesen az afgán védelmi minisztérium, másrészt a NATO Afganisztáni Légi Kiképző Parancsnoksága[9] illetékességébe tartozik a harcfeladatok kijelölése.

A műveletek során a harcihelikopter-alegység alapvetően védelmi jellegű feladatokat hajt végre, melyek a következők: erődemonstráció, szállítóhelikopter-kísérés, a kirakás-kiemelés oltalmazása, harci légi járőr; konvojkísérés, felderítés.

E feladatok is kivétel nélkül szerepelnek a harcihelikopter-alegységek alaprendeltetésből fakadó feladatai között. A magyar mentorok nem találkoztak olyan feladattal, ami új képességek kialakítását követelné meg, akár a műveleti területen, akár honi körülmények között.

Felmerülhet ugyanakkor a kérdés, ha a harci helikopterek alapvetően támadó fegyverek, miért nem alkalmazzák azokat támadó feladatkörben ezen a műveleti területen. Természetesen az ISAF-erőknek alárendelt más harcihelikopter-kötelékek (a helyzet függvényében) akár tűztámogatási, akár önálló támadó feladatokat is végrehajtanak, de ezek ugyanúgy az alaprendeltetésükből fakadó feladatokhoz tartoznak, mint az előzőek.

A HARCIHELIKOPTER-ALEGYSÉG FELADATRENDSZERE A BÉKEIDŐS KÖVETELMÉNYEK SZEMPONTJÁBÓL

Az MH 86. Szolnok Helikopter Bázis harcihelikopter-zászlóalja békeidőben is végrehajt kiemelten fontos, főleg a Mi–24-es harci helikopter sokoldalúságából adódó feladatokat, amelyek főként a terrorizmus elleni harc, a tömegpusztító fegyverek elterjedése, az ipari és természeti katasztrófák megelőzése, felszámolása, valamint az állami kutató-mentő szolgálat területén jelentősek.

A terrorizmus elleni harc, a tömegpusztító fegyverek elterjedésének megakadályozása terén a Mi–24-es harci helikopter fedélzetére függesztett sugárfelderítő konténer nyújt segítséget, amely a háttérsugárzástól alig nagyobb sugárzást is érzékel, így lehetővé válik a „piszkos bombákhoz” felhasználható sugárzó anyag felderítése.

Ugyancsak a terrorizmus elleni harc kihívásai közé tartozik – 2001. szeptember 11. óta – a fegyverként használt légi járművek elleni tevékenység, amely feladatra a harci helikopterek kiválóan alkalmasak, kiegészítve a harcászati vadászrepülő-erők ilyen irányú képességeit.

A katasztrófa-elhárítás során használható a Mi–24-es helikopter szállítóképessége, legyen szó akár tehertérben szállított személyekről, sebesültekről, rakományról, árvíz esetén külső függesztményként szállított homokzsákokról vagy tűzoltóballonban szállított 2,5 m³ vízről.

Nukleáris balesetek következményeinek felszámolásakor is jön jól a Mi–24-es harci helikopter egyedülálló képessége, a túlnyomásos, hermetikus kabin, amellyel berepülhet a szennyezett terepszakasz fölé, és onnan sugárfelderítési információkat biztosíthat anélkül, hogy a gépszemélyzet életét veszélyeztetné.

ÖSSZEGZÉS

A harci helikopterek már a kezdetektől sokoldalú eszköznek számítottak a parancsnokok kezében. Fejlődésük során, képességeik mind teljesebb kiaknázásával, olyan tényezővé váltak, amelynek meghatározó szerep jutott a harctevékenység teljes skálájában.

A fentiekből kitűnik, hogy e fegyvernem kiválóan és sokrétűen alkalmazható az országvédelmi és a válságreagáló műveletekben anélkül, hogy változtatni kellene alaprendeltetésből fakadó feladatain. A döntéshozóknak figyelembe kell venniük e tényezőket, avégett, hogy ez a kultúra, a továbbfejlesztés mellett, megtarthassa a maga helyét és szerepét a honvédelem jövőbeni rendszerében is.

[1] Magyar Honvédség Légierő Doktrína 2003, MH DSZOFT kód 13013, 7. old.
[2] FM 1-112 Attack Helicopter Operations, Headquarters, Department Of The Army Washington, DC, 2 April 1997.
[3] A harcmező felderítői előkészítése – Intelligence Preparation of the Battlefield: IPB.
[4] Harci kiszolgáló támogató műveletek – Combat Service Support Operations: CSS.
[5] FM 3-04.126 Attack Reconnaissance Helicopter Operations, Department of the Army Washington, D.C., 16 February 2007.
[6] Sebesült-kiemelés – Casualty Evacuation: CASEVAC.
[7] Sebesültszállítás – Medical Evacuation: MEDEVAC.
[8] Alkalmazási szabályok – Rules Of Engagement: ROE.
[9] NATO Afganisztáni Légi Kiképző Parancsnoksága – NATO Air Training Command Afghanistan: NATC-A.

Dr. Tóth Gergely főhadnagy:

AZ ÖNVÉDELEM ÉRTELMEZÉSE A BIZTONSÁGPOLITIKÁBAN ÉS A NEMZETKÖZI JOGBAN, A FOGALOM EVOLÚCIÓJA

A nemzetközi béke és biztonság megteremtése a második világháború utáni nemzetközi rendszer egyik kulcsfogalma. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének (ENSZ) egyik fő célja is ez. A gyakorlatban a béke és biztonság megteremtésének legfőbb módszere a fennálló rend sérthetetlenségének garantálása, az államok egymás elleni agressziójának megfékezése. Ez kétféle módon, egyrészt a Biztonsági Tanács államokra nézve kötelező határozatai, másrészt az önvédelem jogának megengedése útján valósul meg. Jelen tanulmány arra keresi a választ, hogy hogyan változott az ENSZ létrehozása óta eltelt időszakban az önvédelem megközelítése, milyen dimenziókat foglal magában jelenleg, és milyen kihatása van mindennek országunk biztonságpolitikájára, valamint ezen keresztül a haderőre.

Hogy a kérdést megválaszolhassuk, négy dokumentumot elemzek, időrendi sorban. Kiindulópontként természetesen az ENSZ alapokmánya szolgál (a továbbiakban alapokmány), a történeti fejlődést pedig a helsinki záróokmányon, valamint Boutros Ghali ENSZ-főtitkárnak „A békéről” című jelentésén kívánom demonstrálni. Végezetül megvizsgálom, hogyan hatott mindez Magyarország 1998-ban elfogadott biztonságpolitikai stratégiájára.

AZ ÖNVÉDELEM JOGA AZ ENSZ ALAPOKMÁNYA SZERINT

Az ENSZ alapokmánya 2. cikkének 4. bekezdése szerint az államoknak tartózkodniuk kell a más államok területi épsége vagy politikai függetlensége ellen irányuló erőszaktól, vagy azzal való fenyegetéstől. Ez alól a kötelezettség alól az alapokmány két esetben ad felmentést. Az egyik, a VII. fejezetben biztosított jog alapján, a Biztonsági Tanács által hozott, kötelező érvényű határozatok végrehajtása során, a BT általi felhatalmazás birtokában alkalmazott fegyveres erő, a másik pedig az 51. cikkben foglalt önvédelem joga. A második világháborút követő nemzetközi jogrendszerben nincsen más, széles körben elfogadott jogintézmény, amely fegyveres erő alkalmazását jogszerűvé teheti!

Témám szempontjából fontos lehetőség a második, amely az önvédelem egyéni vagy kollektív alkalmazásának lehetőségéről rendelkezik. Mivel, mint láthattuk, maga a nemzetbiztonsági stratégia is hivatkozik erre a jogra, érdemes emlékeztetőül idézni a cikk pontos szövegét:

„A jelen Alapokmány egyetlen rendelkezése sem érinti az Egyesült Nemzetek bármely tagja ellen irányuló fegyveres támadás esetén az egyéni vagy kollektív önvédelem természetes jogát mindaddig, amíg a Biztonsági Tanács a nemzetközi béke és biztonság fenntartására szükséges intézkedéseket meg nem tette. Az önvédelem eme jogának gyakorlásában a tagok által foganatosított intézkedéseket azonnal jelenteni kell a Biztonsági Tanácsnak, és semmilyen módon nem befolyásolhatják a Biztonsági Tanács tekintélyét és felelősségét a jelen okmány alapján, hogy bármikor megtegye az általa szükségesnek tartott intézkedéseket, hogy megőrizze vagy helyreállítsa a nemzetközi békét és biztonságot.”[2]

Ha a fenti cikkely, illetve az alapokmány egészének viszonyát vizsgáljuk, akkor egyértelmű, hogy ez a kivétel a lehető legszűkebben értelmezendő.[3] Alátámasztja ezt egyrészt, hogy az erőszak megelőzésének szándéka végigvonul a teljes dokumentumon – illetve explicit kifejezést is nyer a preambulumban – valamint, hogy az alapokmány születésének története is ezt az értelmezést támasztja alá.[4]

A kérdés most már nyilvánvalóan az, hogy pontosan mit is ért a jog önvédelmen, illetve, hogy hogyan viszonyul ehhez az értelmezéshez a Bush-doktrína „önvédelmi” koncepciója.

Az önvédelem máig leginkább elfogadott kritériumait a Carolina-ügyben határozta meg Daniel Webster amerikai külügyminiszter: e szerint az önvédelem azonnali, mindent elsöprő szükségszerűség, amely más eszközök igénybevételére nem hagy lehetőséget, és megfontolásra sincs idő.[5] Ennek fényében a fent idézett 51. cikk értelmezése nem lehet más, mint hogy csak akkor van lehetőség az önvédelem jogának gyakorlására, ha a támadás már megtörtént (ezt támasztja alá az eredeti szövegben szereplő „if an armed attack occurs” kifejezés is), vagy ha a támadás minden kétséget kizáróan küszöbön áll.[6]

További kérdés tehát, hogy mikor kezdődik egy támadás jogi értelemben. A fegyveres támadás kezdetét illetően a hágai Nemzetközi Bíróság a Nicaragua-ügyben úgy foglalt állást, hogy a védekező ellen elkövetett cselekménynek elég súlyosnak kell ahhoz lenni, hogy fegyveres támadásnak minősüljön.[7] Ezt az értelmezést támasztja alá az ENSZ Közgyűlésének az agressziót definiáló határozata is.[8] Megerősíti ezt a feltételezést a 2001. szeptember 11. utáni nemzetközi reakció is; mind a BT, mind az egyes kormányok a fentieket figyelembe véve alakították ki álláspontjukat.[9]

Az önvédelem jogára továbbá csak abban az esetben lehet hivatkozni, ha az adott állam jogi értelemben is felelőssé tehető a támadásokért. Szükséges, hogy az állam valamiféle kontrollt gyakoroljon az elkövetők fölött, vagy legalábbis hogy cselekedeteiket utólag sajátjának ismerje el.[10] Ha nem teljesülnek a fenti feltételek, a támadást elszenvedő állam tehát nem élhet az önvédelem jogával, tevékenysége mindössze a nem fegyveres cselekménynek korlátozódhat, amelybe természetesen nem értendő bele a fegyveres represszió sem.[11]

Mindezeket figyelembe véve az a legelterjedtebb vélemény, hogy bár egy államnak sem szükséges megvárni, amíg a támadás ténylegesen megtörténik, elég, hogy a támadás már elindult, még ha nem is lépte át a határt.[12] A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy Izrael Egyiptom elleni 1967-es támadása jogszerű volt, legalábbis annak fényében, hogy Egyiptom valóban megtámadni készült a zsidó államot. Bonyolítja ugyanakkor ezt a gyakran vett példát, hogy a támadás időpontjában Izrael nem rendelkezett minden kétséget kizáró bizonyítékkal az arab szándékokat illetően – vagyis a megindítás pillanatában a háború nem volt jogszerűnek nevezhető.[13] Bírósági döntés hiányában valószínűleg ez a legtöbb, amit elmondhatunk ezzel kapcsolatban. Minden kétséget kizáróan – megkockáztatom, a háború természeténél fogva – csak a hadműveletek lezárulta után dönthető el, hogy egy akció jogos volt-e vagy sem. (Ezért is annyira szigorú a jog a kérdés elbírálásakor.)

A fentiekből, úgy vélem, egyértelműen kiviláglik: még ha a közvetlenül fenyegető támadással kapcsolatban meg is oszlanak a vélemények, azok mégis inkább az önvédelemhez vagy jog meglétét támogatják; az ilyen veszély híján indított megelőző háború mindenképpen jogellenesnek minősül.

AZ ALAPOKMÁNY ÖNVÉDELEMRE VONATKOZÓ ELVEINEK ÉRVÉNYESÜLÉSE

Nézzük, hogyan érvényesülnek az alapokmány önvédelemre vonatkozó elvei a helsinki záróokmányban és Boutros Boutros-Ghali ENSZ-főtitkárnak a békéről szóló nyilatkozatában. Az ENSZ alapokmányának fennköltrendelkezései a hidegháborúban hamar a két tábor közötti napi érdekharcok áldozatává váltak. Egészen a ’60-as évek végéig nem volt reális esély arra, hogy újra megerősítsék az alapokmányban foglalt értékeket.

1972-ben, a kelet–nyugati kapcsolatok egy viszonylag nyugalmas és stabil pontján kez-

dődtek a tárgyalások, amelyek végül 1975-ben a helsinki záróokmány elfogadásához vezettek. Ezen okmány jelentősége – többek között – abban állt, hogy egyrészről szentesítette a fennálló európai status quót, mind nemzetközi jogi, mind politikai értelemben, másrészről viszont „trójai falóként" becsempészte a keleti blokk államaiba is az emberi (különösképpen a politikai jelentőségű) jogok koncepcióját, amelyre aztán később hivatkoztak is az ezen országokban alakuló „helsinki bizottságok" és más hasonló csoportok.[14]

A tanulmány témája tekintetében első pillantásra úgy tűnik, a dokumentum kevéssé releváns, hiszen maga az önvédelem kifejezés sem fordul elő a szövegben. Ugyanakkor nem lehet nem észrevenni, hogy a 10 alapelvből, amely a részes államok viszonyát szabályozza, legalább hét (I–VI. és X.) közelebbi vagy távolabbi kapcsolatban van az ENSZ alapokmányának az erő alkalmazására vonatkozó rendelkezéseivel. Csak amíg az önvédelem joga azt foglalja magában, hogy mi történik akkor, ha ezeket az alapelveket megszegik, addig itt a hangsúly az alapelvek betartásán van, mintegy megelőzve azt a szituációt, amikor önvédelmi helyzetre egyáltalán sor kerülhet. A dokumentum jelzett pontjai szinte teljes egészében az ENSZ-alapokmány nyelvezetét használják, ezzel is erősítve annak érvényességét, és a dokumentum kapcsolatát az ENSZ rendszerében foglalt elvekkel.

Az, hogy a tanulmány nem kívánt újdonságot hozni a meglévő nemzetközi jogba, elsősorban azt bizonyítja, hogy maga a helsinki záróokmány nem nemzetközi szerződés (abban az értelemben, ahogyan azt például a nemzetközi szerződések jogáról szóló 1969-es bécsi egyezmény[15] értelmezi), hanem csak politikai deklaráció, és mint ilyen, nem bír jogi kötőerővel. Ez természetesen nem zárja ki azt, hogy egyes benne foglalt alapelvek a nemzetközi szokásjog részét is alkothassák.

A preventív önvédelem természetesen még áttételesen sem szerepel a helsinki záróokmányban, hiszen, mint azt már kifejtettem, nem hogy 1975-ben, de még ma is vitatott koncepció. Ugyanakkor, megint csak implicit módon, találhatók rendelkezések a dokumentumban, amelyek mintha éppen a félreérthető, és ezért a megelőző önvédelemre való hivatkozást lehetővé tévő eshetőségeket szűrik ki. Ennek érdekében a 2. rész I. pontja különböző bizalomerősítő lépéseket vezet be, amelyek egymás katonai erejének figyelemmel kísérését teszik lehetővé, csökkentve ezzel az információhiányon alapuló téves döntések kockázatát.

A záróokmány tehát, az ENSZ-alapokmány szellemiségét követve, túllép a hagyományos nemzetközi jog erőegyensúlyon alapuló rendszerén, és inkább egy kollektív biztonsági szemléletet vezet be, ahol a cél nem elsősorban a másik fél elrettentése a fegyveres összeütközéstől, hanem olyan mechanizmusok létrehozása, amelyek a kölcsönös félelem helyett a kölcsönös bizalmat erősítik.

E gondolat európai kiteljesedéseképpen jött létre később az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ, korábban Értekezlet –EBEÉ), amely mind a mai napig szerepet játszik Európa biztonságpolitikai helyzetének és környezetének alakításában.

Hogy a helsinki gondolat mennyire tartósnak bizonyult, arra jó példa – az 1990-es évek elején az ENSZ-békemissziók reformjának alapjait jelentő – „A békéről" című ENSZ-főtitkári jelentés. Boutros Boutros-Ghalit, korábbi egyiptomi külügyminisztert, 1992 januárjában választották az ENSZ főtitkárává. Nem sokkal megválasztása után kapta a feladatot a Biztonsági Tanácstól (amely ez alkalommal, kivételesen, államfői szinten ülésezett), hogy vizsgálja felül az ENSZ békefenntartási mechanizmusát, és tegyen javaslatot arra, hogy a hidegháború utáni új helyzetben az hogyan működjön.[16]

Az eredmény a fél évvel később közzétett: „An Agenda for Peace: Preventive diplomacy, peacemaking and peace-keeping" című dokumentum lett, amelyet általában csak röviden, „An Agenda for Peace"-ként szoktak emlegetni. (Magyar nyelven általában, még tömörebben, „*Jelentés a békéről"* címmel használják.) E tanulmány szempontjából a dokumentum VII. fejezete érdemel figyelmet, amelyben először is elismeri, hogy a múltban egyes regionális szervezetek jelentős szerepet játszottak a béke és biztonság fenntartásában. Folytatva a gondolatmenetet, a főtitkár álláspontja szerint a hidegháború végével újra szerephez kellene juttatni a regionális szervezeteket, amelyek hatékonyan lennének képesek az ENSZ-alapokmány VIII. fejezetének értelmében, saját területükön a béke és biztonság fenntartására. Ennek módja elsősorban – összhangban az alapokmánnyal – természetesen nem a fegyveres erő vagy az azzal való fenyegetés, hanem pontosan a Helsinkiben majdnem húsz évvel korábban kidolgozott, kölcsönös bizalmon alapuló mechanizmusok megtalálása, bevezetése és alkalmazása. Boutros Ghali érvelése szerint, amennyiben ezek a regionális szervezetek az ENSZ-alapokmány szellemében működnek, úgy hasznos és hatékony kisegítői lehetnek a világszervezet békét és biztonságot fenntartani hivatott (a Biztonsági Tanácsra és a VI. és VII. fejezetben foglalt jogosítványaira épülő) struktúrájának.

Nyilvánvaló, hogy az Agenda gyakorlati megvalósulása olyan, eredetileg a kollektív biztonságot kollektív önvédelemként biztosítani kívánó szervezeteket is befolyásolt, mint például az Észak-atlanti Szerződés Szervezete. A NATO mint regionális szervezet már több alkalommal kapott felhatalmazást a Biztonsági Tanácstól annak érdekében, hogy akár fegyveres erő alkalmazásával is segítse a nemzetközi béke is biztonság fenntartását egyes konfliktusokban, valamint regionális szervezetként, saját maga is végez olyan programokat, amelyek a béke és biztonság fenntartását szolgálják (ilyen például a Partnership for Peace – PfP-program is). Egyfajta párhuzamot vonva a helsinki záróokmány kapcsán felvázoltakkal, talán kijelenthető, hogy a kollektív önvédelem helyett ebben az esetben is elmozdulás történt a kollektív biztonság egy sokkal „ENSZ-konformabb" értelmezése felé, ahol az elrettentésnél nagyobb szerep jut a kooperációnak és a bizalomépítésnek.

A MAGYAR KÖZTÁSASÁG BIZTONSÁG- ÉS VÉDELEMPOLTIKAI ALAPELVEI A VÁZOLT NEMZETKÖZI FEJLŐDÉS TÜKRÉBEN

Hazánk NATO-csatlakozásával formálisan is részei lettünk egy az előző fejezetben tárgyalt, regionális, békét és biztonságot szavatoló szervezetnek. Bár a NATO a hidegháború alatt inkább a hagyományos, kollektív önvédelmen és elrettentésen alapuló szervezetként védelmezte tagjai biztonságát, mint azt már vázoltam, képes volt alkalmazkodni a megváltozott körülményekhez és – részben megvalósítva Boutros-Ghali főtitkár elképzeléseit – az ENSZ céljait gyakorlatba ültető regionális szervezetté vált.

A Washingtoni Szerződéshez való csatlakozással előállt új biztonsági helyzetre való egyik reakció Magyarország biztonság- és védelempolitikai alapelveinek újradefiniálása kellett hogy legyen. Ezt az Országgyűlés 94/1998. számú határozatában tette meg. E dokumentum kell hogy alapját képezze a különböző, alacsonyabb szinteken kidolgozandó stratégiáknak.

A dokumentum legfőbb vonása, hogy – összhangban az 1945 utáni nemzetközi jogi és biztonságpolitikai fejlődéssel – a biztonság fogalmát tágan értelmezi, nem szűkítve azt le a katonai biztonság kérdésére. A katonai biztonság kérdésével kapcsolatban mindössze azt hangsúlyozza, hogy védelmünket a NATO-n belül megvalósuló kollektív védelem keretében tervezi megvalósítani, valamint, hogy ezt az ENSZ alapokmányával összhangban kívánja tenni. Vagyis – egyébként a hatályos alkotmány 7. § (1) bekezdésének is megfelelve – elfogadja a nemzetközi jognak a fegyveres erő használatát korlátozó, az önvédelem jogán kívül csak a Biztonsági Tanács felhatalmazásával lehetővé tévő rendelkezéseit.

A dokumentumra érezhetően hatással volt a Helsinkiben kidolgozott „holisztikus" szemlélet, amely szerint a biztonság több tényezőből áll össze, amelyek közül csak az egyik a katonai erő, és ennek következménye, hogy megőrzése is hasonló szemléletet igényel. Ennek megfelelően az alapelvekben hangsúlyos a „gazdasági és pénzügyi, emberi jogi és kisebbségi, információs és technológiai, környezeti, valamint nemzetközi jogi" dimenzió is.

KÖVETKEZTETÉSEK A MAGYAR HONVÉDSÉGRE NÉZVE

A fentebb elemzett dokumentumokból is szembetűnik, hogy a honvédelem kérdése egyre szélesebb kontextusba kerül, a hagyományos biztonságpolitika és nemzetközi jog önvédelemre vonatkozó rendelkezései – bár a mai napig érvényesek, és akár egyénileg, akár kollektíven gyakorolhatók az államok által – már nem az egyedüli eszközét jelentik a védelemnek.

Mindez a haderőre nézve is következményekkel kell hogy járjon. Amellett, hogy az elsődleges feladat természetesen továbbra is az ország védelmében történő fegyveres harc megvívása, valamint az arra való felkészülés, hangsúlyosabb szerephez jutnak olyan, eddig járulékosnak tartott területek is, mint például más hadseregek megfigyelőinek fogadása, valamint saját személyek küldése ilyen feladatokra a regionális szervezetek keretein belül működő mechanizmusokba, vagy a részvétel a nemzetközi, bizalomerősítő céllal tartott gyakorlatokon.

Észrevehető az is, hogy a NATO szerepe is hasonlóan eltolódott, bár az V. cikkely szerinti kollektív védelem még mindig a szervezet feladatai közé tartozik, közvetlen fenyegetés hiányában sokkal hangsúlyosabbak a saját területen kívüli műveletek, amelyek sok tekintetben a Boutros Ghali által elképzelt regionális békefenntartást valósítják meg (elsősorban a Nyugat-Balkánon).

A biztonság átfogó szemlélete azt is jelenti, hogy sokkal szorosabb együttműködés szükséges a katonai és a civil szervezetek között. Bár a katonai erő képes – jó esetben – szavatolni a fizikai biztonságot, a konfliktusok valódi megoldása szinte minden esetben lehetetlen pusztán a fegyverek erejére építve. A hosszú távon is működőképes megoldások a probléma gyökerének feltárását és orvoslását követelik, ehhez pedig a civil és katonai képességek minél szorosabb együttes alkalmazására van szükség. Ahogy politikai szinten is a biztonság egyre inkább ebben a bonyolult kontextusban nyer csak értelmet, úgy a haderő szintjén is – elsősorban a külföldi műveletekben – ilyen komplex módon kell a kihívásokat kezelni. Ennek legeklatánsabb példája talán az Afganisztánban alkalmazott tartományi újjáépítési csoportok (Provincial Reconstruction Team – PRT) koncepciója, amelyek a közvetlen biztonság fegyveres megteremtése mellett a hangsúlyt a biztonsági kockázatot kiváltó tényezők civil eszközökkel történő kezelésére helyezik.

Végezetül talán nem haszontalan megjegyezni: a tanulmányban elemzett dokumentumok által felvázolt, a biztonság komplex fogalmához vezető folyamat korántsem ért véget, és valószínű, hogy a jövőben megszületők biztonságpolitikai alapvetések egyre hangsúlyosabban foglalkoznak majd az itt felvetett gondolatokkal. Ezzel együtt az is nyilvánvaló, hogy az ilyesfajta fejlődésnek további hatásai lesznek a haderőre, annak szerepére és eszközeire, működésére. Ezért talán nem haszontalan, ha – az önvédelem hagyományos keretei mellett – figyelemmel kísérjük a továbbiakban is a biztonság értelmezésének újabb fejleményeit.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

AREND, Anthony Clark: International Law and the Preemptive Use of Military Force – In. The Washington Quarterly vol. 26/2 (2003) p. 91.

BOUTROS-GHALI, Boutros: Unvanquished: A U.S.-U.N. Saga. - I.B. Tauris, New York, 1999.

BURROUGHS, LICHTERMANN, RATNER, LOBEL: The United Nations Charter and the Use of Force Against Iraq. Elérhető: http://www.wslfweb.org/docs/Iraqstatemt.htm Letöltve: 2009. november 19.

FORD, Gerald R.: Kissinger: Impact of Helsinki Accords „beyond what we could have imagined". – In. OSCE Magazine, 2005. október. Elérhető: http://www.osce.org/publications/sg/2005/10/16724_467_en.pdf, Letöltve: 2009. november 20.

JENNINGS, R. Y.: The Caroline and McLeod Cases. AJIL 32, 1938, 82. old.

O'CONNELL, Mary Ellen: The Myth of Preemptive Self-Defense. ASIL Task Force Papers, http://www.asil.org/taskforce/oconnell.pdf 3. old.

QUIGLEY, John: The United Nations Actions Against Iraq: A Precedent for Israel's Arab Territories? – In. Duke Journal of Comparative and International Law, vol. 195 (1992), p. 203-213.

SHAW, Malcolm N.: Nemzetközi jog. – Osiris Kiadó, Budapest, 2001. p. 677-90.

WALDOCK C.H.M.: The Regulation of the Use of Force by Individual States in International Law. – In. 81 Hague Recueil vol. 451, p. 498.

[1] SHAW, Malcolm N.: Nemzetközi jog. – Osiris Kiadó, Budapest, 2001. p. 677-90.

[2] A szöveg francia változata még erőteljesebben fogalmaz, „armed attack" helyett „agression armée" szerepel.

[3] O'CONNELL, Mary Ellen: The Myth of Preemptive Self-Defense. ASIL Task Force Papers, http://www.asil.org/taskforce/oconnell.pdf 3. old.

[4] 6 United Nations Conference on International Organization 334-35 (1945).

[5] JENNINGS, R. Y.: The Caroline and McLeod Cases. AJIL 32, 1938, 82. old.

[6] BURROUGHS, LICHTERMANN, RATNER, LOBEL: The United Nations Charter and the Use of Force Against Iraq. Elérhető: http://www.wslfweb.org/docs/Iraqstatemt.htm Letöltve: 2009. november 19.

[7] Military and Paramilitary Activities In and Against Nicaragua (Nicaragus v. U.S.), 1986 ICJ 14, paras. 194-195.

[8] Definition of Aggression, G.A. Res. 3314, U.N. GAOR, 29th Sess., Supp. No. 31, U.N. Doc. A/9631 (1974)

[9] AREND, Anthony Clark: International Law and the Preemptive Use of Military Force – In. The Washington Quarterly vol. 26/2 (2003) p. 91.

[10] Case Concerning United States Diplomatic and Consular Staff in Teheran (U.S. v. Iran) – In. 1980 ICJ Rep. 3, 42.

[11] Declarations on Principles of International Law Concerning Friendly Relations and Cooperation Among States in Accordance with the Charter of the United Nations, G.A. Res. 2625, U.N. GAOR, 25th Sess., Supp. No. 28, U.N. Doc. A/8028 (1970).

[12] WALDOCK C.H.M.: The Regulation of the Use of Force by Individual States in International Law. – In. 81 Hague Recueil vol. 451, p. 498.

[13] QUIGLEY, John: The United Nations Actions Against Iraq: A Precedent for Israel's Arab Territories? – In. Duke Journal of Comparative and International Law, vol. 195 (1992), p. 203–213.

[14] FORD, Gerald R.: Kissinger: Impact of Helsinki Accords „beyond what we could have imagined". – In. OSCE Magazine, 2005. október. Elérhető: http://www.osce.org/publications/sg/2005/10/16724_467_en.pdf, Letöltve: 2009. november 20.

[15] United Nations, Treaty Series, vol. 1155, p. 331.

[16] Erről ld.: BOUTROS-GHALI, Boutros: Unvanquished: A U.S.-U.N. Saga. - I.B. Tauris, New York, 1999. p. 45.

E SZÁMUNK SZERZŐI

Dr. Benkő Tibor vezérezredes, a Honvéd Vezérkar főnöke

Demény Andrea hadnagy, az MH 25. Klapka György Lövészdandár kommunikációs tisztje

Rolkó Zoltán alezredes, harcihelikopter-zászlóalj-parancsnok (MH 86. Szolnok Helikopter Bázis)

Dr. Tóth Gergely főhadnagy (MH Támogató Dandár, JIO)

Zombori István őrnagy, a HM Nemzetközi Együttműködési és Fegyverzetellenőrzési Hivatal főtisztje

Nagy Norbert őrnagy, az MH ÖHP Haderő-tervezési Főnökség főtisztje

Hársfalvi József mk. őrnagy, az MH Béketámogató Kiképző Központ személyügyi részlegvezetője

Dr. Bertalan György nyá. alezredes, szerkesztő, újságíró

Rédei Róbert alezredes, az MH 5. Bocskai István Lövészdandár, 24. Bornemissza Gergely Felderítő Zászlóalj parancsnoka

Korcsák Tibor okl. mk. alezredes (MH ÖHP, Elemző-értékelő Főnökség, kiemelt főtiszt, f. h.)

Bencsik Péter mk. alezredes (MH ÖHP, Elemző-értékelő Főnökség, kiemelt főtiszt, f. h.)

Balló Tamás őrnagy (MH ÖHP, Elemző-értékelő Főnökség, főtiszt)

Déginé Bulyáki Edit, az MH 5. Bocskai István Lövészdandár humánszolgáltató részlegének vezetője

Atkári Győző alezredes (MH ÖHP Elemző-értékelő Főnökség, kiemelt CREVAL főtiszt, f.h.)

Madarász Gábor százados, tűztámogató-részleg-parancsnok (MH 5. Bocskai István Lövészdandár, 62. Lövészzászlóalj)

Varga Tamás százados (MH Béketámogató Kiképző Központ, kiképzést támogató és elemző részleg)

Dr. Földesi Ferenc nyá. alezredes, a Sereg Szemle felelős szerkesztője

Dr. Kolozsvári Sándor nyá. ezredes

Dr. Szakály Sándor hadtörténész, az MTA doktora, egyetemi tanár

Dr. Varga Attila alezredes, a HM Jogi Főosztály osztályvezető-helyettese

Dr. Lengyel Attila orvos ezredes, a HVK egészségügyi csoportfőnök-helyettese

Szabó Csaba, az MH HEK Parancsnoki Iroda alosztályvezetője

Zombori István őrnagy:

A NYITOTT ÉGBOLT SZERZŐDÉS RÉSZES ÁLLAMAI SZÁMÁNAK NÖVELÉSÉRŐL, AZ ALKALMAZÁSI ÖVEZET KITERJESZTÉSÉRŐL

HÁTTÉR

Hazánk, mint a Nyitott Égbolt szerződés (a továbbiakban: szerződés) egyik letéteményese (Kanadával együtt) mindig is kiemelt figyelemmel kísérte a szerződéshez csatlakozni kívánó államok ilyen irányú szándékát, és amennyiben erre igény volt, akkor elméleti és gyakorlati úton is minden segítséget megadott, hogy ez a folyamat felgyorsítható legyen. Ezt jól példázzák a 2008-ban Macedóniában, majd a 2009-ben Montenegróban – Németországgal közösen – végrehajtott bemutató repülések, valamint az a segítség, amelyet a zágrábi székhelyű balkáni biztonságpolitikai központnak (RACVIAC) adtunk többször is, légi megfigyelési tanfolyamuk elméleti és gyakorlati részében. Ezek során a Magyar Köztársaság biztosította az előadókat, a gyakorlati részhez pedig a megfigyelő platformot (megfigyelő-repülőgép, szenzor) és a szakembergárdát.

A feladatok előkészítése és végrehajtása mindig a szerződés rendelkezéseinek megfelelően történt. A végrehajtás során mindvégig komoly figyelmet fordítottunk arra, hogy a fogadó fél megértse a különböző mozzanatok közötti kapcsolatot, illetve ezek fontosságát. Ahol kellett, szünetet tartottunk, és elmagyaráztuk, mit miért és hogyan kell az adott helyzetben tenni. A fogadó fél minden nap végén egy rövid összefoglalót kapott az elvégzett feladatokról, amelyben levontuk a szükséges következtetéseket. A bemutató repülés, a kölcsönös bizalom- és biztonságerősítésen túl, jó lehetőséget biztosított az új szakemberek felkészítéséhez és a résztvevő országok szakemberei közötti kapcsolat erősítéséhez is.

A szerződés úgy is jellemezhető, mint egy általánosságban nagyon sikeres bizalom- és biztonságerősítő rezsim. Sikere alkalmassá teszi arra, hogy más régiókba is eljuttassuk.

Elsődleges célként megfogalmazhatjuk, hogy az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (a továbbiakban: EBESZ) összes résztvevő állama csatlakozzon a szerződéshez, és ne csak kívülről szemlélje az eseményeket. Másodlagos célként pedig – párhuzamosan az előzővel – a szerződést célszerű lenne kiterjeszteni az EBESZ-régión túli területekre is, például az észak-afrikai területekre vagy a Koreai-félszigetre. (Utóbbi komoly politikai megalapozást igényel, azonban Dél-Korea megfigyelői státusban történő részvétele 2011 folyamán már tárgyalások alapját képezi.)

Az alkalmazási övezet kiterjesztésének velejárói:

- A részes államok számának növekedése.
- Növekvő lehetőségek a megfigyelő repülések végrehajtására, hiszen alternatíva lehet az Oroszországi Föderáció, illetve Ukrajna (napjainkban Bosznia és Hercegovina) feletti szűkös mozgástérrel szemben.
- A bizalom- és biztonságerősítés „eszméjének” kiterjesztése az adott régió(k)ban.

Ezt követően, a 2004. június 28–29-i isztambuli csúcstalálkozón az állam- és kormányfők az Észak-atlanti Tanáccsal egyetértésben megerősítették a partnerséget a mediterrán régióval. E törekvéseket alapul véve a NATO a németországi, Oberammergauban működő iskolájában már jó ideje tanfolyamokat szervez a mediterrán térség országaiból delegált katonák részére. Esetenként komoly létszámról, 30-40 főről is beszélhetünk. Ez azt jelenti, hogy szövetséges szinten az együttműködés már elkezdődött az adott államokkal, azaz megvan a politikai szándék, amely nagyon jó alapot képez a szerződésen belüli, bármilyen együttműködéssel kapcsolatos tárgyalások megkezdéséhez.

A NATO mellett az EBESZ is együttműködik, és különleges kapcsolatot ápol a mediterrán térség államaival.

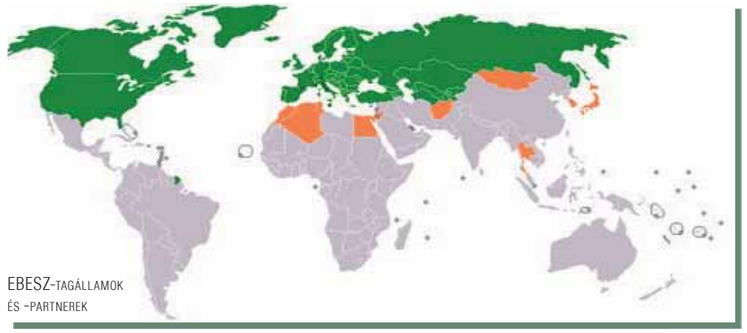

EBESZ-TAGÁLLAMOK ÉS -PARTNEREK

A MEDITERRÁN RÉGIÓ

Az 1997. július 8–9-én megrendezett madridi csúcstalálkozón született döntések között hangsúlyt kapott, hogy az Észak-atlanti Szerződés Szervezete 1995-ben tárgyalásokat kezdeményezett a tágabb értelemben vett földközi-tengeri régió hat országával: Egyiptommal, Izraellel, Jordániával, Mauritániával, Marokkóval és Tunéziával. A „mediterrán programnak”, amelyhez Algéria 2000-ben csatlakozott, az a célja, hogy mélyebb kapcsolatokat építsen ki a régió országaival, valamint előmozdítsa a regionális biztonságot és stabilitást. A párbeszédben részt vevő országok igény szerint továbbképzéseken is megjelenhetnek. A NATO lényegében a földközi-tengeri térséget is Közép-Európához hasonlóan próbálja megközelíteni, ám a folyamat sokkal fokozatosabban és tartalmát tekintve óvatosabban zajlik.

A MEGVALÓSÍTÁS

A szerződés keretein belüli együttműködés a következő ütemben lenne megvalósítható:

1. lépés: Az érintett országok (Egyiptom, Tunézia, Algéria és Marokkó) vezérkari főnökeinek hivatalos megkeresése levélben a Külügyminisztériumon, nagykövetségeken keresztül, melyben röviden felvázoljuk: mit jelent a szerződés; általában mi egy megfigyelő repülés sajátossága. A levélben egyben meghívnánk az érintett országok képviselőit (legfeljebb 1-2 fő/nemzet) egy hazánk feletti megfigyelő repülésre. Ez a kísérő-asszisztensi feladat teljes rálátást biztosít a feladatra és a szerződés alkalmazására. (2011 vagy a 2012 év folyamán.)

2. lépés: A meghívottak részvétele a megfigyelő repülésen, az ismeretek átadása. (2011 vagy a 2012 folyamán.)

A MEDITERRÁN EGYÜTTMŰKÖDÉSI PARTNERCSOPORT ORSZÁGAI

3. lépés: Amennyiben pozitív visszajelzések érkeznek az említett államoktól, szándék és fogadókészség van: bemutató repülés végrehajtása valamelyik érintett ország (Egyiptom, Tunézia, Algéria vagy Marokkó) területe felett (2012-ben).

Ilyen irányú törekvéseinket elősegítheti az a tény, hogy Németország naperőművek telepítését tervezi az említett észak-afrikai térségben, tehát érdekelt lenne az adott területek feletti repülés(ek)ben. A Németországgal közösen végrehajtott repüléseink és a két fegyverzetellenőrzési szervezet közötti kiváló együttműködés jól példázza, hogy a németek anyagilag, valamint szakemberek (3-4 fő) delegálásával is partnerséget vállalnának egy ilyen feladatban, ami azt jelenti, hogy a felmerült költségek nagy részét ők viselnék.

KÖLTSÉGEK

Milyen költségekről beszélhetünk? Példának vegyük az Egyiptom feletti repülést. A Budapest–Kairó távolság 1300 km. A kirepülés kevesebb, mint egy orosz megfigyelő repülés során, amelyet leszállás nélkül eddig is végre tudtunk hajtani. Üzemanyag: ki- és hazarepülés: 2600 km, a feladat 800 km. Ez a magyar An–26-os repülőgép esetén 9000 liter üzemanyag felhasználását jelenti, amely mintegy 5900 euró. A végrehajtó személyzet szállása, ellátása, utaztatása és napidíja (20 főre és 5 nap időtartamra) 12 ezer euró. Az összes költség tehát 17 900 euró, amelyből 15 500 eurót az eddigi eljárásoknak megfelelően Németország kifizetne. Hazánkra csak 2400 euró, a magyar személyzet napidíja hárulna.

ÖSSZEGZÉS

Nemzetközi szinten – főleg letéteményesként! – nagyon sokat jelentene, ha kezdeményezőként lépnénk fel és hívnánk vendégmegfigyelőket, illetve hajtanánk végre megfigyelő repülést egy teljesen új régióban. A bemutató repülésre 2012-ben kerülhetne sor, ami azt jelenti, hogy a szerződés 20 éves évfordulójára lehetne időzíteni.

Mivel hazánk hajtotta végre az első „éles” szerződés szerinti megfigyelő repülést, kiemelkedő lenne, ha – mint letéteményes – egy új terület felé is nyithatna azáltal, hogy ott is az első repülést hajtja végre, ezáltal ünnepelve meg méltó módon a szerződés 20 éves jubileumát, „mindössze” 2400 euró ráfordítása mellett.

IRODALOM:
http://biztpol.corvinusembassy.com/?module=corvinak&module_id=4&cid=110
http://www.osce.org/who/84

Nagy Norbert őrnagy:

ROMÁNIA HONVÉDELME (2.)

A SZÁRAZFÖLDI HADERŐNEM ÁLTAL HASZNÁLT TECHNIKAI ESZKÖZÖK

A Varsói Szerződés tagjaként ugyan Románia hozzájutott orosz eredetű fegyverekhez, azonban a szovjet vezetéssel kialakult fagyos viszony miatt a korszerű eszközökhöz nem vagy csak nehezen fért hozzá. Az ország vezetése a kínai és a barátkozó francia és angol kormányhoz fordult segítségért. A hatvanas, hetvenes években francia és angol haditechnikai eszközöket gyártottak az országban, majd az elmúlt húsz évben igyekeztek világszínvonalú hadfelszereléseket beszerezni.

Románia a gyalogsági fegyverek tekintetében is teljesen önellátó volt, és részben az ma is, illetve törekszik arra, hogy a jövőben is maga gyártsa a hadsereg számára alapvető fegyvereket. A hivatásos állomány szolgálati oldalfegyvereként az orosz Tokarev eredetű pisztoly volt rendszeresítve 54 157 darabos mennyiségben; ma már a RomArm cég által gyártott maroklőfegyvert használják. Korábban a Kalasnyikov gépkarabélyt, illetve Kalasnyikov-rendszerű golyószórót, géppuskát gyártottak hazai és export piacokra, az eredeti 7,62×39 mm-es karabélylőszerrel, majd az orosz 5,45×39 mm-essel. Napjainkban a NATO-szabványú 5,56×45-ös méretű (SS109) lőszert használó gyalogsági lőfegyverek rendszeresítése zajlik. A korábbi saját gyártású AKM változatokból néhány évvel ezelőtt még 413 700 darabbal rendelkeztek.[9] A különleges feladatú és a katonai rendőr alakulatoknál megjelentek a kiváló minőségű G–36 MP–5 típusú gépkarabélyok és géppisztolyok. A PKM-géppuska helyi gyártású változatából 24 700 darab volt rendszeresítve.[10] Az AG–7 és AG–9 gránátvető a kilencvenes években terjedt el a szárazföldi haderő alakulatainál.

Románia a T–55 típusú harckocsin alapuló TR–580 néven gyártott harckocsival kezdte harckocsigyártási programját, majd az abból kifejlesztett, jelentősen átalakított TR–85-ösöket hosszú ideig gyártotta. A nyolcvanas évek végén egyes források szerint öt darab T–72-est vásároltak, és elkezdődött egy T–72-esen alapuló fejlesztés, amelynek eredményeként a TR–125 nevű harckocsival szerették volna leváltani a korábbi típusokat, azonban a gyártás nem indult be. A kilencvenes évek végén a TR–85 korszerűsítése mellett döntöttek, és TR–85M1 Bizonul néven már ezek az eszközök (mintegy 150 harckocsi) jelentik a román harckocsicsapatok fő erejét. A korábbi TR–580-ból egy zászlóaljnyi lehet rendszerben, a különböző információk szerint összesen 42 darab.[11] Valószínűleg a hadsereg rendelkezik még 165 T–55-össel, és feltüntetik a vásárolt öt eredeti T–72-est is. Kis szériában készült néhány TR–125-ös, azonban a hivatalos adatok szerint ezeket nem rendszeresítették.

A gyalogsági páncélozott járművek terén is önellátó az ország. A hatvanas évek technikai színvonalát képviselik a TAB–71, TAB–77-es járművek. Ezek az eszközök a BTR–60-as és BTR–70-es konstrukción alapulnak, lényegében ezek módosított, áttervezett román gyártású változatai, amelyek nagy számban kerültek a csapatokhoz. Az utóbbi húsz évben Románia több harcjármű-fejlesztési programot finanszírozott, ám valóban korszerű eszköz 2008-ig nem jelent meg. A jelenleg gyártott páncélozott szállító harcjármű a BTR–80-as – B–33 Zimbru néven – KPVT-géppuskával felszerelt licensz változata. A román haderőnek 2006-ban sürgősen korszerű és védett harcjárműre volt szüksége missziós feladatainak megfelelő szintű ellátásához, ezért döntés született 31 Mowag Piranha IIIC típusú, géppuskákkal felszerelt páncélozott szállító jármű vásárlásáról. A harcjárművek 2008-ban rendszerbe álltak, jelenleg Afganisztánban használják azokat.

Romániában a 80-as évek végén MLI–84 néven, a BMP–1-es jelentősen átalakított, nehezebb változatának gyártására rendez-

A TR–85M1 HARCKOCSI A SZÁRAZFÖLDI HADERŐ LEGKORSZERŰBB TÍPUSA

kedtek be. A gazdaság nehéz helyzete miatt a harcjármű gyártása lassú ütemben haladt; mintegy 184 darab készült el. A közelmúltban – izraeli segítséggel – a harcjárművet MLI–84M típusjellel továbbfejlesztették és megkezdték gyártását. Az eszköz külső függesztésű, 25 mm-es Oerlikon gépágyút, SPIKE optikai kábellel irányított korszerű páncéltörő rakétát kapott, korszerűsített meghajtás (Caterpillar C–9-es típusú, 295 KW teljesítményű dízelmotor) és erőátvitel mellett.[12] Valószínűleg 2005 júliusa óta gyártják az új típust, illetve alakítják át a korábban gyártott példányokat; jelenleg 170-180 van rendszerben.

MLI–84M HARCJÁRMŰVEK DÍSZSZEMLÉN

A KORSZERŰSÍTETT LAROM SOROZATVETŐ HARCI GÉP PÁNCÉLOZOTT VEZETŐFÜLKÉVEL ÉS 40 DARAB 122 MM-ES RAKÉTA INDÍTÁSÁRA ALKALMAS ÁLLVÁNNYAL A ROUTEX 09 GYAKORLATON

Mindezek mellett meg kell jegyezni, hogy a páncélozott járművek szinte minden kategóriáját gyártották vagy gyártják, köztük 122 mm-es önjáró tarackot (2Sz1 M1974 néven), és könnyű páncélozott harcjárművet a hegyi csapatok számára (MLVM). Izraeli gyártók az Aerostar nevű céggel közösen fejlesztik a 155 mm-es L/52-es csőhosszúságú ATROM nevű önjáró löveget. Az alváznak a román gyártású ROMAN 6X6-os terepjáró tehergépkocsit szándékoznak felhasználni, maga a löveg pedig az izraeli ATMOS 2000 tarack lehet.[13] A román hadiipar korábban nagy mennyiségben gyártott 76,2, 122 és 152 mm-es lövegeket, 82 és 120 mm-es aknavetőket.

A nyolcvanas években az ország teljesen önellátó volt a sorozatvető tüzérség eszközeinek tekintetében is. Jelentős mennyiségben gyártották a szovjet 122 mm-es BM–21-es másolatának tekinthető, annak rakétáit használó APR–40 jelű sorozatvető eszközt. Alváza egy DAC–665 típusú, 6×6-os tehergépkocsi volt. Jelenleg a sorozatvető tüzérosztályok ezzel, illetve ennek korszerűsített változataival vannak felszerelve. A folyamatos korszerűsítések során készült olyan változat, mely páncélozott vezetőfülkét és korszerűsített alvázat kapott.

Néhány évvel ezelőtt izraeli cégek közreműködésével kialakították a LAROM nevű harceszközt, amely már nemcsak az orosz eredetű 122 mm-es, hanem korszerűbb, nagyobb hatótávolságú 160 mm-es rakétákat is képes indítani, két konténerből.

A szárazföldi csapatok közvetlen légi oltalmazását alegységszinten a CA–94 jelű, vállról indítható kézi légvédelmi rakétákkal oldják meg. Ezek az eszközök az orosz Sztrela–2-es típuson (SA–7 Grail)[14] alapulnak. Egységszinten használják a szintén orosz eredetű CA–95 jelű önjáró páncélozott csapatlégvédelmi komplexumot, mely egy négykerekű TABC–79 alvázon lévő Gaskin (SA–9) rakétaindító állvány.

Rendszerben van még a háromtengelyes OSZA–AKM nevű, SA–8 GECKO kódjelű szovjet eredetű 9K33–M3 komplexum is.

A csapatlégvédelem területén is megkezdődött a rendszerváltás. Nagy számban, mintegy 72 darabos mennyiségben rendszeresítették a GDF–002 típusú svájci, Oerlikon gyártású, 2×35 mm-es vontatott légvédelmi gépágyút, amely a maga nemében az egyik leghatékonyabb eszköz. Néhány évvel ezelőtt beszereztek 43 Gepárd típusú, önjáró légvédelmi gépágyú-komplexumot; ezek szintén a 35 mm-es, nagy teljesítményű gépágyúlőszert használják. Elméletileg 42 darabot működőképes állapotban kaptak, azonban egyelőre csak tizennyolcat állítottak rendszerbe.[15]

A magasabbegységek, körzetek csapatlégvédelmi feladatait ellátó alakulatok 2K12M Kub típusjelű (SA–6-os GAINFUL) rakétakomplexumokkal vannak felszerelve. Mintegy 60 önjáró indítóállvánnyal rendelkeznek, azonban a hadrafoghatóság ezen eszközök esetében is egyre nehezebben biztosítható, a rakéták üzemideje néhány éven belül lejár.

A műszaki technikai eszközök területén is szinte teljesen önellátó az ország. A műszaki gépek, berendezések hordozására mindig a saját iparuk által gyártott alvázakat, tehergépjárműveket használják fel.

A LÉGIERŐ TECHNIKAI ESZKÖZEI

A korábban nagy számban rendelkezésre álló MiG–21-es korszerűsítése okán ez a típus képezi a légierő fő vadász- és vadászbombázó típusát. A kilencvenes években több mint 100 darabot alakítottak át három alváltozatban. A B légvédelmi, az A földi támogató és felderítő feladatokra specializált együléses, a C kétüléses oktató és korlátozott harci képességű változat. Az eltelt időszakban légi balesetben elvesztették az állomány egy jelentős részét, illetve a típus rohamosan kirepüli a műszakilag

A SVÁJCI MOWAG PIRANHA IIIC PÁNCÉLOZOTT SZÁLLÍTÓ JÁRMŰVEK

A 160 MM-ES KONTÉNEREKKEL FELSZERELT LAROM ÖSSZESEN 26 DARAB RAKÉTÁT INDÍTHAT

megengedhető idejét (élettartamát). Az elmúlt években már csak 20 B elfogó változatú és 54 A és C változat volt hadra fogható állapotban.[16] Napjainkban az említett okok miatt valószínűleg a bevethető gépek száma még alacsonyabb. A rendkívül költségesen üzemeltethető és alacsony repülési idővel rendelkező, változtatható szárnyilazású MiG–23-asokat még 2002-ben kivonták, a 18 MiG–29-est megpróbálták üzemeltetni, de a költségek itt is túl magasak voltak, ezért néhány évvel ezelőtt azokat is kivonták a rendszerből.

A légierő vezetése huzamosabb ideje tervezi a korszerű váltótípus rendszeresítését, azonban a folyamatos alulfinanszírozottság és a 2008. évi gazdasági válság miatt az egyre csak tolódik. Az eredeti koncepció szerint 48 korszerű, többfeladatú vadászrepülőgépet szeretnének rendszeresíteni. Ajánlat érkezett 24 használt és 24 új gyártású F–16-osra. Az elvi döntés megszületett, de a parlament még nem adta áldását a beszerzésre. A gond, hogy a meglévő LanceR flotta hadrafoghatósága alacsony, egyre kevesebb az üzemképes eszköz, illetve azokat egyre nagyobb erőfeszítések árán lehet csak üzemeltetni.

A román hadiipar a repülőgépgyártás területén is mindig igyekezett a világ élvonalát követni, ezért a fejlesztőmunkával, az innovációval a legnagyobb válság idején sem álltak le. A korábban elért eredményeket megőrizve, a fejlesztések tapasztalatira építve, az élenjáró technológiákat külföldi partnerek segítségével meghonosítva, komoly eredményeket értek el. Az IAR–99 Soim (Sólyom) sugárhajtású oktató-gyakorló repülőgép a korszerű harci gépekkel kompatibilis műszerezettséggel készíthető fel a jövő harcigép-pilótáit. A fejlesztésbe, a korábbi sikeres együttműködés okán, izraeli partnereket vontak be.

A szállító-repülőgépek területén sokkal jobb a helyzet, mivel Románia a kilencvenes években elfogadta a használt C–130-as szállító-repülőgépeket, és azokat folyamatosan és intenzíven használja is. Az első használt C–130B gépek 1996-tól térítésmentesen kerültek a légierő állományába. Majd 2007-ben egy olasz eredetű felújított C–130H-t kaptak. A meglévő 3 darab B-t is a H-nak megfelelő szintű műszerezettséggel szeretnék ellátni és felújítani. A meglévő C–130B repülőgépek felújítására a ROMAERO és a Lockheed Martin 2004. november 14-én 30 millió dolláros szerződést írt alá abból a célból, hogy a típus a C–130H-nak megfelelő képességekkel rendelkezzen.[17]

ROMÁN PONTONHÍDKÉSZLET

A meglévő és kiöregedő An–26-osok pótlására még időben, 2006-ban meghozták a megfelelő döntést.[18] A hét C–27J, a felújított C–130-asokkal kiegészülve, megfelelő szállítókapacitást fog jelenteni a haderő részére. Nagy előnye a típusnak, hogy sok szempontból kompatibilis a C–130-as új változatával, a C–130J-vel, például ugyanazt a hajtóművet használja, illetve elektronikus rendszereinek nagy része is megegyezik. Kézenfekvő és gazdaságos lépés lehet a román katonai vezetés számára az öreg Herkulesek új C–130J-vel való kiváltása.

A légierő vadászrepülőgépei által használható fegyverzeti paletta az izraeli korszerűsítésnek köszönhetően rendkívül széles. Használják a megmaradt eredeti orosz fegyverzetet, ugyanakkor beszereztek rendkívül korszerűnek számító nyugati, illetve izraeli fegyverzeti eszközöket is. A levegő-levegő osztályú fegyverkategóriában a kiváló képességű Python III-as a legerősebb fegyverük a légi közelharcban. A régebbi orosz rakéták közül elméletileg használhatják még az AA–8 (APHID) és az AA–11 (ARCHER) típusúakat. A levegő-föld fegyverzet a korábbi hagyományos szabadeséű orosz bombák (KAB sorozat) mellett korszerű lézervezérlésű bombákkal egészül ki.

A román hadiipar korábban gyártotta a francia eredetű Puma szállítóhelikoptereket, IAR–330 típusjellel. Néhány évvel ezelőtt 24 darabot átalakítottak és korszerűsítettek többfeladatú harci és szállító változattá, IAR–330 SOCAT néven. Ezek a példányok korszerű éjjelláto műszereket, 20 mm-es forgatható gépágyút és levegő-föld fegyverzet hordozására és indítására alkalmas szárnyakat kaptak. Rendszeresítették a gépek fedélzetén a korszerű izraeli SPIKE száloptikás vezérlésű irányított páncéltörő rakétákat. Egy példányt balesetben elvesztettek, ezért jelenleg 23 van szolgálatban. Emellett folyik egy kisebb volumenű korszerűsítési program a szállító változatú Pumák NATO-szabványú, mindenidős bevethetőséget biztosító műszerezettségének megteremtésére.

A rádiótechnikai csapatok és a légtérellenőrzés területén nincs lemaradva a román légierő, illetve légvédelem. A NATO egységes és integrált légvédelmi (légtérellenőrző) rendszerének (NATINADS) szerves részét képezik a Románia területén elhelyezkedő – a NATO déli parancsnokságához tartozó – rádiótechnikai alakulatok, vezetési pontok és létesítmények. Az öt AN/FPS–117-es korszerűsített, háromdimenziós, digitalizált adatokat szolgáltató felderítőlokátor-berendezés megfelel a NATO-elvárásoknak. A légvédelmi alakulatok rendelkeznek megfelelő számú réskitöltő rádiótechnikai eszközzel (alegységgel), melyek segítségével rugalmasan tudnak reagálni a válsághelyzetek során a levegőből érkező kihívásokra.

A honi légvédelmi rakétacsapatok még hadrendben vannak, de amint az ország – a NATO-elveknek megfelelően – korszerű vadászrepülő erőkkel rendelkezik majd, azok veszik át a légtérvédelemben az elsődleges szerepet. A rendszerben lévő Sz–75 Volhov (SA–2 Guideline) rakéták nem tekinthetők korszerűnek. Az ilyen eszközökkel felszerelt alegységek együttműködése nehézkes a NATO-szövetségesek légierő-csapataival. Valószínűleg a rakéták nagy részének lejárt az üzemideje, a hadrafoghatóság szintje alacsony lehet. A holland készletekből beszerzett MIM–23 HAWK (I–HAWK) rakéták, bár nyugati eredetűek, igazából a hetvenes évek technológiai színvonalát képviselik.

A légierő bázisainak légvédelme az öreg Sz–60-as 57 mm-es légvédelmi gépágyúkra van bízva, de megkezdődött a korszerűbb eszközökkel történő kiváltásuk (35 mm-es Oerlikon rendszerek). A Gap Filler nevű radarberendezések a közeli és alacsony magasságú légtérfigyelést biztosítják.

A HADITENGERÉSZET ÉS A FOLYAMI SZOLGÁLAT (FLOTTILLA) ESZKÖZEI

A tengerészet zászlóshajója a *Regele Ferdinand* fregatt, melyet 2003-ban vásároltak testvérhajójával, a *Regina Maria*val együtt. Mindkét hajó a TYPE 22 sorozatú fregattok közé tartozik, vízkiszorításuk 4850 tonna, hosszuk 148,1 méter, fegyverzetüket felszín-felszín osztályú rakéták, légvédelmi rakéták és gépágyúk alkotják. Modernizálásuk folyamatban van, képességeiket elsősorban a nyílt tengeri kutató-mentő (SAR), tengeralattjáró elleni műveletekre és partvédelmi feladatokra optimalizálják.

Még 2003-ban kormányközi egyezmény született a brit és a román kormány között két TYPE 22 osztályú fregatt eladásáról, 116 millió font értékben. A hajókat átnevezték, így a HMS Coventry Regele Ferdinand néven csatlakozott a román haditengerészethez, míg a HMS London Regina Maria néven vált a flotta részévé.[19]

A KILO osztályú *Delfinul* nevű dízel-elektromos meghajtású tengeralattjáró jelenleg nincs rendszerben, felújítása anyagi erőforrások hiányában kétséges. A *Marasesti* fregatt – mely korábban a tengerészet zászlóshajója volt – egyelőre rendszerben van. A kisebb korvettek, parti őrhajók jó része elavult, felújításra és korszerűsítésre szorul. A gazdasági válság indukálta pénztelenség miatt hadrafoghatóságuk nehezen biztosítható és egyre nagyobb anyagi ráfordítást igényel.

A partvédelmi csapatok leghatásosabb fegyvere az SS–N-22 Styx NATO-kódú felszín-felszín osztályú rakétarendszer. Nagy előnye, hogy a MAZ–543 típusú, nagy terepjáró képességű, 8x8-as kerékképletű járműveken elhelyezett indítóállványok nehezen felderíthetők és megsemmisíthetők, illetve rugalmasan alkalmazhatók a közel 250 kilométeres román tengerpartszakasz védelme során.

Európa egyik legnagyobb folyami flottillája a román Dunai Folyami Szolgálat (flottilla), melynek legerősebb egységei a *BRUTAR* osztályú folyami monitorok.

Az osztály első egysége a 94-es számon, *Grivita* néven 1982–1986 között épült, és 1986-ban állt szolgálatba. A 95-ös számú *Rahova* 1988-ban, a 177-es számú *Opanez*, a 178-as hadrendi számú *Smirdan*nal együtt 1990-ben, a 179-es és a 180-as egység 1992-ben és 1993-ban állt szolgálatba, jelenleg öt egység van aktív rendszerben. A maximálisan 320 tonna vízkiszorítású hajók napjainkban a legerősebb fegyverzetűeknek számítanak a Dunán. A részben páncélozott monitorok fő fegyvere a 100 mm-es harckocsilöveg, kiegészítő fegyverzete 2 kétcsövű, 30 mm-es légvédelmi gépágyú, két kétcsövű és két egy csövű 14,5 mm-es géppuska. Egyes információk szerint a hajóosztály néhány egysége a 122 mm-es BM–21-es alapján készült APR–40 sorozatvetővel van felszerelve.

A flottilla számos más, kisebb naszáddal és őrhajóval rendelkezik, illetve jelentős folyami aknarakó és aknamentesítő kapacitás is rendelkezésre áll a kombinált tengeri és folyami hadműveletekhez.

A MIM–23 HAWK XXI LÉGVÉDELMI RAKÉTARENDSZER MENETBEN

A LEGÉNYSÉGI ÁLLOMÁNY UTÁNPÓTLÁSA

Romániában 2006-óta megszűnt békeidőben a hadkötelezettség. A haderő személyi állományának kiegészítését teljes egészében önkéntes katonákkal kell biztosítani. A váltás látszólag zökkenőmentesen zajlott, mivel ebben az időszakban történt a legutóbbi átszervezés, amelynek során a haderő létszáma elérte mai nagyságát, így a leépítések biztosították a személyi állományt, igaz jelentős mozgások voltak a helyőrségváltások és átalakítások miatt. A gondok azóta jelentkeznek, ugyanis a 2006-ban még versenyképes illetmények lassan erodálódnak, illetve a versenyszféra bérszínvonala jelentősen megemelkedett. A román katonai vezetés is megismerkedett az olyan fogalmakkal, mint fluktuáció, kiáramlás, munkaerő-piaci verseny. A román védelmi minisztérium a 2008-as év értékelése során negatívumként minősítette, hogy közel négyezer fő legénységi állományú katona hagyta el a hadsereget, az aktív katonai szolgálatot.

AZ SS–N-22 STYX PARTVÉDELMI RAKÉTARENDSZER NAGYON HATÉKONY ESZKÖZ A VÉDELMI MŰVELETEK SORÁN

A HIVATÁSOS ÁLLOMÁNY UTÁNPÓTLÁSA

A hivatásos tiszti és tiszthelyettesi állomány képzése a haderőnemi vezérkarok alárendeltségében lévő tiszthelyettes-képző iskolákon és katonai főiskolákon történik. A tisztképző főiskolák négyéves képzési formákban biztosítják a haderőnemek tiszti utánpótlását a fontos és szakmailag indokolt szakterületeken. Más országokhoz hasonlóan a jogi, orvosi és hasonló képzettségű tiszteket a polgári felsőoktatásból toborozzák. A parancsnoki és a műszaki területeken az egyetemi szintű diplomák megszerzését is lehetővé teszik a katonai felsőoktatás intézményei.

A KIKÉPZÉS RENDSZERE

Az önkéntes katonák egyéni felkészítése 2009-ben összesen nyolc kiképzőbázison történt az alapkiképzés keretében. Általában működő katonai szervezetek bázisán, kiképzőalegységekben készítik fel a bevonult újoncokat katonai feladataik ellátására. Érdekesség, hogy az 1300 főből 60 hölgy volt, ami kedvező aránynak tekinthető (4,6%). Az elmúlt időszakban az alapkiképzés a következő helyőrségekben történt: Nagyszeben, Ramnicu Valcea, Campulung Muscel, Buzau, Pitesti, Fogaras, Predeal, Caracal.

A katonák kötelékkiképzése általában már az alakulatoknál folyik; néhány szakbeosztásra a felkészítés az adott szakterületen járta ki-

képzői állománnyal rendelkező, a szakkiképzésre kijelölt katonai szervezeteknél történik.

A SZÖVETSÉGI FELADATOKRA FELAJÁNLOTT ERŐK

Románia 2004-es NATO-csatlakozását megelőzően – és azóta is – nagyon komolyan veszi a tagságból származó kötelezettségeket. Más térségbeli országokhoz hasonlóan a csatlakozás előtt a katonai és politikai vezetés komoly ígéreteket tett, jelentős erőket és képességeket ajánlott fel a szövetség közös védelmére, illetve egyéb NATO-műveletekre. Ezek a vállalások, képességek folyamatosan változnak, hisz maga a szövetség is jelentős átalakuláson megy keresztül, illetve a tagállamok haderői is komoly átalakításokat hajtottak, hajtanak végre.

A KORSZERŰSÍTETT MLI–84M HARCJÁRMŰVEKKEL ELSŐKÉNT SZERELTÉK FEL A 282. UNIREA PRINCIPATELOR LÖVÉSZDANDÁRT, MELY A NATO-FELAJÁNLÁS SZERVES RÉSZE

A különböző források eltérően jelölik meg a felajánlott kötelékek nagyságát, erejét. Ennek oka elsősorban a fent említett permanens átalakulás lehet, csak másodsorban a román haderőt is jellemző folyamatos alulfinanszírozás, beruházások, beszerzések csúszása, elmaradása, illetve az ezekből eredő kényszerű határidőcsúszások. Az biztos, hogy a csatlakozás idején egy komplett hadosztálynyi méretű erőt terveztek a szervezet rendelkezésére bocsátani, a NATO-alapszerződés V. cikkelyéből eredő feladatok ellátásra. A kompatibilitás megteremtése azonban nagyobb akadálynak tűnik, mint azt eredetileg gondolták. Elsősorban a vezetés terén fontos az együttműködés képességének megteremtése, azonban a hálózatalapú hadviselés követelményeinek megjelenésével már nem csak a híradó berendezések lecseréléséről van szó. A szövetségesekkel történő együttműködés követelménye egységes, digitális alapú vezetési-irányítási rendszert feltételez (C4ISR), amely képes megvalósítani az információk valós idejű megszerzését, továbbítását, elosztását és felhasználását. Az ilyen rendszerek kialakítása még a fejlett hadseregekben is kezdeti stádiumban van. A rendszer elemeinek fokozatos kiépítése, megteremtése is rengeteg erőforrást igényel, és már nem csak a parancsnoki szinten és a törzsekben lévő infrastruktúra lecseréléséről van szó. Valószínűleg e problémák miatt, ha egy komplett hadosztályt nem is, annak meghatározó elemeit továbbra is fel kívánják ajánlani. Egy gépesített lövészdandár 30 napos készenléttel (LRF-30), egy hegyi dandár 180 napos készenléttel (LRF-180) alacsony intenzitású konfliktus kezelésére, egy katonairendőr-század, egy tűzszerészegység, egy nukleáris, vegyi és biológiai hadviselés elenni alakulat, egy katonai-polgári együttműködést támogató század szerepel a felajánlott erők között.[20] Más források szerint a két dandár mellett egy különleges műveleti parancsnoki elem, egy különleges műveleti század, egy szállítózászlóalj-parancsnokság és -törzs egy szállítószázaddal, egy sorozatvető osztály, illetve az előzőekben felsoroltakon kívül egy elektronikaiharc-század, egy távirányítású repülőgépszázad és két lélektani műveleti csoport van kijelölve és felkészítve országhatáron túli feladatokra.[21] A felajánlott gépesített lövészdandár valószínűleg a Focsaniban állomásozó 282. „Unirea Principatelor" Lövészdandár, a másik kijelölt dandár pedig a 2. „Sarmisegetusa" Hegyivadászdandár. A 282-es dandár kapta meg 2005-től a korszerűsített MLI–84M gyalogsági harcjárműveket, illetve további korszerű eszközök rendszeresítése során is prioritást élvez ez az alakulat. Meg kell jegyezni, hogy 2003-ban még szó volt egy harmadik lövészdandárról 180 napos készenléttel, azonban ez a mostani felajánlásokban már nem szerepel.

EGYÉB KÖTELEZETTSÉGEK

Hozzánk hasonlóan nehezíti a román vezetés helyzetét, hogy az Európai Unió is hatékony katonai erőt akar kialakítani, ennek érdekében a tagországoktól megfelelő katonai képességek fenntartását és szükség esetén közös alkalmazását várja el. Ennek az EU- elvárásnak a harccsoportokkal tudnak eleget tenni. Románia a HELBROC nevű harccsoportban a görög, a bolgár és a ciprusi haderővel együtt vesz részt az EU gyorsreagálású műveleteiben.[22]

A multilaterális (NATO, EU) felajánlásokon kívül léteznek még kétoldalú kötelezettségek, amelyek hátteréknt szintén katonai erőket kell felkészíteni és folyamatosan készenlétben tartani. Az egyik ilyen a közös magyar–román békefenntartó zászlóalj, mely a kilencvenes évek óta létező ideiglenes kötelék a két ország által felajánlott alegységek és törzselemek bázisán. Hasonló együttműködési formában, elsősorban katasztrófavédelmi (árvízvédelmi) feladatok ellátására jött létre a magyar–román–ukrán Tisza Zászlóalj.

KÜLFÖLDI SZEREPVÁLLALÁS

A NATO vezette műveletekben, 2008-ban, 570 fő vett részt Afganisztánban az ISAF kötelékében, 94 fő pedig az amerikai „Tartós szabadság" hadműveletben. Ettől az évtől tervezték az afganisztáni hadszíntéren egy időben telepített katonák létszámát 1000 főről 1800 főre emelni. Korábban jelentős kontingenssel vettek részt Irakban, azonban mostanában már csak a NTM–I-ben képviseltetik magukat néhány kiképzővel

A balkáni békefenntartó műveletekben 153 fő a KFOR-ban, 49 fő az EUFOR-ban szolgált 2008-ban. Román katonák kisebb létszámban szolgálnak Boszniában (58 fő), Csádban (2 fő), Kongóban (23 fő), Grúziában (3 fő), Irakban (2 fő), Libériában (3 fő), Nepálban (5 fő) és Szudánban (14 fő).[23]

A román katonai vezetés a nagyobb létszámú kontingenseket úgy igyekszik összeállítani, hogy komplett alegységeket, szervezeteket készítenek fel és szállítanak ki, majd a feladat végeztével haza. A személyi állomány időközbeni váltását azonban más alegységek állományából kell biztosítaniuk, illetve az adott kötelék katonái többször is válthatják egymást féléves periódusokban.

A JÖVŐ FEJLESZTÉSI PROGRAMJAI

A világ más haderőihez hasonlóan, a román haderő is komoly erőfeszítéseket tesz a jövő gyalogsági (egyéni) fegyverrendszereinek és felszereléseinek fejlesztése és kialakítása érdekében. Jelenlegi gyalogsági fegyverzetfejlesztési programjuk Rifs néven fut. A rendszer tartalmaz sisakmegjelenítőt, egyéni rádiót, hőképes irányzékokat és a hálózatalapú hadviselést támogató informatikai rendszereket, továbbá 5,56x45 mm-es lőszert használó román gyártású gépkarabélyt. A fejlesztés célja, hogy 2015-re 500 katonát tudjanak felszerelni a rendszerrel.[24]

Másik fontos és valószínűleg a közeljövő legnagyobb volumenű beszerzési programja lesz a vadászrepülőgép-tender. Koncepció már van, a végső döntés azonban, pénzhiány miatt, nincs. Született egy elvi (szakmai) döntés arról, hogy első lépcsőben 24 használt F–16-os harci gépet szereznek be, kedvező áron, azonban azok felújítása, korszerűsítése jelentős összegeket igényelne. Ezt követné 24 új gép megvásárlása, ha azt a gazdaság teherbíró képessége lehetővé teszi.

KÖVETKEZTETÉSEK A HADERŐ JELLEMZŐIRŐL ÉS ROMÁNIA VÉDELMI KÉPESSÉGEIRŐL

Az elmúlt húsz évben jelentős átalakulásokon ment keresztül a román haderő, csakúgy, mint a térség más országainak hadseregei. Jelen-

tős eltérés a változások ütemében és – egyes országokhoz viszonyítva – a modernizáció minőségében figyelhető meg.

Néhány éven belül valószínűleg Románia is a többi európai országhoz hasonló méretű, de erősebb és hatékonyabb haderővel fog rendelkezni. Erre jó esélyük van, mivel az elmúlt húsz évben sem állt le a modernizáció, komoly fejlesztéseket valósítottak meg. Továbbá nem hanyagolták el a védelmi célú innovációt, a hazai ipar fejlesztésével, annak előnyére hajtottak és hajtanak végre minden korszerűsítést, fejlesztési programot.

A védelmi célokra fordított erőforrások alacsonyabbak ugyan a néhány évvel ezelőtt tervezettnél, azonban még így is meghaladják a szomszédos államok által ilyen célra fordított összegeket. Ennek következtében Románia ma több korszerű – az utóbbi húsz esztendőben beszerzett – eszközzel rendelkezik, mint a térségbeli országok többsége. Ezen előnyök azt jelentik, hogy jelen pillanatban a román haderő jobb helyzetben van, mint szomszédjai, sőt jobb helyzetben, mint néhány más hasonló méretű és adottságú NATO-tagország.

Románia honvédelmének fontosabb jellemzői:

- A folyamatos haderő-korszerűsítés, valamint a hazai védelemgazdaság szellemi és anyagi erőforrásaira támaszkodó innováció az elmúlt húsz évben azt eredményezte, hogy jelen pillanatban a technikai eszközök nagy része megfelel a szövetségi együttműködés elvárásainak és az ország védelmi feladataiból következő elvárásoknak. A haditechnikai eszközök és felszerelések túlnyomó többsége, ha nem is a legkorszerűbb, de az 1970-es, 1980-as évek nyugati technológiai szintjét képviseli, azzal egyenértékű. Meg kell jegyezni, hogy a technikai szabványosítás területén Románia előbbre tart az újonnan csatlakozott NATO-tagországok többségénél. A lőszerek, kommunikációs rendszerek, logisztikai felszerelések és más technikai eszközök és anyagok szabványosításának területén a haderő felajánlott és együttműködésre kijelölt szervezetei napjainkban már megfelelnek a NATO-tagság elnyerése idején meghatározott feltételeknek.
- A kiképzés területén sok előrelépés történt ugyan, azonban vannak olyan részterületek, amelyeket a folyamatos alulfinanszírozás látványosan érint. Így például a harcirepülőgép-vezetők repülési ideje nem éri el az elvárt 120 óra/év értéket, a hajózóállomány más tagjai szintén kevesebbet repülnek, mint a szükséges. A légvédelmirakéta-lövészetek késése, elmaradása miatt hasonlóan mostoha területnek tekinthető a légvédelmi rakétacsapatok kiképzése. A haditengerészet esetében a beérkezett két új egységgel növelni lehet a kiképzés színvonalát. Mindenféleképpen minőségi javulás tapasztalható az ejtőernyős-, hegyivadász- és a különleges erők kiképzése területén. Különösen ez utóbbi szakterület nemzetközi kapcsolatai, vendégkiképzések, nemzetközi gyakorlatok és nem utolsósorban a missziós tapasztalatok okán beszélhetünk pozitív eredményekről.
- A román haderő parancsnoki struktúrája, vezetési rendje korszerűnek tekinthető. A haderő méreteihez és feladataihoz igazodóan megfelelő parancsnoki hierarchia valószínűleg jól működik. Jól elkülönülnek és optimálisan szervezettek a békevezetési feladatok, illetve a műveleti vezetés feladatai, ezáltal mind az adminisztratív és békevezetési (haderőnemi vezérkarok), mind a műveletirányító (béke és háborús) és támogató vezetési feladatrendszer területén megfelelő az irányítás és az ellenőrzés.
- A nemzetközi együttműködés személyi feltételei folyamatosan javultak az utóbbi időben. Az állomány nyelvismerete a tisztek esetében megfelelőnek mondható, a tiszthelyettes-állomány felkészítése folyamatos, és hamarosan eléri a szükséges mennyiséget és minőséget az angolul beszélő tiszthelyettesek száma. Románia aktívan kihasználja a személyi állomány képzésére adódó külföldi képzési lehetőségeket. Ennek következtében a doktrinális területen sem tapasztalható akkora elmaradás, mint más korábban csatlakozott NATO-tagországokban.
- A személyi utánpótlás helyzete az elmúlt időszakban romlott, azonban az ország még mindig nagyszámú kiképzett és behívható tartalékossal rendelkezik, illetve a hadkötelezettség újbóli bevezetése esetén, a meglévő bázisokon viszonylag gyorsan és nagy létszámban lehet biztosítani a haderő személyi állományának kiegészítését, veszteségpótlását. Gond csak a békeidőben toborzandó önkéntes legénység biztosításánál merülhet, illetve merült fel, mint a legtöbb önkéntes alapon szervezett haderő esetében.

ÖSSZEGZÉS

Románia az elmúlt húsz évben jelentős változásokon ment keresztül, még ha az ott élő emberek nem is tapasztalják ezt mindennapjaik során. Az euroatlanti csatlakozási folyamat sikeresnek tekinthető, nem csak azért, mert 2004, illetve 2007 óta teljes jogú tagja mind a NATO-nak, mind az Európai Uniónak, sokkal inkább, mert mindkét szervezetben megállja a helyét az ország. A NATO-ban eltöltött hat év alatt Románia az újonnan csatlakozó országok közül az egyik legaktívabb, mind a nemzetközi szerepvállalását tekintve, mind a kollektív védelemhez történő egyéb hozzájárulások tekintetében. Különösen szembetűnő az ország teljesítménye, ha figyelembe vesszük, hogy a szűkös erőforrásokból, egy viszonylag nagy létszámú haderőt kellett folyamatosan finanszírozni, kiképezni, üzemben tartani. A védelmi költségvetés adatai szerint egy katonára felét-harmadát költi, mint más kelet-közép-európai országok, mégis több korszerű hadfelszerelést tudott vásárolni, több megrendelést tudott adni saját védelmi ipara részére. Tehát elmondható, hogy az ország, a román haderő, az elmúlt húsz esztendőben viszonylag hatékonyan használta fel a rendelkezésére álló erőforrásokat, több katonai képességét meg tudta őrizni, illetve szinten tudta tartani. Megállapítható, hogy az elmúlt időszakban nagyobb ütemben zárkózott fel a világ fejlett haderőihez, megelőzve néhány korábban vagy vele egy időben csatlakozott országot, ezzel együtt sikerült megőriznie működőképességét, katonai képességeinek jelentős részét, ezáltal az euroatlanti térség délkelet-európai részén meghatározó erővé vált. *(Vége)*

(Köszönöm Romocea Francisc mk. ezredesnek, Románia Budapesten akkreditált védelmi, katonai és légügyi attaséjának e cikk megírásához nyújtott segítségét – N.N.)

FELHASZNÁLT IRODALOM:

Jane's World Armies issue Twenty.three, 2008
The Military Balance 2009
Midi Világatlasz, Nyír-karta Bt., Bp.
Héjja István – Kozma Endre – Dr. Tóth Elek – Dr. Varga Kálmán: Katonai almanach, Bp., Zrínyi Katonai Kiadó, 1987.
Varga Ádám: Románia nyugati integrációja, Nemzet és Biztonság 2009/10.
A környező országok védelempolitikájának, katonai erőinek jellemzői, ZMNE egyetemi jegyzet
A román hadsereg átalakításának stratégiája, 2007, a román védelmi minisztérium kiadványa
A román védelmi minisztérium 2008. évi beszámolója, www.mapn.ro
Truppendienst Spezial, 3/2008
Jane's Defence Weekly kiadvány 2008, 2009 évfolyam
A környező országok fontosabb katonaföldrajzi adatai, Bp., 2002, ZMNE jegyzet,
Military Technology – MILTECH 1/2008
Armada International 2009, Complete Guide: Modern Soldier Systems
Aranysas folyóirat 2008-as, 2009-es számai
A Haditechnika c. folyóirat 2001-es, 2005-ös, 2006-os évfolyama
Jane's Armoured and Artillery 2007–2008
Jane's Infantry Weapons 2007–2008
Világatlasz, 2007 Hibernia Nova Kft., Bp.
The States mon's yearbook 2009
Statisztikai Tükör, III./52. szám (2009. április 30.): Népesedési körkép Európáról
Amaczi–Bombay–Héjja: A világ hadseregei, Bp. Zrínyi Katonai Kiadó, 1992
Kozma–Stefancsik–Héjja: Katonaföldrajzi kézikönyv, Bp., 1996

[9] Uo., 35. sor
[10] Uo., 38. sor
[11] Truppendienst Spezial, 3/2008, 21.o. 12. sor
[12] Jane's Defence Weekly 2007/46.szám (november 14.), 24.o.
[13] Jane's Defence Weekly 2009/30.szám (július 29.), 28.o.
[14] Truppendienst 2/2008 119. o. 10-11. sor
[15] Truppendienst-Spezial 3/2008 21 .o. 15. sor
[16] Truppendienst – Spezial 3/2008., 23.o. 4-7. sor
[17] Jane's Defence Weekly 2004/47.szám (november 24.), 12.o.
[18] Lásd korábban a légierő felépítésénél
[19] Jane's Defence Weekly 2004/49. (december 8.), 15.o.
[20] Jane's: World Armies ISSUE 23-2008, 607.o., 34-40. sor
[21] Military Technology – MILTECH 1/2008, 194.o.
[22] Truppendienst 2/2008, 120.o. 3-5. sor
[23] The Military Balance 2009, 148.o.
[24] Armada International 2009, Complete Guide: Modern Soldier Systems, 24. o.

Hársfalvi József mk. őrnagy:

BIZTONSÁGPOLITIKAI SZAKÉRTŐK AZ MH BÉKETÁMOGATÓ KIKÉPZŐ KÖZPONTBAN

Az MH Béketámogató Kiképző Központ megbízott parancsnokának, Drót László alezredesnek a meghívására, a missziós felkészítés részeként, két neves előadó tartott kötetlen hangvételű előadást április 6-án a kiképző központban. dr. Tálas Péter történész, politológus, a politikatudományok kandidátusa, biztonságpolitikai szakértő, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Stratégiai és Védelmi Kutatóközpontjának vezetője, valamint dr. Szenes Zoltán nyugállományú vezérezredes, a ZMNE Biztonság- és Védelempolitikai Tanszékének vezetője – az afganisztáni Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erők műveleteiben részt vevő MH Nemzeti Támogató Elem, és az MH Tartományi Újjáépítési Csoport (PRT-11) kulcsbeosztású állományának. Az előadók a kiutazás előtti felkészítés részeként osztották meg az aktuális információkat a 40 fős hallgatósággal. A cél az volt, hogy a misszióra készülők naprakész ismereteket szerezzenek az afganisztáni hadszíntér aktuális katonapolitikai kérdéseiről. Az interaktív eszmecserén részt vett az AMT-4 Mentor Team április végén felkészülő állománya is.

Az előadások során a hallgatóság ismeretei hiteles forrásokból származó információkkal bővültek Afganisztán jelenlegi etnikai, vallási, katonapolitikai, biztonsági helyzetével kapcsolatban. Tálas Péter statisztikai adatokkal is alátámasztotta a tálibok előretörésének, a nemzetközi közösség veszteségeinek évekre lebontott mutatóit. Beszélt a katonapolitikai célok megvalósulásáról, a segélyezés problémáiról, az ópiumtermelés jelenlegi állapotáról. Felvázolta a nemzetközi közösség lehetséges útját a segélyezés és a fejlesztés terén.

A segélyezés és fejlesztés problémáiként felvetette:

– A segélyezés hatékonyságának hiánya az elégedetlenség egyik fő oka.

– A nemzetközi segélyek az afgán közkiadások 90%-át teszik ki.

– A katonai (286 Mrd dollár, 90,6%) és civil (26,7 Mrd dollár, 9,5%) segélyek között jelentős az aránytalanság.

– A 2002–2013 között tervezett 62 milliárdos segélyből 46,1 Mrd dollár a felajánlott, és 26,7 Mrd dollár érkezett meg (2009).

– A segélyek 40% visszakerül a donor-országhoz.

– A segélyek 77%-ának felhasználásáról semmiféle ismerettel nem rendelkezik (66-68%) vagy csekély (11-12%) információval bír az afgán kormány.

Szenes Zoltán előadását a NATO és az EU új afganisztáni stratégiája köré építette. A tálib erőket nem egységes haderőként jellemezte. Információi szerint a 220 közösségbe tömörült erő 33 főrangú vezetőből, 820 középvezetőből, 25-36 ezer fő harcosból áll, amihez még nemzetközi terrorista csoportok tartoznak.

Az előadó a tálib erők fő harcászati elemeként jelölte meg a lesállást, az alegységharcot, IED-t, az öngyilkos merényleteket, az erőszakos cselekményeket, a differenciált célrendszert.

- Az ISAF rendeltetéseként határozta meg:

– Segíteni az afgán kormánynak a biztonság fenntartásában.

– Bátorítani/ösztönözni az afgán kormányzati struktúrák fejlődését.

– Kiterjeszteni az afgán kormányzati ellenőrzést.

– Támogatni a rekonstrukciót és a humanitárius erőfeszítéseket.

- A tervezett katonai cél:

– Az afgán nemzeti biztonsági erők képesek legyenek önállóan garantálni a biztonságot és fenntartani a stabilitást a NATO támogatása nélkül.

A NATO 2010. november 19–20. közötti, lisszaboni csúcsértekezletén elhangzottaknak megfelelően a NATO afganisztáni céljaként jelölte meg:

– a terrorizmus elleni harcot;
– a gazdaság fejlesztését;
– a korrupció visszaszorítását,
– a regionális biztonsági és gazdasági együttműködést,
– az emberi jogok/nők jogai érvényesülését.

A személyes hangvételű, saját tapasztalatokkal gazdagon illusztrált előadások végén az előadók válaszoltak a hallgatók kérdéseire.

AZ INFORMÁCIÓS HADVISELÉS ÉS A HADTUDOMÁNY

Napjaink hadtudománya címmel kezdődött 2009. január 26-án a Magyar Hadtudományi Társaság (MHTT), a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem (ZMNE) és a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) Hadtudományi Bizottsága közös szervezésében az a konferenciasorozat, amelynek folyamatába illeszkedik a közelmúltbeli tanácskozás.[1] „Az információs hadviselés és a hadtudomány tárgyában megrendezett mai tudományos fórumunkon tehát immáron a negyedik alkalommal találkozunk" – indította megnyitóját a ZMNE dísztermében *dr. Ványa László mérnök alezredes*, az MHTT elnökhelyettese. Mint elmondta, a sorozat célja, hogy a hadtudomány kapcsolati rendszerében, a hadtudomány nézőpontjából vizsgáljuk meg azokat a speciális elméleti és gyakorlati problémákat, amelyek ma hazánkat, de akár az egész világot, a NATO-t, szövetségeseinket egyaránt foglalkoztatják. A téma aktualitásához aligha férhet kétség, hiszen ez a háború minden itt jelenlévő számítógépén is folyik vagy folyhat. Olyan kérdéskörről van szó, amelyről sokan sokféleképpen vélekednek, több vagy kevesebb ismerettel vagy akár csak benyomásokkal rendelkeznek, és viszonylag kevesen látják át egészében a teljes problémkört. Vannak olyanok is, akik a létét is vitatják. Mások azt állítják, hogy a történelem egy adott szakaszában a technikai fejlettségi szint határozta meg a lehetőségeket. Megint mások egyenesen a cyberháborúval azonosítják ezt a kifejezést is.

Az előadó hangsúlyozta: amikor a konferencia témáit tervezték, előadóit keresték, egy olyan logikai láncolatra kívánták az előadásokat felfűzni, amely először az információs hadviselés fogalmát, helyét, szerepét, katonai értelmezését adja meg. A hadielvek próbája a háború – szokták mondani. Ezért a második előadás korunk alacsony intenzitású konfliktusaiban elemzi az elmélet gyakorlattá válását. A hazai megvalósításokról, a Magyar Honvédség missziós műveleteiben realizálódó információs műveleti feladatokról, a doktrínában megfogalmazott elvekről és a gyakorlati tapasztalatokról hallunk a harmadik előadásban. A NATO az észt–orosz konfliktus idején szembesült először azzal, hogy a számítógépes hálózatokat ért összehangolt támadások képesek voltak megbénítani egyik tagállamát. Ezt tartjuk az első valódi cyberháborúnak, amely a negyedik előadás témája, és amely remélhetőleg hozzásegít annak tisztázásához, hogy lássuk, hol foglal helyet, milyen szerepet tölt be a cyberhadviselés az információs hadviselésben. A konferenciát záró előadás az információs hadviselés napjainkban folyó második hullámának sajátosságait vázolja fel.

AZ INFORMÁCIÓS HADVISELÉS KIALAKULÁSA, KATONAI ÉRTELMEZÉSE

Milyen tényezők vezettek ahhoz, hogy manapság információs hadviselésről (katonai szókorlatban *információs műveleteknek* nevezett tevékenységi forma: a különböző információs tevékenységek közötti integráló, szinergiát kereső funkció, amelynek alapját a mindenre kiterjedő felderítés, másfelől a vezetési információs rendszer képezi. Mindez három dimenzióban próbálja befolyásolni a döntéseket: fizikai vonatkozásban, az információk világában (az ún. cybertérben) és az ún. kognitív tartományban, amely utóbbi az emberi gondolkodásra utal.

Az információs műveletek összetevőin nagyon sok vita van. Általában ide sorolják a műveleti biztonságot, a megtévesztést, a pszichológiai műveleteket, az információs célpontok fizikai pusztítását és az elektronikai hadviselést. A kapcsolódó képességek körében szokták említeni a CIMIC-képességeket és a tömegtájékoztatást. Ezek a 2000-es évektől kiegészültek egy új területtel: a számítógép-hálózati műveletekkel. Az információs hadviselés tehát jóval tágabb fogalom, mint a cyberműveletek. Az előbbi ugyanis – a cybertérben alkalmazottak mellett – kiterjed a fizikai és a tudati dimenzióban alkalmazott műveletekre és ellentevékenységekre is. Az információs műveletek integrált alkalmazását jelentik a jelzett tevékenységeknek, összhangban a különböző támogató és egyéb más képességekkel – az ellenség támadása, a saját erők oltalmazása érdekében.

A NATO-műveleteket illetően a közelmúltban dolgozták ki az információs műveletekre vonatkozó doktrínát, amely összehangoltan tartalmazza a befolyásoló képességet, a védelmi jellegű tevékenységet és a tömegtájékoztatást (public affairs). Mindezek megjelennek a Magyar Honvédség jelenleg átdolgozás alatt álló összhaderőnemi doktrínájában is, és napirenden van a honvédség információs műveleti doktrínájának kidolgozása is.

INFORMÁCIÓS HADVISELÉS KORUNK ALACSONY INTENZITÁSÚ KONFLIKTUSAIBAN

Dr. Kis-Benedek József nyugállományú ezredes, egyetemi docens előadásában abból indult ki, hogy az ún. információs hadviselés napjainkra nemcsak katonai probléma. A cyberbűnözés által a világban okozott kár szakértők szerint eléri az évi 1600 milliárd dollárt. A támadások egyaránt irányulhatnak magánszemélyek, civil és állami szervezetek, katonai létesítmények és az azokhoz kapcsolódó hálózatok ellen. Mindennek hátterében az áll, hogy a '90-es évektől kezdve a dinamikusan fejlődő számítástechnikai és a kommunikációs technológiák összekapcsolásával a bűnelkövetés új minőségének lehetősége alakult ki, ami ellen védekezni csak intézményes formában lehetséges.

Ha az információs hadviselést és az aszimmetrikus hadviselést összehasonlítjuk, azt látjuk, hogy az előbbi eszközt jelenthet az utóbbival szemben. Nézzünk néhány példát!

A 2003-as iraki háborúban a hagyományos fegyvereket már mindinkább felváltották a számítógépek, a lőszereket az adatcsomagok, a szögesdrótot pedig a tűzfalak. Tömeges e-mail- és telefonüzenetek indultak, amelyek címzettjei iraki gazdasági, katonai vezetők voltak, annak érdekében, hogy szakítsanak *Szaddám Huszeinnel*.

Az utóbbi időben az iráni forradalmi gárdában megjelentek a háborús hackerek, akik a *második generációs dzsihadizmust* valósítják meg.

Izrael intenzív információs háborút folytat arab környezete ellenében: igyekszik hiteltelenné tenni a Hezbollah rádió- és tévécsatornáit azzal a céllal, hogy az embereket rávegye a Hamasz vezetőinek eltávolítására.

A 2011. januári egyiptomi események során, a hatalmon levők a lakosságot megfosztották az internet-hozzáféréstől. Az elégedetlenkedők szervezői a Facebook felhasználásával és a mobiltelefonok segítségével olyan utasításokat juttattak el aktivistáikhoz, amelyek révén manipulálni tudták a tömeget.

2008 elején *Bush* amerikai elnök utasítást adott arra, hogy titkos műveleteket hajtsanak végre az iráni atomprogram zavarása érdekében. Mivel a Siemens cég szállította az iráni nukleáris létesítmények informatikai rendszereit, az illetékes amerikai szakszolgálatok tettek egy gesztust a német cég felé: 2008-ban rendeztek egy nagy szakmai konferenciát az USA-ban, amelynek témája a számítógépes hálózatok sérülékenységének vizsgálata volt. 2009-ben egy új, komplex és igen eredményes vírus bukkant fel Európában és az USA-ban. Olyan vírusok hatoltak be Iránban telepített rendszerekbe, amelyek csak az urándúsító centrifugák működésére hatottak. Ezt 2010 novemberében *Ahmadinedzsad* iráni elnök is megerősítette. Máig nem tisztázott azonban, hogyan került az iráni létesítménybe a vírus? Mindenesetre kiderült, hogy az iráni atomprogramot az említett akcióval 2015-ig késleltették, amit az ebben érdekelt amerikai és izraeli személyek örömmel nyugtáztak.

A kérdés hadtudományi szempontból tehát mindinkább az: vajon az információs hadviselés képes-e helyettesíteni a háborút?

A konferencia előadói és szervezői:
dr. Ványa László mk. alezredes, prof. dr. Kovács László mk. alezredes, prof. dr. Várhegyi István nyá. mk. ezredes, prof. dr. Nagy László nyá. mk. ezredes, prof. dr. Szenes Zoltán nyá. vezérezredes,
Illési Zsolt, a ZMNE dokturandusza, prof. dr. Haig Zsolt mk. ezredes és Rózsa Tibor ezredes
(Fotó: a szerző felvétele)

INFORMÁCIÓS MŰVELETEK A MAGYAR HONVÉDSÉG MISSZIÓS FELADATAIBAN. DOKTRINÁLIS ÉS GYAKORLATI TAPASZTALATOK

Az információs műveletek célja: az adott műveleti területen jelenlévő helyi katonai, civil és vallási szervezetek, valamint azok formális és informális vezetői akaratának, szándékainak befolyásolása annak érdekében, hogy segítségükkel megnyerjük a helyi lakosság támogatását – fogalmazta meg mondandója lényegét *Rózsa Tibor ezredes*, az MH Összhaderőnemi Parancsnokság (ÖHP) Civil-katonai Kapcsolatok Főnökségének főnöke. A műveletek előkészítésekor kidolgozott szinkronizációs mátrix rögzíti, hogy a különböző fázisokban ki, mikor, hol, kivel, mit csinál, és ezek a tevékenységek hogyan viszonyulnak egymáshoz. A fontos személyekkel való kapcsolattartás az ún. kapcsolati háló alapján történik. Ennek kialakításában fontos szerepe van az előzetes CIMIC-értékelésnek és a megfelelő protokoll ismeretének, ami módot ad a műveleti terület kulturális, vallási környezetének minél jobb megismerésére.

A médiaüzeneteket illetően az lenne kívánatos, ha adott kérdésben a hadszíntér teljes spektrumára vonatkozóan ugyanazt fogalmaznák meg Brüsszelben, Washingtonban, Budapesten és Pol-e Khomriban egyaránt, és az menne át a különböző információs csatornákon.

Folyamatosan számolnunk kell a mindenütt jelenlévő és mindenről tudósítani akaró média hírigényével. Azzal a ténnyel, hogy amiről mi nem adunk nekik információt, azt megszerzik vagy kitalálják saját maguk. Baghlan tartományban támogatjuk a helyi kereskedelmi sajtót, mert a lakosság elsősorban ebből a forrásból tájékozódik. Viszonzásképpen az elektronikus médiában műsoridőt, az újságokban felületeket kapunk a helyiekhez címzett üzeneteink elhelyezéséhez.

Lélektani műveleti képességeink (PSYOPS) révén rendelkezünk azzal az eszközrendszerrel, amely lehetővé teszi a számunkra fontos üzenetek eljuttatását a végrehajtás szempontjából fontos célcsoportokhoz. A PSYOPS alapelve, hogy igazat mondunk – és igazat is kell mondanunk, de nem mindig mondjuk el a teljes igazságot. Amit mondunk, annak viszont igaznak kell lennie!

Mindinkább számolnunk kell az ún. új média által kínált lehetőségekkel. Ezeket Afganisztánban mi még eddig nem aknáztuk ki, de a velünk szemben álló erők már ott is nagyon jól alkalmazzák. A videó-megosztó rendszerek, a Facebook, a mobiltelefonok által biztosított hírtovábbítási lehetőségek új dimenziót nyitnak a befolyásolásban. Ennek köszönhetően egy harcászati szintű lokális esemény rövid időn belül globális stratégiai problémává válhat.

Az afganisztáni misszió sikere szempontjából döntő jelentőségű tapasztalat, hogy az újjáépítéshez elengedhetetlen biztonsági környezetet csak komplex megközelítéssel lehet megteremteni. Az MH ÖHP a szövetségi és a saját tapasztalatok alapján megkezdte az információs műveletek hazai koncepciójának kidolgozását. A 2008-ban létrehozott, ezzel a kérdéskörrel foglalkozó munkacsoport rendeltetése egy olyan doktrína kimunkálása, amely iránymutatásul szolgál a műveletekben részt vevők számára. E doktrína kialakításában továbbra is számítunk az egyetem szakembereinek közreműködésére.

A CYBERHADVISELÉS

Prof. dr. Kovács László mérnök alezredes szerint az információs hadviselés három területen nyilvánul meg: a nem kinetikus kognitív műveletekben; a hagyományos, kinetikus energián alapuló műveletekben; a nem kinetikus hálózati műveletekben. Utóbbiakon belül értelmezzük a cyberhadviselést.

A cybertér fogalmát ma már nemcsak a számítógép-hálózatokra vonatkoztatjuk. Előrehaladott kutatások folynak arra vonatkozólag, hogy a számítógép-hálózati felderítés a billentyűleütések hangját reprodukálja. Ehhez pedig csupán egy mikrofont, vagy akár egy bekapcsolt mobiltelefont kell elhelyezni a vizsgált számítógép közelében. Az első két információ ugyanis, amit a felhasználó beír a gépbe: a neve és a jelszava…

A 2007-ben lezajlott orosz–észt, vagy a 2008-as orosz–grúz válsággal összefüggésben még most sem tudjuk pontosan, hogy kik voltak a támadók – a NATO alapokmányának 5. cikkelye viszont egyértelműen fegyveres konfliktusra utal, amely kiváltja a kollektív fellépést…

Bűncselekmény elkövetésének bizonyításakor mindig valamilyen jogi tényállás elemeit kell feltárni és tényekkel alátámasztani, a büntethetőség megállapításához pedig természetes személyeket kell azonosítani – egészítette ki az elhangzottakat *Illési Zsolt*, a ZMNE dokturandusza. Amikor egy informatikai igazságügyi szakértő vizsgál egy-egy támadást, akkor nem természetes személyeket lát. Az orosz–észt konfliktusban például 174 ország (azok között Magyarország) számítógépei vettek részt, és nagyon nehéz megmondani, hogy melyiknek mi volt a szerepe.[2] Jó lenne, ha a gépek naplóiból vissza lehetne követni a történéseket.[3]

Az elkövetők általában felhasználnak egy vezérlőgépet, amely valamilyen művelet elvégzésére utasítja a kiválasztott számítógépek egy meghatározott célhalmazát, miközben a gépek közötti kapcsolat titkosított. Előfordulhat az is, hogy a számítógépet megfertőző féreg sokáig látens módon működik, miközben a sértett nem is tud az ellene elkövetett támadásról. Nem egyszerű annak meghatározása sem, hogy ilyen esetben mi tekinthető helyszínnek?[4] A támadás vizsgálatakor fel kell tárni a motivációs tényezőket is.[5]

Nehézségek forrása, hogy minden országnak más és más a hozzáállása az ilyen bűncselekményekhez. Egy másik probléma, hogy nincs egységes informatikai kriminál-technikai képzés.

Az elhangzottakat Kovács professzor fontos kérdések felvetésével egészítette ki: kinek a feladata a cybertámadásokkal szembeni védelem? Vajon kell-e nekünk is támadó egysé-

geket fenntartani? Ha kell, akkor ki fogja ezt végezni Magyarországon vagy a NATO-ban?

AZ INFORMÁCIÓS HADVISELÉS MÁSODIK HULLÁMA

Az információs hadviselés és az aszimmetrikus műveletek előtérbe kerülése miatt az elmúlt években világszerte jelentősen mérséklődött az igény a nagy teljesítményű nehéztechnika pótlására, mert az nem pusztult el – kezdte előadását *dr. Várhegyi István nyugállományú ezredes*, címzetes egyetemi tanár. Érdeklődés mutatkozik viszont olyan eszközök alkalmazására, amelyek lehetővé teszik a globális elsőcsapás mérését és a célpontok nagy távolságból történő megsemmisítését.

2020 után nem zárható ki egy újabb nagy háború lehetősége. Ebben azonban már nem hatalmas hadseregek nagy, megsemmisítő csapásaira kell felkészülni. Olyan eszközöket fognak alkalmazni, amelyekkel a távoli célokat el lehet érni.

A világgazdaságban a vezető szerepet mindinkább Kína veszi át. Kína abban a pillanatban, amikor eléri gazdasági célkitűzéseit, ezt igyekszik majd hatalmi eszközökre átváltani. Jelenleg a Csendes-óceán térségében az USA után a legerősebb katonai erővel rendelkezik, és olyan fejlesztésekbe kezdett, amelyek segítségével elképzelhető, hogy dominanciára jut. Már most fejleszt olyan műholdas navigációs rendszert, amelynek segítségével képessé válik eszközeit azokra az amerikai eszközökre irányítani, amelyek esetleg kínai célpontokat fenyegetnének. A kínai vezetés haditechnikai fejlesztési célkitűzései között megtaláljuk – egyebek mellett – a pilóta nélküli lopakodó hadászati bombázót, a szupersebességű globális lopakodó bombázót, a hipersebességű, pilóta nélküli, alakváltoztató globális bombázót, az alsó kozmikus térben működő navigációs műholdrendszert, a vezetési kommunikációs csapásmérő harci műhold-állomásokat. Kínában fejlesztették ki a világ legfejlettebb számítógépes eszközét, és jelenleg mintegy 60 ezer hackerrel rendelkeznek, akiknek kiképzése egyébként legalább két évet vesz igénybe.

Ma a legkorszerűbb, ötödik generációs repülőgépek darabonként 100 millió dollárba kerülnek és nagyjából ekkorák a fenntartási költségeik is. Ha tehát ezt a 200 millió dollárt a cyberműveletek támogatására fordítják…

A tudás eddig ismert szintjei a *tanult* tudás, az *alkalmazott* tudás, az *alkotói* tudás, a racionális tudás. Ezt a szintet azonban belátható időn belül meghaladjuk és elérjük az ún. *intuíciós* (irracionális) tudás szintjét, amely adott döntési helyzetben lehetővé teszi a kulcsfontosságú problémák kiválasztását. Az intuíciós tudással rendelkezők kritikus tömege az a halmaz, amely már megváltoztatja a jelenlegi helyzetet. Azok a tábornokok, akik rendelkeznek fejlett, intuitív törzzsel, fölényben lesznek az ilyennel nem rendelkezőkkel szemben.

Minél inkább megértjük a kritikus tömeg szerepét és helyét a társadalomban, annál hamarabb tudunk lépéseket tenni a minőségi változások érdekében. Nem kell minden problémát megoldani! A kulcsfontosságúakat kell kiválasztani, amivel az egész problémahalmaz kezelhetővé válik! Ez az a vezetői bölcsesség, amely szorosan összefügg az intuitív tudással. Jó hír, hogy az intuitív képességek taníthatók és fejleszthetők.

HOZZÁSZÓLÁSOK ÉS VITA

Az iráni nukleáris létesítményekben bekövetkezett üzemzavarok kapcsán a sajtóban megjelent pontatlan híradások nyomán sokan öszszetévesztik a dúsító-művet az atomerőművel – kezdte hozzászólását *Cserhát András* nukleáris mérnök, fizikus, a Paksi Atomerőmű főosztályvezetője, a ZMNE doktorandusza. Az ott alkalmazott *Stuxnet* nevű vírus alapvetően USB-tárolókról fertőz valamilyen különálló windowsos gépet vagy hálózatot. A dúsítóműben alkalmazott gázcentrifugák arra szolgálnak, hogy 0,7-ről 3-5%-ra dúsítsák a természetes uránt, aminek nyomán az alkalmassá válik atomerőműben történő felhasználásra. A dúsító-egység mintegy 2 méteres házában 1200 Hz fordulatszámmal forgó rotor működik, amelynek kerületi sebessége a hangsebesség tartományába esik. Így a rotorba bekerülő gázból a nehezebb izotópok kicsapódnak a centrifuga szélére, a 235-ös izotópok pedig középen gyűlnek össze. Iránban, 2009-ben mintegy 1000 darab centrifugáról kellett leüríteni az urán-hexafluorid gázt, és röviddel ezután le kellett szerelni további 1000 darabot. Nagy valószínűséggel ekkor következett be az a támadás, ami kb. két évvel visszavetette a tervek szerinti fejlesztési folyamatot. A támadás folyamán az alkalmazott vírus kódja úgy operált, hogy 1400 Hz-re felpörgette a centrifugát, utána pedig lefékezte azt 2 Hz-re. Így a tengely oda is, meg vissza is kétszer átment a kritikus fordulatszámon, ami egyrészt rongálta a centrifugát, másrészt ilyenkor összekeveredik abban a korábban már szeparált urán-hexafluorid a szét nem választott gázzal. A támadások elkövetőit illetően számos, mindmáig nem bizonyított feltételezés látott napvilágot. Összességében azt lehet megállapítani, hogy a Stuxnet a legkifinomultabb számítógépes vírus, amelyet az elmúlt időszakban készítettek, és amelynek fejlesztésén valószínűleg sok helyen dolgoznak ma is. Alkalmazásával korszakhatárt értünk el a kritikus infrastruktúrát, így a nukleáris energetikát veszélyeztető vírusok fejlesztésében.

A különféle befolyásoló-képességek fejlesztése mellett nagyon fontos a számítógépes műveleti képességek megjelenítése a formálódó védelmi doktrínában – hangsúlyozta hozzászólásában prof. dr. Haig Zsolt mérnök ezredes. Ami a támadóképességeket illeti, ez az a terület, ahol nem szükségeltetik hatalmas költség, technikai eszközállomány, csupán jól képzett szakemberek, vagyis megfelelő „szürkeállomány". Az etikus hackerek, akik jó cél érdekében hajtanak végre támadásokat, alkalmasak lennének erre. Ilyenek nem kevesen vannak a civil szférában, de szerencsére a Magyar Honvédség kötelékében is.

A Magyar Honvédség afganisztáni műveletei és az MH ÖHP-nél előkészületben levő doktrína kétségkívül az információs műveletekre alapozódik – emelte ki Rózsa Tibor ezredes. Miért közelíti a szövetség főként befolyásolási oldalról az afganisztáni műveleteket? Az amerikaiak kiterjedt eszközrendszerrel rendelkeznek, és látnak szinte mindent és mindenhol. De még mindig nem tudjuk az okokat: miért történik az, ami ott történik; a tálibok, akikkel küzdünk, miért csinálják azt, amit csinálnak; tulajdonképpen kik is valójában a tálibok… A rendelkezésre álló információ önmagában tehát kevés ellenfeleink magatartásának, különösen gondolkodásának olyan hosszú távú befolyásolásához, hogy számunkra is elfogadható körülmények alakuljanak ki a térségben. Erőfeszítéseinknek tehát arra kell irányulniuk, hogy a rendelkezésünkre álló információkat a befolyásolásban alkalmazható tudássá tudjuk alakítani.

A 2001. szeptember 11-én, New Yorkban végrehajtott terrortámadások után Bush elnök úgy fogalmazott, hogy Amerika hadban áll. Vagyis a korábban „csak" rendőri, bűnügyi problémaként kezelt terrorizmus, valójában katona problémává (is) vált. Ezzel – fogalmazott hozzászólásában *Szövényi György*, a Magyar Rendészettudományi Társaság Biztonságpolitikai Tagozatának vezetője, a műszaki doktori iskola hallgatója – a világ korszakhatárhoz érkezett. Kérdése az, hogy felmerült-e végre Magyarországon is az együttműködés igénye a katonai és rendőri szakemberek, esetleg a védekezésre sokat áldozó civil szféra képviselői között a képességek összehangolt fejlesztése érdekében. Hiszen csupán saját eszközökkel egyik szférában sem kezelhető hatékonyan a probléma.

Az extrém és radikális csoportok közös jellemzője napjainkban már az internet speciális felhasználása is – hívta fel a figyelmet hozzászólásában *Molnár Bálint,* a Corvinus Egyetem egyetemi docense. Az al-Kaida például kiterjedten alkalmazza üzeneteinek közvetítésére a különböző képformátumokat, a sztenográfia eszközrendszerét. A cybertérben kialakuló hálózati kapcsolatok feltárása érdekében folytak és folynak – egyebek mellett – különböző viselkedési modellek, nyelvtani, nyelvészeti szerkezetek üzeneteinek feltárásával foglalkozó kutatások. Utóbbiak közül azonban még az egyszerűbbek is hatalmas erőforrásokat igényelnek, hiszen például egzotikus nyelveken (arab, fárszi stb.) készült honlapok, adatbázisok tömegét kell átvizsgálni, elemezni. Nagy jelentősége volna annak, ha időben felismernénk azokat a társadalmi indikátorokat, mérőszámokat, amelyek segítenék a társadalmak, a globalizálódó világ figyelmét felhívni az itt rejlő veszélyekre.

Kocsis Márton nyugállományú mérnök ezredes, a Magyar Védelmi Ipari Szövetség főtitkára arról biztosította a jelenlévőket, hogy a támogatják a különféle szervezetekben dolgozó szakemberek együttműködését, és ehhez felajánlotta tagszervezeteik közreműködését.

Legalább 10-15 éves szakmai tapasztalat kell ahhoz, hogy valaki speciális információvédelmi szakember, etikus hacker lehessen – hívta fel e fontos problémára a figyelmet prof. dr. Kovács László mérnök alezredes. Ez a felkészítési folyamat integrálható lenne a ZMNE képzési struktúrájába is. Magyarországot is bármikor érheti olyan támadás, amelynek elhárítása szükségessé tenné ilyen erők alkalmazását. A tevékenységüket beszüntető, cyberbűnözéssel is foglalkozó terrorista szervezetek eddig főként rendőrségi, illetve nemzetbiztonsági ellentevékenység hatására állították le műveleteiket. Másfelől viszont Németországban vagy az USA-ban a hadsereg tart fenn cybervédelmi és -támadó szervezeteket. A kettő közötti átjárás nálunk is szükséges lenne, ezért is örül a Rendészettudományi Társaság képviselője kezdeményezésnek. A ZMNE szakemberei a civil szervezetek, a nemzetbiztonsági szolgálatok felé már nyitottak, és jó az együttműködésük a nemzeti hálózatbiztonsági központtal. A Nemzeti Nyomozóirodával a felső vezetés szintjén azonban nem igazán sikeres az együttműködés, legfeljebb a kutatók közötti kapcsolattartás működik. A kapcsolatkeresés valószínűleg nem az egyetem feladata, de tanácsainkkal, kezdeményezéseinkkel befolyásolni tudjuk az illetékeseket.

Prof. dr. Szabó József nyugállományú vezérőrnagy, az MHTT korábbi elnöke elmondta, hogy évtizedek óta foglalkozik a világűr törvényszerűségeinek kutatásával, annak a műegyetemen történő oktatásával. Az elhangzottak alapján úgy véli, hogy az általa gondozott szakterület – egyebek mellett a távközlés, a meteorológiai előrejelzések révén – számos tekintetben kapcsolódik az elhangzott előadások mindegyikéhez. Örömére szolgál, hogy az űrdinamika oktatása végre a ZMNE-n is megkezdődik.

A Nemzeti Nyomozóiroda csúcstechnológiai bűnözéssel foglalkozó szervének jelenlévő képviselője üdvözölte a ZMNE szakembereinek az együttműködésre vonatkozó kezdeményezését.

Kun István, a Budapesti Kommunikációs Főiskola tanára elmondta, hogy az elhangzottak nagyon sok kérdést ébresztettek benne, amelyek közül most csupán hármat kíván feltenni. Vajon ki állhat az iráni létesítmények elleni informatikai támadás hátterében, mekkora számítástechnikai apparátusra van szükség egy ilyen támadáshoz, és képesek-e terrorista szervezetek ilyen eszközök előállítására?

Dr. Kovács László mérnök alezredes rövid válaszában elmondta, hogy bár feltételezések vannak arra vonatkozóan, kik hozták létre a Stuxnet-vírust, egyértelmű bizonyítékok nem állnak rendelkezésre a támadás elkövetőit illetően. Egy ilyen vírus kidolgozása óriási összegeket, apparátusokat igényel, amiből következik, hogy feltehetően államok állnak a háttérben. A mai terrorszervezetek önerőből valószínűleg nem képesek annak kifejlesztésére, illetve szakszerű alkalmazására.

Igen fontos a katonák, a rendőrök, a nemzetbiztonsági szakemberek együttes kezdeményezése és összehangolt fellépése a cyberbűnözés ellenében, mert az idő túlléphet rajtuk. Nyilván vannak kormányzati feladatok is ezzel összefüggésben, és bár ma nincs informatikai minisztérium, itthon is létezik e szakterületért felelős kormányzati szerv – összegezte a hozzászólások lényegét dr. Kis-Benedek József nyugállományú ezredes.

ZÁRSZÓ

Prof. dr. Nagy László nyugállományú mérnök ezredes zárszavában elmondta, hogy a témával csak felületesen foglalkozó katonaként is nagy érdeklődéssel hallgatta az elhangzottakat. Véleménye szerint nem probléma, hogy a konferencia legalább annyi kérdést nyitva hagyott, mint amennyit megválaszolt. Mindebből az is következik, hogy még sokszor vissza kell térni a mostani témára.

A tanácskozást az MHTT, az MTA Hadtudományi Bizottsága és a ZMNE szervezte. Most már sajnálja, hogy a rendezőszervek sorából ezúttal kimaradt a Magyar Rendészettudományi Társaság (MRT), amelyre vonatkozóan ma is számos utalás, hivatkozás hangzott el. A közelmúltban történt meg az MRT és az MHTT magas szintű kapcsolatfelvétele, amelynek keretében a két fél képviselői éppen ilyenfajta rendezvények közös szervezésében állapodtak meg. A felek között született megállapodás igen fontos kérdéseket fogalmazott meg, előremutató jelzésekkel élt mintegy 20 év távlatában a várható tendenciákról, és ezzel anyagot szolgáltatott további, részben közös kutatások, elemzések számára.

Napirenden van az 1995-ben az MHTT által kiadott Hadtudományi Lexikon harmadik, kiegészítő kötetének előkészítése, amelyhez a Honvédelmi Minisztérium anyagi támogatást ígért. Az MHTT elnöke tájékoztatta a jelenlévőket arról is, hogy a HM Rekreációs és Kulturális Közhasznú Nonprofit Kft. és az MHTT együttműködésében kezdetét veszi a közeljövőben egy, a hadtudománnyal foglalkozó előadássorozat.

A Napjaink hadtudománya konferenciasorozat következő rendezvényének időpontja már ismert: novemberre tervezik a tanácskozást. A téma azonban még egyeztetéseket igényel.

Dr. Bertalan György nyá. alezredes

[1] A láncolatba illeszkedő, két évvel ezelőtti első rendezvény előadói és hozzászólói a 21. századi hadtudomány irányvonalait elemezték. Már ekkor érzékelhető volt az igény, hogy konkrét területeket kellene vizsgálni a hadtudomány kapcsolati rendszerében. Így került sor 2009. november 12-én A hadtudomány és a katonai műszaki tudományok kölcsönkapcsolata című konferenciára, majd 2010. február 25-én A béketámogató műveletek, helyük a hadtudományban, nemzetközi és hazai jogi hátterük címet viselő tanácskozásra.

[2] Megeshet, hogy valakinek az ellopott számítógépét használták fel, egy másik gép csupán átjátszó közeg volt, amelynek a hálózatát használták fel.

[3] A felhasználók nem mindig kapcsolják be a naplózási szolgáltatást a gépükön, máskor pedig a naplók nem egybevethetők.

[4] Az a hely, ahol a támadó van, esetleg az, ahol a közbeiktatott gépek működnek, netán az, ahol a tényleges károkozás megtörtént? Esetleg ezek mindegyike tekinthető a bűncselekmény helyszínének?

[5] Nem biztos, hogy a feltételezett támadó az igazi elkövető, hiszen lehetséges, hogy valaki a háttérből manipulál.

HONVÉDSÉGI SZEMLE ONLINE
www.parbeszed.hm.gov.hu

Zrínyi Média
HM Kommunikációs Kft.
1087 Budapest, Kerepesi út 29/B.
Telefon: 06-1-459-5371, 459-5373
Fax: 06-1-459-5383
E-mail: gyoredma@armedia.hu
Könyveinket megtekinthetik a www.zrinyimedia.hu weboldal digitális könyvtárában.
Minden könyvünk kedvezményesen kapható a kiadványszerkesztőségben.

Rédei Róbert alezredes:

AZ OMLT-BEN SZERZETT TAPASZTALATOK ALKALMAZÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI A MISSZIÓS FELKÉSZÍTÉSBEN

Az afganisztáni szerepvállalás a NATO első számú, kiemelt fontosságú művelete, mely hosszú távú katonai és civil jelenlét tervezését jelenti. A Magyar Honvédség Tartományi Újjáépítési Csoportja (továbbiakban: MH PRT), a különleges műveleti hozzájárulás, valamint a Műveleti Tanácsadó és Összekötő Csoport (továbbiakban: OMLT), a honvédség képességeit és lehetőségeit figyelembe véve – NATO- és nemzetközi szinten is – magas presztízsű szerepvállalások.

Az International Security Assistance Force (a továbbiakban: ISAF) kötelékében 2001-ben 39 nemzet több mint 35 ezer katonája kezdte meg a küldetését. 2010-ben 46 nemzet több mint 100 ezer katonája látta el feladatát az ISAF keretén belül. A Magyar Köztársaság 2003-ban csatlakozott a küldetéshez közel 20 katona vezénylésével. 2010-ben a Magyar Honvédség már több mint 350 katonával vett részt az afganisztáni misszióban.

AZ MH OMLT SZEREPE

OMLT: Operational Mentor and Liaison Team – Műveleti Tanácsadó és Összekötő Csoport; a Magyar Honvédség egyik kiemelt missziója Afganisztánban, az ISAF kötelékében. Az OMLT-k kiképzik és mentorálják az Afgán Nemzeti Hadsereget (Afghan National Army – ANA). Ezen túl összekötőként szolgálnak az Afgán Nemzeti Hadsereg és az ISAF-erők között, koordinálják a műveletek tervezését, és biztosítják, hogy az Afgán Nemzeti Hadsereg egységei megkapják mindazt a támogatást, amire szükségük van.

A magyar–amerikai Műveleti Tanácsadó és Összekötő Csoport feladata az afgán hadsereg 209. hadtest 2. dandár kötelékében szolgáló *3. kandak* – afgán lövészzászlóalj – kiképzése, felkészítése és mentorálása, a műveleti feladatok alatt kísérése, tanácsadással és tűztámogatással történő segítése, valamint összeköttetés fenntartása az ISAF-erők és a kandak között.

Az amerikai fél a State Partnership Program keretében – amely az Amerikai Egyesült Államok Ohio szövetségi állama és a Magyar Köztársaság között áll fenn – 2008-ban aláírt külön szerződésben lefektetett együttműködés keretén belül vesz részt ebben a küldetésben.

Az MH OMLT I/4-re az alábbi – jelenleg is érvényes – nemzeti korlátozások vonatkoznak:

– tilos a kábítószer-ellenes műveletekben való részvétel;

– tilos részt vennie személyek elfogásában és őrizetben tartásában;

– műveleti területe Afganisztán;

– tilos az OEF* -(Operation Enduring Freedom a továbbiakban: OEF) műveletben való részvétel.

A Magyar Honvédség Műveleti Tanácsadó és Összekötő Csoport negyedik váltásának kötelékében 58 fő, 30 magyar és 28 amerikai kezdte meg 2010 januárjában a felkészítést, majd június közepén fél éves szolgálatát Afganisztánban, Baghlan tartományban. A kiutazó katonák közül az amerikaiak az Ohioi Nemzeti Gárda kötelékébe tartoztak. A magyar állomány túlnyomó többségét a Magyar Honvédség 5. Bocskai István Lövészdandár, magját az alakulat szervezeti elemei közül az 5/24 Bornemissza Gergely Felderítő Zászlóalj biztosította.

Parancsnokok egymás között

A 209/2/3. Kandak néhány hónapos alap- és szakkiképzés, valamint a kötelékkiképzés első időszaka után, 2009 tavaszán diszlokált Baghlan tartományba, a Khilagay bázisra. Az első időszak kifejezetten a kiképzés jelentette, bár a tisztek és a tiszthelyettesek egy része már tapasztalt katona volt, de ilyen tömeg kiképzése ilyen rövid idő alatt csak a mentorok közvetlen segítségével volt lehetséges.

Az alakulat áthelyezése után, az eltelt egy év alatt, a zászlóalj lépésről lépésre fejlődött. A kezdeti időszak állandó zavarai után egyértelműen érzékelhető volt az önálló tervezés és feladat-végrehajtás.

A 2010. év második fele az ISAF–ANSF-erők (Afghan National Security Forces, továbbiakban: ANSF) együttműködésében gyökeres fordulatot hozott. Az addigi bizalmatlanságot felváltotta egy szoros, mindenre kiterjedő tervezés és végrehajtás, amely látványos sikerekben jelentkezett a 2010. év végén, a Baghlan tartományban végrehajtott műveletek során.

A Műveleti Tanácsadó és Összekötő Csoport felkészítését és kiküldését – a honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2004. évi CV. törvény 106. § (2) bekezdésében kapott felhatalmazás alapján – a Magyar Köztársaság határain kívüli válságreagáló és béketámogató műveletekkel kapcsolatos, Magyar Honvédséget érintő feladatokról szóló 78/2007. (HK. 15.) HM-utasítás, valamint a külföldi szolgálat ellátására tervezett személyi állomány felkészítéséről szóló 12/2004. (HK 4.) HM-utasítás, illetve a NATO Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erők Műveleti Tanácsadó és Összekötő Csoportban részt vevő erők kijelöléséről és felkészítéséről szóló 122/2007. (HK 21.), 135/2008., valamint a 3/2010. HM HVKF-intézkedés határozza meg.

A fentiek alapján az MH ÖHP parancsnoka 2009 év végén külön parancsban intézkedett az ISAF Műveleti Tanácsadó és Összekötő Csoport 4. váltás kijelölésére, összeállítására, felkészítésére és váltására. Ezt kiegészítette az MH 5. Bocskai István Lövészdandár parancsnokának parancsa 2010 elején az ISAF Műveleti Tanácsadó és Összekötő Csoport 4. váltás felkészítéséről, a műveleti készenlét eléréséről. A felkészítést és a feladatellátást a NATO által kiadott OMLT CONOPS (Contingency Operation Plan) határozza meg.

FELKÉSZÍTÉS

A felkészítést az alábbi fázisokban hajtották végre.

I. fázis: 2010. január – április vége. Nemzeti felelősségű kiképzés, felkészítés.

Ezen időszak elején került sor a központi egészségügyi felkészítésekre – CLS-tanfolyam – a magyar állomány részére. Az amerikai fél 2010. január végén érkezett meg Magyarországra. Az összevont felkészítést az MH 5. Bocskai István Lövészdandár hajdúhadházi Vay Ádám Kiképzőbázison hajtotta végre az állomány, gyakorlat keretén belül. Ez biztosította az állomány feszes felkészítését, az amerikai és magyar katonák közötti összhang megteremtését, amely a sikeres közös tevékenység alapja lett.

A közös tevékenység elején került sor az amerikai és magyar állományt tájékoztató foglalkozásokra. A foglalkozásokat meghívott vendégek, az adott térségre vonatkozó tapasztalatokkal rendelkező civil és katonai előadók tartották. Az elméleti előadások idején a személyi állomány reggel 06.00-kor testnevelés foglalkozással kezdett, amelyet a tervezett magyar kontingensparancsnok és amerikai helyettese vezetett. Az állóképesség szinten tartására és fejlesztésére szükség volt, mert a műveleti területen szélsőséges körülmények között, akár hetekig tartó folyamatos igénybevételre kellett felkészülni.

A nemzeti felkészítés keretében 2010. február – április hónapban vezették le a harcászati, békefenntartó, szaklőkiképző és speciális foglalkozásokat; a foglalkozások mindazon ismeretek megszerzését vagy felelevenítését szolgálták, amelyet az OMLT CONOPS meghatározott, illetve amely a külszolgálat eredményes végrehajtásának érdekében szükséges volt.

Az állomány a részleg, raj, szakasz harcászati foglalkozásokon átismételte a támadás, a védelem, a halogatás, a menet és a lesállás részfeladatait. Míg a két nemzet katonáinak elméleti felkészülése szinte teljesen megegyezett, a gyakorlati foglalkozásokon derültek ki a végrehajtásbeli különbségek. Ennek kiküszöbölésére az amerikai szabályzókat vettük figyelembe, de a célszerűségnek és a kinti egyszerűségnek megfelelő – az afgán katonák szintjéhez alkalmazkodó – végleges levezetési rendet alakítottunk ki. Ezt a felkészítést segítették néhány napban az OMLT I/2. váltásának kiképzői, akik nemrégen tértek vissza a műveleti területről.

A műveleti területen rendszeresített HMMWV járművek hiánya nagyban hátráltatta a kiképzés hatékonyságát, életszerűségét. A Mercedes G270/280 típusú járművekkel nem lehetett olyan felkészítést folytatni, olyan harcászati eljárásokat begyakoroltatni, amelyeket műveleti területen hajtunk végre, illetve használunk (HMMWV-toronylövészt nem tudunk kiképezni UAZ-zal vagy Mercedes G-270/280 típusú járművekkel, valamint a HMMWV-vel végrehajtott 5-25-öt sem tudjuk begyakorolni az említett technikai eszközökkel).

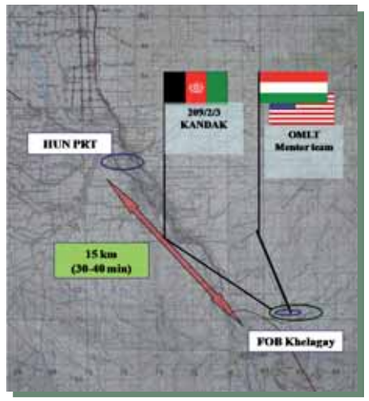

Magyar erők Baghlan tartományban

A felkészítés során az OMLT I/4 állománya nem rendelkezett – a későbbiekben, a műveleti területen alkalmazott – fegyverre szerelhető optikai eszközökkel. A felkészítésre kapott egyéni éjjellátó eszközöket nem lehetett a magyar acélsisakra szerelni; ezek mind korlátozták a magyar fél felkészítésének hatékonyságát.

A lövészharcászat speciális részét alkotta a helységharc, és ezzel párhuzamosan békefenntartó tevékenység végrehajtása beépített területen. Ehhez a dandár 1. (ma már 39.) lövészzászlóalja jól felkészült oktatókat biztosított. Ezt a felkészítést április közepén egy hét időtartamban Hajdúszoboszló Katasztrófavédelmi Bázison hajtotta végre az állomány, amelyet az Egyesült Államok Magyarországon akkreditált nagykövete, a katonai attasé és az ODC (Office of Defence Cooperation) hivatalvezetője is meglátogatott. A kiképzést, tapasztalatszerzés céljából, megtekintette egy amerikai–szerb katonai küldöttség is.

A felkészítés másik jelentős részét képezték a szaklőkiképzési foglalkozások, amelyen lövészet keretében a személyi állomány végrehajtotta mind a békefenntartó, mind a lövész egyéni és kisalegység-lőgyakorlatokat gyalogkezelői kötelékben, nappal és éjszaka. Megismerkedett az állomány a másik nemzet egyéni és kollektív fegyvereivel, amely elméleti ismeretek mellett éleslőgyakorlatok végrehajtását is jelentette ezen eszközökkel.

A magyar félt felszerelték az AK–63/D/F mellett amerikai gyártmányú M–4 gépkarabéllyal, de a felkészítés során az OMLT I/4 állománya még nem rendelkezett a műveleti területen alkalmazott, fegyverre szerelhető optikai eszközökkel.

A gyakorlati foglalkozások és egyéb biztosítási feladatok végrehajtását segítette egy támogató csoport (az alájátszók mellett a logisztikai szakfeladatok végrehajtói), akik így nagyrészt tehermentesítették a felkészülőket. A támogató csoport csak a hazai felkészülésen vett részt.

Az első ütem zárásaként, 2010. május közepén, egy hét időtartamban HMMWV gépjármű-vezetési gyakorlatra, HMMWV-re szerelt kollektív fegyverekkel egyéni és kötelék lőgyakorlatra került sor a Joint Military Training Center (JMTC) bázisán, a németországi Grafenwöhrben.

II. fázis: 2010. április 26. és május 11. között. Központi NATO OMLT-felkészítés.

Az US Joint Multinational Readiness Center (JMRC) bázisán (Hohenfels), kiképzés keretén belül hajtották végre az MH OMLT I/4 kontingens zárógyakorlatát. A zárógyakorlat nemzeti ellenőrzését az MH ÖHP-ról delegált, egyben szakértői (Subject Matter Expert) feladatot is ellátó korábbi OMLT-parancsnok végezte.

A felkészítésen az OMLT logisztikai részlege hajtotta végre a kontingens közvetlen támogatását, amellyel gyakorolta az együttműködés megszervezését többnemzeti környezetben. Egyébként a központi felkészítések csak kis részben vonatkoztak a részlegre.

III. fázis: 2010. július közepén. NATO beillesztő foglakozások (Induction Training). A foglalkozásokat Mazar-e Sharifban, Camp Marmalban, az ISAF RC táborában, az OMLT átadás-átvétel időszakában hajtották végre. A foglalkozásokat az ISAF központi és regionális előadói tartották.

TAPASZTALATOK

A felkészítést az MH OMLT I/4 állománya, a korábban az ISAF kötelékében szolgálatot teljesítettek tapasztalataira építve, de többnyire saját magának tervezte, szervezte, majd hajtotta végre. Hasznos tapasztalatként szolgált a hohenfelsi NATO-kiképzés, ahol a teljes ál-

Feladat-végrehajtás közben

lománynak csak a végrehajtandó kiképzéssel kellett foglakoznia. Ezen kívül a hohenfelsi US Joint Multinational Readiness Center olyan anyagi-technikai feltételekkel rendelkezik, melyek az OMLT-kiképzés igényeit minden tekintetben kielégítik, többek között HMMWV-k, CAS (close air support – közvetlen légi támogatás, továbbiakban: CAS) szimulátor, valódi eszközökkel megvalósuló MEDEVAC- és CAS-kérés, a bázis területén felépített valósághű városok, minden feladathoz tolmácsok és dari anyanyelvű alájátszók stb.

A lőkiképzés területén az OMLT I/4 állománya a felkészítés során a különböző lőgyakorlatokat (nappal és éjszaka), leszámítva a jelenleg is rendszeresített eszközöket (pl. PGO–7, PSZO–1), optikai eszközök hiányában, azok nélkül hajtotta végre. A különböző típusú, az OMLT által műveleti területen használt optikai eszközökre (ACOG, AIMPOINT) történő kiképzés csak a műveleti területre kiérkezve történhetett meg. A fenti megállapítások igazak az éjjellátó eszközökre (PEQ–2, PVS– 7/14) is. A kiképzésre kapott éjjellátó eszközöket (PVS–7/14) nem lehetett a magyar acélsisakokra szerelni.

Közös munka

FELADAT-VÉGREHAJTÁS

Az MH OMLT az MH ÖHP parancsnokának szolgálati alárendeltségében tevékenykedik. Napi kapcsolattartást az MH ÖHP BMF-fel (Békeműveleti Főnökség, továbbiakban: BMF) és a többi főnökség kijelölt iránytisztjeivel tart. Egyéb ügyekben folyamatos a kapcsolat az anyaalakulattal.

Az MH OMLT negyedik váltása 2010. június közepén kezdte meg féléves szolgálatát Afganisztánban, Baghlan tartományban. Az átadás-átvétel részeként a negyedik váltás az anyagi készletek teljes körű leltározását hajtotta végre, valamint ezzel egy időben az afgán zászlóalj kiképzési, mentorálási feladatrendszerének átadására és felelősségi területének szemrevételezésére került sor. A katonák a felkészítés alatt megismert és begyakorolt vallási, nemzeti és helyi szokásokat a napi kapcsolatvételek, egyeztetések és megbeszélések alatt „élesben" alkalmazták.

Az OMLT negyedik váltás az átadott és megszerzett tapasztalatok értékelése után megszervezte a váltáson belüli és az afgán zászlóaljjal közös tevékenységet. A mentorált alegység szerteágazó feladat- és kapcsolatrendszerrel rendelkezett, így a mentorok nap mint nap többnemzeti – nemzetközi – környezetben, táboron kívül és belül tevékenykedtek. A mentorcsoportok állományába egészségügyi tiszthelyettesek (combat medic) is bevannak osztva, akik biztosító és kiképző feladataik mellett már több alkalommal segítettek a helyi civil lakosságnak.

Augusztus közepén kezdődött a ramadán, a muzulmán böjt és a vallásos elmélyülés időszaka, amely alatt fáradtabbak és érzékenyebbek az afgán emberek, a katonákat is beleértve. Erre való tekintettel a mentoroknak sokkal nagyobb figyelmet kellett fordítani a napi kapcsolattartás körülményeire, mint korábban.

Elmondható, hogy a negyedik váltás állománya a kezdeti tapogatózások után a közös tevékenység minőségével kivívta az afgán alegység elismerését, emellett a magyar PRT-val, valamint az együttműködő NATO-tagországok alegységeivel és katonáival is jó kapcsolatot alakított ki.

A feladat-végrehajtás során az MH OMLT I/4 állománya tisztán nemzeti mentorcsoportokat alkalmazott, azaz két amerikai és egy magyar lövészszázad mentorcsoportot. Ez a felosztás sikeresnek bizonyult, amennyiben a mentorcsoportok logisztikai ellátása (lőszer, üzemanyag, a fegyverek és gépjárművek technikai kiszolgálása) homogén volt, illetve a feladat-végrehajtás során a közös magyar – amerikai mentorcsoportoknál meglévő nyelvi nehézségek elkerülhetők voltak.

A többi mentorcsoportot illetően a törzsszázad-mentorok az MH OMLT parancsnoki mentorcsoportjával, a tűztámogató mentor pedig többnyire a magyar lövészszázad mentorcsoporttal közösen hajtott végre feladatot. Az MH OMLT I/4 parancsnoki csoportja, illetve törzse mindvégig közös, azaz magyar–amerikai szervezésű volt. A törzs állománytáblája és feladatrendszere megkövetelte a közös feladat-végrehajtást. A törzs inkább stacioner, kevésbé mobil feladat-végrehajtása és eltérő feladatrendszere miatt, a fentebb említett logisztikai, illetve nyelvi problémák náluk nem – vagy sokkal kevésbé – jelentkeztek, mint a lövész mentorcsoportoknál. Az MH OMLT I/4 parancsnoki csoportja a kandak előretolt álló vagy mozgó vezetési csoportjával, vagy magával a kandak parancsnokával alkotott egy egységet a táboron kívüli feladat-végrehajtás alatt.

Összességében az MH OMLT I/4 által választott metódus, azaz a külön magyar, illetve amerikai lövész mentorcsoportok és a közös törzs jól működött, és nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a két nemzet között a jó viszony mindvégig fennmaradjon. A nemzeti-nyelvi vonalak menti súrlódások egyáltalán nem voltak jellemzőek sem a feladat-végrehajtás, sem pedig a felkészülés és a műveleti területen történő majd egyéves együttélés során. Az MH OMLT I/4 külszolgálata alatt a két hozzájáruló nemzet között az együttműködés egyáltalán nem romlott, sőt inkább elmélyült az idő elteltével.

A tavaszi, kora nyári műveleti időszak után a kandak biztosította a visszafoglalt területeken felállított COP-k (egyesített műveleti bázis) őrzését, a környező területeken jelenlétfenntartó-információgyűjtő járőrözést hajtott végre, amelyet egészen ősz közepéig folytatott, amíg ki nem vonták erőit a következő műveletre történő felkészülés céljából.

OMLT1/4 ANA-val közösen végrehajtott feladatai:

– 2010. június–augusztus: Taohid III művelet.

A művelet célja Dande-Shahabuddin terület visszafoglalása volt a lázadóktól. A műveleti terület az ANSF- és az ISAF-erők ellenőrzése alá került. A visszafoglalt terület átadása-átvétele a felállított helyi milíciának augusztus közepén kezdődött meg.

– 2010. augusztus 11.–szeptember 16.: Full Moon-művelet.

A művelet célja a Dande-Shahabuddin területén települt helyi milícia támogatása az ISAF- és ANSF-erők által. A választások után új alapokra kellett helyezni a támogatást.

– 2010. szeptember 16–18.: afgán parlamenti választás biztosítása.

A választás biztosítása az ANSF-erők feladata volt, több lépcsőben. Az ISAF-erők távol maradtak a kritikus választási helyektől. Ezt használták ki a lázadó erők és koncentrált támadást indítottak az elégtelenül szervezett tartományi ANSF-erők ellen.

A kandak az ANA hadtest- és dandárparancsnok intézkedéseinek megfelelően szétforgácsolta erőit a tartományban, a megerősítésül kapott tartalék harcértéke alacsony volt. A 3 OMLT század mentorcsoport a központi területen a dandár mentor utasítására és a kandak-parancsnokkal koordinálva támogatta az afgán zászlóalj tevékenységét.

Szeptember 18-án a tartományban lévő ISAF-erők Dande Shahabuddinban a helyi milícia támogatásával teljesen le voltak foglalva, így a tartomány több központi stratégiai részén a lázadók átvették a kezdeményezést és a hatalmat. Ezen a napon egy mentorcsoport a támogatott afgán alegységével folyamatos harcérintkezésben hajtott végre feladatot Dande Shahabuddinban az ISAF-erőkkel közösen, csak késő délután – a harcfeladat befejezése után – tudta magát kivonni a területről.

Egy másik mentorcsoport a Baghlani Jadid járásban segítette a támogatott afgán alegységet járőrözésben, itt harcérintkezésre nem került sor.

A harmadik, magyar mentorcsoport a Mazar-e Sharifba vezető főút mentén, a támogatott afgán alegységgel együtt, egy stratégiai ponton foglalt biztosítási pozíciót, két nappal a választások előtt. Ez az ideiglenes COP védelme a tálib lázadók elleni küzdelem kulcseleme lett 18-án. A sikeres és jól szervezett védelemmel szemben a tálibok nem érték el stratégiai céljukat a választási nap délutánjára, a főút feletti teljes ellenőrzés átvételével. Estére egy átvezényelt ANA-alegység és OMLT-csoportok felmentették a COP védőit. A választások után az OMLT-mentorcsoportok folytatták alaptevékenységüket.

– 2010. október 09–11.: Nemzetközi logisztikai konvoj biztosítása.

Egy több menetoszlopból álló nemzetközi konvoj biztosításában való részvétel az ANA-századok támogatásával. A művelet alatt CP-k (checkpoint – ellenőrző, áteresztő pont) üzemeltetése, a főútvonalakon járőrözés, illetve QRF-feladat mentorálása alkotta a biztosítás támogatását.

– 2010. október 23-tól: Operation Jadid.

Már a művelet tervezési szakasza is egy új típusú harcászati együttműködés kezdetét jelentette, mert az ANSF képességeit, lehetőségeit és harcászati műveleti céljait helyezte előtérbe, illetve ezekkel hozta szinkronba az ISAF-erők feladatait.

Ez a nagyfokú rugalmasság pozitív fogadtatásban részesült az ANSF részéről.

A tervezés rugalmassága abban is rejlett, hogy a feladatorientált és az illetőleges tevékenységre hatékony reflexválasz elvén alapult. Így biztosítva volt a műveleti információvédelem is.

A művelet 1. szakaszában Dande Shahabuddin területén települt helyi milícia támogatása és a lázadó erők támadásainak elhárítása volt a feladat.

A művelet 2. mozzanatában a Mazar e Sharifba vezető főút mentén egy biztosítási zóna kiépítése: CP-k, COP-k járőrözéssel, és a Dande Ghori elleni művelet előkészítése.

A művelet 3. mozzanatában Dande Ghori terület visszafoglalása majd az állandó ANSF-jelenlét kiépítése (ez már az OMLT 1/4-5 váltása közben és utána történt).

A művelet az ISAF- és az ANSF-erők között a bizalmon alapult. A műveletben a 3. kandak mindig a főcsapás irányába hajtott végre feladatot, így a század mentorcsoportok szinte mindig az első vonalban végeztek mentorálást.

Az ellenállók szervezett és heves ellenállása ellenére a szövetséges erők, a tervezetnél korábban, sikeresen végrehajtották feladataikat, köszönhetően az új parancsnoki és alegység-együttműködési formának.

A féléves időszakban több mint 15 incidens – közvetlen tűzharc, illetve a tábor elleni közvetlen rakétatámadás – történt, ebből 7 incidens szeptember 17-18-án.

Az MH OMLT I/4 állandó feladatai:

– A kandak napi élet- és munkarendjenek folyamatos és szervezett fenntartása.

– A kandak kiképzésének és műveleti tevékenységének tervezése, szervezése, a kiképzési feladatok, valamint a kiképzés végrehajtását követő értékelések végrehajtása.

– Összekötői feladatok és amennyiben szükséges, a vezetés és irányítás feladatainak ellátása az ISAF-erők, más afgán rendvédelmi szervek és ANA-erők között.

– Összekötői feladatok ellátása a kijelölt „partner katonai szervezet" és más ISAF együttműködő erők irányába.

– Koordinációs, kommunikációs, valamint összekötői feladatok ellátása ISAF Regionális Parancsnokság-szintű műveletek végrehajtása esetén; segítségnyújtás az ilyen jellegű feladatok tervezésében és előkészítésében az ANA részére.

Az ANA vonatkozásában a validálásnak történő megfelelés adatait meghatározott rendszerességgel a CUAT-jelentésben (Commander's Unit Assessment Tool) rögzítik és küldik el az elöljárónak. Mivel a minősítési kritériumok egy része (személyi és technikai feltöltöttség) számszerűen mérhető, így azok akár havonta éles eltérést mutathatnak (például betakarítás idején nő az engedély nélkül távollevő katonák száma, ami csökkenti a személyi harcértéket).

Sebesült ellátása

ELHELYEZÉS, TECHNIKAI ELLÁTÁS

Az MH OMLT személyi állományának elhelyezése két lakóépületben történik. Mindkét épület mosdóval, zuhanyzóval van ellátva, a szobákban a pihentetés feltételei (megfelelő mennyiségű és minőségű ágyak, szekrények) biztosítottak. Valamennyi szoba rendelkezik légkondicionáló berendezéssel és fűtőtesttel, így a szélsőséges időjárási viszonyok ellenére az elhelyezés megfelelő szintű.

Az OMLT rendelkezik a Puz-e Shani FOB-n egy, az amerikai fél által telepített COP-pal, amelyben biztosítva van akár két század mentorcsoport elhelyezése.

Az OMLT által használt HMMWV–1114 típusú járművek elhasználódtak, gyakoriak a műszaki meghibásodások. (Az előzetes tervek alapján meglévő technikai eszközeinket 2011-ben MRAP-re cserélik, de ezek az MH OMLT I/4 ideje alatt nem álltak rendelkezésre.)

A HMMWV-khez rendszeresített DShK-M géppuskák megbízhatók, a rendszeresített fegyverállvánnyal a pontos célzás (akár mozgásból történő tűzkiváltás esetén, sorozatlövéssel is) végrehajtható.

A Magyar Honvédség békevezetési működési rendje és az OMLT által végrehajtott, alaprendeltetéséből eredő feladatok a szakintézkedések vonatkozásában nagyfokú rugalmasságot és problémamegoldó képességet követelt az OMLT parancsnoki és logisztikai szakállománytól.

HADMŰVELETI ÉS KIKÉPZÉSI FELADATOK

A féléves időszakban a személy állomány 5 műveletben – ennek részeként vagy ettől függetlenül – 44 több-, 132 egynapos feladatban vett részt. Kiképzési feladatként 24 lövészetre került sor.

Missziós feladatellátásunk alatt az ISAF kijelölt csoportja 2 napos validálást hajtott végre a magyar–amerikai OMLT-nél, amikor egyrészt a csoport felkészültségét, technikai hátterét, másrészt az afgán erők mentorálási folyamatát, a közös tevékenységben használt módszereket ellenőrizte.

Összességében megállapítható, hogy az OMLT-k fontos részei a NATO és az ISAF azon erőfeszítéseinek, melyek az Afgán Nemzeti Hadsereg fejlesztésére irányulnak. Mivel a biztonsági helyzet folyamatosan romlik, ez megköveteli a missziós váltásokba tervezett állomány kiemelt, magas színvonalú felkészítését.

* OEF, Enduring Freedom hadművelet (angolul Operation Enduring Freedom, magyarul „Tartós szabadság" hadművelet). Az amerikai védelmi minisztérium által az afganisztáni háborúnak adott hivatalos és összefoglaló név, mely később a térségben indított különböző kisebb hadműveletek gyűjtőnevévé vált, melyeket a világméretű terrorizmus elleni háború (Global War on Terror, GWOT) nevében hajtanak végre.
Fontos megjegyezni, hogy az OEF–Afganistan egy amerikai–brit–afgán közös hadműveletsorozat, amely nem része az ISAF-ban vállalt hasonló műveleteknek, melyben mindhárom nemzet szintén részt vállal.

Korcsák Tibor okl. mérnök alezredes:

A TAPASZTALAT-FELDOLGOZÁS FOLYAMATA ÉS A TAPASZTALAT-FELDOLGOZÓ KÉPESSÉG ELEMEI

A Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnoksága (a továbbiakban: MH ÖHP) immár több mint egy éve a gyakorlatban alkalmazza a Magyar Honvédség műveleti tapasztalat-feldolgozó rendszere által biztosított képességet, a műveleti területre és/vagy más katonai feladatok végrehajtása céljából kiutazó katonai kontingensek és az egyéni missziós beosztásokban szolgálatot teljesítő katonai szakemberek támogatása érdekében. Örvendetes, hogy magával a tapasztalat-feldolgozás rendszerével és folyamatával is egyre többen vannak tisztában, és kezdik el azt helyesen használni. Az elmúlt évben megjelent hasonló témájú írásomban bemutattam a tapasztalat-feldolgozást mint folyamatot, illetve a Clever Ferret 2010 többnemzeti gyakorlat példáján a rendszer tényleges működését. Egy viszonylag új rendszer estében természetes, hogy léteznek ismerethiányok, vagy ha jobban tetszik, „fehér foltok". Megítélésem szerint e körbe tartoznak a tapasztalat-feldolgozó képesség elemei is. Írásom célja e problémakör megvilágítása, elemzése.

Az MH ÖHP-n már működik a tapasztalat-feldolgozó rendszer, az alárendelt katonai szervezetek pedig eljutottak oda, hogy megkezdték saját, „mikro" tapasztalat-feldolgozó rendszerük létrehozását, kialakítását. A gyakorlat is mutatja, hogy nem könnyű összegyűjteni, feldolgozni és széleskörűen felhasználni, megosztani mindazt a hasznos tudást és ismeretet, amelyet katonáink missziós szolgálatuk alatt szereznek, megfogalmaznak. A későbbiekben ezeket a feldolgozott ismereteket, tapasztalatokat építjük be a hazai felkészítés-kiképzés rendszerébe. Az MH ÖHP Elemző-értékelő Főnökség tapasztalat-feldolgozó blokkjának szakállománya egyik legfontosabb feladataként kezeli az MH ÖHP alárendelt katonai szervezetei tapasztalat feldolgozó-képességének kialakítását, támogatását, segítését.

Előljáróban fontosnak tartok egy terminológiai pontosítást. Tapasztalatom szerint meglepően sokak számára nem egyértelmű a tapasztalat-feldolgozás és a „feldolgozott tapasztalat" (hivatalos nevén bevezetett tapasztalat) fogalmi különbsége. Az első, vagyis a tapasztalat-feldolgozás alatt a tanulási folyamatot, magát a tapasztalat-feldolgozó rendszer által biztosított folyamatot kell érteni, míg a második, a feldolgozott tapasztalat pedig a tapasztalat-feldolgozás folyamatának végtermékét jelenti.

Az MH ÖHP tapasztalat-feldolgozó képességének kialakításával megkíséreljük (az MH ÖHP Elemző-értékelő Főnökség, tapasztalat-feldolgozó blokk szakállománya) kezelni a kihívásokat. A tapasztalat-feldolgozó rendszer kiépítése és működtetése elősegíti a szervezeti tanulás képességét. A tapasztalat-feldolgozó képesség nemcsak a múltból való tanulás lehetőségének megteremtésével növeli a műveletek és a rájuk történő felkészülés hatékony végrehajtását, hanem az elemzési és újítási szokások beágyazásával is, ami a mai, nagy gyorsasággal változó, komplex környezet kezeléséhez feltétlenül szükséges.

MIT ÉRTÜNK TAPASZTALAT-FELDOLGOZÓ KÉPESSÉGEN?

Az egyik definíció szerint: „Képesség, melynek segítségével megfigyelhetjük környezetünket, kérdéseket, témaköröket elemezhetünk, olyan intézkedéseket fogalmazhatunk meg, amelyek segítségével saját szervezetünk fejlődését mozdíthatjuk elő, ezeket az intézkedéseket végrehajthatjuk, tapasztalatainkat más személyekkel és szervezetekkel oszthatjuk meg."[1]

Egy másik megfogalmazást idézve: „A tapasztalat-feldolgozó képesség biztosítja egy szervezet részére a megfelelő szerkezeti architektúrát, a folyamatot és eszközöket, melyek ahhoz szükségesek, hogy bármely kérdést illetően megfigyeléseket tegyünk, elemzéseket végezzünk, és javító folyamatokat hajtsunk végre, egyben kommunikálja és megosztja a fejlődés elérése érdekében feldolgozott tapasztalatokat. A jobbítás, a fejlődés iránti szándék, a megfelelő gondolkodásmód rendkívüli jelentőséggel bír azért, hogy ez a képesség harmóniában működjön."[2]

Tapasztalat-feldolgozó képesség alatt a következő összetevők együttes meglétét értjük :
Szervezet vagy struktúra

- Folyamat
- Technológia vagy eszközök
- Gondolkodási séma vagy mentális ráhangoltság

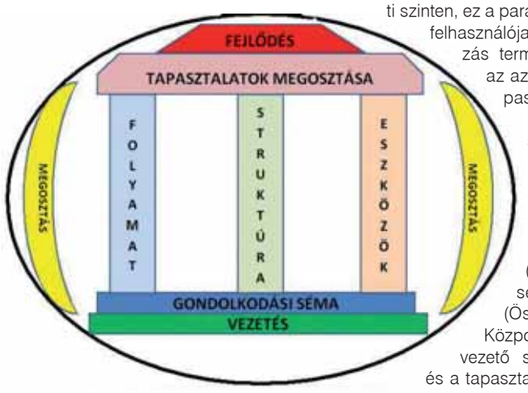

1. ábra A tapasztalat-feldolgozó képesség tartalma

A képesség tartalmazza a szélesebb és szűkebb értelemben vett elemeket is. A szélesebb fogalmi kör a NATO parancsnoki struktúrájának, azaz a NATO-parancsnokságok, a Nemzetközi Katonai Törzs, a Katonai Bizottság stb. tapasztalat-feldolgozó rendszerének és a NATO-tagországok saját önálló tapasztalat-feldolgozó rendszereinek összességéből épül fel.

A NATO két stratégiai parancsnoksága, a Szövetséges Műveleti Parancsnokság[3] (a továbbiakban ACO) és a Szövetséges Átalakítási Parancsnokság[4] (a továbbiakban ACT) együtt hajtja végre, foganatosítja a NATO tapasztalat-feldolgozó rendszerének irányelveit. Nevezett irányelv a Szövetséges Átalakítási Parancsnokságot jelöli ki a NATO tapasztalat-feldolgozó rendszerének felelős szervezetévé, de a gyakorlatban szorosan együttműködik a Szövetséges Műveleti Parancsnoksággal. A NATO Szövetséges Műveleti Parancsnoksága vezeti és koordinálja az összes NATO katonai műveletet, ennek következtében, hadászati szinten, ez a parancsnokság az elsődleges felhasználója a tapasztalat-feldolgozás termékeinek, eredményeinek, az azonosított és bevezetett tapasztalatoknak[5].

A NATO-n belül egyszerűen csak tripla J-nek nevezett három szervezet, a JALLC[6] (Összhaderőnemi Elemző és Tapasztalat-feldolgozó Központ), a JWC[7] (Összhaderőnemi Hadviselési Központ) és a JFTC[8] (Összhaderőnemi Kiképző Központ) közül a JALLC a NATO vezető szervezete az elemzések és a tapasztalatok hadászati szintű feldolgozása területén. A problémák helyes, körültekintő elemzése rendkívül fontos feladat, és bár mindenki – bizonyos felkészítést követően – képes elemzést végrehajtani, a komplex, összetett problémák szintetizálása mélyebb szakértelmet igényel – amelyre támaszkodva megfelelő javító intézkedések adhatók ki és hajthatók végre. A JALLC az éves munkatervében megfogalmazott feladatokat hajtja végre, melyeket az ACO és ACT együttes irányításával, közreműködésével állít össze. Mivel a JALLC egy kicsi, korlátozott elemzői képességgel rendelkező szervezet, következésképpen a munkaterv nem merev, „kőbe vésett" terv, hanem rugalmas, időszakonként felülvizsgált, a változó elöljárói elemzői igényeknek mindig megfelelően módosított dokumentum. A JALLC kezeli a NATO központi tapasztalat-adatbázisát is, amely a tagállamok részére a feldolgozott ismeretek, tapasztalatok és tudás gazdag forrása.

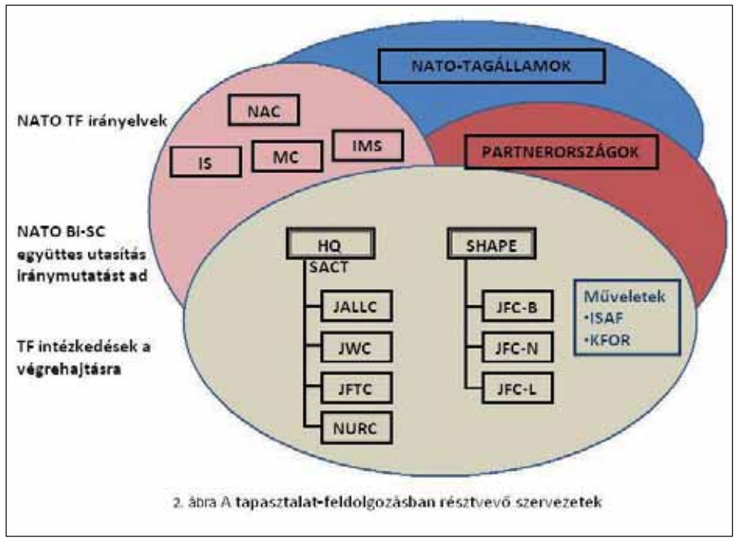

2. ábra A tapasztalat-feldolgozásban résztvevő szervezetek

A második és harmadik J-s szervezet a JWC és a JFTC. Mindkét szervezet, parancsnokság közvetlenül foglalkozik a műveleti területre kiutazó kötelékek, alegységek kiképzésével, egyben hatékonyan használja saját szervezeten belüli tapasztalat-feldolgozó rendszerét. A cél azonos: a műveleti területre kikerülő alegységek és személyi állomány kiképzettségének, a kiképzés hatékonyságának növelése. Emellett a JWC létrehozott és folyamatosan karbantart egy ún. *bevált gyakorlatok adatbázist*. Ez az adatbázis a NATO teljes vertikuma részére elérhető és használható. A bevált gyakorlatok adatbázis a NATO „normál" tapasztalat-feldolgozó adatbázisával kombinálva még hatékonyabban képes támogatni a missziókra felkészülőket. Így biztosítható, hogy a műveleti területre kiutazó állomány a legfrissebb ismeretekkel felvértezve hagyja el a kiképzőközpontokat.

A JFTC a NATO- és a partnerországok erői felkészítése során az összhaderőnemi és többnemzeti harcászati együttműködési képesség fejlesztésére helyezi a hangsúlyt. Jelenleg ezek közül is az OMLT[9] és az ISAF körzeti parancsnokságai személyi állományának felkészítése emelkedik ki. A műveleti területről származó tapasztalatokat állandóan és azonnal visszaforgatják a kiképzés menetébe.

NATO-tagállamok. A NATO-országok a megfigyelések[10], azonosított és bevezetett tapasztalatok elsődleges forrásai. Ugyanakkor, bár a megfigyeléseket és azonosított tapasztalatokat folyamatosan gyűjtik és feldolgozzák, nem minden esetben osztják meg azokat egymás között. Ez gátolja a tagországok képességét abban, hogy gyorsan tanuljanak egymástól. Ezért jelenleg az egyik kulcsfontosságú terület a NATO-ban, hogy a tagállamok és a NATO tapasztalat-feldolgozó szervezete (JALLC) közti kapcsolat minél jobban működjön.

DOKTRÍNA:	TF intézkedés megléte.
SZERVEZET:	TF szakállomány és folyamat megléte.
KIKÉPZÉS:	A TF egyéni és szervezetszintű ismerete.
ESZKÖZÖK:	Adatgyűjtő, tároló, megosztó eszközök megléte.
VEZETÉS:	Parancsnoki eszközök a TF támogatása, előmozdítása érdekében.
SZEMÉLYI ÁLLOMÁNY:	Kijelölt kapcsolattartók, elemzők, szakállomány.
LÉTESÍTMÉNYEK:	Nincs különleges igény a létesítmények tekintetében.
EGYÜTTMŰKÖDÉSI KÉPESSÉG:	Tapasztalatok belső és külső megosztása.

3. ábra A tapasztalat-feldolgozó (TF) képesség – DSZKEVÁLE

Partnernemzetek. A partnerországok, több szervezet tagjaként[11], rendkívül fontos hozzájárulást biztosítanak a NATO-nak a tapasztalatok megosztása területén. Az ISAF érdekeltségi területén túl a (had)gyakorlatokon, koncepció-kidolgozásban, -kísérletekben is aktívan részt vevő nemzetek számos tapasztalatot fogalmaznak meg és dolgoznak fel. Erre jó példát szolgáltatnak a svéd–amerikai kooperációban megvalósuló, rendkívül összetett VIKING sorozatú gyakorlatok. A 2008-as VIKING gyakorlatot, a VIKING–2005 gyakorlat tapasztalataira építve szervezték meg és hajtották végre. Egyébként nyolc azonosított és egy bevezetett tapasztalatot rögzítettek a NATO nyilvános központi adatbázisában. Ezen túlmenően Svédország a házigazdája a NATO tapasztalat-feldolgozó törzstiszti tanfolyamának is.

Tapasztalat-feldolgozás az ISAF[12]-ban. A NATO szakkiképzéssel és gyors információ- visszacsatolással támogatja, erősíti az ISAF tapasztalat-feldolgozó képességét. A tapasztalat-feldolgozás központja Kabulban, az ISAF-parancsnokságon van, de sok tapasztalat-feldolgozással kapcsolatos feladatot hajtanak végre a körzeti parancsnokságokon is. Azokat az ügyeket, amelyek megoldása, végrehajtása meghaladja a körzeti parancsnokságok képességét, felterjesztik az ISAF-parancsnokságra. Amennyiben ők sem képesek megoldani, továbbítják azokat a brunssum-i ACO-parancsnokságra. Példaként: ilyen ügy volt 2006-ban egy – az ISAF-on túlmutató –, a NATO egész parancsnoki struktúráját, valamint az összes tagországot érintő kiképzési feladat megoldása.

Kiválósági központok. A kiválósági központokat önként jelentkező nemzetek alkották annak érdekében, hogy együttműködve hozzanak létre és működtessenek speciális képességet. Mint a NATO által akkreditált szervezetek, részesei a NATO tapasztalat-feldolgozó rendszerének is. Szűk szakmai specializációjuk és a nemzetekkel történő szoros együttműködésük eredményeképpen rendkívül hatékonyak a tapasztalatok megosztása területén – egy példa az ún. kiképzőcsomagok létrehozása, amelyeket hírújságok és összefoglaló jelentések publikálásán keresztül hoznak nyilvánosságra és osztanak meg a társszervezetekkel és a NATO-tagállamokkal.

Nemzetközi szervezetek. A NATO tapasztalat-feldolgozással kapcsolatos irányelvei bátorítják a nemzetközi (civil) szervezetek közreműködését a tapasztalat-feldolgozás területén (is). A „teljes körű megközelítés"[13] rendszerén belül feldolgozott, a NATO által a missziókban felhasznált azonosított és bevezetett tapasztalatok megosztása egymás között rendkívül fontos.

A tapasztalat-feldolgozásra mint képességre szélesebb értelemben kell gondolnunk, hiszen a hatékony tapasztalat-feldolgozó rendszer több mint egy adatbázis és néhány ember valamilyen esemény utáni elemző-értékelő megbeszélése. Egy hatékony rendszernek minden szinten szüksége van a doktrínával, szervezettel, kiképzéssel, anyagi készletekkel, vezetéssel, személyi állománnyal, létesítményekkel és együttműködő képességgel (a szavak kezdőbetűit összeolvasva, rövidítve: DSZKEVÁLE[14]) kapcsolatos információkra, valamint mindezek menedzselésének részeire. A tapasztalat-feldolgozás folyamata lényegében ezeken az említett képességelemeken nyugszik, egyben a tapasztalat-feldolgozó rendszer működtetése függ is azoktól. A továbbiakban tekintsük át részletesebben ezeket a képességelemeket.

DOKTRÍNA

A doktrína (irányelv) adja az általános iránymutatást. A doktrína alapja a koncepció. A kon-

cepció egy magas szintű előírás, ami körbeírja a tapasztalat-feldolgozó képességet és szervezetszintű használatának szabályait. A koncepciónak nem szabad hosszúnak lennie, 3-5 oldalnyi terjedelem megfelelő. A koncepción alapuló irányelvek bontják ki a tapasztalat-feldolgozás képességének részleteit. Például, a tapasztalat-feldolgozás HM-irányelvei[15] fejtik ki az alapelveket, a célt, az elérni kívánt végeredményt, a szereplőket, a felelősségi köröket stb. Természetesen semmi szükség arra, hogy minden egyes katonai szervezet, szervezeti elem az alapoktól kiindulva önmaga dolgozza ki saját tapasztalat-feldolgozó rendszerének irányelveit és koncepcióját, a már meglévőt felhasználva bátran lehet azt „testre szabni", a szervezet sajátosságai, igényei szerint módosítani. Egyébként egy meglévő koncepció egy másik szervezet általi testre szabása a szervezetek közötti együttműködési képességet is elősegíti. A mai komplex környezetben sok – ha nem az összes – katonai műveletet sokféle (katonai és civil) szereplővel hajtják végre, és az intézményi tanulási folyamatban való részvételi képességet az információ és tudásmenedzsment rendszere segíti, vagy fogja segíteni, támogatni. A tapasztalat-feldolgozás ennek az információ- és tudásmenedzsment-rendszernek egy típusa.

A Magyar Honvédség részére a 74/2008. (HK 15.) HM-utasítás határozta meg a tapasztalat-feldolgozó rendszer kialakításának és működtetésének irányelveit. Az utasítás szerint a rendszer működtetése minden szinten parancsnoki felelősség.

A Magyar Honvédség szervezetében két katonai szervezet rendelkezik teljes munkaidős, azaz állománytáblában rendszeresített tapasztalat-feldolgozó beosztásokkal: az egyik az MH Műveleti és Doktrinális Központ (11 fővel), a másik az MH Összhaderőnemi Parancsnokság (6 fővel). Az előző felel a hadászati szintű, míg az utóbbi a hadműveleti szintű tapasztalat-feldolgozó tevékenységért. A két katonai szervezet napi kapcsolatban, szoros együttműködésben dolgozik. Rajtuk kívül más katonai szervezetnél nem rendszeresítettek tapasztalat-feldolgozó beosztást (megjegyzem, ennek hátránya folyamatosan érződik).

Ezenkívül a hatályos HM-utasítás tartalmaz egy rendkívül fontos kitételt: amellett, hogy a tapasztalat-feldolgozás parancsnoki felelősség, minden katonai szervezetnek rendelkeznie kell saját, szervezetén belül működő tapasztalat-feldolgozó rendszerrel. A gyakorlatban ez meglehetősen nehezen alakul ki. Ennek oka a kialakításhoz szükséges idő és szaktudás, valamint szabad személyi kapacitás hiánya. A tapasztalat-feldolgozás nem a kapcsolattartók, a munkacsoportok, vagy a tapasztalat-feldolgozó szakállomány[16] felelőssége, nem nekik kell a feladat-végrehajtás miatt „kikönyörögniük" kollégáiktól az információkat, bedolgozásokat, hanem a katonai szervezeteknek kötelessége saját rendszert működtetni, a már említett parancsnoki felelősség és a szakterület vezetése-irányítása mellett. Amikor majd minden egyes katonai szervezet hozzáteszi saját tapasztalatait a nagy, közös tapasztalatok gyűjteményéhez, akkor a tapasztalat-feldolgozás képessége, mint egy nagy rendszer lesz képes kiszolgálni minden katonai szervezet igényét, biztosítva azt is, hogy erőteljesebb, szélesebb körű, költséghatékonyabb erőforrásokat rendeljen a megoldandó feladatokhoz, azaz javítófolyamatokhoz, ezáltal még jobban elősegítve az adott szervezet(ek) működési hatékonyságát.

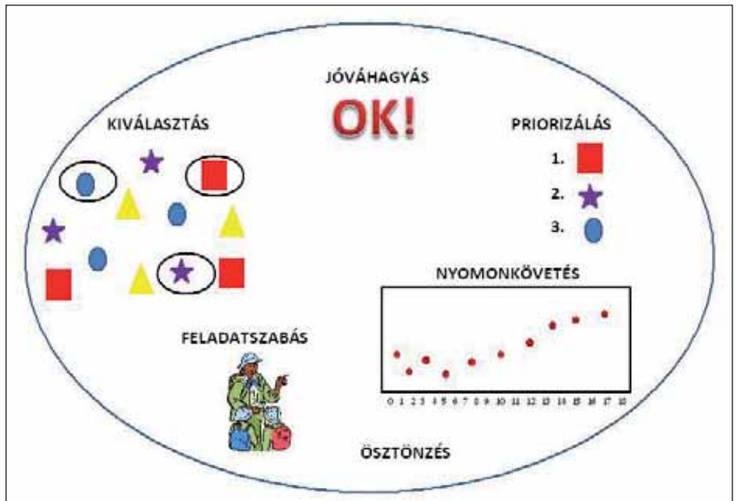

4. ábra A vezető tevékenysége

A tapasztalat-feldolgozó képesség működtetésének elmulasztása a műveleti szükségletek iránti fogékonyságnak, a műveleti képességek és/vagy a végrehajtás hatékonyságának csökkenését okozza.

SZERVEZET

A DSZKEVÁLE második betűje az SZ, azaz szervezet, ami tartalmilag az adott szervezet felépítésének sajátosságait jelenti. A tapasztalat-feldolgozás szempontjából lényeges, hogy milyen szervezeti felépítés képes a leghatékonyabban létrehozni, előállítani a tapasztalat-feldolgozás eredményét, vagyis a megosztható, feldolgozott tapasztalatokat[17]. A kérdésnek több dimenzióját érdemes megvizsgálni. Hogyan, milyen rendszerben történjen a tapasztalat-feldolgozás, haderőnemi megosztásban, vagy valamilyen központi szervezetben, például egy kiképző központban, vagy esetleg HM-szervben? Legyen szétosztva a katonai szervezetek között, vagy csak a „domináns" katonai erők, szervezetek, például dandárok rendelkezzenek vele? Miközben ezeket a kérdéseket feltesszük magunknak, két veszéllyel is szembesülhetünk.

Az első, amit vizsgálni kell: lehetséges-e, hogy a szervezeti felépítés úgynevezett üvegnyakhatást okoz? Azaz szűk keresztmetszetet idéz elő, megakadályozva az időbeni és hatékony információ-megosztást. Például, ha a haderőnemek önállóan rendelkeznének tapasztalat-feldolgozó képességgel, akkor a feldolgozott tapasztalatok is csak az adott haderőnemen belül lesznek láthatók és elérhetők. Ez gyengítené a katonai szervezet teljesítményét, valamint szükségtelen rizikónak, veszélynek tenné ki a katonákat. Ugyanakkor minden parancsnokság, haderőnem, szervezet erős tapasztalat-feldolgozó rendszerrel kell rendelkezzen, mivel a javítófolyamatokat többnyire a szervezeten belül hajtják végre.

A második rizikófaktor: egy magas (stratégiai) szintű, erős tapasztalat-feldolgozó szervezet létrehozásának is megvan a maga veszélye. Egyrészt könnyen elszigetelődhet, mivel – a magas szint miatt – nem képes gyorsan reagálni a javítóintézkedésekre, illetve nem képes végrehajtani az azokból következő változtatásokat. Másrészt egy minisztériumi szintű tapasztalat-feldolgozó szervezet olyan benyomást kelthet, mintha a tapasztalatokat csak ilyen magas szinten lehetne érdemben feldolgozni és kezelni, ebből következően az alacsonyabb szintű szervezetek nem érzik a magasabb szinttel történő együttműködés szükségességét, sőt részvételük és szerepük a folyamatban ködös, homályos maradhat. Az említett tényezők miatt rendkívüli jelentőséggel bír, hogy tudatosítsuk a személyi állományban: az azonosított tapasztalatok kezelése minden szintű szervezet és a teljes személyi állomány egyforma kötelessége, egyben felelőssége (bár egyesek több, nagyobb tapasztalattal és tudással képesek részt venni benne, mint mások).

KIKÉPZÉS

A tapasztalat-feldolgozó képesség kialakítása érdekében többkomponensű felkészítés folyik, nevezetesen a tapasztalat-feldolgozó szakállomány szakfelkészítése, az elemzői feladatokra történő felkészítés, valamint a teljes személyi állomány általános felkészítése. Mindegyik részterület rendelkezhet alap-, közép- és emelt szintű képzéssel.

Az egyéni, törzstisztek részére történő tapasztalat-feldolgozó szakmai felkészítés a kiválasztott, kijelölt tapasztalat-feldolgozó kapcsolattartók szakmai felkészítésére koncentrál. Nekik olyan szakmai tudással és ismeretekkel kell rendelkezniük, amellyel valóban képesek hatékonyan végrehajtani a teljes tapasztalat-feldolgozói folyamattal kapcsolatos feladatokat, azaz képesek működtetni a tapasztalat-feldolgozó rendszert. Sőt, képesnek kell lenniük továbbadni a tapasztalat-feldolgozással kapcsolatos ismereteket saját szervezetük személyi állományának, saját kollégáiknak is. Iskolai rendszerű tapasztalat-feldolgozó tanfolyamok a Magyar Honvédségben nem léteznek, a kijelölt tapasztalat-feldolgozó kapcsolattartó állomány szakmai képzése továbbképzéseken valósul meg. A NATO-ban viszont léteznek ilyen kurzusok. Az észak-atlanti szövetségben 2009-óta szerveznek tapasztalat-feldolgozó törzstiszti tanfolyamokat. Hamarosan megjelenik a tapasztalat-feldolgozó ADL-tanfolyam (Advanced Distributed Learning – emelt szintű távoktatás) is, amit az interneten keresztül lehet majd elérni.

A műveleti területre, missziókba, konkrét tapasztalat-feldolgozó beosztásba kijelölt kapcsolattartóként tervezett személyek is kapnak célzott tapasztalat-feldolgozói felkészítést. A fent említett felkészítések rendkívüli módon elősegítik a tapasztalat-feldolgozó folyamatban való tanult részvételt.

Bár a tapasztalat-feldolgozó képességre való felkészítés tartalmaz bizonyos elemzői ismereteket is, kiegészítő, alaposabb elemzői tudást célzó felkészítésekre továbbra is rendkívül nagy szükség van. Az ilyen tanfolyamokat, képzéseket követően aztán az elemzői ismereteket tovább lehet mélyíteni és bővíteni a NATO JALLC és más nemzetközi, esetleg hazai szervezet, intézmény által biztosított elemzői tanfolyamokkal.

A problémák, megfigyelések gyűjtésére, tárolására, felhasználása, azok megosztásának technikájára, módszertanára történő felkészítések szintén rendkívül fontosak. Hogy konkrétan milyen tartalmú és időtartamú felkészítésre van szükség e tekintetben, az a használt, működtetett rendszertől függ. A mi célunk, hogy a lehető legegyszerűbb, de leghatékonyabb módszert alkalmazzuk a problémák megoldása és az eredmények megosztása, valamint a visszacsatolás területén.

Az első tapasztalatok igazolni látszanak ezt a törekvésünket. A folyamat tökéletesítésére vonatkozó meglátások, javaslatok a szervezetből bárhonnan jöhetnek. Különösen gyümölcsözőek lehetnek az újonnan, esetleg fiatal kezdőként a szervezetbe belépő, bekerülő személyek meglátásai, javaslatai, hiszen ők friss szemmel, kívülállóként olyan dolgokat is észlelnek, amelyeket a már rendszerben lévők nem. Pontosan ezért (is) fontos a tapasztalat-feldolgozás általános, mindenkire kiterjedő oktatása. Lehetetlen elképzelni olyan sikeresen működő tapasztalat-feldolgozó rendszert, ahol a tevékenységet csak néhány „szakember" végzi. A tapasztalat-feldolgozással kapcsolatos utasítások is – nagyon helyesen – úgy fogalmaznak, hogy mindenki, az állomány összes tagja köteles a folyamatokban részt venni, megfigyeléseket, javaslatokat tenni, valamint értékelni, hogy a bevezetett javítóintézkedés elérte-e a célját. Az ilyen jellegű felkészítések a törzsfelkészítések részei kell legyenek.

A tapasztalat-feldolgozó kapcsolattartók felkészítése gyakorlatilag a kiképzők kiképzése, hiszen alakulatukhoz visszatérve ők fogják saját személyi állományukat felkészíteni a tapasztalat-feldolgozó ismeretekre. Valójában a Magyar Honvédségnek kell rendelkeznie a fent említett tapasztalat-feldolgozó törzstiszti, elemzői, technikai és általános tapasztalat-feldolgozó kiképző képességgel. E nélkül a kiképző képesség nélkül rendkívül nehéz lesz a tapasztalat-feldolgozó rendszer működését fenntartani, különös tekintettel az újonnan rendszerbe kerülőkre, illetve azok ismereteinek hiányosságaira. A személyi állomány folyamatos oktatásának elmaradása viszont végső soron a szervezet teljes tapasztalat-feldolgozó rendszerének összeomlásához vezethet.

ESZKÖZÖK

A tapasztalat-feldolgozás szempontjából eszközökön elsősorban a tapasztalatok tárolásának, gyűjtésének és megosztásának rendelkezésre álló eszközeit értjük. E képesség alatt szoftvereket is értünk, amelyek elősegítik, megkönnyítik a tapasztalatok gyűjtését, tárolását, sőt emellett azok hatékony kezelését is, mint például a javítóintézkedések jóváhagyását, az állapotjelentések megtételét, rögzítését, majd széles körű megosztását. Valójában ezek alkotják a tapasztalat-feldolgozás savát-borsát, és nem egy adatbázisban szépen, könyvtárszerűen sorba rendezett, tárolt adatok tömkelege.

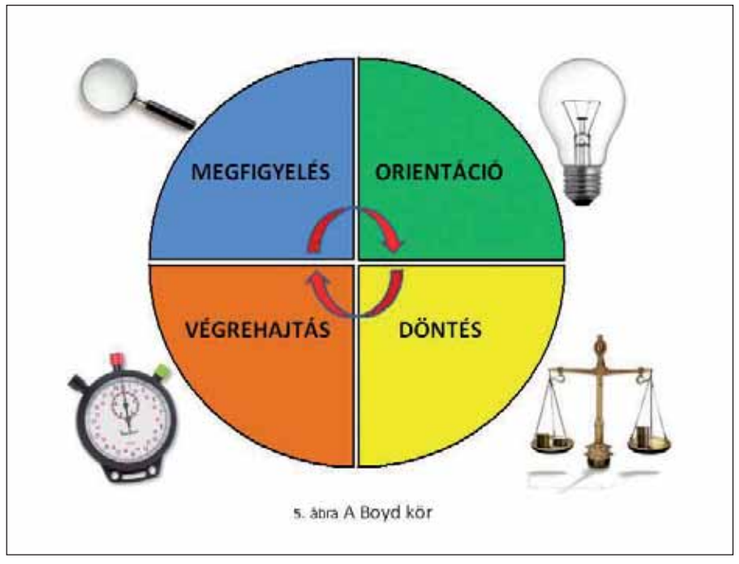

5. ábra A Boyd kör

A szoftver milyenségét, formáját a szervezet által elvárt követelmények határozzák meg. Egy egyszerű szoftver az egész szervezet részére előnyt biztosít, nevezetesen leginkább azt, hogy nagyon egyszerű és egyértelmű lesz a használata, főleg a benne tárolt adatok megosztása területén, ugyanakkor nem szükséges megteremteni a különböző rendszerek közötti interoperabilitást, azaz együttműködési képességet, átjárhatóságot. Egyszerű szoftver esetén elég az érintett személyi állományt csak az adott szoftver használatára megtanítani, illetve csak egy meghatározott csoport lesz annak kezelője, menedzsere, szemben egy több szoftverből álló rendszerrel. A több szoftverből álló rendszernek talán csak az az előnye, hogy könnyebb elkerülni az ellenség általi betekintést a folyamatokba és eljárásokba. Ezért inkább egy egyszoftveres rendszer használata javasolt. Ezt a követelményt a Magyar Honvédségben a központi tapasztalat-adatbázis teljesíti.

VEZETÉS

A vezető hajtóerő. A tapasztalat-feldolgozás során a vezető három kulcsfontosságú elemet biztosít: iránymutatást, kötelezettségvállalást és ösztönzést.

Az *iránymutatás* a feladat-összpontosítás irányának, az érdeklődés fókuszának a meghatározását foglalja magában, egyben a következő kérdésekre keresi a választ: Mely megfigyelések fontosak a vezetésnek? Melyik azonosított tapasztalat javítófolyamatának végrehajtásához biztosítsam a szükséges forrásokat annak érdekében, hogy azok rendben és időben végrehajtásra kerüljenek? Melyik szervezetet, szervezeti elemet kell bevonni a végrehajtásba?

A *kötelezettségvállalás* a források, a feltételek biztosítását jelenti az elemzés, de elsősorban a javítófolyamatok végrehajtása érdekében. A vezetőnek el kell döntenie, hogy melyik javítóintézkedést kell előnyben részesíteni a végrehajtás során, és melyik katonai szervezetet kell kijelölni, mint felelős végrehajtót.

Az *ösztönzés* két oldalról valósulhat meg. Egyfelől a tapasztalat-feldolgozás folyamatában való részvétel szorgalmazásával. Erre azért van szükség, mert le kell győzni az embereknek a hiányosságok felszínre kerülését akadályozó, hátráltató ellenállását. Másfelől az ösztönzés magában foglalja a szervezet tapasztalat-feldolgozó rendszere által „termelt" eredmények másokkal történő időbeni megosztását is. A megosztás által a partnerek tudást, ismereteket, tapasztalatokat szerezhetnek más szervezetek munkájának eredményeiből.

A megosztást megelőzően számos kérdés tehető fel: Az információ elég értékes ahhoz, hogy meg legyen osztva? Egyáltalán, megéri azt megosztani? Biztonságosan meg lehet osztani az információt? Ha igen, akkor mi-

lyen formában? Újságcikkben, adatbázisban, előadásban, jelentésben? Milyen minősítést kapjon a megosztandó információ? A szervezetek, személyek egymás közötti információ-megosztása rendkívül fontos, ám gyakran rendkívül kevés idő áll rendelkezésre annak végigviteléhez. Fontos, hogy a kiutazó katonai erők még a műveleti területre történő kiérkezés előtt tanuljanak mások tapasztalataiból. Ha nem így történik, előfordulhat, hogy mire a műveletekkel kapcsolatos nüánszokat, sajátosságokat megtanulják, megtapasztalják, lassan letelik a misszió… Belátható, hogy az ilyen tevékenységnek nincs értelme, nemcsak hosszú távon, hanem már rövid és középtávon is kudarcra van ítélve.

A tapasztalat-feldolgozó folyamat valójában egy módszert jelent, amelyen keresztül egy szervezet azt vizsgálja: mi volt és van végrehajtva, valamint, hogy hogyan lehet azt jobban végrehajtani. Egyfelől láttatja, hogy mit csinál a szervezet jól, és bemutatja azokat a területeket, ahol van mit fejleszteni a feladatok végrehajtása során.

A vezetés fontos feladata egy olyan intézményes kultúra meghonosodásának elősegítése, amely nemcsak elfogadja a szervezet önvizsgálatának szükségességét – ami egyébként már önmagában megerősíti egy sikeres tapasztalat-feldolgozó program futását –, hanem teljesen magáévá is teszi azt. Az erős vezetői kötelezettségvállalás biztosítja, hogy a feladatok végrehajtása tekintetében a szervezet felhasználja saját és mások tapasztalatait (is).

SZEMÉLYI ÁLLOMÁNY

A tapasztalat-feldolgozásban a teljes személyi állomány részt vesz. Habár néhányan több és jobb elemzői és/vagy feladat-végrehajtói tapasztalattal rendelkeznek, mint mások, annak érdekében, hogy a tapasztalat-feldolgozó képesség fejlődjön, mindenkinek aktívan részt kell vennie a tapasztalat-feldolgozás folyamatában. Egy működő képesség mindenki aktív részvételét igényli általában is, de leginkább a legösszetettebb szakaszban, vagyis az elemzésben és a javítófolyamatok megfogalmazásában, valamint azok végrehajtásában. Habár a folyamatban részt vevők túlnyomó része katona, mégis adódhat olyan eset, amikor szükség lehet konkrét feldolgozói tapasztalattal rendelkező „külsős" személyekre is. Különösen összetett elemzési feladatok végrehajtásában lehet ez igaz, ilyen esetben nagy segítség lehet a civil szakértők bevonása. A külsős szakértők jelenléte a szervezet tapasztalat-feldolgozó rendszerében nagyban meggyorsíthatja az elemzési folyamatot, egyben magas fokú elemzési szakértelmet is biztosít. A civilek és a katona elemzők diagnosztizálják a speciális katonai problémákat, javaslatokat fogalmaznak meg, amelyek különböző gyakorlati változásokat generálnak a műveletekben. A fő cél, hogy a szervezet jobban működjön.

LÉTESÍTMÉNYEK

A tapasztalat-feldolgozás működtetésének megfelelő biztonságú kiszolgálása érdekében az épületekkel, létesítményekkel kapcsolatos igények egy kicsit mások, mint az ún. tudásközpontok különféle formációinak menedzselésére biztosított építmények esetében. Különösen fontos a műveleti területen található parancsnokságok, vezetési pontok és a hátországbeli parancsnokságok közötti megbízható, kiváló szintű és gyors kommunikáció, információkapcsolat. Ez biztosítja – többek között – a tapasztalat-feldolgozásban jelen lévő javítófolyamatok rendkívül gyors visszacsatolását a harcoló alegységek felé. Ha az azonosított tapasztalat a kontingens saját „mikro" tapasztalat-feldolgozó rendszerében marad, és nem kerül be a nagyobb, hátországbeli tapasztalat-feldolgozó rendszerbe, akkor az a szélesebb rétegek számára terméketlen marad.

EGYÜTTMŰKÖDÉSI KÉPESSÉG

Az együttműködési képesség, idegen szóval az interoperabilitás biztosítja a különböző szervezetek közötti megfigyelések, azonosított tapasztalatok, javítófolyamatok és bevezetett tapasztalatok problémamentes és gyors megosztását. Az együttműködési képesség meglétének több előnye van. Elősegíti a minőségben emelt szintű javaslatok kidolgozását azzal, hogy lehetőséget biztosít a potenciális hozzászólások, bedolgozások mennyiségének növelésére. A nagyobb mennyiségű bedolgozások megléte viszont nagyban elősegíti a trendesített alapú, törvényszerűségeket kereső kimutató elemzéseket, így könnyebben lehet meghatározni a megoldási javaslatokat és az ún. gyökér okokat.

A megfelelő interoperabilitást kézzelfogatóvá lehet tenni, meg lehet alapozni azzal, ha egységes a terminológia, a folyamat, a rendszer és a felkészítés. Ezek közül talán a tapasztalat-feldolgozó rendszer egységes terminológiájának használata a legfontosabb a hatékony együttműködési képesség megteremtése érdekében. A közösen használt terminológiával az emberek gyorsan képesek tanulni a megosztott tapasztalatokból még akkor is, ha esetleg maga a megosztási eszköz nem éppen a legoptimálisabb.

A tapasztalat-feldolgozás folyamata egy strukturált problémamegoldó módszer. Tartalmaz elemzési fázist, ahol először meghatározzuk mi is az igazi probléma, majd megkeressük annak valódi okát, vagy okait. Tartalmaz továbbá egy innovációs fázist, ahol megoldási javaslatokat készítünk, később azokat meg is oldjuk, azaz végre is hajtjuk őket (ez talán a legnehezebb rész), és tartalmaz egy megosztó fázist is, ahol magát a javulást, az eredményt láthatják a folyamatban részt vevők, sőt, az eredményeket saját munkájuk során fel is használhatják, alkalmazhatják.

A tapasztalat-feldolgozás folyamata az általános tapasztalat-feldolgozó képességelemeket alkalmazza. Sokféle szempontból a tapasztalat-feldolgozás folyamata szerkezetileg analóg John Boyd döntéshozatali modelljével, hiszen többek között tartalmaz megfigyelés, orientáció, döntés és végrehajtás szakaszokat is (lásd 5. ábra).

Ha ezeket a szakaszokat a tapasztalat-feldolgozás folyamatának[18] szemszögéből vizsgáljuk, akkor a következő lépéseket azonosíthatjuk be: meghatározás, elemzés, állásfoglalás, megvalósítás, megosztás (lásd 6. ábra).

Látszik, hogy a két rendszer, a megosztás szakaszának kivételével, gyakorlatilag ugyanazokat a műveleteket fedi. A megosztás szakasza mindkét – a szervezeten kívüli és a szervezeten belüli – megosztást jelenti. Az egész folyamat egy probléma vagy hiányosság megfogalmazásával kezdődik. Az elemző törvényszerűségeket keresve az események sorozatát értékeli. Amennyiben talál ilyet, és a hiányosság nem csak egy egyszerű körülmény következménye, vagyis a hiányosság összetett, az elemző feladata megtalálni a gyökér okot. A gyökér ok megtalálását követően a javaslatok és javítófolyamatok meghatározása következik. A trendek és a gyökér okok, valamint a javítófolyamatokra utaló javaslatok összessége alkotják az azonosított tapasztalatot. Ez a folyamat a parancsnoki hierarchia minden szintjén, kezdve a szakaszparancsnoktól egészen a vezérkari főnökig, a szolgálati utat betartva, megvalósulhat. Így a tapasztalat-feldolgozás metodológiája érvényes és hatályos a harcászati szinttől a hadműveleti szinten keresztül egészen a hadászati szintig.

Az adott megfigyelés feldolgozását az a honvédségi szervezet végzi, amelynek hatásköre a tapasztalat-feldolgozás szakaszaiban elegendő a meghatározott feladatok végrehajtására.[19] Egy adott ügyet csak abban az esetben terjesztenek fel, ha a biztosított hatáskör és a rendelkezésre álló források a katonai szervezet részéről nem elegendőek a javítófolyamat maradéktalan végrehajtására. Egy azonosított tapasztalat végrehajtása egy bevezetett tapasztalat[20] létrejöttét, megjelenését eredményezi. Amikor a bevezetett tapasztalatot megosztják, a folyamat véget ér.

KIHÍVÁSOK

A fentiekben az olvasó megismerkedhetett a tapasztalat-feldolgozó képesség elemeivel, valamint párhuzamosan a tapasztalat-feldolgozás folyamatával. Úgy gondolom, most van itt az ideje, hogy figyelmünket azokra a kihívásokra fordítsuk, amelyek nehezítik, hátráltatják a Magyar Honvédség és azon belül az MH Összhaderőnemi Parancsnokság tapasztalat-feldolgozó tevékenységét. Ezeket a kihívásokat két fő csoportra oszthatjuk. Ezek: a nem megfelelő megosztás és a feladatok nem optimális végrehajtása, megvalósítása.

Az első kihívás, a nem megfelelő megosztás, részben két félelem hatásának eredménye; félelem a nem megfelelő biztonsági, ügyviteli minősítéstől, és félelem az információ feletti rendelkezés elvesztésétől.

Az első félelem az információ terítésének korlátozása szokásjogán alapszik, amely szerint az információt csak az ismerje meg, akinek arra szüksége van. A megosztást alapvetően az a feltételezés vezérli, hogy valakinek bizonyítania kell azt, hogy szüksége van arra a bizonyos információra, ugyanakkor pedig már meggyőzően rendelkezik az információ biztonságos tárolásának feltételeivel is. Az ilyen jellegű információvédelem a hidegháború időszakában volt jellemző és elfogadott, de még napjainkban is sok területen találkozhatunk vele, mivel szükséges. Ellenben kevésbé szükségszerű a mai modern kori hadviselés átfogó, teljes körű megközelítése, a komplex, összetett ütközetek és feladat-végrehajtások során. A túlminősítések nemcsak a belső, katonai és

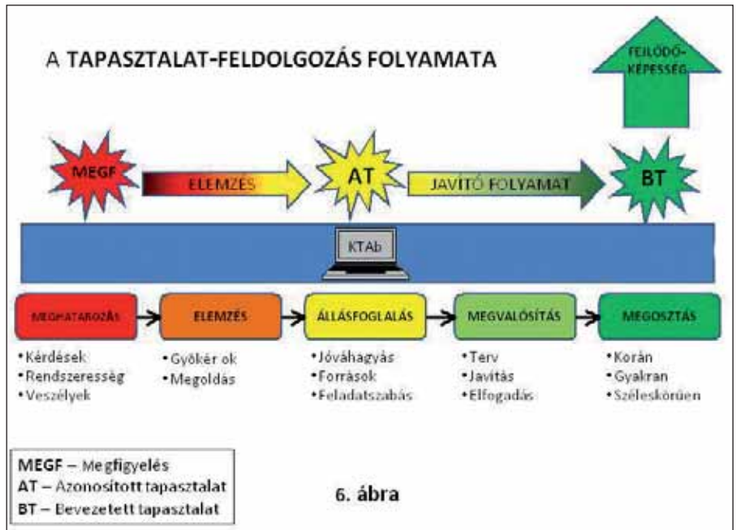

6. ábra

a külső, civil szervezetek koordinációját hátráltatják, hanem a külföldi partnerek közötti hatékony együttműködést is. Amikor egy bevezetett tapasztalat megszületik, általános tendencia, hogy az az adott országon belüli tapasztalat-feldolgozó rendszerben marad, így nem fogja a külföldi partnerek (harc)képességeit növelni, pedig lehet, hogy a külföldi partnerek ugyanazon a műveleti területen és hasonló feladatokkal, kihívásokkal szembesülnek, találkoznak, mint a mi csapataink.

A kérdés: meg tudjuk-e oldani ezt a problémát? Sok esetben a válasz: nem. A NATO-ban a nemzetek rendelkeznek saját információik és azok minősítése felett, ezért csak ők határozhatnak azok megosztásáról is. Ez nagyon összetett kérdés, ebben az írásban nem is foglalkozom vele.

A második félelmet az ellenőrzés, a rendelkezés, vagyis a hatalom elvesztésétől való félelem okozza, amelyet az információ, a tudás kiadása idéz elő. A tudás hatalom. Megosztani azt és közvetlenül semmit sem visszakapni – e perspektíva bizony egyáltalán nem motiválja az embereket arra, hogy időt fordítsanak a birtokukban lévő információ megosztására. Ez a jelenség nemcsak katonai körökben figyelhető meg, hanem a civil és magán-, önkéntes alapon szerveződő szervezetekben is. Könnyen belátható, hogy az információ megosztása erodálhatja a versenyképességet, így sokkal biztonságosabb az, ha az információ a szervezeten belül marad, visszatartják, szemben azzal, hogy szabadon közzétéve növelje a versenytársak képességeit.

Továbbá az is félelmet okoz, hogy a tapasztalatok megosztása rossz fényt vet a közzétevő szervezetre, annak tagjaira, vezetésére, hiszen abban egy (vagy több) probléma van körbeírva, elemezve, megoldási javaslatot fűznek hozzá, vagyis megállapítható, hogy valaki valamit rosszul csinált. Még akkor is, ha nem érkezik az elöljáró részéről elmarasztalás, esetleg büntetés. Ám a tudat, hogy hiba mutatkozott meg, érzékelhető a szervezet állapotának károsodásából vagy a szervezetbe vetett hit csökkenéséből.

A jelenlegi ellentmondásos megközelítés állandóan a gyengeségeket szondázza mind az ellenségek, mind a barátok esetében annak érdekében, hogy valamelyik előnyhöz jusson a másik rovására. Egy közbenső lépés lehet az ösztönző rendszer átformálása.

MIT TUDUNK TENNI?

Bár a Magyar Honvédség nem képes teljesen eloszlatni a fenti félelmeket, teljességgel megoldani a keletkezett problémákat, ám jelentőségüket csökkentheti. E körbe tartozik, hazai szinten, például a missziós tapasztalat-feldolgozó, kapcsolattartó személyek kijelölése, akik biztosítják a kontingens és a hátország közötti tapasztalat-feldolgozó tárgyú kommunikációt, nevezetesen a tapasztalatok időbeni feldolgozását, és/vagy visszacsatolását. A feldolgozott információk visszacsatolása elősegíti a személyi állomány következő váltásának felkészítését, egyben biztosítja, hogy a feldolgozott tapasztalatok bekerüljenek a felkészítési tervekbe, kiképzési intézkedésekbe. Ilyen továbbá a kapcsolat fenntartása és ápolása a külfölddel, hiszen a NATO-parancsnokságok és -szervezetek rendelkeznek saját működő tapasztalat-feldolgozó rendszerrel. Velük együttműködve, hatékonyan lehet segíteni egymás rendszereinek működését. Itt a nemzeti képviseletek állománya tud(na) segíteni abban, hogy elemzéseket tartalmazó jelentéseket juttassanak el hazai katonai szervezetekhez. Egyébként erre van is pozitív példa, tehát ez a vonal lényegében működik.

További külföldi példaként a NATO kiválósági központok tapasztalat-feldolgozó szervezeteit kell megemlíteni, hiszen ezek a szervezetek egyrészt egy speciális szakmai spektrumban képesek nagyon alapos elemzéseket produkálni, amelyekre egyébként szintén nagyon nagy szükség van, másrészt a személyi állományukat adó nemzetekkel vannak szoros munkakapcsolatban, így rendkívül gyorsan képesek információcserét lebonyolítani.

Végül a tapasztalat-feldolgozó állomány felkészítését kell említeni, ami nagyban csökkentheti a félelmeket. Iskolarendszerű képzésről nem beszélhetünk, de az MH ÖHP szintjén rendszeres szakmai továbbképzés folyik mind a szerveket, mind a katonai szervezeteket, mind a missziós kapcsolattartókat illetően. A féléventé, rendszeresen megtartott szakmai továbbképzések hozadéka számottevő: egy új szakmát megtanulva, a teljes személyi állomány és a szűkebb értelemben vett tapasztalat-feldolgozó állomány lépésről-lépésre jobb eredményeket ér el, a rendszer egyre jobban működik.

A következőkben a NATO tapasztalat-feldolgozó kézikönyvének E melléklete alapján tekintsük át, mely szempontokat célszerű figyelembe venni egy adott katonai szervezet tapasztalat-feldolgozó képességének értékelése, vagy ha az még nincsen kiépítve, annak megtervezése során.

SZERVEZET:

- Tapasztalat-feldolgozó intézkedés megléte, tartalmazza többek között a folyamatban részt vevők szerepét és felelősségi köröket, a jelentési kötelezettségeket és magát a teljes feldolgozási folyamatot, az abban végrehajtandó feladatokat.
- A kijelölt kapcsolattartók – beosztásukból adódóan – közel állnak a döntéshozó vezetőkhöz.
- A kijelölt kapcsolattartók feladatukra teljeskörűen ki vannak képezve, különösen az információ feldolgozása, megosztása, jelentése területén, képesek a rendelkezésre álló, rendszeresített eszközöket megfelelő szinten, hatékonyan kezelni, és tisztában vannak az információminősítési folyamattal.
- A kijelölt kapcsolattartók nem végeznek más munkát, azaz tapasztalat-feldolgozói beosztásban látják el feladatukat.

FOLYAMAT:

- Adatgyűjtési folyamat megléte.
- A tapasztalat-feldolgozó folyamat megléte bátorítja a személyi állomány nyílt és őszinte önértékelését, véleménycseréjét.
- Rendelkezésre áll egy létező folyamat, amellyel gyűjthetők, rendszerezhetők, áttekinthetők és felhasználhatók nemcsak a saját, hanem a kívülről bejövő tapasztalatok is.
- Rendelkezésre áll egy létező folyamat, amelynek segítségével az elöljárótól segítség, esetleg elemzési támogatás kérhető.
- Az azonosított és bevezetett tapasztalatok köröztetése szervezetten, rendszerszerűen történik, magában foglalja a vezetés jelenlétét, kiemelten a jóváhagyás, a feladatszabás és a figyelemmel követés szakaszaiban.
- A feldolgozott tapasztalatokat rutinszerűen és aktívan visszacsatolják a tervezési folyamatokba.
- A megfigyelő és problémát megfogalmazó személyek visszajelzést kapnak az ügyek állásáról.

TECHNOLÓGIA:

- A tapasztalat-feldolgozó folyamat végzésére, a tapasztalatok megosztására rendelkezésre áll egy törzsmunkát, keresést és archiválást lehetővé tevő eszköz.
- Az eszköz úgy képes a tapasztalatokat kezelni, hogy az megfelel a szervezet információkezelő, egyben (információ)biztonsági előírásainak.

A tapasztalat-feldolgozó képesség csak akkor lehet sikeres, ha nemcsak akkor gerjeszt kérdéseket a vezetés számára, amikor valamilyen nem várt probléma keletkezik (mint például valaki megsebesült, esetleg elhalálozott, vagy el kellett halasztani a megtervezett műveletet, vagy a helyi lakosság már nem kellő elszántsággal támogatja a missziót stb.), hanem akkor is, amikor (úgy tűnik) a műveletek teljesen rendben folynak. Felvetődhet a kérdés: aláássa-e a tapasztalat-feldolgozás folyamata a parancsnoki tekintélyt, a parancsnoki képességeket? Nem lényegtelen kérdés. Ha a vezetők nem támogatják a tapasztalat-feldolgozó képesség fejlődését, akkor az a képesség nem fog fejlődni. A másik oldalról nem szükséges ezt a kérdést túlreagálni. A vezetés nem a megkérdőjelezhetetlen elöljárói parancsokon alapszik, hanem az alárendeltek rendszeres bevonásával kimunkált, kiadott olyan parancsokon, amelyek a lehetséges legjobb döntéseket tartalmazzák. Ennek megfelelően a tapasztalat-feldolgozás nem képez fenyegetést a katonai vezetés részére, ellenkezőleg, a tapasztalatfeldolgozó képesség által biztosított nyíltság áthidalja a hierarchikus különbségeket, a legmesszebbmenőkig támogatja a parancsnoki döntéshozatalt. Akik részt vesznek a tapasztalat-feldolgozó folyamatban, előnyt kovácsol(hat)nak annak képességéből.

A tapasztalat-feldolgozó képesség nemcsak a múlt eseményeiből való tanulás képességével, hanem a személyi állomány elemzői és innovációs képességének kialakításával, fejlesztésével is hozzájárul a műveletek hatékony végrehajtásához. Így ez egy további eszköz, ami a katonai vezetés rendelkezésére áll abból a célból, hogy elősegítse, előmozdítsa a feladatok végrehajtása érdekében hozott megalapozott döntéshozatalt. Clausewitz szerint a folyamatos változás és a változásra adott válaszok folyamatosan arra ösztönzik a parancsnokot, hogy szervezete teljes intellektuális tudását használja. A parancsnok minden körülmények között készen kell álljon döntései meghozatalára. A tapasztalat-feldolgozó képesség elősegíti, támogatja ezt a szervezeti intellektuális tudást.

A tapasztalat-feldolgozás eredményeinek, azaz a feldolgozott tapasztalatoknak a műveleti tervezés folyamatába integrálásával a vezetés hasznosítani tudja a múlt tapasztalatait, ezáltal ésszerűbben, hatékonyabban képes végrehajtani az előtte álló feladatokat. A feladatszabás, a prioritások meghatározásával, valamint a személyi állomány érdekeltsége feltételeinek megteremtésével és biztosításával a vezetőknek fontos szerepe van abban, hogy a tapasztalat-feldolgozás képességeire fordított erőforrások biztosan meghozzák azokat az eredményeket, amelyek elősegítik a hatékony feladat-végrehajtást, végső soron az egész szervezet hatékonyabb működését.

A tapasztalat-feldolgozó képesség kialakításában, továbbfejlesztésében a JALLC (Összhaderőnemi Elemző és Tapasztalat-feldolgozó Központ), a NATO hadászati szintű tapasztalat-feldolgozásért felelős szervezete, képes hatékony segítséget nyújtani. A szervezet parancsnoka 2010-ben életre hívott egy JATT[21] elnevezésű csoportot (tanácsadó és kiképző csoport), amelynek tagjai személyesen adnak tanácsot, nyújtanak szakmai felkészítést a tapasztalat-feldolgozással kapcsolatos témakörökben a NATO-tagállamok, a partnerországok és sok más szervezet kérésére. Ezzel a lehetőséggel az MH ÖHP az elsők között, már kétszer élt, mindkét fél kölcsönös megelégedésére.

Amellett, hogy az MH ÖHP Elemző-értékelő Főnöksége összefogja, koordinálja és irányítja az alárendelt katonai szervezetek tapasztalat-feldolgozó tevékenységét, minden segítséget meg is ad annak folyamatos fejlődéséhez, a napi munkavégzéshez. Folyamatosan keressük a választ, a lehetséges megoldásokat arra a kérdésre, hogyan segíthető, támogatható az adott katonai szervezet tapasztalat-feldolgozó képessége. De vajon a katonai szervezetek is hasonlóan gondolkodnak-e? A szakemberek törik-e a fejüket azon, hogyan lehetne az elöljáró tapasztalat-feldolgozó rendszerét modernizálni, hatékonyabban működtetni? Azt hiszem, amikor majd ők kezdenek el válaszokat fogalmazni, javaslatokat adni ebben a témában, akkor dőlhetünk egy kicsit hátra megpihenni.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

145/2010. számú MH ÖHP PK intézkedése az MH ÖHP és alárendelt katonai szervezetek tapasztalat-feldolgozói tevékenységének végrehajtására.

NATO Tapasztalat-feldolgozó kézikönyv, 2010. október.

Bi-SC 80-6 közös utasítás a tapasztalat-feldolgozásról.

Ált/31 a tapasztalat-feldolgozás működési szabályzata.

JALLC tapasztalat-feldolgozó éves konferencia előadásanyagai

[1] Bi-SC Directive 80-6 (újrafeldolgozás, kézirat)
[2] Bi-SC Directive 80-6 (újrafeldolgozás, kézirat)
[3] Allied Command Operations, ACO
[4] Allied Command Transformation, ACT
[5] Azonosított tapasztalat: olyan értékelt és elemzett megfigyelés, amelylyel kapcsolatban témafelelős kijelölésével javítófolyamatot dolgoznak ki. Bevezetett tapasztalat: a javítófolyamat végrehajtásából származó azon eredmények összessége, melyek hozzájárulnak a bevált gyakorlat kialakításához (145/2010 számú MH ÖHP PK-intézkedés, 2. számú melléklet).
[6] Joint Analysis and Lessons Learned Centre, JALLC
[7] Joint Warfare Centre, JWC
[8] Joint Force Training Centre, JFTC
[9] Műveleti Tanácsadó és Összekötő Csoport (Operational Liaison and Mentoring Team, OMLT)
[10] Megfigyelés: olyan esemény, ügy, téma, cselekmény észlelése, melynek alapján a megfigyelést végző javítófolyamat végrehajtását javasolja, vagy elfogadott tapasztalatként történő megjelölést javasol (145/2010 számú MH ÖHP PK-intézkedés, 2. számú melléklet).
[11] Például a Partnerség a békéért, isztambuli együttműködési kezdeményezés, mediterrán dialógus, ISAF-nemzetek.
[12] International Security Assistance Force, ISAF (Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erő)
[13] Angolul Comprehensive Approach
[14] DSZKEVÁLE – angolul DOTMLPF-I
[15] 74/2008. (HK 15.) HM-utasítás a HM tapasztalat-feldolgozó rendszere kialakításáról és működtetéséről
[16] Szakállománynak hívjuk a tapasztalat-feldolgozó beosztásban lévő személyeket.
[17] Bevezetett tapasztalatok és bevált gyakorlatok
[18] A tapasztalat-feldolgozás folyamatának részletes leírását lásd a Korcsák Tibor mk. alezredes „Tapasztalat- feldolgozás az MH ÖHP-n." c. cikkben. Honvédségi Szemle 2010/2. szám
[19] 74/2008. (HK 15.) HM-utasítás 3. § (5)
[20] Bevezetett tapasztalat: a javítófolyamat végrehajtásából származó azon eredmények összessége, melyek hozzájárulnak a bevált gyakorlat kialakításához. Bevált gyakorlat: az adott tevékenység végrehajtásának legmegfelelőbb és legcélszerűbb módja, mely minimalizálja a kockázatot és a felhasznált erőforrásokat a hatékonyság-maximalizálása mellett. Ált/31 a tapasztalat-feldolgozás működési szabályzata, Fogalmak és meghatározások.
[21] JATT – JALLC Advisory and Training Team

Kedves Olvasóink!
A
Honvédségi Szemle
teljes terjedelmében olvasható a
www.honvedelem.hu portál
digitális könyvtárában

Bencsik Péter mk. alezredes – Balló Tamás őrnagy:

AZ ERŐK VÉDELMÉNEK (FP) ALAPJAI A LÉGIERŐ HADERŐNEMNÉL

Kétezer-tíz októberében került sor a NATO-légierő éves Force Protection (FP) konferenciájára, melynek az olasz légierő Firenzében települő tiszti iskolája adott otthont. A Magyar Honvédség képviselői 2005 óta vesznek részt a rendezvényen, ahol a NATO-tagországok FP-szakemberei megismerhetik a legújabb folyamatokat és információkat, amelyeket aztán a nemzeti dokumentumok, eljárások kidolgozása során felhasználhatnak, beilleszthetnek a nemzeti tervezési-felkészítési ciklusba.

A Force Protection (FP), magyarul az *erők védelme* a magyar terminológia szerint a következőképpen definiálható: azon intézkedések, eljárások és eszközök összessége, melyek célja a személyi állomány, létesítmények, anyagi eszközök, műveletek és tevékenységek sebezhetőségének és sérülékenységének csökkentése, azzal a céllal – a saját erők mozgásszabadságának és műveleti hatékonyságának biztosítsa mellett –, hogy hozzájáruljon a feladat-végrehajtás sikeréhez.

Az FP képességalapú felosztása az AJP-3.14 alapján

Két stratégiai szintű összhaderőnemi doktrína (AJP-3.14 – Allied Doctrine for Force Protection; AD 80-25 – ACO Force Protection) határozza meg az FP-terület alapjait és a kereteit, illetve nyújt segítséget a tervek kidolgozásához. A dokumentumok az alábbi hat csoportra osztják fel az FP-képességeket:

– Security (biztonság);
– Military Engineering Support in FP (katonai műszaki támogatás);
– Air Defence (légvédelem);
– Force Health Protection (az erők egészségügyi oltalmazása);
– Consequence Management (következmény-kezelés);
– CBRN Defence (ABV-védelem).

(A fokozódó NATO-szerepvállalások során gyűjtött tapasztalatok alapján szóba került egy hetedik képességcsoport [Command and Control – vezetés és irányítás] kialakítása is.)

A haderőnemek sajátosságait figyelembe vevő FP-doktrínát még nem adták ki. Jelenleg a légierő FP-doktrína ratifikálása folyik, de rendelkezésre áll a szervezetekkel (egység és alegység) szemben támasztott általános követelményeket tartalmazó dokumentum (ACO Forces Standards – AFS), amelynek 3. kötete (AFS Volume III. – Air Forces) a légerő haderőnem képességei vonatkozásában fogalmazza meg részletesen a hadműveleti (Operations – OPS), a logisztikai (Logistics – LOG) és az FP-területen elérendő minimális követelményeket. A stratégiai dokumentumoktól eltérően, de azokra építve az AFS Vol. III. fejezete négy FP-képességterületet határoz meg:

– Protective Security (biztonság);
– Active Defence (aktív védelem);
– Passive Defence (passzív védelem);
– Recuperation (helyreállítás).

A területeken belül számos szakterület található, melyek (jelenleg minimum 12 alterület) a béke–válság–háború spektrum valamenynyi szakaszában – kisebb vagy nagyobb mértékben ugyan, de – jelen vannak. Béke, válság idején nagyobb szerepe van a *megelőzésnek*, ilyenkor a biztonsági szakterületek (pl. személyi biztonság, fizikai védelem, információbiztonság stb.) kerülnek előtérbe. Válság, háború időszakában viszont az *aktív védelmi* (pl. objektumvédelem, légvédelem stb.), valamint *helyreállítási képességek* (pl. tűzoltás, tűzszerésztevékenység, sérültek ellátása stb.) dominálnak.

A repülőeszközök megjelenésével és elterjedésével megváltozott a hadviselés módja. Az elsődleges cél a légi fölény kivívása lett, amely biztosítja a szárazföld és a légierő szervezeteinek szabad feladat-végrehajtását.

Ennek a célnak az elérését – a légierő haderőnemen belül – a képességkategóriák klaszszikus hármas felépítése szolgálja. Ezek a *hadművelet* (Operations–OPS), a *logisztika* (Logistic–LOG) és az *FP*. A három alapképesség-kategórián belül természetesen dominanciát élvez az OPS, azonban mint követelmény és szükséges képesség teljesen egyenrangúak, hiszen az OPS önállóan – a másik két terület támogatása nélkül – nem lenne képes a harc sikeres megvívására! Ezek alapján az FP egyike lett az *alapvető műveleti képességeknek* (Essential Operational Capability – EOC).

Az FP-képesség elődjeként definiálható a *túlélőképesség fenntartása* (Survive to Operate – STO), amely még pl. tartalmazott (elméleti szinten) hidegháború-jellegű követelményrendszereket is. Az FP jelenlegi (filozófiai) kialakulásában az igazi áttörést – a megújulás valós és konkrét igényét – a 2001. szeptember 11-i események váltották ki. Ezt követően gondolták át a „régi" alaptézist és dolgozták ki a folyamatos változáson (fejlődésen) átmenő dokumentumrendszereket is.

A dokumentumokkal egyidejűleg meg kell említeni azokat a szervezeteket is, melyek a kidolgozásban vezető szerepet játszanak (legalábbis a légierő haderőnem vonatkozásában); ilyen pl. a szövetséges légierő-parancsnokságok FP-szervezetei (AC HQ Izmir/Ramstein), valamint az Összhaderőnemi Légierő Kompetencia Központ (Joint Air Power Competence Centre – JAPCC). A Magyar Honvédségen belül az FP-szakterületek elemei, egymástól elkülönülten, gyakran különböző szintű szervezetek alárendeltségében találhatók. Ezek egyes esetekben jól beazonosíthatók ugyan, de egy egységes, felépítésében a szövetséges előírásokkal összhangban lévő nemzeti, összhaderőnemi FP-szervezet még nem jött létre.

A hidegháborús korszak lezárulásával megváltozott a fenyegetettség. A hagyományos fegyveres szembenállás lehetősége csökkent, helyét az aszimmetrikus hadviselés vette át, amely szintén új képességek kialakítását, meglétét követeli meg. Az Irakban, Szomáliában, Afganisztánban és egyéb helyeken szerzett tapasztalatok azt támasztják alá, hogy ugyan a műveletek végrehajtása, azok logisztikai kiszolgálása, támogatása nagyon fontos, veszteségek azért vannak, mert az állomány FP-felkészítése nem megfelelő szintű. Ennek folyományaként módosult az FP definíciója is, illetve a legújabb dokumentumok már „Éld túl, és azután működj!" (Survive Then Operate) elvet említenek.

Úgy gondoljuk, ez egyben megválaszolja a „Mire jó?" és a „Miért van rá szükség?" kérdéseket is.

Déginé Bulyáki Edit:

A CSALÁDTÁMOGATÓ RENDSZER LEHETŐSÉGEI A MISSZIÓK TÁMOGATÁSÁBAN

A missziókban szolgáló katonák jóval nagyobb fizikai-lelki terhelésnek vannak kitéve, mint amikor saját béke-helyőrségeikben készülnek fel feladataikra. Az otthonról hosszú időre kiszakadt katonáknak sajátos – az idegen környezetből, az állandó veszélyhelyzetekből adódó – problémák mellett meg kell küzdeniük a családjukért érzett aggódás állandósuló érzésével is. Ez utóbbi probléma mérséklésére mindenképpen megoldást kellett keresni és találni.

Már szinte történelem, hogy először a humanitárius és a békefenntartói szolgálatra vezényeltek családjainak segítését jelölte meg egy parancsban általános feladatként az akkori Humán Főcsoportfőnökség, majd hazánk NATO-csatlakozása előtt már konkrétabb formát öltött a hasonló feladatokra történő felkészülés. Miután a különböző missziókban való részvételünk folyamatossá vált, a különböző családsegítési módszereknek ki kellett lépniük a tervezgetés-próbálgatás szakaszából, s intézményes megoldások bevezetése vált szükségessé. A kialakítandó rendszer két elvárásnak kellett megfeleljen: egyrészt biztosítani kellett mind a misszióban levők, mind az otthoniak rendszeres tájékoztatását, másrészt garantálni, hogy a családok azonnali segítséget kapjanak esetleges, a szociális biztonságot érintő problémáik megoldásában.

Családi nap az alakulatnál

A KEZDETI TAPASZTALATOK

A MH 5. Bocskai István Lövészdandár 2009-ben kezdte meg humántámogató rendszerének kialakítását és működtetését. A közvetlenül a dandárparancsnok felügyelete alá tartozó rendszerben feladatot kaptak az alegységparancsnokok, az önkéntes segítők, a különböző szakszolgálatok – személyügy, pénzügy, lakhatással és rekreációval foglalkozó részleg, jogi és igazgatási szolgálat, egészségügyi szolgálat, pszichológus, lelkészi szolgálat, kommunikációs részleg–, valamint a Debrecenben országosan elsőként létrehozott, integrált feladatokat ellátó iroda (Humánszolgáltató, Tájékoztató és Családtámogató Iroda – a továbbiakban humánszolgáltató iroda), a külső együttműködők és a civil szervezetek egyaránt. A dandárnál kialakított rendszer kezdeti tapasztalatairól 2009 novemberében a Honvédségi Szemle hasábjain is beszámoltunk (Bárány Zoltán alezredes – Minya Zsolt őrnagy: Az MH 5. Bocskai István Lövészdandár humánszolgáltató rendszere működtetésének tapasztalatai – 63. évfolyam, 6. szám), ezért ebben a cikkben az azóta történtekről, illetve a címben megjelölt cél megoldási lehetőségeiről írok.

EGY ADATLAPPAL KEZDŐDIK

A misszióba készülők a felkészítés során részletes tájékoztatást kapnak a családtámogatási rendszer céljairól, gyakorlati kérdéseiről és azokról a módokról, ahogy mindezek megvalósulnak. Emellett több kérdőívet is kitöltenek. Ezek között jelentős a szerepe az önként vállaltan kitölthető „Adatlap” elnevezésű nyomtatványnak. Ezen a katonák rögzítik családtagjaik nevét, elérhetőségeit, illetve felhatalmazást adnak mindazon ügyeik intézésére, amelyek a távollétük alatt felvetődhetnek és megoldásra szorulnak. Ilyen adatlapot a kiutazásra készülő állomány 46,2 százaléka töltött ki. E családoknak 7,1%-a (24 konkrét megkeresés) fordult segítségért a humánszolgáltató irodához a misszió ideje alatt.

Elgondolkodtunk a segítségért folyamodók viszonylag kis részarányán, hiszen akár megnyugtató is lehet, ha a családi környezetekben nem adódott számottevő probléma. Később egy felmérés segítségével jutottunk közelebb az alacsony részarány okának megfejtéséhez. 2010 májusában a humánszolgáltató iroda munkatársai kérdőívet töltettek ki 406 katonával, amely az iroda ismertségéről, az általa nyújtott szolgáltatások színvonaláról érdeklődött elsősorban. A válaszolók között 141 olyan katona volt, aki már szolgált legalább egy misszióban.

A megkérdezettek 37,5%-a feleslegesnek tartotta, ezért nem is töltött ki adatlapot. Azok közül, akik kitöltötték a kapcsolattartásra vonatkozó kérdéssort, 17,7% arról számolt be, hogy távollétük ideje alatt a humánszolgáltató iroda és családjuk között megtörtént a kapcsolatfelvétel, s az iroda munkatársai tudták is orvosolni a családban felmerült problémát, míg 44,6%-uk szerint a család nem vette igénybe a kapcsolattartásra felajánlott lehetőségeket.

Elemezve a kialakult összképet, megállapítottuk, hogy a családok aktivizálása vezethet közelebb a dandár, illetve a képviseletében eljáró iroda és a katonák hozzátartozói közötti bizalmi viszony kialakításához. Ez a bizalmi viszony viszont még abban az időben alakítandó ki, amikor a katonák megszokott, itthoni körleteikben készülnek külszolgálati feladataikra. Ami ennek formáit illeti, a leghelyesebb, ha együtt érik hatások a katonát és a családtagokat. Ennek érdekében mind gyakrabban együtt hívjuk őket rendezvényeinkre, s ennek hatására számottevő pozitív változás indult el.

Az a család, amely invitálásunkra gyakran vagy rendszeresen részt vesz a honvédség és a dandár nyílt rendezvényein (katonacsaládok találkozóin, névnapi rendezvényen, a misszióba vonulók búcsúztatásán, visszafogadásán), illetve a humánszolgáltató iroda által szervezett családi napokon, családi ünnepeken, gyermekfarsangon, kirándulásokon, pályázatokon, avagy gyermeke révén érintett a nyári gyermektáborban, az nagyobb valószínűséggel veszi fel a kapcsolatot munkatársainkkal abban az időben, amikor hozzátartozója misszióban szolgál.

A humánszolgáltató iroda bejárata közvetlenül az utcáról akadálymentesen megközelíthető, ahol gyermeksarok, tájékoztató felületek, internet-hozzáférés és kapcsolattartó helyiség segítik a környezetet barátságosabbá, praktikussá tenni. Dandárunk kedvezménykártyáját – amely jelenleg 63 üzletben, illetve szolgáltató-helyen nyújt 5–10%-os kedvezményt – a katona távolléte alatt a család is használhatja.

A távollét egyes esetekben a hazai gyakorlatok alkalmával is hosszúra nyúlhat. 2010 szeptemberében ezért autóbuszainkra ültettük a Bátor Harcos 2010/2. gyakorlaton részt vevő katonák családtagjait, akik aztán velünk együtt vehettek részt a Pákozdi Csa-Ta és Honvéd Fesztivál programjain. Ilyen alkalmakkor az iroda munkatársai nemcsak lebonyolítói a rendezvényeknek, hanem építik és ápolják is egyúttal a kapcsolatot a családtagokkal.

Dandárunk parancsnoksága a missziós időszak előtt, alatt és után családi napokra invitálja a családokat (ezeken – amíg az érintett missziós szolgálata meg nem kezdődik – a teljes család részt vehet), ezenkívül hírlevelünkből és a dandár honlapjáról (www.bocskaidandar.hu) értesülnek a misszió híreiről, illetve a külszolgálati időszak alatt rendezett eseményekre meghívót kapnak.

ELŐBB A KATONÁKAT KELL MEGNYERNI

A családok aktivizálásához – mint említettük – a humánszolgáltató irodának mindenekelőtt az alakulatnál szolgáló katonák megnyerésére kell összpontosítania, még akkor, amikor elhelyezési körleteikben készülnek feladataikra. Ennek érdekében dandárunk a kialakított humánszolgáltató rendszer segítségével egyre többször a humánszolgáltató irodába irányítja a katonákat. Itt a legkülönfélébb ügyekben kérhetnek és kapnak felvilágosítást, tanácsot vagy segítséget az oda fordulók. Egyebek mellett lakhatási és lakásügyekben, a rekreáció, az üdülés lehetőségeiről, saját és családjaik jogi problémáival, belföldi és külföldi képzésekkel kapcsolatban, érettségire történő felkészítés, új szakma elsajátítási lehetőségei ügyében, óvodai-bölcsődei elhelyezésekben (2010-ben hat misszióban levő vagy arra felkészülő szülő gyermekét tudtuk elhelyezni), segélyezési, nyugdíj- és egészségpénztári ügyekben, pénzügyi tanácsokért, kedvezménykártya-igénylésért stb. Vagy egyszerűen egy munkáltatói igazolásért, illetve egyéni problémáik megoldása érdekében.

Csoportkép a nyári tábor résztvevőiről

A teljesség igénye nélküli felsorolás ekképp summázható: a kapcsolatfelvételek során el kell érni, hogy az irodához forduló katonák mind nagyobb számban elégedettek legyenek az ott kapott segítséggel, s eközben alakuljon ki, illetve erősödjön a bizalom az ügyeiket gondozókkal. Egy idő után tartsák természetesnek, hogy családtagjaikat is megszólítják az iroda munkatársai, s biztassák őket ezek elfogadására. Az első „próbák” azok az események lehetnek, amelyeken közösen vesznek részt a családok (családi napok, kirándulások, gyermekprogramok stb.). Az „esetszámokat” tekintve a Bocskai-dandár humánszolgáltató irodájában fejlődés állapítható meg: 2009-ben 255 fő, 2010-ben 888 fő kereste fel irodánkat. A hangsúly most már a minőségi mutatók javítására helyezendő.

JAVÍTANI KELL A SZÍNVONALAT

Az előzőekben említett felmérés kiértékeléséből megelégedéssel konstatáltuk, hogy a megkérdezettek döntő többsége (91%) tud az iroda létezéséről, 37,4 százalékuk már igénybe is vette szolgáltatásaink valamelyikét, s ezek 72,8 százaléka teljes mértékben elégedett is volt azzal. Természetesen az iroda dolgozói (négy fő) nem elégedhetnek meg a felmérésből származó helyzetképpel. Tovább kell javítani az ügyfélszolgálat színvonalát, a tájékoztatás miléntjét. Javaslatokat kell tenniük a dandár parancsnokságának a humánszolgáltatások körének bővítésére, minőségének javítására. Fő feladatként újabb, családokat mozgósító formák kialakítására kell törekedniük (pl. most kezdjük a katonafeleségek klubjának létrehozását), valamint a külső szerződéses kapcsolatok előnyeinek gyarapítására.

A gyerekek között hamar kialakul az összhang

ÁTVENNI, ÁTADNI A TAPASZTALATOKAT

Nem szégyen átvenni a máshol már bevált tapasztalatokat, s önzetlenül át is kell adni azokat. Dandárunk például az Ohiói Nemzeti Gárda Family Support elnevezésű programjának vezetőit látta vendégül, amikor parancsnokságunk és humánszakembereink éppen a humánszolgáltató rendszer tervein dolgoztak. A náluk már nagy hagyománynak örvendő rendszer „titkait” szívesen megosztották velünk, s bizony nagy hasznát vettük tanácsaiknak. Dandárunkat és humánszolgáltató irodánkat azóta többen felkeresték, hogy érdeklődjenek a kiépítés alatt lévő rendszer tapasztalatairól. A közelmúltban a szlovák vezérkar személyügyi tisztjei is górcső alá vették a humánszolgáltató rendszer, illetve a humánszolgáltató iroda működését. A látogatást értékelő üzenetükben így vélekedtek: „…Mivel a mi nemzetközi misszióinkban szolgáló katonáinknak és családjaiknak is ugyanazon problémákkal kell megküzdeniük, mint a magyaroknak, mi is tervezünk a jövőben egy hasonló jellegű irodát létrehozni… A látogatás nagyon hasznos volt számunkra, s az ott szerzett ismereteket mi is szeretnénk egy hasonló rendszer létrehozására felhasználni a jövőben. A két ország együttműködése ezen a téren nagymértékben hozzájárulhat a külföldön feladatot ellátó katonák és családjaik problémáinak megoldásához.”

Dandárunk második – hódmezővásárhelyi – humánszolgáltató irodájának megnyitását szintén jó tapasztalatok kísérik.

Atkári Győző alezredes:

A KIS ÉS A KÖZEPES HATÓTÁVOLSÁGÚ LÉGVÉDELEM JÖVŐKÉPE MAGYARORSZÁGON

„Kardok nélkül az egyezségek csak puszta szavak.”
(Thomas Hobbes)

Országunk biztonsági környezetét tanulmányozva elmondható: Magyarország biztonsági helyzete stabil, hazánk tagja a NATO-nak és az EU-nak. A Magyar Köztársaságot belátható időn belül hagyományos jellegű fegyveres támadás veszélye nem fenyegeti, annak bekövetkezése hosszabb távon is alacsony valószínűségű. A NATO és az EU bővítésével a szomszéd országok többsége vagy az egyik vagy mindkét szervezet tagállamává vált. A bővítésből még kimaradt szomszéd államok zöme is kifejezte csatlakozási szándékát, ami tovább erősíti a régió biztonságát. A Magyar Köztársaság biztonságát azonban befolyásolhatják globális, regionális és a közvetlen környezetből származó fenyegetések, kockázatok és kihívások, amelyek egy időben is megjelenhetnek.

A Magyar Köztársaság biztonságára potenciális fenyegetést jelent a tömegpusztító fegyverek, valamint a célba juttatásukhoz szükséges eszközök és technológiák ellenőrizetlen terjedése is, különösen, ha azokat terrorista szervezetek szerzik meg, és esetlegesen alkalmazzák. Katonai eszközöket is igényelhet a különböző válsághelyzetek kezelése. E konfliktusok oka lehet például az energiáért és a stratégiai nyersanyagokért folyó küzdelem, a kábítószerek terjedése, a klímaváltozás, a világ egyes régióinak túlnépesedése, a politikai és a vallási szélsőségek terjedése. Potenciális fenyegetettséget jelentenek az észak-afrikai országokban zajló folyamatok is.

A LÉGI SZEMBENÁLLÁSI HADMŰVELETEK FELOSZTÁSA

A VÉDELEMPOLITIKAI KIHÍVÁSOKRÓL

Mezei Tibor „Biztonságpolitikai prognózis 2015-ig” című munkájában így ír: „ A Magyar Honvédség rendeltetése a jövőben is Magyarország katonai védelme, és a NATO kollektív védelméből fakadó feladatok ellátása, de a védelem eszközeit a megváltozott követelményekhez kell igazítani. Szükségessé vált a biztonság- és védelempolitikai alapvető elvekből fakadó feladatok és azok tartalmának újragondolása. Ennek a folyamatnak része a Magyar Köztársaság nemzeti katonai stratégiájának kidolgozása. A nemzeti katonai stratégia azokat a kihívásokat veszi számba, amelyek katonai erő felhasználását igénylik. Meghatározza a Magyar Köztársaság külső biztonsága fenntartásának gyakorlati teendőit, valamint a belső biztonságához történő hozzájárulás feladatait. Ágazati stratégiaként hosszú távra kijelöli a Magyar Honvédség alkalmazásának, igénybevételének és fenntartásának fő elveit, fejlesztésének irányait.

A változó biztonsági környezetben alapvető feladat a légtérvédelem hatékony biztosítása. Magyarország légterének védelmét a Magyar Honvédség a NATO integrált légvédelmi rendszerében valósítja meg úgy, hogy nemzeti kötelezettség a feladatellátásához szükséges kijelölt repülő-, légi vezetési és radar-, valamint légvédelmi rakétaeszközök biztosítása.

A Magyar Köztársasággal szomszédos térségekben kialakuló belső válságok, országok közötti konfliktusok esetén szükségessé válhat, hogy a Magyar Honvédség határvédelmi feladatot lásson el. A konfliktus jellegéből adódóan tömeges, egyidejű és illegális migrációval, változó intenzitású, akár hosszú időn át elhúzódó katonai és rendvédelmi tevékenységgel lehet számolni.

A Magyar Honvédség hozzájárul a NATO közös védelmi képességéhez. Más tagország megsegítésére szövetségesi keretek között, a NATO döntéseivel összhangban, fegyveres támadás, illetve annak közvetlen veszélye esetén kerül sor. NATO-tagállam területén befogadó nemzeti támogatásra lehet számítani. A műveletek során nem zárható ki terrorista csoportok fellépése, tömegpusztító fegyverek alkalmazásának veszélye. A viszonylag rövid idejű, intenzív műveletet elhúzódó, alacsony intenzitású fegyveres tevékenység követheti.

A Magyar Honvédség Magyarország katonai védelme mellett, a NATO kollektív védelméből fakadó feladatok ellátása mellett, erői egy részével részese lehet nemzetközi műveleteknek. Ezekre a műveletekre a NATO és az EU földrajzi határain kívül, szélsőséges éghajlati és terepviszonyok között, befogadó nemzeti támogatás nélkül is sor kerülhet. A viszonylag rövid idejű, intenzív művelet elhúzódó, változó intenzitású válságkezeléssel, stabilizációs és újjáépítési, katonai segítségnyújtási feladatokkal párosulhat.”[1]

Dr. Krajnc Zoltán és *dr. Lükő Dénes* az Áttekintés a légierő képességeiről című munkájukban a következőképpen fogalmaznak: „A légi szembenállási hadművelet célja az ellenség (szemben álló fél) légierejének pusztítása, tevékenysége hatékonyságának csökkentése, ezzel a saját csapatok számára megfelelő cselekvési szabadság biztosítása, a levegőből történő fenyegetettségük minimalizálása. A légi szembenállási hadműveleteket a légtér feletti ellenőrzés meghatározott fokának elérése és megtartása érdekében hajtják végre, ugyanis ezzel kedvező feltételeket lehet teremteni a saját csapatok tevékenységéhez.

A légi szembenállási hadműveletek támadó és védelmi légi szembenállásra oszthatók:

- a támadó légi szembenállás magában foglalja az ellenség légierejének megsemmisítését és semlegesítését, elsősorban az ellenség területe felett. A támadó légi szembenállás tartalmazza a légtér megtisztítását a vadászok által, a vadászkíserést, a repülőterek támadását, a hadszintéri rakéták és kapcsolódó rendszerek elleni támadást, valamint az ellenséges légvédelem elnyomását;
- a védelmi légi szembenállás magában foglalja az ellenség légierejének megsemmisítését és semlegesítését a saját terület felett és annak közelében. A védelmi légi szembenállás tartalmazza az aktív légvédelmi fegyverrendszerek alkalmazását (vadászrepülők, föld-levegő osztályú rakéták és légvédelmi tüzérség), valamint a passzív védelmi rendszabályok bevezetését.”[2]

A mellékelt ábrán látható a várható légi támadó eszközrendszer változása és a védelmi szembenállás eszközrendszerei közti viszony, amely rámutat arra, hogy az újonnan jelentkező fenyegetettségi módokra a légvédelmi rakétarendszerek kielégítőbb választ tudnak adni, mint a légierő repülőfegyverneme.

A hazai és szövetséges katonai – azon belül is a légvédelmi – feladatok folyamatos és a kor színvonalának elvárásai szerinti megvalósításához a meglévő légvédelmi rakétafegyver-rendszereinket hadra fogható állapotban kell tartani, arra a megfelelő kezelő személyzetet ki kell képezni, a technikai eszközök hadrafoghatóságát folyamatosan biztosítani kell. Az állomány felkészültségéről, a technikai eszközök hadrafoghatóságáról gyakorlásokon, gyakorlatokon, ellenőrzéseken kell meggyőződni.

Amennyiben a hadrafoghatóság csökken, az állomány kiképzettsége is csorbát szenved, és a légvédelmi rakétaszervezetek alkalmazási képessége elveszik. A jelenlegi alacsony szintű logisztikai támogatottság miatt a *kis hatótávolságú légvédelmi rakétafegyver-rendszerünk, a KUBM3 (SA–6) légvédelmi rakétarendszer* – az előző évtized kezdetén végrehajtott modernizálás ellenére – jelen formájában az alkalmazhatóság határára került.

A 2K12 KUBM3 csapatlégvédelmi rakétarendszert az 1960-as években, a Szovjetunióban fejlesztették ki. A félaktív önirányítású rávezetési módú rakétát a légi úton is szállítható,

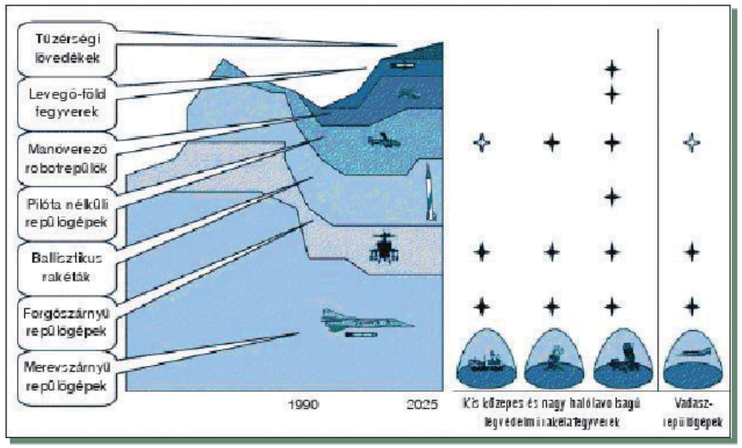

A LÉGI TÁMADÓ ESZKÖZRENDSZER VÁLTOZÁSA ÉS A KÖZÖTTÜK LÉVŐ VISZONY

NATO-kód	SA–6 Gainful
Változat	3M9 rakéta
Funkció	Csapatlégvédelmi rakéta
Szolgálatba állítás	1967.
Irányítás	félaktív lokátoros önirányítás
Robbanótöltet	59 kg Repesz-romboló
Kormányzás	Aerodinamikai
Méret- és tömegadatok	
Hossz	5,8 m
Törzsátmérő	0,335 m
Indulótömeg	599 kg
Repülési jellemzők	
Max. sebesség	kb.740 m/sec.
Hatótávolság	24 km
Legnagyobb repülési magasság	12 000 méter
Fokozatok	
Fokozatok száma	2

A KUBM3 (SA-6) LÉGVÉDELMI RAKÉTARENDSZER FŐBB PARAMÉTEREI

lánctalpas önjáró indítóállványra telepítették. Ütegenként GM–578 típusú alvázra építették az 1SZ91 felderítő és célmegjelölő állomást. Az indítóállványát 2P25M néven a GM–568 típusú alvázra telepítették. A 3M9 típusú rakéta szilárd hajtóanyagú, kétfokozatú, melynek második fokozata az utazófokozat, amely egy utánégetős rakétahajtómű.[3]

Mivel a 2K11 KRUG korábbi légvédelmi rakétarendszer a parancsirányítású rendszert alkalmazta, a KUBM3 lényegesen elterjedtebb és sikeresebb rakétarendszernek minősült. Hadrendbe állítása után szinte az összes helyi háborúban semmisítettek meg vele repülőgépeket. Így az izraeli légierőnek súlyos veszteségeket okoztak. Egyes források szerint az 1967-es hatnapos háború alkalmával 95 KUBM3 rakétát indítottak, amellyel 65 izraeli repülőgépet semmisítettek meg. Azt követően az 1971-es indiai–pakisztáni háborúban, majd 1991-ben, az öbölháborúban, valamint a volt Jugoszlávia elleni nemzetközi fellépés alkalmával a NATO-légierő ellen is alkalmazták. Sok repülőgép lelövése (különösen az öbölháború idején) annak volt köszönhető, hogy a KUBM3 (SA–6) légvédelmi rakétarendszer felderítő lokátorát nem használták, más alternatív vezetési technikákkal vették – nagyon rövid időre – követésbe a tűzvezető lokátorral, majd a televíziós, illetve infra optikai rendszer (TOV) használatával hajtották végre a légvédelmi raketa rávezetését.

A KUBM3 (SA-6) HADRENDBEN TARTÁSÁNAK, FEJLESZTÉSÉNEK INDOKAI ÉS LEHETSÉGES ÚTJAI

Varga László dandártábornok egy 2009-es konferencián elhangzott előadásában a következőképpen fogalmazott:

„A NATO doktrinális felfogása a légi szembenállás tevékenységein belül támadó és védelmi légi szembenállást értelmez, a földi telepítésű légvédelem helyét pedig a védelmi szembenállás aktív komponenseként határozza meg. Ebbéli minőségében a legfontosabb funkciói a potenciális légi célok felderítése, azonosítása, a veszélyeztetettség értékelése és az ennek megfelelő rendszabályok bevezetése, továbbá a szükséges információk előállítása, feldolgozása és eljuttatása a védelmi légi szembenállási műveletek résztvevőihez, valamint a megsemmisítésre alkalmas fegyverrendszer kijelölése, tüzének vezetése, a cél megsemmisítése. Mindezen funkciókat a földi telepítésű légvédelem a felderítő, vezetési-irányítási és légvédelmi rakétafegyver-rendszereivel hajtja végre.”[4]

Ugyancsak Varga dandártábornok fogalmazta meg 2007-ben született munkájában a következőket:

„A 2K12 (KUBM3, SA–6) légvédelmi rakétarendszer vizsgálatakor szólni kell a rakéták üzemidejéről. Kétségtelen tény, hogy a gyártó fél (a valamikori Szovjetunió) a légvédelmi rakéták üzemidejét általában 25-30 évben határozta meg, előírva emellett az időszakos hosszabbítási procedúrákat. Eltekintve attól, hogy már akkor is voltak »üzleti« megfontolások (nevezetesen, hogy a vevő ez idő alatt vagy használja fel készleteit kiképzésre, éleslövészetre, vagy pótolja, cserélje azokat illő fizetség fejében ugyanattól a gyártótól), ebben a műszaki szempontok voltak a meghatározók. Nem szabad azonban elfelejteni azt, hogy a volt Szovjetunió hadereje ezeket az eszközöket szélsőséges klimatikus viszonyok között üzemeltette (a sarkkörtől a sivatagig), és értelemszerűen a rakétákat is hasonló körülmények között tárolta. A KUBM3 rendszer rakétái Magyarországon sokkal jobb körülmények között (nem szélsőséges viszonyok, fűthető tárolók, tartós tárolási helyzet) töltötték az eddig eltelt üzemidőt. Tehát a 3M9ME KUBM3 légvédelmi raketa tekintetében meghatározó a hadműveleti készleten lévő rakéták helyzete. A 3M9M3 típusú rakéták 1983-as és 1986-os gyártásúak, ugyanezen elvek mellett üzemidejük 30 év (a technikai dokumentáció szerint). Ha semmi különösebbet nem teszünk, a készlet egy része 2013-ig, nagyobb hányada pedig 2016-ig alkalmazható.

A fegyverrendszer bírálóinak érthető álláspontja szerint – mivel ilyen rakétát már nem gyártanak – a rakétarendszer hadrendben tartásának időhatárát a rakétakészlet rendelkezésre állása határozza meg, ami esetünkben 2016. A rendszer képességeit bírálók egyik érve, hogy a 3M9ME típusú (1978–1979-ben gyártott) rakéták üzemideje 2003-ban lejárt.

Az SA-6 (KUB) GAINFUL

A rakétákat az arra jogosult elöljáró kiképzési készletbe („csak kiképzési célra, éleslövészetre tervezhető”) sorolta át.

Paradoxonnak tűnik, ha egy alapvetően működési (mármint hogy a rakéta működjön és megsemmisítsen) és biztonsági (hogy mindezt a környezetére, beleértve a kezelőállományt, veszélytelen módon tegye) követelményeknek nem megfelelő rakétát éleslövészetre alkalmazhatónak minősítünk, mivel ott ugyanezeket a követelményeket kell kielégítenie egy rakétának. Megjegyzem, hogy 1997 és 2002 között is, majd 2003-ban és 2005-ben is, ilyen rakétákkal teljesítette éleslövészeteit az MH 12. Arrabona Légvédelmi Rakétadandár. Az éleslövészeti eredmények önmagukért beszélnek. A rakéták éleslövészetre való felkészítése során azokat, a harci alkalmazáshoz történő előkészítés menetébe tartozó műszeres bevizsgáláson túl, a lövészet előtt az alkalmazók semmiféle egyéb procedúrának nem vetették alá.”[5]

Varga dandártábornok tanulmányában vitába szállt az ellenzőkkel; véleménye szerint ez nem jelenti egyértelműen azt, hogy be sem szerezhető fiatalabb évjáratú rakétakészlet, csak elég a korábban a honvédség által elvégzett piackutatásra utalni, amely szerint a szovjet utódállamok valamelyikének készletében találhatók 1986-ban, illetve 1989-ben gyártott 3M9M3 KUBM3 típusú légvédelmi rakéták. Indiában is az orosz hadiipari termékekre építették fel a légvédelmi rakéta fegyvernemet és önálló fejlesztéseket is hajtottak végre, többek között a KUBM3 rendszer alapjaira építve. Ebből következőleg van esély a világban korban fiatalabb, hadra fogható KUBM3 légvédelmi rakétát találni.

A rendszer korszerűsítését a gyártó orosz cég folyamatosan végezte, igyekezve megadni a választ a kor kihívásaira. Többek között a KUBM3 továbbfejlesztésével hozták létre a 9K37 BUK rendszert.

LÉGVÉDELMI KÉPESSÉGÜNK FENNTARTÁSA, ILLETVE FOKOZÁSA A SZÖVETSÉGI EGYÜTTMŰKÖDÉS KERETÉBEN

Idézzük fel a nemzeti katonai stratégia ide vonatkozó részét.

„Hazánk légterének védelmét a NATO integrált légvédelmi rendszerében valósítjuk meg, amelyet egyre inkább többnemzeti összefogással hozunk létre. A haderőfejlesztés hosszú távú feladatait be kell illeszteni a nemzeti fejlesztési tervbe.

A Magyar Köztársaság az Európai Unió és a NATO konstruktív tagja. A magyar védelempolitika fontos feladata az újonnan csatlakozott és az integrációra esélyes országok támogatása. Ezért stratégiai érdek a környező országokkal való két- és többoldalú katonai együttműködési formák bővítése, hatékonyságuk növelése. (…)

A NATO integrált védelmi tervezési folyamat keretében biztosítja a feladatai ellátásához szükséges képességeket. Műveletei végrehajtása érdekében az EU is közösen alkalmazandó képességeket fejleszt. Magyarország részt vesz mindkét folyamatban és messzemenően érdekelt a két szervezet közötti együttműködésben, a szükségtelen kettősségek elkerülésében. A Magyar Honvédség ugyanazon képességeket fejleszti, mind az EU, mind a NATO műveleteiben történő részvétel érdekében.”[6]

Osztom *Köncöl Ferenc alezredes* úr véleményét, aki egy 2006-os tanulmányában[7] azt írta, hogy: „a szövetségben szinte a KUB M3 maradt az egyedüli olyan rendszer, ami ezt a hiányt képes lefedni.” Igaz, az eltelt években születtek megoldások a felvetett témában, gondoljunk csak a német–norvég együttműködésre. A KUBM3 légvédelmi rakétarendszer nagy mobilitása növelheti a csoportosítás túlélőképességét, így rendkívül értékes hozzájárulás lehet bármely NATO légvédelmi csoportosításhoz.

Ezen előzmények után vizsgáljuk meg a KUB M3 légvédelmi rakétarendszer jövőképét. Leszögezhetjük, hogy nagyon veszélyes útra lép az, aki az egykori, az 1990-es évek színvonalának megfelelő légvédelmi rakétarendszerből megmaradt töredék képesség (mára csak a 2K12 KUBM3, SA–6 légvédelmi rakétarendszer) és az ott dolgozó emberek sorsáról kellő megalapozatlanság nélkül dönt, vagy döntési javaslatot tesz. A meglévő KUB M3 típusú légvédelmi rakétarendszer képességei megtartásának, illetve fejlesztésének a következő alternatívái látszanak szakmailag megalapozottnak.

A KUBM3 továbbfejlesztésével hozták létre a 9K37 BUK rendszert

Kezdjük a vizsgálatot a hadrendben tartás kérdésével, amelyet Varga László dandártábornok tanulmányában részletesen elemzett.

Első változatként célszerű megvizsgálni a 2K12 KUBM3 (SA–6) légvédelmi rakétarendszer 3M9M3 légvédelmi rakétái üzemidő-hosszabbításának, illetve a korban fiatalabb KUBM3 légvédelmi rakéták beszerzésének kérdését. Politikailag érzékeny lehet, hogy e fegyverrendszert a NATO-val hosszú ideig hidegháborús helyzetben lévő Szovjetunióban, illetve utódállamaiban fejlesztették ki, és zömmel jelenleg is ott található. Ezen országok rendelkeznek megfelelő rakétakészletekkel, amelyből – vásárlás esetén – szóba jöhet a saját KUBM3 légvédelmi rakétarendszerünk üzemidejének a meghosszabbítása. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a mai, illetve a közeljövőbeli kihívásoknak megfelelő légvédelmi képesség megtartása elengedhetetlen. A korábban jelzett esetleges fenntartásokat enyhítheti a tény: a NATO–Oroszország együttműködés alapító okiratának 1997-es aláírásával a felek megtették az első lépéseket a stratégiai partnerség kialakítása felé.[8]

Azonban nem szabad elfelejtenünk, hogy a hadrendben tartásnak vannak más haditechnikai követelményei is, többek között az, hogy a KUBM3 légvédelmi rakétarendszer technikai kiszolgálásának anyagi feltételrendszerét is biztosítani szükséges.

Második változatként – a 2K12 KUBM3 (SA–6) légvédelmi rakétarendszer 3M9M3 légvédelmi rakétáinak problematikája miatt – más típusú légvédelmi rakétarendszer rakétájának alkalmazási lehetőségét szükséges vizsgálni (a KUBM3 fegyverrendszer meglévő eszközrendszeréhez illesztve). Lengyelországban, a közelmúltban, hasonlóan hazánkhoz, elvégezték az egyre inkább elavulóban lévő légvédelmi rakétarendszerek – SA–3, SA–6 és SA–8 – felújítását, illetve váltó fegyverének előkészítését. A változtatásokat a tervek szerint 2011 és 2015 között hajtják végre. Az egyik ilyen rendszer a 2K12 KUBM3 (SA–6) légvédelmi rakétarendszer, amit terveik szerint érdemes a továbbiakban is hadrendben tartani.

A lengyel Wojskowe Zaklady Uzbrojenia (WZU) Grudziadi hadiipari vállalkozása (ez a vállalat modernizálta 2002-ben a magyar KUBM3 rendszer fő elemét, az 1Sz91M2 SZURN felderítő és célmegjelölő lokátort) az amerikai Raytheon hadiipari céggel lépett együttműködésre, és elkészítették a KUBM3 – Sparrow légvédelmi rakétarendszer bemutatópéldányát, amelyben az elavult 3M9M rakétákat a RIM–7 Sparrow rakétákkal cserélték ki.

A Sparrow rakéták az amerikai haditengerészet (USN) készletéből származnak, amelyekre felújítás után a gyártó garanciát vállalt.

A sorok írásakor az új változatú légvédelmi rakétarendszer piackutatása folyik. A 2004 óta folyamatban lévő technikai segítségnyújtási megállapodást az amerikai külügyminisztérium jóváhagyta. Tehát összességében a minőségi fejlesztést a KUBM3 légvédelmi rakétarendszer 2P25M2 önjáró indítóállványán hajtották végre.

Az integráció következtében a KUBM3 légvédelmi rakétarendszer RIM–7 SPARROW rakétával hajtja végre légvédelmi oltalmazási feladatát. A harci technikai adatokat tanulmányozva leszögezhetjük, hogy a rakétacserét követően jelentős növekedés tapasztalható a paraméterekben. A felújításon átesett KUBM3 – Sparrow légvédelmi rakétarendszer első kísérleti éleslövészetét 2009 végén hajtották végre Lengyelországban.

Az integráció egyedülálló megoldást nyújt a 2K12 KUBM3 SA6-os légvédelmi rakétarendszert alkalmazó országok részére, a NATO-interoperábilitás jegyében, légvédelmi rakétaeszközeik korszerűsítésére.[9]

KUBM3 és a KUBM3 – Sparrow légvédelmi rakétarendszer

A 3M9M rakétákat RIM–7 Sparrow rakétákkal váltották fel

Nézzük, mit is tud valójában a RIM–7M Sparrow légvédelmi rakétarendszer.

A RIM–7M Sea Sparrow hajófedélzeti légvédelmi rakétarendszert az USA haditengerészete használja, sok más ország tengerészetével együtt. A hajókon általában a 8 cellás MK 29 indítóberendezést, később, a fejlesztések folyamán, az MK 41 (AEGIS) és MK 48 VLS (Vertical Launch System) indítóberendezést alkalmazták. Az AIM–7P Sparrow változatánál javították a kis magasságon és a föld (tengerfelszín) közelében repülő légi célok elleni megsemmisítési képességet. A fejlesztések eredményeképpen a régebbi típusú Sparrow rakétáknál (AIM–7D/E) az újabbak (AIM–7M/P) sokkal hatékonyabbak. A továbbfejlesztett rakétarendszerrel a Sivatagi Vihar hadműveletben 26 iraki repülőgépet semmisíttettek meg.

A fejlesztés az AIM–7Q változattal folytatódott. Nem hivatalos és meg nem erősített információk szerint az AIM–7Q rakéta kettős üzemmódú (IR/aktív radar), vagyis az aktív rávezető rendszert kiegészítették egy széles sávú passzív rávezető rendszerrel. A végleges változatú AIM–7R Sparrow rakétánál a kettős üzemmódú (Radar/IR) keresők fejlesztésével kialakították a MHIP (Rakéta Homing Improvement Program) rávezetési rendszert.

Az AIM–7Q – indítását követően – rövid időre bekapcsolja saját aktív radarját és rögzíti a cél paramétereit – sebesség- és irányinformációk–, ezután a rakéta passzív infravörös vezérléssel repül a „kill zóna” megsemmisítési pontba, majd a cél közelében ismét aktív radarvezérlés segítségével semmisíti meg a célt.

Az AIM–7R Sparrow rakéta fejlesztési programját befejezték, mivel kifejlesztették a következő, az AIM–120 AMRAAM (Advanced Medium Range Air-to-Air Missile) rendszert. Bár az amerikai hadrendben az AIM–120 AMRAAM váltotta az AIM 7 Sparrow rakétát, ennek ellenére a Sparrow valószínűleg továbbra is rendszerben marad más nemzeteknél, mivel jóval olcsóbb, mint az új fejlesztésű AIM–120 Amraam rakéta. 2001-ig, az összes verziót beszámítva, több mint 62 000 AIM–7 Sparrow és 9000 RIM–7 Sea Sparrow rakétát gyártottak.[10]

A fentiek alapján belátható, hogy bátor és mégis előremutató lépés a KUBM3 légvédelmi rakétarendszer Sparrow rakétával történő fejlesztése, amivel elérhetővé válhat a cél: *időt nyerni úgy, hogy a légvédelmi képesség ne csökkenjen.*

GÖRÖG TAPASZTALATOK[11]

A technikai integráció, illetve vegyes típusú légvédelmi rendszer üzemeltetése területén *Görögországnak* nagy tapasztalatai vannak. Elmondható, hogy Görögország nyitottsága, valamint az új megoldásokra való hajlandósága eredményeképpen a védelmi követelmények határozták meg a rendszeresített fegyverek, így a légvédelmi rakétarendszerek beszerzését és hadrendbe állítását is.

Görögország haderejének néhány összefoglaló adata:

- Katonai költségvetés: 7,081 milliárd USD, a GDP 3,1%-a (2005-ös adat). A görög haderőben jelentős korszerűsítések folynak. A 2005-ös első ütemben csökkentéseket és átszervezéseket hajtottak végre.
- Légierő, légvédelem: 33 000 fő

– Közvetlen támogató és (14) vadászszázad (A–7, F–16, F–4, F–5, Mirage F–1, Mirage 2000)

– Légvédelem: NIKE 1 rakéták

(A többi légvédelmi eszköz a szárazföldi parancsnokság alárendeltségében van.)

MERRE TOVÁBB?

Európa közepén hasonló sorsú országok élnek együtt, közös társadalmi, gazdasági és katonai gondjaink jelentkeznek. *Megoldásként jöhet számításba az országok és azok haderejének, légvédelmének összefogása.* A nemzetközi összefogáson és együttműködésen keresztül csökkenteni lehet a rakétavédelem hatalmas költségeit mind a kutatás-fejlesztés, mind a gyártás területén.

A visegrádi csoport katonai vezetőinek találkozóin is rendszeresen felmerült a haditechnikai együttműködés, így a feleslegessé vált készletek (rakéták, rakéta-hajtóanyagok, lőszerek) *megsemmisítésének kérdése is*; ebben Magyarországnak és Csehországnak már vannak tapasztalatai a SHORAD (IGLA) 2009 – 2011 közötti éleslövészeti együttműködés keretében. A bilaterális (magyar–cseh, magyar–német) és multilaterális (magyar–német–szlovén) közös kiképzési lehetőségek kihasználásával, összehangolásával a részt vevő országok légvédelmi rakétaerejének alkalmazási képessége is fejlődik. Egy következő terület az Európai Unión belüli közös fellépés az Európai Védelmi Ügynökségben, amely a hadiipari fejlesztéseket és a haditechnikai eszközök gyártását koordinálja.

Korábban merészebb elképzelések is megfogalmazódtak, ám konkrét cselekvés nem valósult meg. Felvetődött a légvédelem együttes biztosítása a V4 országain belül.

Tehát nyitottak a feltételek az összefogáshoz; az egyes országokra eső – így is nem kevés – költség mellett megteremthetővé válna egy modern, a NATO és az egyes tagállamok katonai biztonsági érdekeinek megfelelő többnemzeti együttműködés. A légvédelem területén is meg kellene tenni a szükséges lépéseket.

Varga László dandártábornok „A földi telepítésű légvédelem alkalmazási lehetőségei a terrorizmus elleni küzdelemben” című munkájában[12] a következőkről számolt be.

„A 2. Nemzetközi Csapatlégvédelmi Szimpóziumon (2007. október 24–25., Lütjenburg, Schleswig-Holstein, Németország) már a C–RAM (Counter Rocket, Artillery and Mortar, rakétavédelem, tüzérségi lövedékek elleni védelem) kérdéseivel is foglalkozott a 22 országból érkezett mintegy 130 résztvevő. Mindezt

valószínűsíthetően azért, mivel az ilyen képesség birtokában lévő amerikai haderő 2003 óta dolgozik a C–RAM céljaira alkalmazott MK15 PHALANX fejlesztésén, amit elsősorban a terrorizmus elleni harcra szánnak. Mindez azt igazolja, hogy a magyar földi telepítésű légvédelem szakértők által támogatott fejlesztési iránya egyrészt egybeesik más országok törekvéseivel, másrészt pedig azt igazolja, hogy bár a terroristák módszereinek tárháza kifogyhatatlannak tetszik, a légvédelem fejlesztési irányai meghatározhatók, és *olyan képességekkel bővülhet a terrorizmus elleni küzdelem eszköztára, amit más fegyverrendszerek produkálni nem tudnak. A jövőben ez lehet a földi telepítésű légvédelem legfontosabb és egyben nagyon értékes hozzájárulása a terrorizmus elleni harchoz."*

A GÖRÖG LÉGVÉDELMI RAKÉTARENDSZER

Az elmúlt időszakban a NATO-tagországokban végrehajtott, a szárazföldi és légierő kötelékében lévő légvédelmi rakétafegyver-rendszereknek a légierő kötelékébe való integrálása hozzájárul az egységes légvédelmi rendszer létrehozásához. Magyarország légvédelmi oltalmazási feladatainak végrehajtása során célszerű egy egységes légvédelmi zónában oltalmazni mind a fontosabb objektumokat, mind a térségben lévő szárazföldi erőket. Az egységes oltalmazás optimálissá teszi az erők alkalmazásának hatékonyságát.

A világ egyes hadseregeiben hadrendben álló légvédelmi rendszerek:

ADATS Low-Level Air Defence System, Kanada
Akash Surface-to-Air Missile System, India
Arrow 2 Theatre Ballistic Missile Defence System, Izrael
Aster 30 SAMP/T – Surface-to-Air Missile Platform / Terrain, Európa
Avenger Low-Level Air Defense System, USA
Bamse RBS23 All-Weather Air Defence Missile, Svédország
Bradley Linebacker Short Range Air Defense Vehicle, USA
BrahMos Supersonic Cruise Missile, India
Crotale NG Multi-Mission Air Defense Missile System, Franciaország
DRDO Ballistic Missile Defence System, India
Iron Dome Air Defence Missile System, Izrael
JERNAS / Rapier FSC Air Defence System, Nagy-Britannia
LAV-AD Light Armoured Vehicle Air Defense, USA
LeFlaSys (ASRAD) Light Mechanised Short-Range Air Defense System, Germany
LOARA – Self-Propelled Anti-Aircraft Gun System, Lengyelország
Mistral Air Defence Missile System, France
NASAMS rendszer, Norvégia
NBS MANTIS Air Defence Protection System, Németország
Pantsyr S1 Air Defence Missile / Gun System, Oroszország
Patriot Missile Air Defence System, USA
RBS 70 Short-Range Anti-Aircraft Missile, Svédország
Roland Short-Range Air Defence Missile System, Európa
Spada 2000 Advanced Air Defence System, Olaszország
SPYDER Surface-to-Air Python 5 and Derby Air Defence Missile System, Izrael
Starstreak Close Air Defense Missile, Nagy-Britannia
Surface-Launched AMRAAM (SL-AMRAAM / CLAWS) Medium-Range Air Defence System, USA
THAAD Theatre High-Altitude Area Defence Missile System, USA
Tunguska M1 Low Level Air Defense System, Oroszország
Vertical Launch Mica Short Range Air Defense System, Európa

***

Jelen dolgozatomban elsődlegesen a már meglévő légvédelmi képesség (kis-közepes hatótávolságú légvédelem, KUBM3) megtartásának, illetve fejlesztésének lehetőségeit vizsgáltam. A világban fellelhető és hadrendben lévő, valamint fejlesztések alatt álló légvédelmi rakétarendszerek beszerzése technológiájuknál fogva, illetve a megváltozott világgazdasági folyamatok miatt is, igen komoly anyagi terhet ró egy ország költségvetésére. Szóba jöhet még természetesen más országtól használt, de még hadrendben tartható légvédelmi rendszer átvétele és üzemeltetése, de érdemes költséghatékonysági számításokat végezni a döntés előtt. *Végül számolnunk kell a meglévő légvédelmi rakétarendszer (KUBM3) üzemidejének lehetőségek szerinti kitolásával addig, amíg a váltó fegyverrendszer beszerzésére a feltételek nem teremtődnek meg.*

Amennyiben reálisan vizsgáljuk a kérdést, láthatjuk: a haderőnkre fordítható erőforrások és a haderőfejlesztés tervezett feladatait összevetve, nagyon is fontos tényező a meglévő fegyverrendszerek megtartása (a szükséges fejlesztések figyelembevételével együtt). Jelen ismereteink szerint a közeljövőben döntést kell hozni a KUBM3 rendszer hadrendben tartásával, illetve a váltó komplexum rendszerbeállításával kapcsolatban.

Őszintén hiszem, hogy hozzám hasonlóan a döntéshozók közül is sokan azon a véleményen vannak, hogy a meglévő légvédelmi képesség megtartása érdekében, a váltó új fegyverrendszer rendszeresítéséig, a szükséges minimális fejlesztéseket meg kell tenni. Jómagam a saját eszközeimmel arra fogok törekedni, hogy segítsem a döntés-előkészítést, így e cikkben leírtakkal is hozzájáruljak a meglévő (KUBM3) légvédelmi képesség megtartásához, valamint a jövőbeni váltó légvédelmi rendszer fejlesztéséhez-kiválasztásához.

[1] Mezei Tibor: Biztonságpolitikai prognózis 2015-ig. A Magyar Köztársaság biztonságpolitikai helyzete 357–362 oldal. http://www.bhkka.hu/biztonsagpolitikai_tanulmanykotet.pdf (Letöltve: 2011.02.18.)

[2] Dr. Krajnc Zoltán és dr. Lükő Dénes: Áttekintés a légierő képességeiről http://hadtudomanyiszemle.zmne.hu /2010/2. szám/hadművészet/áttekintés-légierő-képességeiről (Letöltve: 2011. 02. 18.)

[3] A Wikipédia, szabad enciklopédiából: A 2K12 KUBM3 közepes hatótávolságú csapatlégvédelmi rakétarendszer. http://hu.wikipedia.org/wiki/2K12_KUBM3 Letöltve: 2011. 02. 27.

[4] Varga László dandártábornok: A biztonság és a légvédelmi rakétacsapatok. A Nemzet és biztonság konferencián elhangzott előadás, 2009. április (51. oldal).

[5] Varga László dandártábornok: A 2K12 (KUBM3, SA–6) légvédelmi rakétarendszer hadrendben tartásának feltételei http://193.224.76.4/download/konyvtar/digitgy/nek/2007_3/06_varga.pdf . Letöltve: 2011. 02. 23.

[6] Nemzeti Katonai Stratégia. Letöltve: 2011. 02. 20.) http://www.honvedelem.hu/cikk/0/12244/nemzetikatonaistrategia-uj.html

[7] Könczöl Ferenc alezredes: A KUBM3 – PATRIOT légvédelmirakéta-együttműködés racionalitása nemzeti és nemzetközi környezetben. Győr, 2006. (Kéziratban)

[8] A NATO és Oroszország kapcsolata – Stratégiai partnerség http://www.mfa.gov.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Biztonsagpolitika/NATO_tevekenysegek/nato_orosz_strat.htm Letöltve: 2011. 02. 28.

[9] A Sparrow légvédelmi rakéta alkalmazása a SA–6 légvédelmi rakétarendszerben http://www.wzu.pl/ftp/Sparrow_with_SA6.pdf Letöltve: 2011. 02. 28. Fordította a szerző.

[10] A Sparrow légvédelmi rakétarendszer ismertetése: http://www.designation-systems.net/dusrm/m-7.html Letöltve: 2011.02.28. Fordította a szerző.

[11] A Görögország légvédelmi rendszere. http://greekmilitary.net/airdefence.htm Letöltve: 2011. 02. 28. Fordította a szerző.

[12] Varga László dandártábornok: A földi telepítésű légvédelem alkalmazási lehetőségei a terrorizmus elleni küzdelemben. http://hadtudomanyiszemle.zmne.hu/files/2009/1/ld.pdf Letöltve: 2011. 02. 20.

Madarász Gábor százados:

A TÜZÉRSÉGI TÁMOGATÁS AKTUÁLIS KÉRDÉSEI A MANŐVERERŐK TŰZTÁMOGATÓ ELEMEI ÉS AZOK PUSZTÍTÓKÉPESSÉGE TÜKRÉBEN

„Azt a pénzt, amit a tüzérség rovására megtakarítottunk, háború esetén gyalogságunk vérével fogjuk megfizetni."
(A magyar tüzér – Bp., 1938.)

A harci támogatás segítséget jelent a fő feladatok megoldásában: arra koncentrál, hogy miként képes a harc fő terhét viselő, harcban lévő manőveralegységeket segíteni abban, hogy a feladatukat a legkisebb veszteség mellett teljesítsék. Ebből a szemszögből a tűztámogatás és azon belül a tüzérség alkalmazása az alegységek és egységek műveleteiben jelentős, az ellenség megsemmisítésének – és ezzel együtt a saját csapatok megóvásának – legfőbb módja. Olyan képességek összessége, amelyekkel a harcoló erők nem rendelkeznek, viszont feladatuk végrehajtása érdekében nem nélkülözhetnek. Megfelelően kialakítva az egyik leginkább meghatározó erőtöbbszörző (Force Multiplier) és erőmegóvó (Force Protection) képesség lehet abban a komplexitásban, amelyet összhaderőnemi műveleteknek hívunk.

Mára a tüzérség összetett fegyverrendszerré, a tűztámogatás pedig összhaderőnemi kategóriává vált, amely nélkül a mai kor hadszínterei elképzelhetetlenek. A tűztámogatás – amelynek „komponensei lehetnek a légierő, a szárazföldi, haditengerészeti, valamint a különleges erők kötelékébe tartozó erőforrások"[1] – során vegyesen alkalmaznak csöves- és rakétatüzérséget, aknavetőket és repülőeszközöket, egymás hátrányainak kiküszöbölésére. A szövetséges NATO-országok fejlesztéseiben elsődleges szempontként szerepelnek a harci támogató erők, a kifejezetten a tűztámogatásban részt vevő földi és repülőeszközök minőségi és mennyiségi fejlesztései.

Idővel azonban a *látszólagos megtakarítások* saját oldalon képességhiányhoz, következésképpen felesleges veszteségekhez vezethetnek. Hiszen miért küldenénk lövészkatonáinkat a harctéren oda, ahova egyébként lőni is tudnánk? Saját magunk okozva ezzel ember- és technikai veszteségeinket.

Az utóbbi évek hadszíntereken szerzett tapasztalatai rámutattak arra, hogy a jól tervezett, szervezett és koordinált, precíz tűztámogatásra – a tüzérség, aknavetők, páncéltörők, műszakiak, haditengerészeti tüzérség, légvédelem, helikopterek és közeli légi támogatást végrehajtó repülőeszközök összehangolt alkalmazására – szükség van, a lehető legnagyobb veszteség okozása érdekében az ellenség oldalán, valamint a saját veszteségek minimalizálása érdekében.

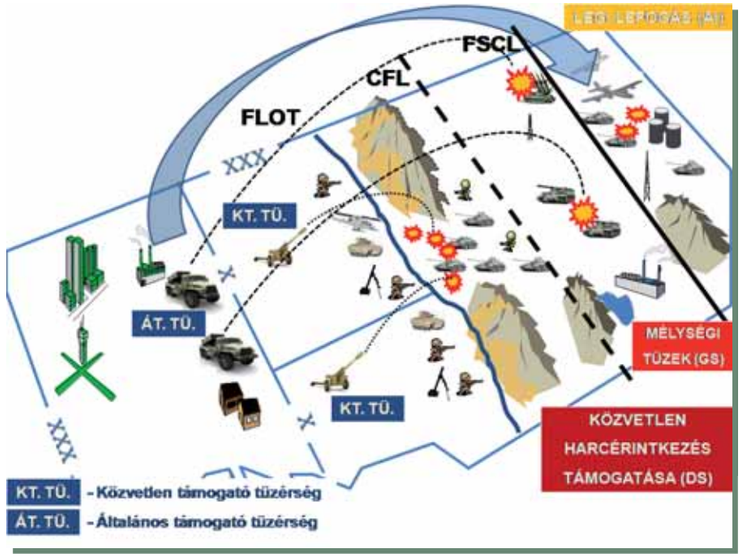

1. ÁBRA TŰZTÁMOGATÁS A HADSZÍNTÉR TELJES VERTIKUMÁBAN (ELVI VÁZLAT)

A TŰZTÁMOGATÁS RENDSZERE

Legyen szó háborús és nem háborús műveletekről, mozgó (3. generációs), vagy ún. aszimmetrikus (4. generációs) hadviselésről, a csapatok és így a tűztámogatásban részt vevő erők is bonyolult viszonyok és változatos körülmények között folytatják harctevékenységüket. A műveletek szerves részét képezi a manőver, a tűz, a csapatok csapásai, a megóvás és a vezetés. Jelentős szerepet kap tehát a tűztámogatás, amely nem más, mint halálos és nem halálos eszközök egységes és összehangolt alkalmazása a harci potenciál maximalizálása érdekében.

Alapvető feladatai:

* A manővererők hadműveleti és harctevékenységének minden körülmények közötti támogatása.

* A hadműveleti és harctevékenységi terv támogatása.

* A tűztámogató rendszer összehangolása.

* A tűztámogató rendszer fenntartása.

Hadszíntéri rendszere felöleli a tábori tüzérségi és aknavető-támogatást, a légi csapásmérő eszközöket és a rádióelektronikai hadviselés funkcionális doktrínákban rögzített egyes részterületeit, magában foglalja mindazokat az elemeket, amelyek az ellenség *nem közvetlen irányzású tűzzel* történő pusztítását tervezik, szervezik, koordinálják és végrehajtják. A harcoló erők parancsnokai azok, akik a harc megvívásának egy időszakára vagy teljes idejére megkapják a támogató eszközök harcászati/hadműveleti vezetését vagy irányítását (OPCON, TACOM, TACON), így felhasználják ezeket az eszközöket a harctevékenység támogatásához, a tűzerő összpontosításához, az ellenség erőinek késleltetéséhez, kimerítéséhez, megsemmisítéséhez fontos körzetek, terepszakaszok, objektumok megtartása vagy birtokba vétele érdekében.

Funkcionális felosztása alapján a rendszer 4 egymástól jól elkülönülő alrendszerből áll, melyek a *célazonosítás, vezetés-irányítás, fegyverek és lőszerek*, valamint a *logisztika*.

Ezekbe az alrendszerekbe szervesen bele-

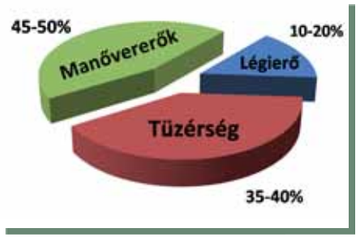

2. ábra Részesedés az ellenséges erők pusztításából, „költséghatékony” haderőstruktúra esetén

tartozik a célok felderítése, azonosítása, osztályozása. Helyük és jellegük meghatározása (a rendelkezésre álló valamennyi HUMINT-, IMINT- és SIGINT-erőforrást integrálva), a pusztítás legmegfelelőbb eszközének kiválasztása és alkalmazási módjának meghatározása, a célokra vonatkozó adatok gyors és hatékony továbbítása és a prioritások meghatározása, a pusztítás kiértékelése (BDA), a pusztító eszközök harcképességének megóvása és szükség esetén helyreállítása, illetve a felhasznált lőszer utánpótlásának megszervezése és végrehajtása.

A harci repülők, helikopterek és más pusztító és nem pusztító támogató eszközök mellett a megosztott irányzású tűzeszközök együttes és egyeztetett alkalmazása teszi azt lehetővé, hogy mind hadműveleti, mind harcászati szinten megvalósuljon a manőveralegységek hatékony tűztámogatása. Minden egyes szinten (már a századszinttől kezdve zászlóalj-, dandár- és hadtestszinteken) megvalósítandó tervezési, szervezési és végrehajtási folyamatokból áll.

A TÜZÉRSÉG SZEREPE A TŰZTÁMOGATÁSBAN

A *tüzérség* a szárazföldi haderőnem legnagyobb tűzerejű fegyverneme, az ellenség pusztításának egyik alapvető eszköze. Szervezeti szinteknek megfelelően század-, zászlóalj-, dandár- és hadtesttüzérségre osztható fel. Harci lehetőségeit tekintve legfontosabb összetevőknek a *hatótávolság*ot (megadja, hogy a tüzérség az ellenség harcrendjének milyen mélységéig képes a célokat pusztítani), a *tűzképesség*et (kifejezhető egyszerre, egy adott lőszermennyiséggel pusztítható célok számával és minőségével) s a *manőverező képesség*et (mozgékonyság) tekintjük.

A tüzér fegyvernem valójában maga is rendszer; ahogyan a tűztámogatás rendszere is négy alrendszert (célfelderítés, vezetés-irányítás, pusztító eszközök és logisztika) ölel fel, a tüzérségi tűztámogatás rendszere az alábbi alrendszerekből épül fel:

* szakfelderítés alrendszer (optikai és technikai tüzérfelderítő csoportok és alegységek) ;

* vezetési-irányítási alrendszer (parancsnokok és tűztámogató részlegek);

* csapásmérő – fegyverzet és lőszer alkotta – alrendszer (aknavető- és tábori tüzéreszközök, -alegységek és gránátjaik);

* logisztikai alrendszer (lőszerszállító alegységek).

A *fegyvernem* szerepe a jelenkor hadműveleteinek sikeres megvívásában jelentősen felértékelődött. Más fegyvernemekkel és szakcsapatokkal együttműködve képes megakadályozni az ellenség tűzfölényének kialakulását, folyamatos és hatásos tűzzel támogatni a harcoló erők hadműveletét, harctevékenységét. Képes tűzcsapásokat nagy pontossággal rövid idő alatt előkészíteni és kiváltani, valamint nagy távolságú manővereket végrehajtani. Általánosságban elmondható, hogy a tüzérség (ideértve a lövészalegységek közvetlen támogatását végrehajtó támogató alegységeket is) rendeltetése az ellenség nagy értékű (HVT) és a nagy fontosságú (HPT) céljainak pusztítása, amely feladatok kiegészülnek a védelmi építmények rombolásával és – képességtől függően – a terep ködösítésével, megvilágításával, valamint más különleges tűzfeladatok végrehajtásával.

Feladatok tekintetében, a NATO alkalmazási elvei alapján, a tüzérséget két jól elkülönülő, alapvető csoportba soroljuk:

* *Általános támogató* (GS) tüzérség, amely elsősorban dandárszint felett jelenik meg, és legfőbb feladata a nagy értékű célok pusztítása, amelyek a harc kimenetelét döntően befolyásolhatják. Tüze az ellenség mélységébe irányul, ezért nagy lőtávolságú eszközöket és elsősorban horizonton túli felderítést biztosító technikai eszközöket igényel.

* *Közvetlen támogató* (DS) tüzérség, amely a harcoló dandárok, zászlóaljak, századok érdekében közvetlenül a peremvonalban lőtt tüzekkel támogat. Feladata végrehajtásához alapvetően optikai felderítő eszközöket (alegységeket) használ. Alapelv, hogy legalább századonként szükséges figyelőpont, amely képes a szükséges szakfelderítési adatokat biztosítani a tűz kiváltásához. (A tűztámogatás elvi vázlata az 1. ábrán látható.)

A tüzérséget és a légi csapásmérő eszközöket is alkalmazva azok tűzereje és hatékonysága összeadódik. Nagyobb pusztítási fokot tesz lehetővé, valamint a tüzérségi robbanópontok segíthetik a légi eszköz számára a földi célpont megtalálását. Együttes alkalmazásukkal megvalósítható az ellenséges légvédelem összhaderőnemi lefogása (J-SEAD), a sokat emlegetett légi fölény kivívása érdekében.

Közvetlen tűztámogatás: megvalósítása során a manővererőket közvetlenül fenyegető objektumokra, célokra vezetünk *közeli támogató tüzeket*. A célterület mélysége a harcérintkezés vonalától az ellenség hadműveleti felépítése, harcrendje, mélysége irányába 5–8 km-ig terjed; a tűzkiváltás elsődlegesen a saját csapatokat és a műveleti terv végrehajtását veszélyeztető ellenséges célokra irányul.

Mélységi tüzek: az általános támogatás standard harcászati feladat során a manővererőket közvetlenül nem fenyegető ellenséges objektumokra, célokra lőtt tüzek, azonban fontosságuk nem lebecsülendő, hiszen egy hadművelet sikeres végrehajtásához elsődleges szempont az ellenség tartalékainak, logisztikai utánpótlásainak pusztítása. A mélységi tüzek közelebbi határa a közeli támogató tüzek távolabbi határán kezdődik (5–8 km), míg távolabbi határát a tábori tüzérség maximális lőtávolsága adja.

Ellentüzek: az ellenség teljes tűztámogató rendszerére — mélységi elhelyezkedésüktől függetlenül — lőtt tüzek. Az ellentüzek tehát valójában az ellenséges csapatcsoportosítás hadműveleti felépítésétől, vagy harcrendjétől függően az egész műveleti területre kiterjednek, természetesen a tábori tüzérségi csapásmérő eszközök képességei (mindenekelőtt lőtávolságuk) alapján. E tüzek elsődleges szerepe a saját csapatok harcértékének megóvása közvetett módon: az ellenséges tüzérség lefogásával vagy megsemmisítésével.

A SZERVEZETSZERŰ TŰZTÁMOGATÁS SZÜKSÉGESSÉGE

„A XXI. század regionális fegyveres konfliktusai, esetleges háborúi szárazföldi hadműveleteiben az ellenség pusztítását döntően a légierő fogja végrehajtani.”– Ilyen és ehhez hasonló teóriákkal, azokat népszerűsíteni igyekvő politikai-katonai vezetőkkel bőven találkozhatunk, azonban ha a realitások talaján maradunk, láthatjuk, hogy még a NATO-tagállamok között is csak a legnagyobb gazdasági potenciállal rendelkezők némelyikére, így Nagy-Britanniára és az Amerikai Egyesült Államokra igaz ez.

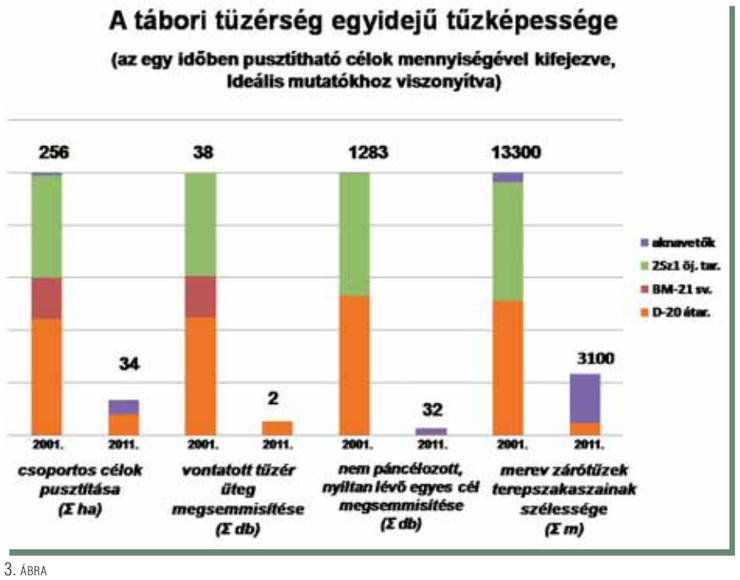

3. ábra

4. ábra

Egy tudományos szakmai konferenciára 2005-ben készített vitaanyag szerint[2] a *gazdasági teherbíró képesség és geostratégia alapján* Magyarországot az alábbi főbb jellemzőkkel bíró országok közé sorolják:

– gazdasági teherbíró képességük korlátai miatt hadsereg-fenntartási és -fejlesztési lehetőségeik elmaradnak (egyes területek esetében jelentősen) a kívánatostól;

– fegyveres erőik meghatározó részét a szárazföldi haderőnem képezi, amely mellett a légierő lényegesen kisebb csapásmérő képességgel rendelkezik.

Míg nagyobb, erősebb nemzetgazdaságok esetében a szervezeti felépítés, a fegyverzeti eszközök mennyisége és technológiai színvonala lehetővé teszi, hogy az ellenség részére már a légierővel akár 55-60%-os, a tüzérséggel pedig további 20-25%-os veszteséget okozzanak, addig *szűkösebb anyagi lehetőségekkel bíró haderő esetében* ettől lényegesen eltérnek az arányok (mint azt a 2. számú ábra is mutatja).

Egy haderőre lényegesen többet költeni tudó ország esetében láthatjuk, hogy a támogatásra használt eszközök részéről 80%-os veszteségokozással számolunk, míg a legszerényebb várakozások alapján megfogalmazott pusztítási iránymutatók mintegy 50%-ot jósolnak, így *mind a manővererők, mind a tüzérség harci lehetőségei és képességei kerülnek előtérbe*.

Hangsúlyozom, hogy ez az állapot egy elérendő cél lenne, nem a jelenlegi képességeket tükrözi, és a vizsgált időszak (2001) is csak közelítette ezt. (Lásd a 3. ábrát.) Abban az évben azonban 136 db 152 mm-es D–20 ágyútarack, 32 db 122 mm-es BM–21 sorozatvető, 120 db 122 mm-es 2SZ1 önjáró tarack és 18 db 82 mm-es aknavető állt hadrendben a tábori tüzérség vonatkozásában. Ma mindössze egy D–20 ágyútarackkal felszerelt üteg (jelenleg ez 12 db), a lövészzászlóaljaknál összességében kevesebb mint száz aknavető kellene, hogy legyen.

A harci lehetőségeket leginkább tükröző *egyidejű tűzképességet* egykor és most ábrázoló diagramokon láthatjuk, hogy egy ellenséges erőnek még akkor sem tudnánk pusztítani *támogató eszközeinkkel* egyetlen századszintű erejét sem, ha egy helyre lennének képesek koncentrálni valamennyi meglévő táboritüzéreszköz és aknavető tüzét – ez már csak a lőtávolságban (hatótávolság) megmutatkozó korlátok és az eszközök, alegységek szervezeten belüli tagoltsága miatt is képtelenség lenne. Másrészről össze sem lehet hasonlítani a tűz hatásosságát egy kis űrméretű aknavetővel és egy közepes űrméretű (100 mm feletti) tüzéralegységgel végrehajtott pusztítási feladat, vagy – a védelmi harc megvívásában és támadás esetén – az ellenség ellenlökésének elhárítására szolgáló egyik legfontosabb tűznem, a zárótűz lövésének végrehajtását.

A közepes és kis űrméretű aknavetők rendkívül alkalmasak a tűz gyors viszonzására, amelynek hatását tovább növeli nagy tűzgyorsaságuk (15-30 lövés/perc) és – meredek röppályájuknak köszönhetően – a fedezékben lévő célok pusztíthatósága. Egyszerűen használhatók, gyorsan harchoz tehetők (1-2 perc), mozgékonyságuk és alkalmazási korlátaik azonosnak tekinthetők a harcolókéval, így bárhova, bármikor követni tudják azokat. Hátrányaik azonban nagyban korlátozzák alkalmazási lehetőségeiket: korlátozott lőtávolságuk, nagy lőszerszükségletük egy-egy célra csak alegységszintű alkalmazásra predesztinálja ezeket a fegyvereket. Ezen aknavetőtípusok nem a legalkalmasabbak arra, hogy az ellenségnek jelentős mértékű veszteséget okozzanak, azonban megfelelően használva, tűzüket a manőveralegységekével összehangolva, s szükség esetén tűzképességüket kiegészítve nagyban segítik az alegységeket a harctevékenységük végrehajtásában, a tűzerő összpontosításában, az ellenség erőinek késleltetésében, demoralizálásában vagy akadályoztatásában.

A MANŐVERERŐK TŰZTÁMOGATÓ ELEMEI

Míg az elmúlt évtizedekben a tüzérségi fejlesztési irányelveket alapvetően a lőtávolság, pontosság, hatásosság rendezőelvei vezették, háborúkat gyakorta viselő országok esetében megfigyelhető az a tendencia, hogy igyekeznek a tűzerő koncentrálása mellett, minél alacsonyabb szinteken elérhetővé tenni a támogató tüzeket.

Az alegységeknél leginkább elterjedt az önjáró, illetve málházott közepes-kis űrméretű aknavetők alkalmazása, és már lövészszázadszinten megjelennek azok a szakfelderítő-vezető-irányító csoportok, amelyek az alegység tűztámogatásáért felelősek; gyakorta olyan képességgel, hogy mind tüzérségi, mind légi támogatást is igényelni-vezetni tudnak (JFO), de olyan szervezettel is találkozhatunk, amely lehetővé teszi, hogy a csoportot részekre osztva, a szakaszokkal együtt mozogva támogatják azokat.

A szervezetszerűen létrehozott tűztámogató alegységek számos előnyt biztosítanak minden szinten, amelyek erőtöbbszöröző (Force Multiplier) hatásukhoz kétség sem férhet:

* Mindig rendelkezésre áll (a nap 24 órájában, éjjel és nappal, magasabb tengerszint feletti magasságokon, valamint rossz időjárási és korlátozott látási viszonyok között is).

* Egyetlen feladata az adott alegység manővererőinek támogatása.

* Növeli az alegység tűzképességét (alkalmas nyílt és fedezékben lévő célok pusztítására, terepszakaszok tűzzel történő lezárására, műszaki akadályokon átjárónyitásra, ködösítési-világítási-gyújtási feladatokra).

* Rövid idő alatt képes megnyitni a tüzet (a kéréstől számított 2-3 percen belül).

* Megosztott irányzású tűz lehetővé teszi a rejtett elhelyezést, az erők megóvását (Force Protection) és a tűz kiváltását felesleges manőverek, késlekedés nélkül.

A jelenlegi lövészzászlóaljaink szervezetében létrehozott tűztámogató elemek – amennyiben csak az alegységet vizsgáljuk, eltekintünk a felsőbb szintek hiányától – biztosítják a harci támogatás *alegységen belüli* megvalósítását. Visszásságok és kételyek itt is akadnak bőven, de megfelelő vezetői és összfegyvernemi ismeretek birtokában, hathatós parancsnoki támogatással a rendszer működtethető az alegységeknél. Az elmúlt évtized nemzetközi és hazai, éleslövészettel egybekötött harcászati gyakorlatai, tűztámogató rendszergyakorlata, NATO reagáló erők (NRF) és zászlóaljharccsoport (ZHCS) CREVAL-ellenőrzések tapasztalatai alapján – honi és NATO-elveket és -eljárásokat is felölelő – (a vezetésemmel) kidolgozott műveleti utasításunk tartalmazza, hogy miként is kell a lövészzászlóaljnál jelenleg kialakított szervezettel az alegységek tűztámogatását megvalósítani a gyakorlatban[3]. (Lásd a 4. ábrát.)

Mivel jelenleg nincsenek század tűztámogató és tűzmegfigyelő csoportok, a szervezeti felépítés sajátosságaiból adódóan a lövész-

század támogatószakasz „törzsét” kell század tűztámogató és tűzmegfigyelő csoportként (SZDTTMCS) alkalmazni.

A támogatószakasz a maga páncéltörő-, aknavető- és mesterlövész-részlegeivel és tüzérfelderítő katonájával egy *„sajátos béke-szervezeti forma”*– az abba belefoglalt eszközök és alegységek alkalmazási módja, elvei, helye és sajátosságai alapján – nem alkalmazható egyben, háborús műveletek esetén. Célszerű lenne az abban meglévő támogató eszközök szervezési szintjét és helyét egy már máshol bevált – a XX. század végi és jelen évezredünk eleji hadszíntereken is alkalmazott – koncepció alapján újragondolni, és *a harcoló alegységek szervezetét úgy kialakítani, „ahogy azok harcba mennek”.*

Jelenleg a lövészszázad- és -zászlóaljszinteken meglévő 37/43M 82 mm-es aknavetőt alapul véve, 5 DOS lőszer-javadalmazással számolva, a védelmi harctevékenység során, az ellenség egy feltételezett támadó csoportosításában *a támogató eszközök tüzével képes egy támadó szakaszt – mozgásbiztosító rajokkal együtt – ideiglenesen harcképtelenné tenni (lefogni), emellett 3 db páncéltörő indítóállványt, 4 figyelőpontot megsemmisíteni*. A nagy fontosságú (HPT) célokat, a pusztítási útmutató irányelvei és a tüzelés célkitűzései (elvárt hatás) alapján, alapvetően a parancsnoki szándékból és útmutatóból kiindulva, a cselekvési változatok (COA) kialakításakor határozzák meg. Így a mellékelt (5.) ábra csak egy változatot mutat be, nem egy előírást, de kiválóan alkalmas arra, hogy nagyságrendileg szemléltesse az alegységeknél (század és zászlóalj) meglévő támogató erők tűzképességét.

Felmerülhet tehát a kérdés, hogy a korábban részletezett pusztítási százalékok hogyan is alakulnának a harc megvívása során, és a létrehozott *legalább* 3-szoros, de inkább 4-5-10-szeres támadó erőnek veszteséget ki milyen mértékben tudna okozni? A példában is szereplő tábori tüzérségnek és légierőnek is kiemelt szerep jutna, mivel tűzképességben és hatótávolságban csak e fegyverrendszerek vehetnék fel a harcot a harc/hadművelet sikeres végrehajtása érdekében. A táblázatban jelölt célok pusztítása biztosított a zászlóalj aknavetőinek tüze (és tüzérfelderítő erői) által.

A lövészalegységeknél meglévő jelenlegi (század- és zászlóaljszintű) aknavető-alegységek a lőtávolságból (hatótávolság) és tűzképességből adódóan csak egy-egy szakasz, illetve század harcát képesek eredményesen támogatni. Ezen szervezeti elemek rendkívül hasonlatos módon megtalálhatók más szövetséges haderőkben is, azonban ott *a tűztámogatás rendszerének felsőbb szintjei rendelkeznek azokkal a fegyverrendszerekkel és harci lehetőségekkel – kellő hatótávolsággal és tűzképességgel –, amelyek ellátják a standard harcászati feladatokat és szükség esetén képesek kiegészíteni az alsóbb szintek tűzképességbeli hiányosságait*.

A hazai – nem egységes – szervezeti felépítések eredményeképpen csak az MH 25. Klapka György Lövészdandárnál található az egység és alegységei tűztámogatásáért felelős elem, a dandár tűztámogató részleg, valamint a dandár rendelkezik olyan közepes űrméretű tüzérségi eszközökkel (12 db 152 mm-es D–20 ágyútarack egy ütegbe szervezve), amelyek képesek a dandár alegységeinek tűzképességét megerősíteni.

Az MH 5. Bocskai István Lövészdandárnál, a jelenlegi 4 harcoló lövészzászlóalj támogatására nincsen a dandár szervezetében sem tüzéralegység, sem a tűztámogatás műveleti utasításainak egységesítésére, tervezésére, szervezésére és koordinálására dandárszinten részleg, így az alegységek együttes alkalmazása során együttműködésbeli és koordinációs zavarok keletkezhetnek a támogató tüzek során, és a dandárparancsnok kezében sincs olyan eszköz, amivel hatással tudna lenni a harc, a hadművelet kimenetelére, szükség esetén meg tudna erősíteni alegységeket.

A lövészzászlóaljak az alegységnél rendszeresített eszközök korlátozott támogató tüzére vannak utalva (lásd a példát), és nincs lehetőség tűzigénylésre az elöljárótól, még ha a cél jellege (fontossága), a feladat vagy egy „szorult helyzet” ezt indokolná is.

Pusztítási útmutató mátrix (tűztámogatás példa)

fázis/esemény: védelmi harc az 1. terepszakaszon

Nagy fontosságú (HPT) cél	Mikor	Hogyan	Elvárt hatás	Megjegyzés	Képesség
Harcálláspontok, vezetési pontok	T	tábori tüzérség	L		?
Légvédelmi eszközök/indító állványok	A	tábori tüzérség	M		?
Páncéltörő eszközök (indítóállvány)	A	zászlóalj aknavetői	M		3 db
Tüzér / aknavető ütegek	A	tábori tüzérség/légierő	L		?
Célfelderítő eszközök és figyelőpontok	A	zászlóalj aknavetői	M		4 db
EHC eszközök	H	tábori tüzérség	Z		?
Mozgásbiztosító eszközök (rajok)	H	zászlóalj aknavetői	L	utászok, átjárónyitók	2 db
Lövész szakaszok	H	zászlóalj aknavetői	L	szétbontakozás – roham közben	1 db
Közeli manővererő-tartalékok	T	tábori tüzérség/légierő	M	előrevonásuk megkezdésekor	?
Páncélozott tartalékok	T	légierő	M		?
JELMAGYARÁZAT:	MIKOR: A: AZONNAL H: HÍVÁSRA T: TERV SZERINT		ELVÁRT HATÁS: M: MEGSEMMISÍTÉS L: LEFOGÁS Z: ZAVARÁS		

5. ábra

HADSZÍNTÉRI TAPASZTALATOK

● 2001. október és 2002. júliusa között a 10. hadosztály és a 101. légiroham-hadosztály OPERATION ANACONDA nevű műveletben részt vevő zászlóaljainak egyáltalán nem volt tüzérségi támogatása.[4] Nem tisztázott okok miatt a 105 mm-es tarackos tüzérosztály nem kapott parancsot, hogy hajtson végre átcsoportosítást a hadszíntérre, és támogassa a harcoló erőket – mint azt egyébként szokta. A döntés, hogy otthon hagyták a tüzérséget és csak a precíziós légicsapásokban bíztak, sebezhetővé tette az amerikai csapatokat, és ezen hiányosság miatt súlyos árat fizettek: az ütközet legelső napján több, mint 20 katonájukat vesztették el. Mike Hiemstra ezredes szavai szerint, „ha csak egyetlen tarackos ütegünk lett volna, könnyűszerrel elhallgathattuk volna az al-Kaida aknavetőit…”. Amikor csapataik heves aknavetőtűzben találták magukat a hadművelet közben, az egyetlen tűztámogató erőforrás – a saját aknavetőik mellett – a közvetlen légi támogatásra kijelölt AH–64 APACHE-ok és más repülőeszközök voltak, precíziós-irányított bombákkal.

Saját kijelentéseik szerint hiányzott az a nagy tűzerő, amely képes lett volna nagyobb területen, szétszórtan elhelyezkedő ellenséges erőket legalább lefogni, ha nem is megsemmisíteni, amíg a csapataik sikerre viszik feladatukat. Sokkal inkább szükségük lett volna a harcoló erőknek területtüzekre, mint egy-egy precíziós lövedékre, amelyek használatához elengedhetetlenül szükséges megfelelő pontossággal megadni a cél koordinátáit is.

Az ezredes állítása szerint a szervezetszerű 60 mm-es aknavetők, melyekkel a könnyűlövész-századok rendelkeztek, nagyon hatékonynak bizonyultak. Azonban az aknavetők hátrányai itt megmutatkoztak: korlátozott lőtávolságuk nem tette lehetővé, hogy minden körülmények között támogathassák a saját erőket; valamint az a tény, hogy egyetlen cél pusztításához is jelentős lőszermennyiség szükséges, nagyban igénybe vette a logisztikai rendszert egy olyan hadszíntéren, amely egyébként is nehezen leküzdhető tereppel rendelkezik.

Az APACHE-ok képtelenek voltak a tengerszint feletti magasság miatt a célok magasságа fölé emelkedni és biztonságos távolságból, kifüggésből tüzet vezetni –, úgy, ahogy azt egyébként teszik –, ehelyett azt a („running gunfire”) taktikát kellett alkalmazniuk, hogy az éppen géppuskával és rakétákkal tüzelő ellenségre csaptak rá. A körülmények és a lázadók alkalmazta gerilla-hadviselés sokkal részletesebb egyeztetést és koordinációt igényelt a földi csapatok és légi csapásmérő eszközök között.

Az erőket leváltó 82. légi szállítású hadosztályt már a szervezetszerű tarackos tüzér alegységeivel csoportosították át a hadszíntérre.

● 2010 szeptemberében Afganisztánban, a magyar–amerikai OMLT egy maroknyi – magyarokból álló – csoportja tűzharcba került Baghlan tartományban, jól szervezett és kiképzett lázadók mintegy 60-70 fős csoportjával. Katonáink egy fallal körülvett épületben alakították ki támpontjukat. A túlerőben lévő lázadók elől az épületbe bemenekült a környező településekről és ellenőrző pontokról (CP) a rendőri szervek állománya is. A polgári lakosság – látva a közelgő veszedelmet – elmenekült. A csapat csapdába került.

A magyar csapat tűztámogató mentora ekkor, az ilyen esetekben bevált vészhelyzeti közvetlen légi támogatást (ECAS) igényelte. A hadszíntéri eseményeket követve számos példát találhatunk, hogy az erőfokozás elvét követve (Force Escalation), sok esetben elegendő már a szövetségesi repülőeszköz megjelenése a légtérben (SoP), erődemonstrálás átrepüléssel az ellenséges erők felett (SoF), vagy figyelmeztető lövések leadása. Látva az erőfölényt, a támadók gyakorta felhagynak tervükkel, még mielőtt a repülőeszköz halálos erőt alkalmazna. Azonban a kért légi támogatást katonáink nem kapták meg.

Az ellenséges lázadó erőknek alakult ki helyi szinten erőfölénye. A tűztámogató mentor a helyzetet felismerve, az egyik hegytetőn tüzelőállásban lévő afgán 122 mm-es D–30 tarackos tűzalegységgel vette fel az összeköttetést és szervezte meg a tűzrendszert.

Az elszánt lázadók támadásuk legelső hullámát egy 107 mm-es rakétával kezdték, hogy lerombolhassák a védelmet jelentő falat. Az ütközet már a legelső perceiben rendkívüli hevességgel zajlott, és a kézifegyverek tüze mellett nagy segítséget jelentettek az ott lévő aknavetők is. A különböző (lekötő, roham-, tűztámogató) csoportosításokat létrehozó lázadó erők folyamatosan mozgásban voltak és hol az egyik, hol a másik oldalról vették tűz alá az épületet. Az aknavető-támogatásnak köszönhetően sikerült mozgásukat akadályozni az általuk használt útvonalon, jelentős emberi veszteséget okozni géppuskás csoportosításukban, és még egy közeli raktárépületben tárolt tartalék lőszereiket, gránátjaikat is megsemmisítették közvetlen találattal. A korábban részletezett hátránya az aknavetőnek sajnos itt is megmutatkozott: lőszere gyorsan elfogyott és a csapat már csak a kézifegyverekben, géppuskákban és a távolban lévő afgán D–30-as tüzéralegység támogatásában bízhatott, légi támogatás nem volt elérhető.

Veszteségeik dacára a lázadók elszántsága nem csökkent, tovább támadták katonáinkat és megpróbálták minden eszközzel kicsikarni a győzelmet. Amíg újraszerveződtek és manővereiket végrehajtották, szórványos lövöldözéssel próbálták meg kifárasztani a védőket, és időről-időre felújították támadásukat. Mind kudarcot vallott: támadásuk megindításakor mindig tüzérségi tűzzel találták szemben magukat. A „háború Istenei” bemutatkoztak: az időben és pontosan megnyitott tüzérségi tüzek hatására a lázadók azonnal felhagytak tevékenységükkel, igyekeztek fedezéket keresni, visszavonulni. A tűz elmúltát követően erőiket az elszenvedett veszteségeik területről történő elszállítása és az újraszervezés kötötte le.

Utolsó és egyben legnagyobb támadásukat, a védőket bekerítve, minden oldalról egy időben indították meg. A védők gyalogsági fegyverei, géppuskái és a támogató tüzéralegység *jól szervezett és összehangolt* tüzének köszönhetően rohamukat sikerrel visszaverték.

A másfél napig tartó ütközetben a lázadók csoportosítása jelentős veszteségeket szenvedett mind emberben, mind technikában, míg a magyar–afgán védők közül senki sem sérült, vagy halt meg, technikai veszteséget pedig nem szenvedtek.

A tüzérségi tűzcsapásokat vezető magyar tűztámogató mentornak, a harci cselekményekben végzett kiemelkedő helytállása elismeréséül, a honvédelmi miniszter a Kardokkal Ékesített Szolgálati Érdemjel arany fokozatát, míg az amerikai fél az USA OHIO Állam Bátorság Érdemjelét adományozta, akinek emellett külön kitüntetés volt a harctéri bajtársak elismerése és a harcban részt vett lövészkatonákban ébredt felismerés, hogy mennyire fontos és hatásos is a tüzérségi támogatás!

A SZÜKSÉGES MINIMÁLIS KÉPESSÉGEK[5]

A tűztámogatást – és abban a tüzérségi támogatást – csak egységesen lehet és kell is vizsgálni. Egy manőveralegység, vagy -egység tűztámogató elemeivel szemben támasztott (hadműveleti) követelmények megfogalmazásakor elsőként a számukra meghatározott feladatokból, a saját és az ellenség által alkalmazott harcászati elvekből és eljárásokból, illetve a hadszíntéri alkalmazási sajátosságokból szükséges kiindulni. A konkrét megfogalmazáskor természetesen nem lehet figyelmen kívül hagyni a hadszínterek tapasztalatait, a meglévő és hiányzó elemeket és azok hatását a rendszer működésének egészére, valamint a NATO fejlesztési irányelveket, a kialakított vezetési-irányítási és logisztikai alrendszer képességeit, illetve sajátosságait.

Tekintettel a hazai katonai felső vezetés és a szövetségi rendszer által megfogalmazott kialakítandó képességek irányelveire, elvárásaira[6] – figyelembe véve a megszerzett tapasztalatokat – a *közvetlen* tüzérségi támogatásban részt vevő alegységekkel szemben támasztott követelmények az alábbiak szerint foglalhatók össze.

Fegyverrendszere tekintetében:

Hatótávolsága (lőtávolság) biztosítsa az ellenséges azonos szintű szervezeti elem körletének/felelősségi, műveleti területének hátsó határáig történő tüzeket.

Ez jelenleg:

– századszint esetén 4-5 km körüli;

– zászlóaljszinten 10-12 km-es;

– dandárszinten legalább 25 km-es lőtávolságot igényel, azonban ezen értékek nagyban változhatnak a feladattól és kapott műveleti terület méretétől függően.

Az ellenséges utánpótlások, a hadosztály második lépcsője, tartalék csapatai, repülőterei és híradó központjai stb. pusztítását végző *általános támogató* tüzérség részére szükséges hatótávolságot nem vizsgálom, mivel azt minden esetben a technikai lehetőségek maximalizálják, azonban e szint szerepe és fontossága nem elhanyagolható a kezdeményezés megszerzése és a hadműveletek sikeres végrehajtása érdekében.

Manőverező képessége biztosítsa:

– a támogatandó erővel azonos terepjáró képességgel rendelkező (harc-) járművön követni tudja az alegységek manővereit és harcrendjét (az eltérő alkalmazási elvek miatt egyes alegységeknél külön követelményként megjelenhet, hogy gyalogos harcrendben is képes legyen követni a támogatandó alegységet);

– időben meg tudja nyitni a tüzet a harcoló alegységek támogatására (a kéréstől számított 2-3. percben);

– az adott szintű alegység harci feladatának támogatására, az arra közvetlenül hatni tudó ellenséges objektumok várható megjelenésének teljes mélységéig és irányáig, képes legyen tüzét – hatótávolságon belül – időben és pontosan áthelyezni.

Tűzképessége tegye lehetővé:

– az ellenség támadó- vagy védőerejének legalább 35%-os veszteség okozását;

– az ellenség nyíltan és fedezékben lévő élőerőinek, közvetlen és megosztott irányzású tűzeszközeinek hatékony pusztítását;

– erődítmények eredményes rombolását, páncélozott célok elleni alkalmazhatóságát;

– tüzek biztosítását a légi támadóeszközök támogatásához, az ellenséges légvédelmi tevékenység zavarását;

– összefüggő ködfüggöny létrehozását és fenntartását annak érdekében, hogy az alegységek manőverei (előrevonás, megkerülés stb.) rejtettségét a földi optikai megfigyelőkkel szemben biztosítsa olyan széles arcvonalon, amely megfelel az alkalmazott harcászati elveknek és eljárásoknak;

– a terep folyamatos és időszakos, hagyományos és infravörös (IR) megvilágítását.

Bizonyos haderőkben fontos szempont továbbá, hogy speciális tüzérségi gránátokkal végrehajthassák elektronikai harcra szolgáló eszközök kijuttatását az ellenség területére, illetve terepszakaszok, területek ún. távaknásítását.

Célfelderítési alrendszere tekintetében:

– biztosítsa a célok helyének követelmények szerinti megállapítását rossz időjárási viszonyok és korlátozott látási körülmények között, horizonton túl is;

– elemei már századszinten tegyék lehetővé a szakfelderítési adatok gyűjtését és részleges feldolgozását, minden szervezeti szinten biztosítsa a támogatásra kijelölt tűzalegység részére a célok képzését.

– technikai lehetőségei tegyék lehetővé az adott szint támogatására létrehozott tűzalegység tüzének maximális kihasználás melletti vezetését, megfigyelését;

– legyen integrálható az egységes felderítési rendszerbe (JISR), képes legyen annak kommunikációs rendszeréhez kapcsolódni, felderítési adatokat küldeni és fogadni;

– legyen képes az egységes felderítési rendszer nélkül is, önálló an működve célokat felderíteni, azok adatait értékelni, valamint azokra tüzet vezetni.

Vezetési-irányítási alrendszere tekintetében:

– legyen rugalmasan alakítható és beilleszthető mind a nemzetközi feladatokba, mind nemzeti keretek között;

– segítse a tűztámogatás rendszerének összehangolását és fenntartását;

– biztosítsa az összes rendelkezésre álló tűztámogató eszköz integrálását;

– tegye alkalmassá, hogy együtt tudjon működni a tűztámogatásban részt vevő alegységekkel és szervezeti elemekkel, valamint biztosítsa az összeköttetést a támogatandó alegységgel.

biztosítsa minden szinten az elkövetkezendő műveletek előkészítését, saját erők helyének nyilvántartását (BFSA), az időben történő tűzbeszüntetést, a közös hadműveleti helyzet áttekinthetőségét (COP), valamint a koordinációs feladatok, célok és tűzigények információinak áramoltatását;

– legyen képes hálózati környezetbe integrálódni és abban működni (NNEC);

– biztosítsa a manővererőktől érkező jelek-jelzések vételét és továbbítását annak érdekében, hogy elkerülhetők legyenek a saját erőkre vezetett tüzek.

MI A DRÁGÁBB?

Napjaink hadszínterei arról tesznek tanúbizonyságot, hogy az összecsapások nagy intenzitású, rendkívüli nagy tűzerőt igénylő rövid „tűzütközetek" jelleget öltenek. A támogató fegyverekkel mért első csapás következtében lehetőség van arra, hogy meghatározott irányokban kivívjuk a tűzfölényt, és a szemben álló csoportosítások hadműveleti felépítésében és harcrendjében olyan rést üssünk, amely kedvező feltételeket teremt a hadműveleti kezdeményezés megragadásához.

Ma meglévő harci repülőink gyakorlatilag nem alkalmasak a szárazföldi haderő támogatására, a harci helikopterek alacsony számuk miatt nem képeznek megfelelő nagyságú erőt, ugyanakkor a műszaki alegységeink nem rendelkeznek – a korábban jelentős szerepet játszó – harckocsi elleni aknákkal, és végül a vegyivédelmi alegységek tűzpusztító és ködösítő képessége sem számottevő.

Jelen helyzetben az alegységek szintjein (század és zászlóalj) a tűztámogatásban részt vevő *tűzalegységek szervezetileg* biztosíthatnák a rendeltetésükből adódó feladatok végrehajtását, azonban a „csapásmérő" alrendszer csak korlátozottan alkalmas a harc támogatására. Az alegységeknél szükségessé vált a régi típusú aknavetők modernebbre és nagyobb lőtávolságúra cserélése, olyan eszközökre, amelyek képesek a célokat minél nagyobb távolságban, hatékonyan pusztítani – akár a páncélozottakat és fedetteket is –, és szükség esetén különleges tűzfeladatokkal (ködösítés, világítás) támogatni a harcoló alegységeket.

A meglévő 82 mm-es aknavető *hatótávolságánál és tűzképességénél fogva* korlátozottan alkalmas csak egy lövészszázad harcának támogatására, de zászlóalj harcának támogatására, valamint műszaki munkák által megfelelően előkészített állásokra és páncélozott célokra történő tüzelésre egyáltalán nem alkalmas.

A fentiek alapján – figyelembe véve a közvetlen támogató tűzalegységgel szemben támasztott manőverező- és tűzerő-képességbeli elvárásokat is – *a zászlóalj támogatására egy 100 mm űrméret feletti, meredek röppályán is tüzelő, páncélozott-fedett célok ellen is alkalmazható, önjáró eszközökből összeállított tűzalegység* jobban megfelelne.

Sem dandár-, sem magasabb szinten nem áll rendelkezésre ma tüzérség a Magyar Honvédségben, amellyel – a tűztámogatás rendszerébe integrálva – megvalósíthatnánk a közvetlen támogatási és általános támogatási standard harcászati feladatokat. Megítélésem szerint ezen szervezetek kialakítása (a rendszer minden alrendszerét azonos mértékben fejlesztve) a nemzeti és NATO- programok (tűzvezető és tűztámogató eszközök beszerzése, megosztott irányzású tűztámogatás képesség, modern C2 képesség kialakítása, ISTAR-képességek fejlesztése) keretében prioritást kell kapjon.

Konkrét űrméret, eszköztípus és alegységszint „kőbe vésése" helyett célravezetőbb megoldást adhat, ha követelményeket fogalmazunk meg, majd a pénzügyi feltételeket, a szövetségesi elvárásokat, a tapasztalatokat és a „felhasználói igényeket" is figyelembe véve „váltjuk azokat aprópénzre".

Tűzeszközről álmodni, amelynek ára vetekszik egy modern vadászgép árával, és egyetlen lőszere több tízezer euróba kerülne – nem vezet semmire. Úgy gondolom, hogy megfelelő szakmai bizottságok által meghatározott elvek és elvárások alapján a részletezett rendszer a Magyar Honvédségben is *újra* megvalósítható lenne költséghatékony módon, egészséges *egyensúlyt* létrehozva a haderőnemek, fegyvernemek és szakcsapatok között – azok képességeinek és lehetőségeinek maximalizálása érdekében. A csöves tüzérség még napjainkban is az *egyetlen, minden napszakban, időjárási körülmények között alkalmazható, a manőverező parancsnokának nagy tűzerőt biztosító és közvetve a saját csapatok harcértékét megóvni tudó fegyverrendszer* – feltéve, hogy ezt a parancsnok is így gondolja…

FELHASZNÁLT IRODALOM:

Madarász Gábor százados: A lövészzászlóalj tűztámogató alegységeinek harcászati feladatai, a manővererők részéről támasztott követelmények a tűzalegységek pusztító képességeinek tükrében (Tanulmány, 2009, kéziratban)

A korszerű tüzérség a XXI. század elején (Lőrincz Miklós, 2005, kéziratban)

A tüzérség harci alkalmazásának alapjai (ZMNE–HTK Tüzértanszék, 2000)

Madarász Gábor százados, Lehoczky Péter főhadnagy, Krokavecz Ferenc zászlós, Berecz Mihály főtörzsőrmester: A tüzérségi tűztámogatás aktuális kérdései a manővererők tűztámogató elemei és azok pusztító képességei tükrében, valamint a manővererők részéről támasztott követelmények (Tanulmány, 2009., kéziratban)

A tűztámogatás összhaderőnemi elmélete és gyakorlata a Magyar Honvédségben c. tudományos szakmai konferencia vitaanyaga (ZMNE–HTK Tüzértanszék, 2002.)

Madarász Gábor százados: A MH ZHCS tűztámogató vezetési és irányítási rendszerének felépítése (Tanulmány, 2009, kéziratban)

Joint Firepower Course Student Workbook (USAFE Air-Ground Operations School Warrior Preparation Center, 2008)

Madarász Gábor százados: Közvetlen légi támogatás a lövészzászlóaljak rendszerében (Tanulmány, 2007, kéziratban)

Csepregi Balázs őrnagy, Madarász Gábor százados, Lehoczky Péter főhadnagy, Krokavecz Ferenc zászlós, Berecz Mihály főtörzsőrmester: Lövészzászlóaljak és azok bázisán létrehozott harccsoportok tűztámogatásának megvalósítása a gyakorlatban (Tanulmány, 2010, kéziratban)

Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrína (Ált/27, 2. kiadás) (Magyar Honvédség, 2007)

A „Merre tovább, magyar tüzérség?" c. tudományos konferencia háttéranyagai, dokumentum (ZMNE–HTK, 2011)

A NATO-kompatibilis magyar tüzérség című tudományos, szakmai konferencia vitaanyaga (ZMNE-HTK Tüzértanszék, 2001)

NATO Final Capabilities Statement, 2007

What we learned from Afghanistan (Army lessons learned), Sean D. Naylor 2002

[1] Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrína (Ált/27, 2. kiadás 2007.)

[2] A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, a Honvéd Vezérkar és a MH Szárazföldi Vezérkar által szervezett, NATO-kompatibilis magyar tüzérség című tudományos, szakmai konferencia vitaanyaga (ZMNE–HTK Tüzértanszék, 2001. 06. 07.)

[3] Lövészzászlóaljak és azok bázisán létrehozott harccsoportok tűztámogatásának megvalósítása a gyakorlatban (Tanulmány – 2010) (Csepregi Balázs őrgy., Madarász Gábor szds., Lehoczky Péter fhdgy., Krokavecz Ferenc zls., Berecz Mihály ftőrm.)

[4] What we learned from Afghanistan (Army lessons learned), Sean D. Naylor 2002.

[5] A lövészzászlóalj ezen részben felsorolt, a tűz- és pusztító-képességet tárgyaló követelménytámasztása kizárólag a saját felmérésemen alapul, következésképpen nem tekinthetők általánosan elfogadottnak, sem a Magyar Honvédség felső vezetése által megfogalmazott hivatalos követelményeknek, azonban – megítélésem szerint – kiválóan alkalmasak arra, hogy az ún. „felhasználók" igényei alapján vizsgálják az elvárt képességeket.

[6] NATO Final Capabilities Statement, 2007.

Varga Tamás százados:

A KÜLÖNLEGES MŰVELETI ERŐK NEMZETKÖZI KÖRNYEZETBEN TÖRTÉNŐ ALKALMAZÁSÁNAK LOGISZTIKAI SZEMPONTJAI

Műveleti tervezés, alkalmazás-előkészítés

The battle is won or lost before it ever begins by the logistician.

A csatát a logisztikus már azelőtt megnyeri vagy elveszíti, mielőtt az elkezdődne.

Gen. George S. Patton

A KÜLÖNLEGES ERŐK TÖRTÉNELMI HÁTTERE

Napjainkban a különleges műveleti erők egy speciális – harcászati és hadműveleti szinten kiemelkedő – képességét jelentik egy fejlett hadseregnek. A történelem minden korai hadseregének voltak kiemelkedő képességekkel bíró csapatai, alegységei, amelyek felszerelésükben, kiképzettségükben és morálisan is kiemelkedtek az „átlagharcos" csapatok színvonalából. Ezen alakulatok alkalmazási elvei azonban a hagyományos hadviselés elveinek feleltek meg. A különleges képességek igazi jelentőségét a XX. század háborúi bizonyították leginkább. A kis létszámmal, nagy tűzerővel, rejtve, a meglepetés erejét kihasználva végrehajtott műveletek hatása kiemelkedő volt mind hadműveleti szinten, mind morálisan az állomány körében. Példaértékűnek tekinthető a III. Birodalom egyik kiemelkedő művelete, amely során Otto von Skorzeny SS-Hauptsturmführer – válogatott és különleges képességekkel bíró katonákkal – kiemelkedően nehéz terepviszonyok között, a túlerővel védett Gran Sasso hegységbeli, erődszerű luxusszállodából, a Hotel Campo Imperatoreból kimenekítette a fasiszta Olaszország bebörtönzött vezetőjét, Benito Mussolinit. Hasonló műveleteket hajtottak végre a szövetségesek oldaláról azok a Special Air Service (SAS) kötelékébe tartozó katonák, akik a norvég ejtőernyősökkel együtt végrehajtott kiképzés után – különösen nehéz terep- és időjárási viszonyok között – hajtották végre szabotázsakciójukat a Norsk Hydro Művek ellen, amely a III. Birodalom elsőszámú nehézvízgyártó üzeme volt. A szabotázsakció évekkel vetette vissza a III. Birodalom atomfegyver-előállítási törekvéseit. Az ehhez hasonló műveletek bizonyították a különleges erők létjogosultságát a modern hadviselésben.

Otto Skorzeny SS-Hauptsturmführer katonái a sikeres „Tölgyfa-hadművelet" során a repülőgéphez kísérik a kiszabadított Benito Mussolinit

Az MH 34. Bercsényi László Különleges Műveleti Zászlóalj katonái egy hazai kiképzési rendezvényen

Napjainkban a különleges műveleti erők egy speciális – harcászati és hadműveleti szinten kiemelkedő – képességét jelentik egy fejlett hadseregnek. A történelem minden korai hadseregének voltak kiemelkedő képességekkel bíró csapatai, alegységei, amelyek felszerelésükben, kiképzettségükben és morálisan is kiemelkedtek az „átlagharcos" csapatok színvonalából. Ezen alakulatok alkalmazási elvei azonban a hagyományos hadviselés elveinek feleltek meg. A különleges képességek igazi jelentőségét a XX. század háborúi bizonyították leginkább. A kis létszámmal, nagy tűzerővel, rejtve, a meglepetés erejét kihasználva végrehajtott műveletek hatása kiemelkedő volt mind hadműveleti szinten, mind morálisan az állomány körében. Példaértékűnek tekinthető a III. Birodalom egyik kiemelkedő művelete, amely során Otto von Skorzeny SS-Hauptsturmführer – válogatott és különleges képességekkel bíró katonákkal – kiemelkedően nehéz terepviszonyok között, a túlerővel védett Gran Sasso hegységbeli, erődszerű luxusszállodából, a Hotel Campo Imperatoreból kimenekítette a fasiszta Olaszország bebörtönzött vezetőjét, Benito Mussolinit. Hasonló műveleteket hajtottak végre a szövetségesek oldaláról azok a Special Air Service (SAS) kötelékébe tartozó katonák, akik a norvég ejtőernyősökkel együtt végrehajtott kiképzés után – különösen nehéz terep- és időjárási viszonyok között – hajtották végre szabotázsakciójukat a Norsk Hydro Művek ellen, amely a III. Birodalom elsőszámú nehézvízgyártó üzeme volt. A szabotázsakció évekkel vetette vissza a III. Birodalom atomfegyver-előállítási törekvéseit. Az ehhez hasonló műveletek bizonyították a különleges erők létjogosultságát a modern hadviselésben.

Napjainkban a különleges erők alkalmazásának lehetősége szélesebb spektrumú feladatrendszert foglal magában, mint korábban. A feladat a különleges felderítéstől (Special Surveillance and Reconnaissance) a közvetlen műveleteken (Direct Action) át egészen a helyi fegyveres erők külföldön végrehajtott kiképzéséig (Military Assistance, Foreign Internal Defence), valamint a terrorista tevékenység elhárításig, felszámolásáig (Antiterrorism, Counter-terrorism) terjedhet.

KÜLÖNLEGES ALAKULAT A MAGYAR HONVÉDSÉGBEN

A Magyar Honvédség képességei között a különleges műveleti képesség kialakításának

Az 1194/2008 számú miniszteri irányelvben meghatározott ambíciószintek

RÖVID TÁVÚ KÉPESSÉGEK (CÉLKITŰZÉSEK)	A teljes műveleti képesség kiépítéséig az ambíciószint egy szárazföldi műveletek végrehajtására képes, alacsony intenzitású konfliktusban alkalmazható, századméretű különleges erő kialakítása és fenntartása. Ez az átmeneti képesség biztosítja három különleges műveleti csoport (Special Operations Task Unit – SOTU) egyidejű műveleti alkalmazását, legfeljebb három egymástól eltérő földrajzi régióban. Ezen felül alkalmazott csoportonként legalább két fővel harcászati és hadműveleti szintű különleges műveleti törzsbeosztások ellátása és azok folyamatos rotálása a nemzetközi és többnemzeti különleges műveleti törzsekben.
KÖZÉPTÁVÚ KÉPESSÉGEK (CÉLKITŰZÉSEK)	A különleges műveleti erő teljes műveleti képességének elérése (2010) után egy különleges műveleti harccsoport (Special Operations Task Group – SOTG) kiállítása, valamint annak műveleti alkalmazása rotáció nélkül, maximum hat hónap időtartamban; vagy három különleges műveleti csoport (SOTU) egyidejű műveleti alkalmazása rotációval, legfeljebb három egymástól eltérő földrajzi régióban. Ezen felül a települt csoportok érdekében harcászati és hadműveleti szintű különleges műveleti törzsbeosztások feltöltése és azok folyamatos rotálása a nemzetközi és többnemzeti törzsekben.
HOSSZÚ TÁVÚ KÉPESSÉGEK (CÉLKITŰZÉSEK)	A meglévő képesség továbbfejlesztése egy szárazföldi, valamint korlátozott vízi műveletek végrehajtására is képes, századharccsoport-kötelékben alkalmazható különleges műveleti erővé. A különleges erő komponens kiegészül a különleges műveleteket támogató képességekkel, amelyek révén egy magasabb értékű, komplex különleges műveleti képességet érünk el, tovább bővítve a döntéshozók eszköztárát. A fejlesztések eredményeként az MH képessé válik egy speciális harctámogató elemekkel kibővített különleges műveleti harccsoport folyamatos, váltással történő műveleti alkalmazására.

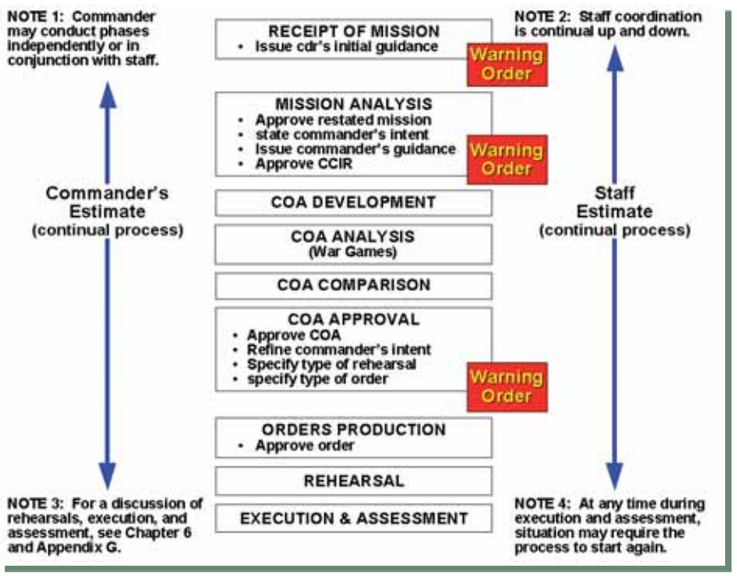

A katonai döntéshozatali folyamat (Military Decision Making Process) elvi ábrája

koncepciója néhány éves múltra tekint vissza. A munka a különleges műveleti munkacsoport kialakításával kezdődött, majd 2004-ben a nagy múltra visszatekintő MH 34. Bercsényi László Felderítő Zászlóalj bázisán megalakult az MH 34. Bercsényi László Különleges Műveleti Zászlóalj. A zászlóalj 2006-ban érte el a kezdeti műveleti képességet, majd 2007-ben az emelt szintű műveleti képességet.

Az emelt szintű műveleti képességéig vezető út új, eddig nem tapasztalt problémákkal volt kikövezve. A Magyar Honvédségben még nem ismert szerteágazó feladat- és követelményrendszer korábban nem tapasztalt flexibilitást követel meg mind a harcoló, mind a harcbiztosító és harckiszolgáló állománytól. A kezdeti képességek kialakítását az Amerikai Egyesült Államok által biztosított mobil kiképzőcsoport (USA MTT) segítette. A több évtizedes tapasztalattal rendelkező szakemberek segítségével kialakították a nemzetközi környezetben történő munkavégzéshez szükséges rendszabályokat, elkészítették a szükséges okmányrendszereket.

A MAGYAR HONVÉDSÉG RÉSZVÉTELE KÜLÖNLEGES MŰVELETEKBEN, NEMZETKÖZI KÖRNYEZETBEN

Az 1194/2008 számú – „A Magyar Honvédség különleges műveleti képessége alkalmazásának és fejlesztésének alapelvei" címet viselő – miniszteri irányelvben meghatározott ambíciószintnek megfelelően, a különleges erők felkészítése folyamatos, a szakállomány kiképzése 2008-tól differenciáltan az MH Béketámogató Kiképző Központban (alapszintű műveleti képesség), illetve az MH 34. Bercsényi László Különleges Műveleti Zászlóaljnál folyik (emelt szintű műveleti képesség).

A miniszteri irányelvben meghatározott ambíciószint első lépcsőjét (rövid távú célkitűzések) a Magyar Honvédség és a különleges műveleti zászlóalj teljesítette.

A nordviki, vilniusi majd bukaresti NATO-konferenciák során tett felajánlásoknak megfelelően – a NATO afganisztáni koncepciója változásával egyetemben – Magyarország úgy döntött, hogy 2008 végétől növeli afganisztáni szerepvállalását, amelynek részeként többek között egy különleges műveleti csoportot – a kiegészítő törzselemmel, 4 hónapos rotációval – kitelepít a közép-ázsiai országba. 2011-ben a magyar különleges műveleti csoportok sorkadik rotációja lép szolgálatba műveleti területen, ezzel biztosítva az éles műveleti területen elengedhetetlen gyakorlati tapasztalatok megszerzését és a középtávú célkitűzések előkészítését.

A KÜLÖNLEGES ERŐK LOGISZTIKAI TÁMOGATÁSA A MŰVELETEK VÉGREHAJTÁSA SORÁN

A különleges műveleti erők kitelepítése műveleti területre rendkívül szerteágazó és magas fokú koordinációt igénylő feladat, legyen szó akár egy kis létszámú különleges műveleti csoportról, akár egy több száz fős – feladatorientált – harccsoportról (Task Group).

A logisztikai támogatás nemcsak a szükséges anyagok biztosításának és a szállítási feladatok végrehajtásának összehangolását jelenti hazai területen, hanem a folyamatos effektív logisztikai kontrollt és előtervezést (hazai és nemzetközi környezetben egyaránt) is, mivel a gyors hadműveleti változások és a rövid határidők rendkívüli flexibilitást követelnek a logisztikai szakállománytól.

A különleges műveleti feladatok logisztikai tervezése általánosságban

A különleges műveletek tervezési folyamata – katonai döntéshozatali folyamat (The Military Decision Making Process – MDMP) – nem különbözik a normál, konvencionális műveletek tervezésétől, a lépései azonosak. Specialitást a feladat-végrehajtásra történő felkészülés sajátosságai, a rendelkezésre álló eszközök és anyagok köre, valamint a műveleti célterületre történő kijuttatás lehetséges módjai jelentenek, s e specialitások biztosítása a logisztikai erők legkiemelkedőbb, egyben legnehezebb feladatai.

A feladatok tervezése során a logisztikai tervezők (SUPCEN/S4 officer, Log. plan NCO) aktív résztvevői a feladat hadműveleti tervezésének, mivel a döntéshozatali folyamat 3. és 4. lépése során – a cselekvési változatok kidolgozásánál és elemzésénél – kiemelt szerepet játszik a végrehajthatóság vizsgálata. A végrehajthatóság elemzésénél pedig sokszorozó tényezőként jelentkezik a rendelkezésre álló eszközök és anyagok megléte, avagy hiánya. Jelenleg sajnos sok esetben a műveletek logisztikai tervezése a már elkészített cselekvési változatok „kiszolgálásában" merül ki, amely egyfajta versenyfutás az idővel és természetesen a folyó műveletekkel.

A Magyar Honvédségben rendszeresített 96M P9RC típusú Parabellum pisztoly

A különleges műveleti logisztikai tervezőknek már a műveletek előtervezésénél kell legyen rálátásuk arra, hogy az adott művelet során a különleges műveleti csoportok (Special Operation Task Unit – SOTU) előreláthatóan milyen feladatot és milyen módszerrel hajtanak végre, tehát elengedhetetlen, hogy a logisztikai szakembereknek legyenek elméleti és gyakorlati ismereteik az alapvető különleges műveleti szaktevékenységek tekintetében.

A széles spektrumú feladatrendszerből adódóan a támogatási feladatok is szélesebb körűek. Felkészülve minden lehetséges változatra, eszközökből és anyagokból nagyobb mennyiséget, több típust és lehetőség szerint minőségileg kifogástalan raktári készletet szükséges összeállítani, mozgatni és természetesen rendszeresen utánpótolni.

A különleges erők külföldi környezetben történő alkalmazása

Különleges műveleti csoportok műveleti területre történő kitelepítése, illetve annak előtervezése rendkívüli odafigyelést és koordinációt igénylő feladat, hiszen adott tizenkét fő, valamint a magasabb szintű vezetési elembe történő integrációhoz szükséges törzselem (2-6 fő), és mindezek köré szükséges felépíteni a feladat-végrehajtáshoz szükséges logisztikai biztosítás és támogatás rendszerét.

A csoportot fel kell szerelni egyedi és kollektív eszközökkel-anyagokkal, biztosítani kell szállításukat, elhelyezésüket, étkeztetésüket, a feladataik tervezéséhez, begyakorlásához szükséges feltételeket (és minden egyéb korábban nem ismert feltételt), amelyek sok esetben az eredményes, veszteségek nélküli feladat-végrehajtást biztosítják.

A MŰVELETI TERÜLETRE TÖRTÉNŐ KITELEPÍTÉS LOGISZTIKAI FELADATAI – AZ ELSŐ CSOPORT ALKALMAZÁSA LOGISZTIKAI ELŐKÉSZÍTÉSÉNEK NEHÉZSÉGEI

A tervezőmunka alapja a 132/2008. (HK 9.) HM FLÜ–MH ÖHP együttes intézkedése – A Magyar Köztársaság határain kívüli válságreagáló és béketámogató műveletekkel kapcsolatos, a Magyar Honvédséget érintő feladatok logisztikai támogatása végrehajtásának részletes szabályairól szóló utasítás.

A különleges műveletek logisztikai támogatásának alapját, hasonlóan a válságreagáló és béketámogató műveletekhez, a feladatra kidolgozott műveleti terv (OPLAN), az abban előírt szükségletek, készletek, valamint a jóváhagyott állománytábla és felszerelési jegyzék alkotják.

Szemrevételezés és befogadó nemzeti támogatás

A műveleti tervben meghatározottak szerint, a kontingens kitelepítését megelőzően, helyszíni szemrevételezésre (PDSS – Pre-Deployment Site Survey) kerül sor, amelynek célja a kontingens minden oldalú integrációjának előkészítése. Az egyeztetések végrehajtása során tisztázzák, hogy mely logisztikai szolgáltatások biztosíthatók (költségmentesen, avagy ellentételezés fejében) a helyszínen, és mely szolgáltatások biztosítása nemzeti kötelezettség.

A HM FLÜ helyébe lépő (2011. 02. 01.) HM Fegyverzeti és Hadbiztosi Hivatal (HM FHH) megbízott szakemberei ekkor hajtják végre a bilaterális és multilaterális egyetértési megállapodások, technikai egyezmények, két-, illetve többoldalú műveleti logisztikai együttműködést szabályzó dokumentumok, szerződések szakmai előkészítését.

Állománytábla – a logisztikai szakállomány biztosítása

Az állománytábla a kontingens egyik legfontosabb dokumentációja; tartalmazza az alapító okiratban meghatározott szervezet megnevezését, felépítését, rendszeresített állományát és haditechnikai eszközeit.

A feladat végrehajtása érdekében a megalakítandó kontingens állománytáblájába integrálni kell a végrehajtó állomány logisztikai támogatását biztosító, arányos és minimálisan szükséges, feladatra szabott szervezeti logisztikai elemeket, és követelményként kell kezelni azt az elvet, hogy a logisztikai elem rendelkezzen olyan szakmai felkészítéssel és kapacitással, amely biztosítja a műveleti tervben elrendelt feladatok logisztikai támogatásának maradéktalan végrehajtását.

Az MH KMCS (különleges műveleti csoport) állománytáblájában nem jelenítettek meg képzett logisztikai elemet, hivatkozással arra, hogy az elöljáró harccsoportba (US SOTG – WARDAK) történő integráció nem teszi szükségessé, valamint a csoport 18C műszaki specialista állománya felelős a logisztikai feladatok végrehajtásáért. Az első kontingensnél végrehajtott hazai és helyszíni ellenőrzések, valamint a későbbi alkalmazás során tapasztaltak tökéletesen bebizonyították, hogy a fenti feltevés semmilyen esetben nem állja meg a helyét. Lehet szó bármely mértékű integrációról is, a magyar katonai kontingensekre a magyar szabályzók érvényesek – különös tekintettel a logisztikai szakfeladatok végrehajtására.

Az első csoport alkalmazását megelőzően a 18C műszaki specialisták csak 1-2 napos logisztikai célfelkészítésben részesültek. Mivel ők eredeti beosztásukat tekintve „harcoló katonák", ez a képzés nem biztosított elegendő és hatékony tudásalapot a logisztikai szakfeladatok ellátásához. Megjegyzem, hogy nem is biztosíthattak, mivel nem állt rendelkezésre elegendő idő, és a feldolgozandó szakanyag – analitikusnyilvántartás-ismeretek, vámáruismeretek és vámügyintézés, logisztikai jelentési rendszer stb. – felhasználói szintű elsajátítása még a logisztikai háttérismeretekkel rendelkezők részére sem könnyű feladat.

Külföldi haderőknél rendszeresített GLOCK pisztoly

A logisztikai szakállomány hiánya a misszió teljes végrehajtása során további problémákat szült:

- *A 132/2008. (HK 9.) HM FLÜ–MH ÖHP intézkedés 2.6. fejezet, Logisztikai információs rendszer működtetése szakutasítás* előírja a logisztikai vezető állomány meghatározott rendszerességű jelentési kötelezettségeit (2.6.1. (1) bekezdés – heti jelentés) az MH ÖHP logisztikai műveleti főnök részére a misszió logisztikai biztosítottságával kapcsolatban, valamint további szakági jelentések (lőszerfelhasználás, meghibásodott fegyverzeti eszközök, műszakiüzemóra-felhasználás, veszélyesanyag-felhasználás stb.) felterjesztését az MH ÖHP szakfőnökségei részére.

A jelentések szakszerű, naprakész és teljes elkészítése csak egy részét képezi a szakfeladatoknak, így a jelentéseket sok esetben nem megfelelő formában és hiányosan küldték meg. A probléma abból eredeztethető, hogy a „végrehajtó" egy-egy anyag vagy eszköz anyagnem-hovatartozását, nomenklatúrában történő elhelyezését sem tudta végrehajtani – amit nem a végrehajtó állomány hibájaként szeretnék felróni.

- *A 132/2008. (HK 9.) HM FLÜ–MH ÖHP-intézkedés 2.4.2.3. fejezet, Beszerzések rendje pontja* szerint a missziók ellátásához szükséges anyagok és eszközök beszerzését az MH 64. Boconádi Szabó József Logisztikai Ezred (BSZJLE) bonyolítja le a 120/2007 (HK 20) HM-utasítás alapján, a hadműveleti területen megfogalmazott felhasználói igények alapján (amely meg kell feleljen különböző kritéri-

Különleges erőknél rendszeresített M4A1 gépkarabély, SOPMOD kiegészítőkkel szerelve, a műveleti területnek megfelelő festékálcázással

umoknak). A központosított beszerzés rendszere sajnos nem teszi lehetővé konkrét típusok megnevezését az igény támasztásakor, mivel ezzel eleve kizárunk civil gazdasági szereplőket, amely törvényileg nem engedélyezett (közbeszerzési törvény). Ez a tény egy harcolói vénával rendelkező katona részére érthetetlen, és sokszor elfogadhatatlan. Nem értik miért kell igényként felterjeszteni, hogy nekik „egykezes késre, xx hosszúságú pengével, xx HRC keménységgel" van szükségük annak ellenére, hogy ők tökéletesen jónak tartják a CRKT cég M16 típusjelű kését. Ez a példa sajnos csak egy a számos, beszerzést érintő problémából. És még nem is érintettük a „bürokrácia – dokumentáció – idő" kérdést, a beszerzések tárcaszintű éves beszerzési tervében (ÉBT) történő időbeni megjelenítés problémáját, és a rendszeres, krónikus költségvetési fedezethiányt.

● *A 132/2008. (HK 9.) HM FLÜ–MH ÖHP intézkedés 2.4.2.6. fejezet – Egységszintű és szakági analitikus nyilvántartási rendszer működtetése – (hivatkozva a 12/31 HM KPSZH „Szakutasítás az eszközök honvédelmi szerveknél történő számítógépes analitikus nyilvántartására) előírja* a honvédelmi szervek, ezek között a missziós kontingensek eszközeinek és anyagainak analitikus programban történő rendszerezett, folyamatos és lehetőleg naprakész vezetését.

A szakági analitikus nyilvántartás vezetésének alapfeltétele a képzett kezelő és a működőképes informatikai háttér (számítógép szoftverrel), amely feltételekkel az MH KMCS semmilyen formában nem rendelkezett, ezért a nyilvántartási szakfeladatokkal az MH Tartományi Újjáépítési Csoport logisztikai részlegének beosztott tiszthelyettesét bízták meg. A szakági „futások" egyeztetése (2.4.2.6. (5) bek. – negyedéves egyeztetés) műveleti területen nem tartozik a magas prioritású feladatok közé, mivel az MH KMCS települési helye és a PRT tábora között 280 km távolság van, a műveleti területen történő mozgás pedig sok esetben a folyó műveletektől, a rendelkezésre álló időtől és nem utolsósorban az időjárástól függ. Ennek köszönhetőek a „futásokban" és leltárívekben megjelenő eltérések, téves bejegyzések további problémák forrásai lehetnek.

Szerencsére a logisztikai vezető állomány gyorsan felismerte a problémát és a javító folyamat alapjaként egy tiszthelyettesi helyllyel bővítették az MH KMCS állománytábláját. A beosztások döntő hányadát az MH 34. BL KMZ logisztikai részleg beosztott tiszthelyettesi állománya biztosítja, melynek tagjai a különleges műveleti csoportok kijelölése kezdetétől a csoport hazatelepítése végéig folyamatosan koordinálják és végrehajtják a logisztikai feladatokat.

A „Felszerelési jegyzék", a „Hiány-felesleg jelentés", a „Központi ellátási igény", az „Ellátási terv" – eszköz- és anyagi készletek összeállításának problémái

A felszerelési jegyzéknek tartalmaznia kell mindazon – normatívák alapján számvetett – felszerelési anyagokat, melyek a kontingens állománytáblájában nem jelenítettek meg, de a kontingens feladatrendszeréből és szükségleteiből adódóan elengedhetetlenek az eredményes feladat-végrehajtáshoz. Az MH ÖHP Haditechnikai Főnöksége a jóváhagyott felszerelési jegyzékben szereplő eszközök szükségességét felülvizsgálja (3.3.1.1. fejezet (1) bek.), szükség esetén – a specialitásokból eredően, akár a meghatározott normáktól eltérően is – javaslatot tesz annak módosítására.

A feladat végrehajtására biztosított hadfelszerelést alapvetően a Magyar Honvédségben rendszeresített eszközök és anyagok felhasználásával, a felszerelési jegyzékben rögzítetteknek megfelelően, a kontingens felkészítésére kijelölt katonai szervezet (mint végrehajtó), illetve az MH 64. Boconádi Szabó József Logisztikai Ezred készlétéből, valamint az MH ÖHP alárendelt katonai szervezetei közötti átcsoportosításból, központi készletből kell biztosítani.

A jóváhagyott állománytábla, illetve felszerelési jegyzék kézhezvételét követően a kontingens felkészítésért felelős katonai szervezet – jelen esetben az MH 34. BL KMZ – megvizsgálja, hogy a meghatározott készletek biztosíthatóak-e a katonai szervezet anyagi készleteiből. Ezt követően öt munkanapon belül megküldi az MH 64. BSZJLE útján a „hiány-felesleg" jelentést az MH ÖHP logisztikai főnöke részére. Az MH ÖHP Logisztikai Főnökség a jelentés alapján – bevonva a kidolgozó munkába a Haditechnikai, Hadtáp-, Repülőmérnök-műszaki Főnökség szakembereit – központi ellátási tervet készít, amely tartalmazza a magasabb szintű készletből vagy beszerzésből összeállítandó készleteket.

A hiányzó anyagok tekintetében az MH ÖHP mint megalakításra kijelölt katonai szervezet készít központi ellátási igényt, és a HM FHH részére, tájékoztatásul megküldi. Az új, előre nem tervezett kontingensek esetében az igényt, a közbeszerzési eljárások lefolytatásá-

A Magyar Honvédségben rendszeresített KABAR egykezes tőr

nak időintervallumára tekintettel, a szükséges pénzügyi fedezet egyidejű biztosítása mellett kell megtervezni.

Az MH KMCS felszerelési jegyzékét a végrehajtó állomány a misszió megalakítását követően több esetben módosítani javasolta, mivel voltak eszközök, melyek felvételét (FMF-keretből beérkezett fegyverek és kiegészítőik), típusváltoztatását (9 mm P9RC- pisztoly), valamint beszerzését igényelték az anyagi készletek megalakításának idején, az áttelepülést megelőzően 6 héttel (2008. november – 2009. január között)!

A „Felszerelési jegyzékből" a „Hiány-felesleg jelentést" a csoport összeállította, és a jelentés feldolgozása mind csapat-, mind elöljárói szinten megkezdődött. Az MH 34. BL KMZ vezetésének álláspontja alapján a lehető legtöbb intézkedést, erőfeszítést meg kellett tenni a problémák kiküszöbölése érdekében, a rendelkezésre álló erőforrások teljes körű felhasználásával.

Az alábbiakban több olyan problémát (igényt) mutatok be, amely a kontingens előkészítése során eddig nem tapasztalt nehézséget okozott:

Különleges erők részére beszerzett CRKT–M16 típusú egykezes, összecsukható kés

● *A P9RC típusú pisztoly problémája – H&K GLOCK*. Az első kontingens végrehajtó állománya a felkészítések idején több alkalommal jelezte a másodlagos fegyver szerepét betöltő 9 mm-es P9RC típusú pisztoly problémáit, mivel a lőgyakorlatok során a rendelkezésre bocsátott fegyverek meghibásodási mutatói magasak voltak. A csoport parancsnoka több esetben javasolta más típusú – alacsonyabb meghibásodási mutatókkal rendelkező – eszköz biztosítását a kontingens részére, amely probléma kezelésére kialakított megoldás egyike sem biztatott gyors megoldással (költségvetési fedezet előteremtését követően hazai beszerzés és csapatpróba után; nagy mennyiségű kivont PA-pisztolyok cseréjét, értékesítését követően; FMF (Foreign Military Financing) vagy ACSA (Acquisition and Cross Servicing Agreement) keret terhére, szintén hazai beszerzés és csapatpróba után. Szerencsére, ma már a H&K GLOCK típusú eszközök rendelkezésre állnak, de ez a probléma akkor megoldhatatlan volt a csapatszintű logisztikai szakemberek részére.

● *FMF-fegyverek és kiegészítő eszközök*. A különleges műveleti képesség kialakítása érdekében az amerikai fél – felajánlott kerete terhére – Foreign Military Financing (FMF) – speciális szakanyagokat (ruházat, fegyverzet stb.) bocsátott az MH 34. BL KMZ rendelkezésére. A keretfelhasználási igényt (letter of request – LOR) megküldték az amerikai félnek, és az eszközök, anyagok biztosítása különböző ütemben történt. Ennek köszönhetően az M4 típusú fegyverek alapmodelljei megérkeztek a zászlóaljhoz, de az egyéb kiegészítő eszközök nem álltak rendelkezésre, amelyek nélkül az eszköz csak „csupasz karabély". A kiegészítő eszközök (M4 SOPMOD kit) hollétéről és tartalmáról eltérő információk álltak rendelkezésre, és a csoportot a kiegészítő eszközök nélkül telepítették ki a műveleti területre. A 2011. évre a szükséges kiegészítők rendelkezésre állnak a műveleti területen.

● *Egykezes kés – KABAR tőr és CRKT M16*. A felszerelési jegyzékben szereplő egykezes késről korábban már szót ejtettünk, de a problémát csapatszinten szerencsére kezelni tudtuk. A csoport a meghatározott KABAR tőrt kiszállította műveleti területre, de használatuk nagy helyigényük és a rögzítés problémássága miatt nem volt lehetséges. Az igényelt CRKT M16 típusú, egykezes kés beszerzésére az engedélyt szinte az utolsó pillanatban küldték meg, mivel a központi ellátás keretében történő beszerzést a kiutazás határidejéig nem lehetett lefolytatni.

● *Egyéni fegyverzettároló eszköz hiánya – PELI láda*. A Magyar Honvédségben rendszeresített fegyverzeti eszközök tárolását, szállítását és mozgatását szigorú szabályok, utasítások határozzák meg. Sajnos a műveleti területen sok esetben nem lehetséges a fegyverzeti anyagok szigorú tárolási követelményeinek maradéktalan betartása, ezért a szabályoknak való megfelelés igénye miatt a csoport egyéni fegyverzettároló eszköz beszerzésére tett javaslatot, amely igénnyel maximálisan egyetértettem. Korábbi missziós tapasztalataim szerint a misszió során kiadott fegyver műveleti te-

Különleges erők részére beszerzett PELI 1720 típusú egyéni fegyvertároló doboz

rületen a katona állandó társa, attól csak higiénés okok miatt és pihenés idején válik meg. Ezért erre az időre szükséges valamilyen – az időjárási viszontagságoktól, fizikai behatásoktól védett és akár az egyénileg történő zárást is biztosító – tárolóeszköz, amiben kiegészítőivel együtt az elhelyezhető. A lehetőségek vizsgálata során több változat is született (tengerészzsák, egyéni tárolóláda – PX láda, kollektív fegyvertároló láda, VV láda), melyek azonban sorra elbuktak a vizsgálatok során, hol térbeli korlátozottságuk, hol méretük, avagy anyaguk alapján.

Utolsóként a csoport műszaki specialistája által ajánlott PELI típusú tárolóládák vizsgálatára került sor, és bár a költséghatékonyságot tekintve ez volt a legdrágább változat, a ládák szállítási, védelmi és alkalmazhatósági mutatói alapján – tekintve, hogy az M4A1 SOPMOD készlet valamint a H&K MP5 géppisztoly optikai kiegészítői tetemes összeget képviselnek – engedélyt kértünk és kaptunk beszerzésükre.

A szakanyagkészletek összeállításánál a csoport parancsnoka a szükséges változtatások nagy részét – a műveletek biztonságára hivatkozva – indokolni tudta (egykezes tőr – KABAR kés helyett CRKT M16, PELI láda). Azonban voltak javaslatok, igények, melyeket a logisztikai szakemberek abban a helyzetben csak nehezen vagy egyáltalán nem tudtak kezelni a rendelkezésre álló idő és költségvetési erőforrások hiánya miatt (P9RC pisztoly cseréje, M4AA1 SOPMOD hiánya).

A fenti tapasztalatok alapján – utólag visszatekintve – több figyelmet kellett volna fordítanunk a kontingens felszerelési jegyzékének, állománytáblás és hadinormás készleteinek átgondolt és időbeni kialakítására.

Élelmezés

A 132/2008. (HK 9.) HM FLÜ–MH ÖHP intézkedés 1.4. fejezet 31. bek. – Élelmezési ellátással kapcsolatos szakfeladatok (részletesen az utasítás 3.4. fejezetében) - alapján: A műveleti területre áttelepített kontingens állományát a felkészítés kezdetétől a hazaérkezésig természetbeni élelmezési ellátásban kell részesíteni – műveleti területen befogadó nemzeti támogatás (host nation support) keretében –, amely a két- és többoldalú megállapodásokban, technikai egyezményekben szabályozott. A természetbeni – a helyszínen szolgáltatásként megvásárolt – élelmezésen felül, a kontingenst minden esetben el kell látni a műveleti tervben minimálisan előírt, lépcsőzött, mobilizált, komplettírozott élelmiszerekkel, egyéni zárolt készlettel.

A „befogadó nemzeti támogatás" fogalma nem teljesen húzható rá az afganisztáni műveleti területre, hiszen a befogadó nemzet (afgán) élelmezési háttér hiányában nem képes ilyen irányú támogatásra. A NATO és koalíciós erők saját vagy civil szolgáltató által biztosított költségtérítéses élelmezési szolgáltatási rendszere biztosítja a kontingensek természetbeni élelmezési ellátását, amely természetesen egyezményekben, megállapodásokban leszabályozott.

Misszió	Időpont	Ellátás rendszere
MH Könnyűgyalog Század 1 – 4.	2004–2006	Camp JULIEN (kanadai katonai élelmezési rendszer)
		Camp WAREHOUSE (német katonai élelmezési rendszer)
MH PRT	2006-tól	Camp Pannónia (SUPREME civil ellátó)
Egyéni beosztások (Kabul, Kunduz, Bagram, Herat)	2004-től	Az adott tábortól függően!

Az MH KMCS személyi állományára számvetett (7+23 napos) élelmiszerkészleteket az anyagi készletmegalakítás során az MH 64. BSZJLE szakállománya Szolnok helyőrségbe leszállította, a rendelkezésre álló tárolókonténerben málházta. Az MH KMCS élelmezésikészlet-megalakítása – a tárolókonténerbe történő málházás – idején Szolnok térségében tartósan fagyhatár alatti hőmérséklet volt, amely bizonyosan nem kedvezett az élelmiszerkészleteknek, azonban alternatív szállítási kapacitás – hőszigetelt tároló – hiányában a készleteket a rendelkezésre bocsátott konténerben helyezték el.

A zárolt élelmiszerkészlet hőmérsékleti tűrőképességéről nem rendelkezünk pontos információval, de az bizonyos, hogy hosszú idejű tárolás esetén (1 év) műveleti terüle-

A Magyar Honvédségben rendszeresített egyéni készételcsomag (MFZ) és tartalma

Külföldi haderőknél rendszeresített USA gyártmányú egyéni készételcsomag (MRE) és tartalma

ten több esetben elszenvedi az időjárási körülmények viszontagságait. (Télen tartósan fagyhatár alatti hőmérséklet, nyáron tartós 45 Celsius-fok meleg, átmeneti időszakban 24 óra alatt tapasztalható állandó éjszakai fagy és a nappali 30 fokos meleg is.) Mindemellett a normál szállítókonténeres tárolás kihatással van a hőmérsékleti értékekre is (a nappali 45 Celsius-fokos melegben a tárolókonténerben 62 fok hőmérséklet mérhető).

A hazai élelmiszercsomagokkal kapcsolatosan már az MH KGYSZD-misszió végrehajtása során problémaként jelentkezett, hogy a készlet részét képező egytálétel csomagolása az extrém magas hőmérséklet hatására megduzzadt és sok esetben szétrepedt; emellett a fizikai behatások ellen sem látták el pótlólagos bevonattal.

Az eddigi missziós feladatok végrehajtása során több esetben lehetőség nyílt a műveleti területen feladatot végrehajtó nemzetek készételcsomagjainak – éles feladat-végrehajtás során történő – „tesztelésére". A leginkább használható típus (mind csomagolása, mind tartalma alapján) az amerikai MRE (Meal-Ready to Eat). A magyar típus problémáit kisebb módosításokkal (készételkonzervek erősített csomagolása, szavatossági idős termékek kiváltása, termo – nem nyílt láng – alapú melegítőrendszer kialakítása) hazai környezetben kezelni lehet.

Ruházat

A 132/2008. (HK 9.) HM FLÜ–MH ÖHP intézkedés 1.4. fejezet 32–35. bekezdés – Élelmezési ellátással kapcsolatos szakfeladatok (részletesen az utasítás 3.4. fejezetében) alapján: A missziós feladatok végrehajtása érdekében az állományt – a műveleti területre meghatározott normatívák alapján – ruházati szakanyagokkal szükséges ellátni. A központi biztosítású készleteken felül az állomány köteles az elrendelt alapfelszerelést – az alap-felszerelési vagy utánpótlási utalványfüzete terhére – beszerezni. Amennyiben a küldetés jellege megkívánja, a személyi alapfelszereléseket „feladat-specifikus kiegészítő felszereléssel" kell kiegészíteni.

A kontingensek misszióspecifikus ruházati anyagait (2003M mintájú gyakorlóöltözet) – központi ellátás keretében – civil beszállító biztosítja. A jelenlegi 2003M gyakorlóöltözet anyaga azonos a hazai 90M és 93M típusú gyakorlóöltözetekkel, azoktól anyagminőségben nagyságrendileg nem tér el. A gyakorlóöltözethez rendszeresített alsóruházat (gyakorlópóló) szintén megegyezik a hazai típusú alsóruházattal.

A missziós hadszíntér időjárási jellemzői, valamint az egészségügyi (higiénés) előírások miatt szükségszerű lenne módosított anyagú (gore-tex) légáteresztő gyakorlóruházat és alsóöltözet biztosítása a missziós feladatra kijelölt és vezényelt állománynak, mivel a napi igénybevétel során a test által kipárologtatott víz elvezetését, a bőr szárazon tartását és a testet érő hőhatás csökkentését a jelenlegi gyakorlóöltözet nem teljes mértékben biztosítja.

Az MH KMCS ruházati készletének megalakítása során (a gyakorlóöltözet anyagának fejlesztésén kívül) további igények merültek fel. A KMCS feladatrendszeréből adódóan – a kiemelt fizikai igénybevétel miatt – az egy főre számvetett gyakorlóöltözetek számát növelni szükséges (a módosítást az elöljáró elfogadta, a csoport igényei szerint a szükséges anyagokat lebiztosították).

Külföldi haderőknél rendszeresített, a különleges erők részére átalakított, módosított gyakorlóöltözet

A lebiztosított gyakorlóöltözetek tárolózsebeinek átalakítását, kiegészítését kérte a csoport, az azokban tárolt eszközök és anyagok gyorsabb és kézreállóbb elérhetősége miatt. A csoport részéről a felvetés célszerű, és megállja helyét; aki viselt már valaha gyakorlóöltözetet – esetlegesen repeszmellénnyel együtt –, az tapasztalta, hogy a zsebek elérése nehezebb, mintha azokat elfordítva rögzítették volna a gyakorlóruházatra. Egy mintadarabot a csoport kiutazása előtt – a felhasználói igényeknek megfelelően – elkészítettek, de sorozatgyártásra nem került sor.

Az MH KMCS alaprendeltetéséből adódó feladatai között – kettes szintű feladatok – közvetlen műveletek (ellenálló erők vezetőinek elfogása, „kiemelése", a NATO vagy a szövetséges erők fogságban lévő katonáinak, alkalmazottainak kimentése, információszerzés) végrehajtása is szerepelhet. Ilyen típusú feladatok esetén elengedhetetlen a csoport tagjainak lángálló ruházattal történő ellátása (ruházat, kesztyű, álarc), a házilag készített robbanóeszközök pusztító hatásai (hő és láng) elleni védelem céljából.

A Magyar Honvédségben rendszeresített 2004M sivatagi gyakorlóöltözet

Az igényt az anyagi készletek megalakítása során több esetben jelentettük, azonban a probléma a többszöri egyeztetés ellenére sem lett megoldva. Elsőként az igény jogosságát kellett alátámasztani, mivel a Magyar Honvédségben NOMEX lángálló ruházattal csak a repülőhajózó állományt látják el. Az igény alátámasztását követően a rendelkezésre álló raktári készletek felmérése megtörtént, azonban méretheletlenségi problémák, továbbá a rendelkezésre álló költségvetési erőforráskeretek hiánya miatt az első csoportot nem látták el lángálló ruházattal.

ÖSSZEGZÉS, TANULSÁGOK

A különleges erők alkalmazásának előkészítése és logisztikai biztosításának menedzselése – mint ahogy a tapasztalatok is mutatják – „különleges" logisztikai szakállományt igényel, amelynek rálátása van a csoport feladatrendszerére, érti és átlátja a feladat-végrehajtás folyamatait, ahhoz társítani tudja a jelenleg hatályban lévő jogszabályokban, szakutasításokban meghatározott logisztikai biztosítás rendszerét.

A fenti szerteágazó rendszerből elsődlegesen az eszköz- és anyagbiztosítást emelem ki – amely a feladat-végrehajtás elengedhetetlen része –, mivel eszközök és anyagok nélkül a jól képzett különleges műveleti katona sem tudja a feladatát eredményesen végrehajtani.

Egy különleges műveleti csoportnak – a várható alkalmazás széles spektrumának megfelelően – sokkal specifikusabb eszköz- és anyagbiztosítási háttérrel kell rendelkeznie, mint egy „normál" lövészalegységnek. Az ilyen alegységek háttérbiztosítása, a csapatszinttől a stratégiai szintig, minden logisztikusnak kiemelt feladatot jelent. Megkülönböztetett figyelmet kell fordítani a szorosabb és mindenre kiterjedő koordinációra, az alaposabb és időbeni tervezésre, és a pontos – a földtől el nem rugaszkodó – felhasználói igények kisajtolására a különleges műveleti feladatot végrehajtó állományból.

Remélhetőleg a különleges műveleti koncepció fejlődésével párhuzamosan a logisztikai biztosítás rendszere is teljesen befogadja a különleges műveletek specialitásait, a misszióban tapasztalatot szerző logisztikai szakállomány pedig tapasztalatai révén elősegíti a különleges műveleti szemlélet elfogadását „logisztikai berkekben" is.

Dr. Földesi Ferenc nyá. alezredes:

A FEGYVERES ÖSSZEÜTKÖZÉSEK ÁLDOZATAI ÉS AZONOSÍTÁSUK

Gondolatok a személyi azonosító jegyről

Bár a hadtörténeti munkák hadjárat vagy csata leírása során közölnek veszteségére vonatkozó adatokat, azonban sok esetben csak becsléssel adták meg az elesettek, eltűntek és a hadifogságba esettek számát. A 19. század közepéig az elesettek azonosítása – név szerinti említése – csak a nevezetes személyiségek (hadvezérek, főurak stb.) esetében történt meg. Közvitézt esetlegesen, csak valamilyen különleges ok, nevezetes tett miatt említett a történetíró. Az elesett (a mai szóhasználattal élve) közszereplőket a jelvényeik, a pajzsukon viselt címer, esetleg lobogó alapján azonosították, de a legpontosabb azonosítás a személyes ismertség volt. Az egyszerű harcos családja csak úgy és akkor kaphatott hírt az ütközetben elesett fiúról, férjről, hozzátartozóról, ha valamelyik bajtárs, katonatárs ismerte az elesettet, és alkalomadtán értesítette a családot.

Az ütközet után mindennapos volt a fosztogatás, az elesetteket sokszor jeltelen tömegsírba temették, az áldozatok azonosítása a legtöbb esetben elmaradt. Szomorú példája ennek a mohácsi csatavesztés, ahol 15 000 magyar katona lelte halálát; őket Kanizsai Dorottya[1] temettette el, jeltelen tömegsírba. Azt feljegyezték, hogy az akkori főnemesek, hadvezérek közül ki esett el, de azt, hogy hol és hova temették el, már nem.

Mielőtt vizsgálódásainkat folytatnák, nézzük meg, hogy kiket is számítunk a katonai veszteségek közé?

Elesett az, illetve annak kell tekinteni azt a katonai, vagy polgári személyt, aki fegyveres harctevékenység során vesztette életét.

Meghalt az, illetve annak kell tekinteni azt a katonai vagy polgári személyt, aki fegyveres küzdelem során szerzett sérülés, betegség, vagy baleset következtében vesztette életét.

Eltűnt az, illetve annak kell tekinteni azt a katonai vagy polgári személyt, akinek tartózkodási helye ismeretlen és keresése 10 nap után eredménytelen.

Hadifogságba esett az, illetve annak kell tekinteni azt a katonai vagy polgári személyt, akit – a felderítő- és egyéb jelentések alapján – az ellenség fogságba ejtett, illetve akiről erre vonatkozóan a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságának Központi Tájékoztató Irodája (a továbbiakban: tájékoztató iroda) értesítést küldött.[2]

Tanulmányom alapjául most az „elesett" és a „meghalt" kategória szolgál, hiszen elsősorban e két esetben van különös jelentősége a személyi azonosító jegynek, a személyek azonosíthatóságának.

Az első nagy háború borzalmai, a hatalmas emberveszteségek késztették arra a már világszervezetbe tömörült államokat, hogy egyezményt kössenek a háború áldozatainak védelmére, valamint – többek között – az elesettek azonosítására, az áldozatok személyazonosságának megállapítására, az egységes és szabályozott államközi tájékoztatás végzésére.

A háború áldozatainak védelméről szóló genfi egyezmény a hadviselő felek részére meghatározza, hogy mindenkor, különösen ütközet után, késedelem nélkül intézkedni kötelesek a sérültek, a betegek, valamint a halottak felkutatására, továbbá – nemzeti hovatartozásuktól függetlenül – az áldozatok személyazonosságának megállapítására.[3] Az összeütköző feleknek a lehető legrövidebb időn belül jegyzékbe kell foglalniuk a fennhatóságuk alá került sebesültek, betegek és halottak személyazonosságának megállapítására alkalmas összes adatot. Ezeknek az adatoknak a lehetőség szerint magukban kell foglalniuk a következőket: annak az országnak a megjelölését, amelyhez az előzőekben említettek tartoznak; a katonai, személyi vagy sorszámot; a családi nevet; az utónevet vagy utóneveket; a születés időpontját; a személyazonossági lapon vagy igazolványon található minden egyéb adatot; a fogságba esés vagy az elhalálozás időpontját; a sebesülésre, a betegségre vagy a halál okára vonatkozó adatokat.

Ezeket az adatokat a lehető legrövidebb időn belül a hadifoglyokkal való bánásmód tárgyában 1949. augusztus 12-én kötött genfi egyezmény 122. cikkében említett tájékoztató irodával kell közölni, amely azokat az adott

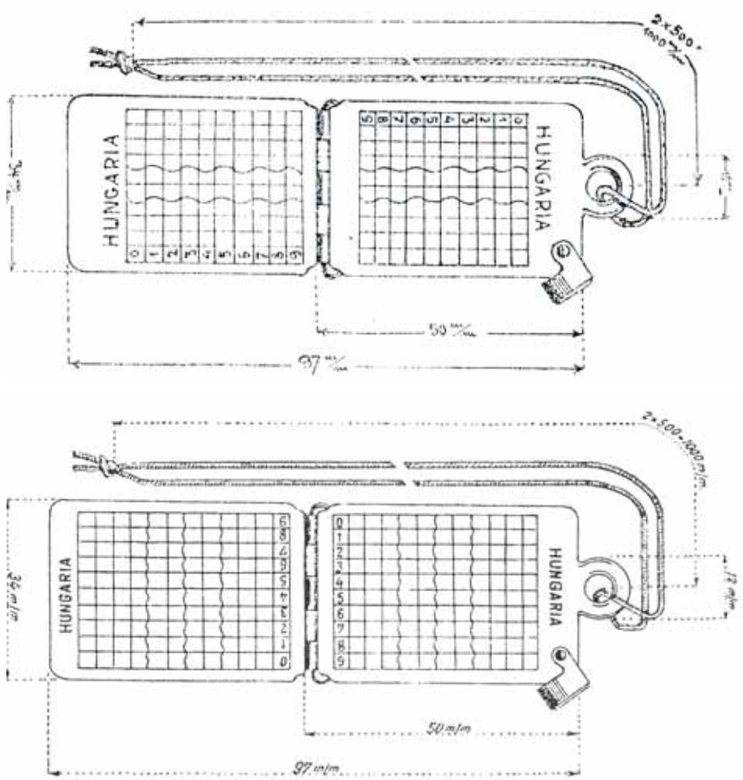

1936 mintájú azonosító jegy

ország, valamint a Központi Hadifogoly Iroda útján továbbítja ahhoz az államhoz, amelyhez ezek a személyek tartoznak.[4]

Az összeütköző felek megfelelően hitelesített halotti bizonyítványokat vagy a halottakat feltüntető jegyzékeket állítanak ki, és azokat egymás között kicserélik. Ugyanakkor összegyűjtik és ugyanazon iroda útján egymásnak megküldik a kettős személyi azonosító lap felét, a végrendeleteket és az elhunytak családja szempontjából jelentős egyéb okiratokat, pénzösszegeket és általában mindazon belső vagy érzelmi értékkel bíró tárgyakat, amelyeket a holtaknál találtak. Mindezeket a tárgyakat, valamint azokat, amelyeknek azonosságát nem lehetett megállapítani, lepecsételt csomagokban, egy olyan nyilatkozat kíséretében kell elküldeni, amely az elhunyt birtokos azonosságának megállapításához szükséges összes részletet, valamint a csomag teljes leltárát tartalmazza.[5]

Mint látható, az egyezmények meghatározták, hogy milyen adattartalommal kell az emberveszteségről jelentést tenni, illetve meghatározzák a személyazonosításra alkalmas eszköz (lap) felépítését, kezelését, használatát.

ÁLTALÁNOSSÁGBAN A SZEMÉLYI AZONOSÍTÓ JEGYRŐL

A személyi azonosító jegy kialakításának gondolata a kutyák azonosítására tervezett és bevezetett ún. kutyajegyből (Dog tag) származott.[6] Az azonosító jegy – ami általában korrózióálló fémből (például alumínium, nikkel vagy rozsdamentes acél) vagy ötvözetéből készül – elsősorban a halottak és a sebesültek azonosítására szolgál, de az azonosításon kívül megadja a személy lényeges egészségügyi információit is. Ez utóbbi adatok vonatkoztak az általános orvosi kezelésére, a vércsoportra és a korábbi védőoltásokra.

Az azonosító jegyet – amely lehet perforált, kettétörhető változatú, vagy két különálló, teljesen megegyező adattartalommal bíró – a katona köteles a nyakában hordani. Amennyiben két különálló azonosító jegyet alkalmaztak, az egyiket a hosszabb hord-zsinórhoz, a másikat vagy az elsődleges azonosító jegyhez, vagy egyéb ruhadarabhoz (például a bakancs zsinórjához) erősítették. Ez a kettősség lehetővé tette, hogy az azonosító jegy egyik fele a viselőjének halála vagy sérülése esetén begyűjthető legyen az azonosításra, míg a másik fele a testen maradt.

AZ AZONOSÍTÓ JEGYEK RÖVID TÖRTÉNETE

Az azonosító jegy talán az egyik legszemélyesebb tárgy, amit az első világháború óta minden katona viselt. Nem szép, mint egy kitüntetés, vagy egy érdemérem. Mégis, ez az igénytelen kinézetű, összekarcolódott fémlemez része a katona életének és – ha a katonasors úgy hozza – tanúja és őrzője halálának. Talán ez az a tárgy, amit a katona halála előtt szorongatott vagy megpillantott. Nem ahhoz a fájdalmas aktushoz kötődik, amikor az özvegy megkapja elesett férje, vagy a család a hozzátartozó ruháit vagy kitüntetéseit. Sokkal megrendítőbb az, amikor a hozzátartozó ezt a jellegtelen fémlemezkét veszi a kézbe. Nem valószínű, hogy bekeretezik és kifüggesztik a szoba falára, és valószínűleg később sem büszkélkednek vele, mint esetleg a hősiességet bizonyító elismerésekkel. Ezek a lapkák – melyeket ugyanakkor nagy becsben tart a család – sokszor a fiókok mélyén lapulnak, hiszen tapintásuk, említésük fájdalommal jár. Ez a tárgy egy emlék, egy kézzelfogható kapcsolat az elhunyt katona és az élő hozzátartozó között.

A világ minden országban található katonai temető, ahol a harcokban elesett katonák nyugszanak. Az utókor igyekezett minden esetben megállapítani az elesett katonák személyazonosságát, de sajnos sok esetben ez nem sikerült. Így nagyon sok fejfán csak azt lehet olvasni: Az ismeretlen katona. Így van ez az Egyesült Államok Arlingtoni Nemzeti Temetőjében, de így van például Veszprémben is, a városi köztemető katonatemetőjében.

AZ AZONOSÍTÓ JEGY PÁLYAFUTÁSA ÉVSZÁMOKBAN

1862 májusában, a New York-i John Kennedy javasolta, hogy minden uniós katona viseljen azonosító címkét. Az indítványt a katonai vezetés elutasította, de sok katona – mindkét harcoló félnél – saját maga készített vagy vásárolt sok esetben díszes és igen részletes azonosítót.

1864 után egy berlini kézműves mester felvetette, hogy a kutyák azonosítására már alkalmazott azonossági címke (Hundesmarke) mintájára vezessék be a katonák esetében is az azonosító jegyet. A porosz hadügyminisztérium elutasította a javaslatot.[7]

1866-ban a porosz hadügyminiszter néhány egységet kijelölt arra, hogy tagjai – csapatpróbán – viseljenek azonosító jegyet. A katonák közül azonban sokan babonás félelmükben nem hajtották végre a parancsot, miután attól tartottak, hogy viselőjük meghal. Intő jel volt, hogy a tesztelés megkezdése után nyolc hónappal, 1866. július 3-án, Königgrätznél lezajlott ütközetben az elesett 2200 porosz katona közül 1550 főnek nem tudták megállapítani a személyazonosságát.

Porosz azonosító jegy

1869. április 29-én a porosz egészségügyi szolgálat megállapította, hogy a csapatpróbára kiadott azonosító jegy alkalmas a katona személyazonosságának megállapítására. Az azonosító jegyet – fémlemezt – a katonák egy zsinóron a nyakukon hordták; ezen szerepelt a katona azonosító száma és az egysége.

1870-ben rendszeresítették a személyazonossági jegyet (Recognoscirungsmarke) a porosz, majd a német hadseregben.

1878. április 10-én a német hadsereg katonáit ellátták az azonossági jeggyel, amiről a német háborús orvosi szabályzat rendelkezett.

A következő években sok ország követte Németország példáját. A huszadik század elején, 1902-ben, csatlakozik ezen országok csoportjához az Osztrák–Magyar Monarchia és Oroszország, majd 1907-ben Nagy-Britannia.[8] Az Amerikai Egyesült Államokban hivatalosan 1906-ban vezették be.

AZONOSSÁGI JEGYEK MAGYARORSZÁGON

A Monarchia hadseregében 1902-ben rendelték el az azonosító jegy használatát, amit a katonák a nadrágjuk zsebében hordtak. Az azonosító jegy egy 3×5 centiméteres, összehajtható, rézből készült tok volt; a széthajtható két részt kampóval rögzítették. Belsejében helyezték el azt a papírlapot, amelyre a viselőjének adatait írták (németül az osztrák hadsereg tagjainak, magyarul a honvédséghez tartozó személyeknek). A papír betétlapon szerepelt az egység megnevezése, a korosztály, személyi adatok (lakóhely, születési év, vallás), a sorozás helye, valamint egészségügyi adatok (oltások ideje, sebesülések).

A háborús nyersanyag-hiány miatt 1915-től réz helyett cinkből, majd 1918-ból már préselt bádogból készítették az azonosító kapszulát. A benne lévő papír sajnos nagyon hamar használhatatlanná vált, megnehezítve az elesett katonák azonosítását.

A genfi egyezmény magyarországi becikkelyezése után a személyazonosság és a személyi veszteségek megállapítására az alábbi eszközök szolgáltak: személyi azonosító jegy; személyi azonosító jegy betétlap; sebesülési

1939 mintájú azonosító jegy

(beteg) jegy; név szerinti veszteségkimutatás; haláleset-jelentés.

Alapvetően az 1929. évi genfi egyezmény határozta meg azt az azonosító jegyet is, amelyet a Magyar Királyi Honvédség is bevezetett az említett egyezmény magyarországi, 1936. évi becikkelyezése után. Az 1940-es években – vagyis a második világháború során – kétféle azonossági jegy volt használatban: az 1936- és az 1939-mintájúak. Az 1936M azonossági jegy az 1895. október 1. óta született és az állami anyakönyvekbe bevezetett egyének részére szolgált.[9] Rácsozását 10 vízszintes és 10 függőleges oszlop képezte. A függőleges sorok (a számozottakat is beleértve) hullámvonallal 4+2+4 soros számcsoportokra (oszlopokra) voltak felosztva.[10]

Az 1939M azonossági jegy az 1895. október 1. előtt született és a felekezeti születési anyakönyvekbe bevezetett egyének részére szolgált. Nagysága ugyanakkora volt, mint az 1936M, azzal az eltéréssel, hogy a rácsnyomat számozása nem a fémtok hosszában, hanem annak szélességében van elhelyezve, valamint rácsnyomata 10 vízszintes és 12 függőleges oszlop. A 10 vízszintes oszlop ugyanolyan, mint az 1936M szerintié, a függőleges oszlopai azonban (a számozottakat is beleértve) 4+2+2+4 soros számcsoportokra (oszlopokra) vannak hullámvonalak által felosztva.

Az azonossági jegy alumíniumlemezből készült fémtok, amely csukló körül nyílik és mindkét külső oldalán azonos bejegyzést (az ország neve és az egyén azonossági száma) tartalmaz. Egyik felét füllel látták el. Az azonossági jegyet a fülnyíláson keresztül fűzött 100 centiméter hosszú, vörösrézhuzal béléssű gyapjúzsinórra fűzve, a nyakba függesztve kellett viselni. A csuklókat a végeken kiálló és lehajlított sodronyhuzallal illesztették össze. Az összeillesztő sodronyhuzal kihúzása által az azonossági jegy két részre választható.

Az azonossági jegyet a honvédség állományába tartozó valamennyi tényleges és tartalékos személy részére már békében ki kellett állítani. Az azonossági szám lyukasztása a személyi anyakönyvi lap megszerkesztésével egyidejűleg, a katonai szervezetek kötelessége volt.

A lyukasztásos rendszerrel feltüntetett azonossági számok helyességét minden adódó alkalommal – legalsó fokon a tulajdonos által is – ellenőrizni, ellenőriztetni kellett.

Az azonosító jegy és az azonosító jegy betétlapja a katonai szolgálat alatt a személyazonosság igazolására is szolgált. Amennyiben a tulajdonosa elveszette, azt azonnal jelenteni kellett; a pótlás a tulajdonost terhelte. Leszereléskor az azonosító jegyet és a betétlapot a katonai szervezet bevonta, majd azt tovább őrizte és kezelte.

A behívóparanccsal behívott állomány azonosító jegyeit, azok betétlapjait és a sebesülési jegyeket az illetékes kiegészítő parancsnokság útján kellett megküldeni az érintett katonai szervezetnek. A kiegészítő parancsnokság az azonosító jegyeket és azok tartozékait ellenőrizte, ha szükséges volt, azokat pontosította és helyesbítette. Csak ezután lehetett elküldeni az érintett katonai szervezetnek.

Az azonosító jegy betétlapja azt a célt szolgálta, hogy az egyénre vonatkozó olyan adatok is megállapíthatók legyenek, amelyek az azonosító jegyből nem tűnnek ki, illetve, hogy az egyén háborúban történő esetleges elhalálozása, eltemetése, halálának anyakönyvezése stb. a vonatkozó polgári jogszabályoknak megfelelően igazolható legyen. Így a betétlap az azonosító jegy kiegészítő és elválaszthatatlan részét képezte. Az azonosító jegy betétlapja 6×9 centiméter méretű, erősebb papírból készült és kétszer összehajtva az azonossági jegyben volt elhelyezve.

Az azonosító jegy elválasztható, zsinór nélküli felét és a betétlapot minden elhalt egyéntől el kellett venni; azokat a legközelebbi tábori lelkész kapta meg. Az azonosító jegy zsinórral ellátott másik fele minden esetben a halott testén, a nyakba akasztva maradt. Sebesülés esetén az azonosító jegy teljes egészében a katonánál maradt. A sebesülési jegy szintén keménypapírból készült, színe zöld volt. Méretei megegyeztek az azonosító jegy betétlapjának méreteivel, elhelyezésére is az azonosító jegy szolgált. Háborúban a sebesülési jegyet az egyéntől kizárólag csak az orvos vehette el.

Az 1936M jelű azonosító jegy hivatalosan egészen az 1982. évi új azonosító jegy rendszerbe állításáig használatban volt. Kiadását, nyilvántartását minden esetben a kiegészítő parancsnokság végezte.

A korszerűsítés keretében a hetvenes évek végén a katonai vezetés mind anyagában, mind tartalmában új azonosító jegy bevezetését határozta el. Ez kapcsolódott az időközben bevezetett személyi azonosító számhoz, amely pontosan leírja az egyén anyakönyvi adatait.[11]

1982-ben kialakult az igazolójegy és tartozékai végleges változata, valamint a jelfelvivő berendezés prototípusa. A katonai vezetés elfogadta az igazolójegy viselésének rendjét, majd a Veszprém Megyei Hadkiegészítő Parancsnokságon két jelfelvivő berendezéssel és 4000 darab azonosító jegy alkalmazásával csapatpróbát hajtottak végre. Mindezek eredményeképp a Központi Rendszeresítési Bizottság 1982. november havi döntésével rendszeresítette az új személyi igazoló jegyet, amely a mai napig használatban van.

A SZEMÉLYI AZONOSÍTÓ JEGY ÉS A JELFELVIVŐ BERENDEZÉS LEGFONTOSABB JELLEMZŐI

Az azonosító jegy:
egy merev fémlap, rozsdamentes acélból készült, HUNGARIA felirattal előnyomott nemzetközi jelzéssel, amely átlósan elválasztható és fűzhető. Tartalmazza a hadköteles személyi számát, vércsoportját és az RH-faktorának jelzéseit.

Azonosító kapszula az Osztrák – Magyar Monarchia hadseregében

Átlós irányban kettéválasztható, amelyből az egyik fele a hadkötelesen marad, a másikat felfűzve a személyazonosítás céljából kell összegyűjteni.

Anyagjellemzőit az akkori háborús doktrínának, a prognosztizált háború jellegének megfelelően határozták meg:

– az azonosító jegy az 5000 Celsius-fokos hőt legalább 20 percig, a 40–50 °C -os fagyot tartósan, károsodás nélkül bírja a gyártást követően 40–50 évig, a földben pedig legalább 5 évig korróziómentes maradjon, ugyanakkor ellenálljon vegyszernek, vegyi- vagy sugárszennyezéstől mentesíthető legyen;

– legyen átlósan perforált, ennél fogva könnyen szétválasztható;

– a leválasztott rész legyen felfűzhető.

Az azonosító jegy tartozékai:

– a viselési követelményeknek megfelelően 80 centiméter hosszúságú zsinór. A zsinór műanyag, amely nagy szakítószilárdságú, és allergiát a bőrön nem okoz. Ezt a tulajdonságát csapatpróbán ellenőrizték;

– műanyag csévetest, mely (az igazolójegy és a hordzsinór) a katonai igazolvány tokjában történő rögzítést biztosítja.

A jelfelvivő egy kisméretű félautomata prés, amely egy számtárcsa segítségével az azonosító adatok azonosító jegyre történő felvitelére szolgál. Részei a munkaasztal, a présgép és a számtárcsa. Az eszköz felépítésénél, súlyánál fogva könnyen mozgatható, irodai és tábori körülmények között egyaránt üzemeltethető. Kezelése szakképzett munkaerőt nem igényelt, egyórás időtartamú betanítás után már használható; segítségével, 30–40 darab/óra teljesítménnyel, az adatok az igazolójegyre felvihetők. Igen fontos, figyelmes munkát igényel, nem lehet tévedni.

Miután a hadkötelesek részére az azonosító jegyet a hadkiegészítő parancsnokságoknak kellett kiadni, a nyilvántartott hadkötelesek létszámához igazodóan a jelfelvivő berendezésből a megyék egyet-egyet, a főváros kettőt kapott.

A hadkötelesek azonosító jeggyel történő ellátása hosszabb időszakot ölelt fel. Ez, a parancsnokságokon folyó szakmai munkát is figyelembe véve, 1984-ben kezdődött és 1990-ben fejeződött be. Az ellátást a megyei hadkiegészítő parancsnokságok az érintett katonai szervezetekkel együttműködve hajtották végre. Ennek megfelelően – többek között – teljes adattartamú (vagyis minden adattal ellátott) azonosító jegyet kaptak 1984. december 30-ig a hivatásos és továbbszolgáló, valamint a polgári alkalmazott állomány tagjai. Emellett elsősorban az 1984-től folyamatosan a nyilvántartásba vételre tervezett hadkötelesek és – az 1965-ös évfolyamtól – a sorkatonai szolgálatra bevonuló hadkötelesek.

Az egészségügyi adatokat a hadkötelesekorba lépő állománynál a katonai nyilván-

tartásba vételkor az önkormányzati (tanácsi) szakigazgatási szervek biztosították a dolgozók egészségügyi törzslapja másolatán. A sorkatonai, valamint a 2 hónapos, vagy ezt meghaladó tartalékos katonai szolgálatot teljesítő, és a teljes adattartalmú azonosító jeggyel el nem látott állományról az érintett katonai szervezet biztosította az egészségügyi adatokat.

Ez a rendszer 2004. december 31-ig – vagyis a békeidőszaki hadkötelezettség megszüntetéséig – működött. Az új honvédelmi törvény hatályba lépésével az azonosító jegy kiadása rendszertelenül és főleg nem szabályozott módon történt.[12] A jelfelvivő berendezések ugyan a hadkiegészítő parancsnokságokon maradtak, de nem volt rendszeres adatszolgáltatás, nem történt határozott intézkedés a feladatok szabályozására. A megyei hadkiegészítő parancsnokságok 2007. évi szervezeti átalakítása után az eszközöket le kellett adni, sorsukról nincs információm.

A nemzetközi szerződések viszont előírják, hogy a katonának milyen személyi azonosítókat kell viselnie, amennyiben műveleti területen tartózkodik. Jelenleg – ismereteim szerint – a személyi igazolójegyek kiadásának szabályozására csak egy belső munkaokmányt adott ki az MH Katonai Igazgatási és Adatfeldolgozó Központ (a továbbiakban: MH KIAK) parancsnoka. Vagyis felsőbb szintű utasítás, parancs, nem jelent meg.

Az MH KIAK katonai okmánykezelő irodája a kiutazást koordináló szervezetekkel együttműködve országos hatáskörrel, kizárólagos jogkörrel végzi a műveleti területen szolgálatot teljesítő személyi állomány okmányellátását. Mindezt a nemzetközi jogszabályok által meghatározott, a NATO-tagsággal járó előírások, kötelezettségek alapján. A műveleti területre kiutazó személyeknek az alábbi okmányokkal kell rendelkezniük:

– szolgálati igazolvány;

– a Genfben 1949. augusztus 12-én kelt egyezményben foglaltak alapján hadifogoly-igazolvány;

– vércsoport-azonosítóval ellátott személyi azonosító jegy.

MAGYAR HONVÉDSÉG
HUNGARIAN DEFENCE FORCES
SZEMÉLYAZONOSSÁGI IGAZOLVÁNY
IDENTITY CARD

Név/Name:
Rendfokozat/Rank: szakaszvezető / Corporal (OR-4)
Születési év, hó, nap/Date of birth: 1974. 06. 12.
Vércsoport/Blood type: A pos.
Szolgálati igazolvány száma/
Service ID Card's number: S 000000

Tulajdonos aláírása/Owner's signature:

SPECIMEN

Az MH KIAK parancsnoka saját hatáskörben szabályozta a fenti okmányok kiadásának, igénylésének rendjét. Ennek megfelelően a kiutazásra tervezett kontingens névjegyzékét már a tervezés fázisában el kell küldeni a katonai okmánykezelő irodának, s ennek alapján készítik elő a szükséges okmányokat. E névjegyzék birtokában és az MH Honvéd Egészségügyi Központ Alkalmasság-vizsgáló Intézete által biztosított egészségügyi adatok alapján készítik el a hadifogoly-igazolványt, valamint az azonosító jegyet.

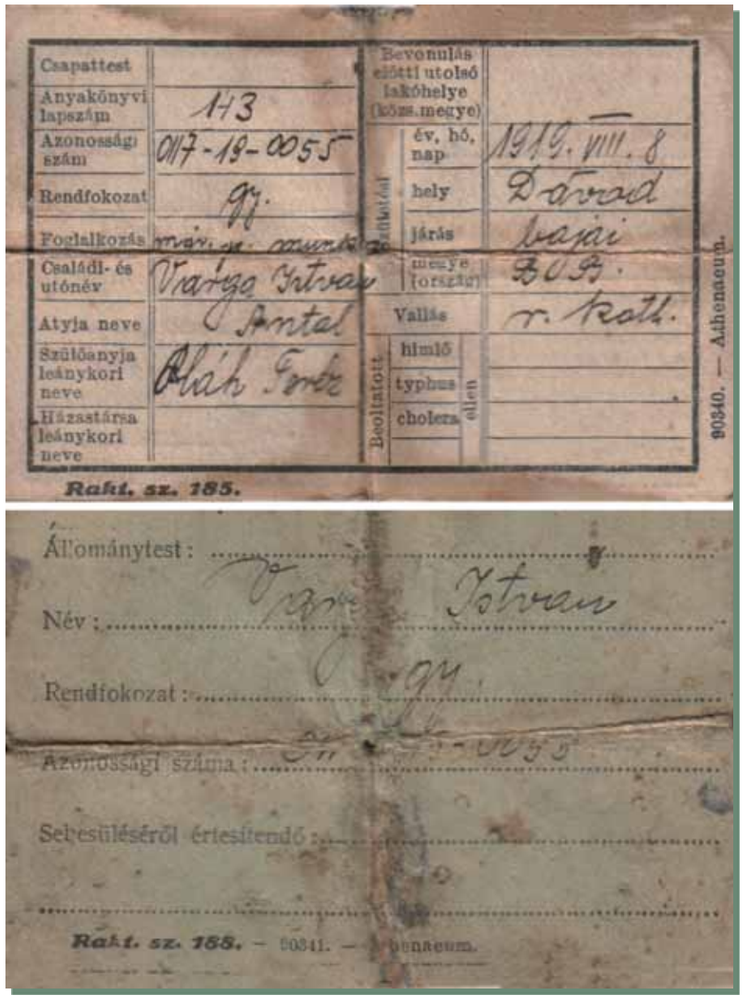
Csapattest
Anyakönyvi lapszám 143
Azonossági szám 017-19-0055
Rendfokozat gy.
Foglalkozás
Családi- és utónév Varga István
Atyja neve Antal
Szülőanyja leánykori neve Bláh Erzsi
Házastársa leánykori neve
Bevonulás előtti utolsó lakóhelye (közs. megye)
Születési: év, hó, nap 1919. VIII. 8
hely Dávod
járás bajai
megye (ország) BOB.
Vallás r. kath.
Beoltatott: hímlő, typhus, cholera ellen
Rakt. sz. 185.
90340. — Athenaeum.

Állománytest: ...
Név: Varga István
Rendfokozat: gy.
Azonossági száma: 017-19-0055
Sebesüléséről értesítendő: ...
Rakt. sz. 185. — 90341. — Athenaeum.

1919-BEN SZÜLETETT KATONA AZONOSÍTÓ JEGYÉNEK LAPJAI

A személyi azonosító jegy anyaga, formája és adattartalma nem változott az 1982-es bevezetését követően. Napjainkban viseletéről, adattartalmáról nincsenek túl jó véleménynyel katonáink. Nem véletlen, hogy a műveleti területen sokuk számára az első tevékenység egy új, komfortosabb és főleg tartalmasabb azonosító jegy beszerzése, gravíroztatása és – a hivatalos mellett – annak használatba vétele. Idejétmúltnak tekintik az azonosító jegy „HUNGARIA" feliratát, a fehér nylon zsinórt. Sokan a hivatalosan kiadott azonosító jegyet hordják a nyakban – természetesen nem a fehér nylon zsinóron, hanem labdaláncon –, míg különböző helyeken (például bakancsba fűzve) vagy a német vagy az amerikai mintájút. Mint az egyik kontingensparancsnok említette: „Dögcédula nélkül nem mehetek műveleti területre. A magyar tábor elhagyásakor a szolgálatnak ellenőrizni kell a dögcédula meglétét!" Úgy tűnik, hogy e tapasztalatok alapján lenne célszerű megújítani az adattartalmat, a viselési módot, hogy katonáinknak ne legyen igényük arra, hogy újakat szerezzenek be.

Mint arról már szó volt és a kezdetektől megállapítható: az azonossági jegy kivitele országonként változó. A lényeg, vagyis elsősorban a kettéválaszthatóság vagy a kettősség és a viselési mód azonban egységes.

AZ ÚJ AZONOSSÁGI JEGYEKRŐL

Azzal, hogy 1999-ben tagja lettünk a NATO-nak, kötelezettséget vállaltunk arra is, hogy átvegyük, bevezessük, illetve ratifikáljuk a katonai szövetség előírásait, szabványait.[13] Bár a személyi igazoló jegyre nem határoz meg egységesen bevezetésre ajánlott előírásokat, azonban rögzíti az elesettek azonosításának, eltemetésének rendjét, a STANAG[14] 2070[15] számú egységesítési egyezményben. A szabványt az Magyar Honvédség 2004-ben fenntartással ratifikálta a 17/2004 (HK. 14.) számú HVKF h. közleménnyel, azonban annak bevezetésére a NATO Szabványosítási Ügynökség (NATO Standardization Agency – NSA) adatbázisában nincs információ.[16]

A STANAG 2070 – melynek korábbi témafelelőse[17] a HM Személyzeti Főosztálya volt – alapvetően szabályozza egy NATO-nemzet katonái által végrehajtott műveletek során elesett más nemzetbeli katonák vagy az ellenség katonáinak gyors eltemetését, esetleg a nem harcoló elesettek szükséghelyzeti, gyors eltemetését. Pontosan meghatározza, hogy ezt a szükséghelyzeti temetést milyen esetekben lehet alkalmazni. Így: amikor járványveszély fenyeget; fosztogatások, illetve vadállatok általi károkozás megelőzésére; kegyeleti okok miatt az elhalálozottak maradványainak megőrzésére; szennyezett ABV-területen, amikor a mentesítés nem lehetséges (lásd: STANAG 2426).

A STANAG 2070-ben részletesen szabályozott eljárási rend olvasható az azonosító jegyek kezelésére, azok összegyűjtésére majd a megfelelő helyre történő továbbításra. Így az itt leírtakból levezethető, hogy milyen adattartalommal és milyen formában, módon kell az azonosító jegyet elkészíteni, milyen adattartalommal, illetve hol kell hordani.

Szorosan kapcsolódik az azonosító jegy kérdésköréhez egy másik egyezmény, a STANAG 2347, amely az egészségügyi azonosító jegy rendszeresítését írja elő.[18] Az egészségügyi azonosító jegy (a továbbiakban: EAJ) bevezetésének és egységesítésének célja, hogy az egyén egészségügyi adatai hozzáférhetők legyenek abban az esetben is, amikor a személyes kommunikáció nem lehetséges és az egészségügyi adatok nem elérhetők. Fontos szempont, hogy a NATO-erőknél a személyes egészségügyi adatok feltüntetésének módszere egységes legyen. Általánosságban célszerű megállapodni abban, hogy milyen szignifikáns személyes egészségügyi adatok legyenek feltüntetve az EAJ-n. Ezek az adatok eltérőek lehetnek az egyes NATO-tagországoknál, azonban az EAJ-nek tartalmaznia kell a család- és utónevet, a személyi azonosító jelet és a tulajdonos eltérő egészségügyi állapotjellemzőit (pl. penicillinallergia). Természetesen a viselő nemzeti hovatartozását is jelölni kell.

Az EAJ-t tartós, ellenálló anyagból kell készíteni, amely az emberi testen nem okoz irritációt. Az alakot, a méretet és a színt az adott nemzet határozza meg. A javaslat szerint azonban az EAJ ne legyen 50×25 milliméternél nagyobb, és az azonosító jegytől elüssön a színe. Az EAJ-t a nyakba akasztva célszerű viselni, együtt a személyi azonosító jeggyel.

Akövetkezőjellemzőegészségügyiadatokat célszerű megjelölni, hangsúlyozva, hogy azokat az említett STANAG nem követelményként fektette le, csak ajánlásként fogalmazta meg. A jelöléseket minden nemzet maga alakítja ki.

Az EAJ tartalmazhatja az alábbi megjelöléseket:

– allergiás reakció penicillinre és antibiotikumra;

– allergiás reakció kábítószer hatású anyagokra és barbiturát (altató) tartalmú szerekre;

– érzékenység biológiai szerekre és fájdalomcsillapítókra;

– érzékenység immunizáló szerekre;

– görcsös rohamok (például epilepszia);

– cukorbetegség;

– veseelégtelenség, vesehiány;

– krónikus egészségügyi elváltozás, mint a véralvadási faktor hiánya, vagy a görcsoldó használata. Az EAJ-n szerepeltetni kell az elváltozás pontos megnevezését, az alkalmazott dózist, a gyakoriságot és az adagolás módját;

– érzékenység az anaszteziológiára (altatás).

Egy példa az EAJ felépítésére, adattartalmára a fentiek szrint:

Célszerű és ajánlatos, hogy az adatok angol és magyar nyelven is megjelenjenek az azonosító jegyen.

* * *

Megítélésem szerint fontos magánérdek – és természetesen közérdek is – fűződik ahhoz, hogy adott esetben minden egyes katona személyazonossága megállapítható legyen. Ennek alapvető indoka egyrészt az, hogy a humanitárius kötelezettségének minden állam meg tudjon felelni, másrészt a személyi veszteségeket pontosan meg tudjuk állapítani. A jelenleg használt magyar személyi igazoló jegy véleményem szerint már idejétmúlt mind tartalmában, mind kivitelezésében.

A STANAG 2437-ben említett EAJ mellett célszerűnek látszik egy új felületű és adattartalmú személyi azonossági jegy kiadása. Szükséges azt megújítani, új adattartalommal elkészíteni, illetve a viselését is – a már harctéri tapasztalatokkal is rendelkező állomány véleményét kikérve – megállapítani. Megítélésem szerint ezzel az új mintájú személyi és egészségügyi azonossági jeggyel a teljes állományt (hivatásos, szerződéses és szerződést kötött önkéntes tartalékos) el kell látni; azt szolgálati idejük alatt állandóan viselniük kell. Nyilvánvaló, hogy a műveleti területre kivonuló állomány ellátása élvezzen elsőbbséget.

A személyi azonosító jegyet két, azonos adattartalmú és méretű, a szabványos labdalánccal szerelve tanácsos rendszeresíteni. A hosszabbik labdalánc 60 centiméter, a rövidebb (másodlagos) 10 centiméter hosszúságú lehet, amely az elsődleges lánchoz van kapcsolva. A labdalánc 2,5–3 milliméter átmérőjű labdákból álljon.

Az azonosító jegyen az adattartalmat 5 sorban célszerű elhelyezni, soronként 18 karakter hosszúságban. Ezek:

első sor: teljes név (vezetéknév, keresztnév, kiegészítő név) Ha a teljes név nem fér el 18 karakter hosszban, akkor a vezetéknevet kell kiírni teljes terjedelemben;

második sor: TAJ-szám. A számokat a kiadott okmányon meghatározott sorrendben és formában kell rögzíteni;

harmadik sor: vércsoport, valamint az RH faktor. Minden karaktert betűformátumban kell írni, például: AB POS, vagy A NEG. Az RH faktor előtt egy üres karaktert kell hagyni;

negyedik sor üres, illetve egyéb információnak fenntartva;

ötödik sor: vallási hovatartozás. A vallás megjelölése az elfogadott szabvány szerint történjen. Például: P (Protestant – protestáns) C (Catholic – katolikus) H (Hebrew – zsidó), illetve amennyiben nem kéri, egyértelműen legyen jelölve, NEM.

A személyi azonosító jegy ugyan a felszerelés része, de betöltött különleges szerepe miatt több annál: a katona örökös társa. Békeidőszakban sokan nem tulajdonítanak nagy jelentőségét meglétének, azonban – és erre szomorú példa az Afganisztánban elesett katonáink esete – halálesetkor azonnal első számú szereplővé léphet elő. Jelenléte nem harsány, azonban hiánya különleges esetben feltűnő és pótolhatatlan.

Ezúton köszönöm meg az MH Nemzeti Összekötő Képviselet, valamint a Norfolkban dolgozó Bali Zoltán ezredes és kollégái segítségét – F.F.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

HL HM 49.250/eln 10-1940., B-1 Utasítás az állomány vezetésére a m. kir honvédségnél. Az m. kir. Honvédelmi Minisztérium kiadványa

HL HM 24362/eln. 1ny-1942. Azonossági jegyek kiosztásának ellenőrzése

Előadásvázlat az új típusú igazolójegyek rendszerbeállítására. MH HANYIK, 1983. (kézirat, a szerző birtokában)

http://en.wikipedia.org/wiki/Dog_tag_%28military%29 (Letöltés dátuma: 2010. szeptember 29.)

http://www.westernfrontassociation.com/great-war-on-land/weapons-equipment-uniform/1033-identifying-dead-short-study-identification-tags-1914-1918.html (Letöltés dátuma: 2010. szeptember 29.)

FM 10-63, WAR DEPARTMENT FIELD MANUAL. 1945. január

FM10-63, HEADQUARTERS DEPARTMENT OF THE ARMY Washington. DC. 17 July 1986

AIR FORCE INSTRUCTION 36-3103. 1997. május 1.

[1] A főnemesi áldozatok névsorát lásd: Brodarics István: Igaz leírás a magyaroknak a törökökkel a Mohácsnál vívott csatájáról. Magvető Kiadó, Budapest, 1983. p. 54. Az elesettek számáról való becslés olvasható Gyalókai Jenő: A mohácsi csata. In. Mohácsi emlékkönyv 1526. (Szerk.: Magyar Történelmi Társulat), Budapest, 1926, p. 238. Kanizsai Dorottya saját költségén fogadott 400 embert, hogy a temetetlen halottaknak megadja a végtisztességet. A törökök veszteségeiről nincsenek adatok, de történetírók szerint a csata első órájában a török oldalon több katona esett el, mint magyar.

[2] Vö. 1989. évi 20. törvényerejű rendelet a háború áldozatainak védelmére vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kötött egyezmények I. és II. kiegészítő jegyzőkönyvének kihirdetéséről. A 33. cikk, 3. pontjában olvasható utalás a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságának Központi Tájékoztató Irodájára. E pont vonatkozik a Vörös Félhold, Vörös Oroszlán és Nap szervezetekre is, amelyek a Nemzetközi Vöröskereszt társaságokhoz tartoznak.

[3] E kérdésben lásd: 1936. évi XXX. törvénycikk a hadra kelt seregek sebesültjei és betegei helyzetének javítása és a hadifoglyokkal való bánásmód tárgyában Genfben 1929. évi július hó 27. napján kelt egyezmények becikkelyezéséről; 2000/17. Nemzetközi Szerződés a külügyminiszter

től a hadra kelt fegyveres erők sebesültjei és betegei helyzetének javítására vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt egyezmény; 2000/18. Nemzetközi Szerződés a külügyminisztertől a tengeri haderők sebesültjei, betegei és hajótörött helyzetének javítására vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt egyezmény; 2000/19. Nemzetközi Szerződés a külügyminisztertől a hadifoglyokkal való bánásmódra vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt Egyezmény; 2000/20. Nemzetközi Szerződés a külügyminisztertől a polgári lakosság háború idején való védelmére vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt egyezmény.

[4] Magyarországi törvények közé iktatta az 1954. évi 32. törvényerejű rendelet, hatályba lépett 1955. február 3-án. A Magyar Közlönyben azonban az egyezmény nem került kihirdetésre.

[5] 1936. évi XXX. Törvénycikk 4. Cikk: (…) összegyűjtik és megküldik a csatatereken vagy a halottaknál talált személyi használatra szánt összes tárgyakat, különösen a személyazonossági lapok felét, amelyeknek másik fele a holttesten hagyandó. 2000/17. Nemzetközi Szerződés a külügyminisztertől, 16. Cikk: „Együttal összegyűjtik és ugyanazon Iroda útján egymásnak megküldik a kettős személyazonossági lap felét, 17. Cikk A kettős személyazonossági lap felének, vagy ha egyszerű lapról van szó, magának a lapnak a holttesten kell maradnia."

[6] A személyi azonosítási jegyet (vagy azonosító jegy) a katonai szleng azonnal néven nevezete, megjelölve annak lényegi szerepét – röviden „dögcédula" elnevezéssel illette a bevezetésétől kezdődően. Az azonosító jegy angol nyelvi megfelelője az „Identity tag", vagy a katonai szlengen „Dog tag".

[7] A történet szerint I. Vilmos (1797. március 22. –1888. március 9.), a Hohenzollern dinasztiából származó porosz király, majd az újonnan alakult Német Császárság uralkodója 1871-től haláláig, dühösen reagált a javaslatra, mondván: „Az én katonáim nem kutyák". Az elnevezés említése később tilos volt, de ez nem akadályozta meg a katonákat abban, hogy viseljenek saját készítésű azonosítót, és azt ne „kutyajegynek" hívják.

[8] A brit hadsereg tagjai az 1890-es évektől használtak egy ún. vízálló „személyi igazolványt", amit a tunika belső zsebében kellett viselni.

[9] Az egyházi anyakönyvezést kötelező jelleggel, 1895. október 1-jével felváltotta az állami anyakönyvezés, így ettől az időponttól a hivatalos anyakönyvi bejegyzésnek csak az állami anyakönyvi bejegyzés szolgált. Lásd: 1894. évi XXXIII. törvénycikk az állami anyakönyvekről

[10] Az azonossági jegyek jelölésének szabályai a B1. jelű szabályzatban olvashatók.

[11] Az 1992-ben bevezetett 11 jegyű személyazonosító jel (személyi szám) a Magyarországon használatos nemzeti személyazonosító jelek egyike. Bevezetésének célja az volt, hogy megkönnyítsék az adatkezelést az államigazgatás számára, számítógépes adatbázisból visszakereshető legyen a személyi számmal jelölt emberről összegyűjtött összes (tehát nem csak az aktuális lekérdezéshez szükséges) információ. A személyi szám úgynevezett „beszélő szám", azaz struktúrája van. 11 decimális számjegyből áll és N ÉÉHHNN SSSK alakú. Az ÉÉHHNN számjegyek a születési év utolsó két jegyét, a hónapot és a napot kódolják. Az SSS az azonos napon születettek megkülönböztetésére való. Az N számjegy alapvetően a nemre és a születési év első két jegyére utal. A K ellenőrzési célokat szolgál. Lásd: 1992. évi LXVI. törvény a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról.

[12] 2004. CV. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről

[13] Nemzeti elfogadás (ratifikáció) az a NATO felé tett nyilatkozat, amelylyel valamely tagállam hivatalosan, fenntartásokkal vagy fenntartások nélkül, illetve bevezetés vagy részvétel nélkül elfogadja egy egységesítési egyezmény (STANAG) tartalmát, vagy nem ratifikálja, megfelelő indoklással. A nyilatkozat a Hivatalos Értesítőben és a Honvédelmi Közlönyben közzétételre kerül. Lásd: 102/2008. (HK 19.) HM-utasítás az egységesítési, szabványosítási tevékenységről és a NATO egységesítési dokumentumok feldolgozásáról és végrehajtásáról.

[14] Egységesítési egyezmény: (Standardization Agreement: STANAG) a NATO összes tagországa, vagy azok többsége által elfogadott, írásban rögzített egyezmény a hasonló vagy azonos katonai eszközök, anyagok, készletek, felszerelések és szolgáltatások, továbbá a hadműveleti, logisztikai és igazgatási eljárások alkalmazására. Lásd: 102/2008. (HK 19.) HM-utasítás az egységesítési, szabványosítási tevékenységről és a NATO egységesítési dokumentumok feldolgozásáról és végrehajtásáról.

[15] STANAG 2070 – Emergency War Burial Procedures (Háborús szükséghelyzeti temetési eljárások rendje). A fenntartás arra vonatkozik, hogy a szabványt csak a NATO-nak felajánlott erők esetében alkalmazzuk.

[16] A végrehajtás (bevezetés) az egységesítési egyezményben meghatározott követelményekre, alkalmazására vonatkozó dokumentum kiadása és az abban foglaltak teljesítése. Lásd: 56/2009. (HK 15.) HM védelmi tervezési és infrastrukturális szakállamtitkári és HVK vezérkarfőnök-helyettesi együttes intézkedés a Magyar Honvédség egységesítési, szabványosítási eljárásairól és doktrinális feladatairól.

[17] Témafelelős: a honvédelmi tárcának az a szervezete, amely a szakterületének megfelelő egységesítési egyezmény hazai feldolgozásáért, alkalmazásba vételéért és végrehajtásáért felelős. Javaslatot tesz az adott egységesítési egyezmény nemzeti elfogadására, majd a NATO által kihirdetett, érvényes kiadvány alkalmazásba vételének módjára, továbbá kiadja a végrehajtásához szükséges nemzeti végrehajtási okmányt. Amennyiben az adott NATO egységesítési egyezmény szolgálati vagy szakmai jellegénél fogva széles körben alkalmazott, úgy kezdeményezi magasabb szintű belső szabályozó (utasítás, szakutasítás, intézkedés) kiadását. A témafelelősök jegyzékét a műveleti egységesítési területeket szakirányító HM Honvéd Vezérkar főnök helyettese (a továbbiakban: HM HVKF helyettes), illetve az anyagi egységesítési területeket szakirányító államtitkár hagyja jóvá.
Témakezelő: a honvédelmi tárcának az a szervezete, amely a szakterületének megfelelően az egységesítési egyezmény hazai kezeléséért, feldolgozásáért, a nemzeti végrehajtási okmány kidolgozásáért, illetve a végrehajtás folyamatos figyelemmel kíséréséért felelős. A témakezelő nem feltétlenül része vagy alárendeltje az adott dokumentum témafelelősének. A témakezelőket a témafelelősi jegyzékek tartalmazzák. Lásd: 102/2008. (HK 19.) HM-utasítás az egységesítési, szabványosítási tevékenységről és a NATO egységesítési dokumentumok feldolgozásáról és végrehajtásáról.

[18] STANAG 2347 – Medical Emergency Tag. A STANAG 2347 az MH Honvéd Egészségügyi Központ felelősségi körébe tartozik. Ratifikálására a 98/2006 (HK 19.) HM VTI szakállamtitkár közleményével került sor, mely szerint az említett eljárási rendet fenntartás nélkül fogadtuk el. Bevezetéséről a NATO Egységesítési Ügynökség adatbázisában nincs információ.

Tisztelt Szerzőink!

Folyóiratunk zökkenőmentes szerkesztése, megjelentetése érdekében kérjük, hogy a kézirat elkészítésekor szíveskedjenek figyelembe venni a alábbiakat.

– A kézirat terjedelme ideális esetben maximum 15, kiemelt téma esetén 20-22 gépelt oldal (max. 40 000 leütés szóközökkel).

– Az írás illusztrálására szánt ábrákat, fotókat ne illesszék be a szövegbe, hanem külön mellékelve küldjék be jpg vagy tif formátumban. A képek megfelelő méretűek legyenek (kb. 400-500 KB). A szövegben jelezzék a táblázat, ábra, fotó javasolt helyét.

– Folyóiratunkban a jegyzeteket hagyományosan és egységesen az írás végén, egy blokkban adjuk közre. Kérjük, hogy így szerkesszék meg munkájukat.

– Kérjük, hogy a kézirat végén tüntessék fel nevüket, rendfokozatukat és beosztásukat, valamint elérhetőségüket.

– Ugyancsak kérjük, hogy az elkészült cikkeket – a munkahelyi vezető, szaklektor vagy szerkesztőbizottsági tag szakmai véleményezése után – folyamatosan továbbítsák a szerkesztőségnek (hsz@regiment.hu), ne várják meg a lapzárta (a megjelenés előtti hónap 15-e) időpontját.

Honvédségi Szemle szerkesztősége

Dr. Kolozsvári Sándor nyá. ezredes:

BUDAPESTTŐL ALEPPÓIG

In memoriam Halász András

Dr. Halász András őrnagy

Harmincöt évvel ezelőtt, 1976. május 17-én, a délutáni órákban egy katonai rendszámú Peugeot–405-ös személygépkocsi indult el Damaszkuszból Aleppóba. A gépkocsiban, a szír gépkocsivezető mellett dr. Halász András honvéd ezredes ült, aki akkor már másfél éve az aleppói Assaad Hadmérnöki Akadémia katonai főtanácsadója volt. A gépkocsi Aleppó felé haladva, mintegy 150 kilométert maga mögött hagyva, a forgalmas autóúton utolért egy katonai oszlopot. A konvoj valami miatt fékezett, amit a Peugeot arab vezetője nem észlelt időben, így beleütközött az előtte fékező katonai teherautóba. A Peugeot az árokba borult. Az ütközés következtében dr. Halász András fejsérülést szenvedett és néhány óra múlva – kórházba szállítás után – meghalt.

A tragédia három és fél évtizede történt. Jómagam elérkezettnek látom az időt, hogy e szomorú évforduló kapcsán felidézzem Halász András személyét, pályáját. (Leningrádban több éven át egy szobában laktunk. Hazaérkezése után a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia Híradótanszékén fogadhattam őt egy nagyon nehéz időszakban [1957], amikor sok mindent újra kellett kezdeni. Szíriában bekövetkezett halálos balesete után pedig, ha nem is azonnal, a posztjára kerültem, és befejezhettem azt a munkát, amelynek az alapvonalai az ő vezetésével alakultak ki Aleppóban.)

Halász András 1927-ben született. 1950–1957 között Leningrádban tanult az egyik legjobb hírű hadmérnöki akadémián, ahol villamosmérnöki oklevelet szerzett (rádiórelé szakon, amely itthon akkor valódi kuriózumnak számított). Az első híradótiszt volt, aki elérte a hadtudományok kandidátusa fokozatot. Katonapedagógusi munkásságát, sok Leningrádban végzett társához hasonlóan, a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia híradótanszékén kezdte. Szíriába történt vezénylése előtt, már ezredesként, a Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskola parancsnokának tanulmányi és tudományos helyettese volt. Huszonöt évig tartó hivatásos szolgálata alatt ismertté és elismertté vált a neve, kezdetben a híradó szolgálat, később a katonai felsőoktatás területén.

Hogyan került ki Szíriába? A Szíriai Arab Köztársaság kormányának elvi döntése alapján, a szír védelmi minisztérium kiképzési főcsoportfőnökének vezetésével, 1974 tavaszán, népes katonai küldöttség érkezett hazánkba tisztképzési rendszerünk tanulmányozására (a delegáció tagja volt a létesítendő aleppói tanintézet első parancsnokának már előzetesen kijelölt Sahel Soufi dandártábornok is). A kéthetes tájékozódó látogatás alapján a Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskola kiképzési rendszerét fogadták el adaptálhatónak saját mérnöktiszt-képzésük beindításához.

Hamarosan írásban is megérkezett a szír védelmi minisztérium hivatalos kérése. A magyar illetékes szervek által kiválasztott dr. Halász András mérnök ezredes és Mosoni József mérnök alezredes jelölését a kiküldött személyi anyagok és a szír küldöttség nálunk szerzett pozitív tapasztalatai alapján örömmel elfogadták. Válaszukban érzékeltették, hogy Halász ezredest alkalmasnak tartják a kétségtelenül nagy horderejű feladat irányítására, az egész tevékenység összehangolására. Az arab katonai vezetők részéről tehát a bizalom már akkor kialakult a jövendő főtanácsadó iránt, amikor a tényleges munka még el sem kezdődött.

1974 szeptemberében két magasan kvalifikált magyar honvédtiszt érkezett Damaszkuszba, természetesen civilben, és még természetesebben az akkori idők gyakorlatának megfelelően mindenfajta nyilvánosságot mellőzve. Ők ketten voltak azok, akiket a szó legszorosabb értelmében bedobtak a mélyvízbe. Olyan világba küldték őket, ahol magyar honvédtisztek még sohasem dolgoztak, csupán egy katonai attasénk volt a térségben, akinek több környező ország tartozott a hatáskörébe.

Halász Andrásnak mindösszesen másfél évet adott a sors, hogy elindítson egy olyan nagyságrendű szakmai munkát, amely senki másnak nem adatott meg azokban az években a Magyar Néphadseregben. Munkájának eredményességét az jelzi leginkább, hogy az általa megválasztott munkatársai – elsősorban a kari vezetők – még évekig a helyükön maradtak és folytatták az ő gondolatainak, koncepciójának megvalósítását, ráadásul igen nehéz körülmények között. A helyi arab vezetők nagyra értékelték és személyében tisztelték, becsülték őt. Spontán megnyilatkozások sora jelezte a valódi értékrendet (ő volt arab környezete számára az „európai professzor".)

Halála az évtized legnagyobb vesztesége volt, amely akkor érhette a magyar katonai felsőoktatást. Halász András életútjával, életcéljaival, egész habitusával és főleg életkorával egyszerűen nem volt adekvát a váratlanul korai halál.

Az aleppói Assaad Akadémia magyar tervezésű parancsnoki épületében lévő múzeumban, amely az ő életében még nem létezett, külön tabló őrzi nevét és fotóját, az utókor tiszteletétől övezve. Dr. Halász András mérnök ezredes, a hadtudományok kandidátusa 35 éve nincs köztünk. Szolgálati teendőinek ellátása közben vesztette életét. Aki még emlékszik rá, tegyen egy szál virágot a sírjára a Farkasréti temetőben. E sorok írója, két egykori aleppói munkatársával egyetemben, a máig szomorú esemény évfordulója alkalmából, kegyelettel emlékezve megtette.

Ezredesként az aleppói hadmérnöki akadémia ünnepségén (a kép jobb szélén)

Dr. Szakály Sándor:

ELŐDÖK NYOMÁBAN

Fejezetek a magyar tudományos katonai szaksajtó történetéből

1933 ÁPRILIS HÓ 4. SZÁM III. ÉVFOLYAM

MAGYAR KATONAI SZEMLE

MEGJELENIK MINDEN HÓ 1-ÉN

A SZERKESZTÉSÉRT ÉS KIADÁSÉRT FELELŐS: VITÉZ BERKÓ ISTVÁN

TARTALOMJEGYZÉK

Tisztelt Olvasóink!
A Honvédségi Szemle szerkesztőbizottságának legutóbbi ülésén megemlékeztünk arról, hogy folyóiratunk 65. évfolyamába lépett. A jubileum okán polémia alakult ki arról, mely katonai szaklapokat is tekintsünk jogelődnek, illetve – ennek kapcsán – helytálló-e a lap impresszumában szereplő évfolyam-megnevezés. A kérdés tisztázását elősegítendő felkértük dr. Szakály Sándor hadtörténészt, röviden tekintse át a magyar katonai szaksajtó történetét.

A Honvédségi Szemle szerkesztőbizottsága

Vajon mikortól számíthatunk valakit vagy valamit elődünknek? Politikai, avagy szakmai kérdés, hogy mikortól eredeztethető és vállalható valami, illetve valaki elődünknek? Lehet-e folyamatosság a magyar hadtörténelemben, vagy a magyar katonai sajtóban? Avagy az utókor megítélése – jó volt, rossz volt – a mérce? Ezek a kérdések is felötlöttek bennem, amikor a Honvédségi Szemle megalakulásának/létrejöttének/indulásának (?) hatvanötödik évfordulója kapcsán elgondolkodtam azon, hogy vajon mikortól is számíthatjuk a mai nyomtatott magyar katonai szaksajtó indulását.

A Honvédségi Szemlét tekintve – amely 1945 utáni létrejötte és története során számtalan (név)változáson, egybeolvasztáson ment át – az „előd folyóirat" nem más, mint a *„Ludovica Academia Közlönye"* (későbbi írásmóddal Ludovika Akadémia Közlönye) lehetne, amelyet egykoron szerkesztett és kiadott a „m.kir. Honvédségi Ludovica Academia tanári kara". Ahhoz, hogy a „Ludovica Academia Közlönye" megindulhasson 1873-ban, szükség volt arra, hogy a Ludovica Academia megalakuljon. Erre a lehetőséget az 1872. évi XVI. törvénycikk adta meg, amely törvénycikk „a magyar királyi honvédségi Ludovika-Akadémia felállításáról" rendelkezett.

Alighogy 1872-ben elkezdődött a magyar honvédtisztképzés a „Ludoviceumban"– amely 1883-ban négy évfolyamos hadapródiskolai rangra emelkedett, majd 1898-tól a császári és királyi haderő katonai akadémiáival vált egyenrangúvá, majd 1922-ben főiskolai rangot nyert, azaz a képzés felsőfokúvá vált – megszületett az első, minden tekintetben katonai tudományos szakfolyóiratnak tekinthető kiadvány, a „Ludovica Academia Közlönye", melynek létrejöttéről és annak szükségességéről az 1873. évi. I. évfolyam 1. számában (1873 novemberében) így írtak:

„Honvédségi intézményünk életbeléptével, annak szellemi továbbfejlesztése érdekében mindinkább égető szükséggé vált oly szakközlöny létesítése, mely a katonai tudományok minden ágában időnként felmerülő fontosabb mozzanatokat jelezve, ezeknek hű viszhangja (sic!) legyen; minden lényegesebb hadtudományi kérdést érdemileg fejtegessen, s minden vívmányként tekinthető katonai szakirodalmi művet behatóan ismertessen, illetőleg bíráljon."

S miként kívánták mindezt megvalósítani? Arról a „Tisztelt olvasóink- és munkatársainkhoz!" címzett – előbb már idézett – bevezető gondolatokból értesülhetünk.

A folyóirat egykori szerkesztői a folyóirat tervezett tartalmával kapcsolatban így fogalmaztak:

„Katonai tudományos kérdések eredeti czikkekben (sic!) való tanulmányozása és tárgyilagos megvitatása;

– általános hadtudományi és szak-nézetek, javaslatok értekező kifejtése;

– hadászati és hadtörténelmi tanulmányok, különös tekintettel egyrészt az újabbkori (sic!) hadjáratokra, másrészt honunk katonai történelmére;

– a harcászat, erődítészet, fegyvertan nevezetesebb mozzanatairól és vívmányairól írt és ez utóbbiaknak viszonyaink szerinti alkalmazását tárgyazó, mint nemkülönbenereptani, országfelmérési és geodeticus értekezések;

– az egyes államok egymáshoz való viszonylatainak ismertetése, hadi földleírási, hadászati, hadszervezeti és statisticai tekintetben;

– a hadviselésre befolyással bíró, bármely szakban felmerülő vívmány, találmány értékének és miként legelőnyösebb felhasználhatásának bírálat alá vétele;

– seregellátási és egészségügyi tanulmányczikkek (sic!);

– közlekedési ügyek hadi szempontból bírálva; a távirda- és távjelzési szak hadi czélokra (sic!) való használatának fejlesztéséről írt ismertetések, nézetek és javaslatok;

– közlemények a nevezetesebb államok hadszervezetéről, haderőik fejlődésének folyton figyelemmel kísérése és viszonyított összehasonlítása."

E tartalmi elképzelések mellett fontos feladatának tekintette a szerkesztőség idegen nyelvű dolgozatok fordításban való közreadását, könyvek, folyóiratcikkek ismertetését, a külföldi katonai szakirodalom figyelemmel kísérését.

S hogy a „Ludovica Academia Közlönye" valóban csak szakmai fórum lehessen, megfogalmazták – és a későbbiek során következetesen be is tartották! – azt az elvet, miszerint a „…Közlöny kizárólag tudományi dolgozatoknak szánt szaklap lévén, politicai (sic!) vagy személyes ügybeli kérdések megvitatása rendeltetésén kívül esik".

Az 1908-ig megjelent havi folyóirat mind katonai, mind polgári személyektől elfogadott közlésre írásokat, melyeket elbírálás után jelentetett meg vagy adott vissza a szerzőnek. A szerző teljes névvel, szignóval, illetve „álnévvel" közölhette írását. Névtelenül beküldött, közlésre szánt anyagot nem fogadtak el, csak akkor, ha a beküldő zárt borítékban nevét és elérhetőségét megadta, és azt az írás elbírálása után felnyitva a szerkesztők megismerhették.

Tizenöt esztendővel a „Ludovika Akadémia Közlönye" megindulása után indult útjára a Magyar Tudományos Akadémia Hadtudományi Bizottsága által közreadott *Hadtörténelmi Közlemények.*

A főleg honvédtisztek publikációit közlő „Ludovika Akadémia Közlönye" 1908-ban „átalakult". A folyóirat nagyobb lehetőséget – s anyagi támogatást – kapott, és attól kezdve *Magyar Katonai Közlöny* néven jelent meg, ugyancsak havi folyóiratként.

De miért is volt szükség az átalakulásra, a változtatásra? Erről a Magyar Katonai Közlöny 1908. évi 1. számában „Munkatervünk" címmel közreadott bevezető szerzői (?) így fogalmaztak: „A honvédelmi miniszter szélesebb alapra akarván emelni a magyar katonai irodalom ügyét, a »Ludovika Akadémia Közlönye« helyére a »Magyar Katonai Közlöny»-t állította, s folyóiratunkat fokozottabb erkölcsi és anyagi támogatásban részesíti."

E támogatás mellett természetesen a minél szélesebb olvasóközönséghez való eljuttatás és a hivatásos tisztikar megnyerése volt a cél, mert amint írták: „A katonai irodalom ápolására és fejlesztésére legelső sorban hivatott tisztikar napjainkban mind számban, mind értelmiségben hatalmasat fejlődött."

De hatalmasat fejlődtek azok a követelmények is, amelyeket a háborúk a hadseregekre rónak, ezért elengedhetetlen, hogy ezen követelményeknek, kihívásoknak megfeleljen a hivatásos tisztikar, mert a hivatásos tisztikar a „…hadsereg szellemi és erkölcsi erejének képviselője", és az a színvonal, amelyre a tisztikar emelkedni képes „…megjelöli a hadsereg értékének fokát is". Ehhez pedig – olvasható ki a „beköszöntőből"– művelt, a katonai szaktudományokban jártas, magát állandóan továbbképezni akaró és tudó tisztikarra van szükség.

E kívánalmaknak igyekezett megfelelni maga a folyóirat és ezért munkálkodtak annak szerzői, akik között számos elismert katonai szakíró, hadtörténész volt.

A folyóirat „rovatrendszerben" működött és jelentős teret szánt az idegen nyelvű katonai szakirodalom bemutatásának, illetve a könyvismertetéseknek, de levelező rovata is volt. Utóbbiban a folyóirat szerzőivel és az érdeklődő olvasókkal „levelezett".

A folyóirat 1914-ben még megjelent, a háború alatt azonban szünetelt a megjelenése. A katonák szakmai kérdésekben a harctéren „vitatkozhattak" egymással, illetve a szemben álló ellenséggel.

A világháborús vereség, az összeomlás, a forradalmak és ellenforradalmak időszakában nem szerveződött, nem indult újra a folyóirat. A kezdődő konszolidáció időszakában *„Magyar Mars"* néven indult el egy új folyóirat, amely magát „Katonai tudományos havi folyóirat"-ként határozta meg, és az 1. száma 1920 májusában, míg a 2. száma 1920 júniusában jelent meg. A folyóiratot a Magyar Országos Véderő Egyesület megbízásából Pilch Jenő alezredes, az ismert katonai szakíró szerkesztette.

A mindössze két számot megért folyóiratot 1920. július 1-jével a *Magyar Katonai Közlöny* váltotta fel, amelynek indulásáról így adott hírt a „Magyar Mars" 2., egyben utolsó száma: „A magyar királyi honvédelmi miniszter folyó évi július hó 1-vel életre kelti a Magyar Katonai Közlöny című katonai tudományos folyóiratot. A folyóiratba a »Magyar Mars« beolvad."

A „beharangozó" egyúttal megfogalmazta az újrainduló folyóirat célját, annak tervezett tartalmát, valamint szerkezetét is. A leírtak szerint a „…Magyar Katonai Közlöny katonai tudományos folyóirat célja: a magyar katonai irodalom fejlesztése, korszerű katonai kérdések ismertetése; a csapatkiképzés, csapatvezetés, katonai szolgálat és tudomány terén az egységes felfogás fejlesztése és irányítása; az eszmék tisztázásának elősegítése; tapintatos eszmecserék megindítása, irányítása és összegzése".

S hogy kinek szánták a folyóiratot? Főleg a csapattiszteknek, de alapjában véve minden hivatásos katonának. A folyóiratot változatos tartalommal kívánták megtölteni, olyan írásokkal, amelyek főleg a napirenden lévő katonai tudományos kérdésekkel foglalkoznak, a fegyvernemek harcászati, kiképzési, felszerelési kérdéseiről adnak képet, illetve hadtörténelmi témákkal foglalkoznak. Jelentős teret szántak a katonai neveléssel, a háborúk lélektanával foglalkozó írásoknak, ahogy a sportnak is, illetve az erkölcsöt és szellemet ápoló publikációknak. Ugyancsak fontos szerep és jelentős tér jutott az idegen államok fegyveres erőit bemutató írásoknak.

A folyóirat minden hónap közepén jelent meg, mint a magyar királyi Hadtörténelmi Levéltár és Múzeum kiadványa.

Szerzői között a korabeli magyar katonai tudományos élet kiemelkedő személyiségei szerepeltek, így pl. a Honvéd Vezérkar későbbi főnöke Werth Henrik, vagy olyan – később a tábornoki kar tagjaivá vált – személyek, mint Zsedényi Zoltán, Schmoll Endre, Németh József, Módly Zoltán, Demény Géza. Falta László, Szinay Béla, Feketehalmy-Czeydner Ferenc, Solymossy Ulászló, illetve a fiatalabb, vezérkari törzstisztekké vált személyek, mint Móricz Béla, Szentnémedy Ferenc vagy az elismert hadtörténetírók, Markó Árpád, Gabányi János, Berkó István, és a sor hosszan lenne folytatható…

Miközben a Magyar Katonai Közlöny ismét elindult, „újraélesztetett", más katonai folyóiratok is megjelentek. Így például a két évfolyamot – 1921 – 1922 – megért *Hadtörténelem*, amely „A m. kir. Hadtörténelmi Levéltár és Múzeum tudományos és hadtörténeti folyóirata" volt, vagy a *Hadsereg*, illetve a *Katonás Nevelés*.

Természetesen katonai-szakmai folyóiratnak volt tekinthető a Magyar Tudományos Akadémia Hadtörténelmi Bizottsága által kiadott Hadtörténelmi Közlemények is, amely azonban csak a címében is megjelenített hadtörténelmi témákkal foglalkozott.

Mértékadó magyar katonai-szakmai tudományos folyóirat a Magyar Katonai Közlöny volt egészen 1931-ig, amikor is újabb változás következett be a folyóirat életében.

1931. január hó 1-jén ugyanis megjelent a jogutód folyóirat, a *Magyar Katonai Szemle*, amely a 1944 októberéig látott napvilágot, előbb, mint a „M. kir. Hadtörténelmi Levéltár kiadása", majd 1932-től, mint a „M. kir Hadilevéltár kiadványa", és mindvégig Berkó István ezredes volt a főszerkesztője.

A folyóirat „beköszöntőjében" vitéz jákfai Gömbös Gyula honvédelmi miniszter hangsúlyozta: a hivatásos tisztet kell, hogy érdekelje hivatásának „tudománya". Talán azért is rendelte el a következő – nem biztos, hogy mindenki által örömmel fogadott – dolgot: „Az, hogy a folyóiratért havi 2 pengőt levonni rendeltem, ne váltson ki kritikát, mert minden tiszt e két pengőt önmaga művelésére áldozza és amellett alkalmat ad a vezetőségnek a magyar katonai irodalom fokozott támogatására és irányítására."

A folyóirat folyamatosan és jól szerkesztetten jelent meg. A gazdag „rovattermésben" szinte mindenki megtalálta az általa keresett témákat. A rovatok vezetésére az adott terület legjobb szakembereit nyerte meg Berkó István. Későbbi tábornokok, a Honvéd Vezérkar főnökévé kinevezett személy(ek) – pl. Rátz Jenő – , fegyvernemek későbbi felügyelői – pl. Bardóczy Ferenc –, szolgálati ágak majdani vezetői – Karánsebesy Gyula – „álltak" egy-egy rovat élén.

S milyen rovatok voltak? Többek között: Gyalogsági és lovassági közlemények, Műszaki közlemények, Közgazdasági és közigazgatási ügyek, Orvosi közlemények, A Hadtörténelmi Levéltár közleményei, Lóismeret és állategészségügy, Sportközlemények, Légügyi közlemények.

Ezek a rovatok természetesen az idők folyamán némileg módosultak, annak megfelelően, ahogy a hadszervezet, a haditechnika fejlődött. Az 1944. évi 10. számban – amely ismereteim szerint az utolsó nyomtatásban megjelent száma a Magyar Katonai Szemlének – a következő rovatcímekkel találkozhatunk: Általános katonai közlemények, Lőszakma, Légügy, Haditechnika, Közgazdaság és közigazgatás, Hadiegészségügy, Honvédelmi nevelés és testnevelés, Kisebb közlemények, Honvéd igazságügy, Hadtörténet.

Gyakorlatilag 1920. július 1-jétől, a Magyar Katonai Közlöny „újraélesztésétől" élt az a gyakorlat – melyet a folyóirat alapszabályában fogalmaztak meg –, miszerint a beküldött kéziratokat két bíráló véleményezi, akik „közlésre alkalmas", „átdolgozás után közlésre alkalmas" és „közlésre nem alkalmas" minősítést adhatnak.

Amennyiben a két bíráló véleménye nem egyezett egy harmadik bírálót is fel kellett kérni. A bírálók közé – az 1920-as esztendő „beosztási és szóhasználata szerint"– a „…csapatfelügyelők, a Hadi Akadémia és a Ludovika-Akadémia parancsnokai, a Tanulmányi Bizottság elnöke, a Hadi Levéltár igazgatója, a hadügyminisztérium csoportfőnökei, vagy a felsoroltak által megbízott magasabbrangu (sic!) tisztek" tartoztak.

A szerzőket tiszteletdíj illette meg, amely a „…többi magyar tudományos folyóirat tiszteletdíjával összehangzó" volt, de különbséget kellett tenni az önálló dolgozatok, a fordítások és a könyvismertetések között. Utóbbi kettő tiszteletdíja az önálló dolgozat tiszteletdíjának legfeljebb a fele lehetett.

S hogy vajon mi befolyásol bennünket 2011-ben abban, hogy nem tekintjük a Magyar Honvédség jelenlegi központi folyóirata, a Honvédségi Szemle jogelődjének a Ludovica Academia Közlönyét, a Magyar Katonai Közlönyt, a Magyar Marsot, a Magyar Katonai Szemlét? Szerintem csak a hiányos ismeret. Ha napjainkban teljességében vállaljuk katonai múltunkat (is) – annak minden szerethető és feledendő részletével együtt –, akkor tegyük azt a magyar katonai sajtóval is! Ne szégyelljük eleinket, Pilch Jenőt, Szelestey Lászlót, olysói Gabányi Jánost, Markó Árpádot, Erdélyi Gyulát, Berkó Istvánt, azokat, akiknek áldozatos munkája nélkül nem lett volna, nem lenne tudományos igényű magyar katonai szaksajtó, mert annak lennie kell(ene) a XXI. században is! Írva is, nyomtatva is, online is!

FELHASZNÁLT IRODALOM:

A magyar sajtó története I. 1705 –1848. Főszerkesztő: Szabolcsi Miklós. Budapest, 1979. Akadémiai Kiadó.

A magyar sajtó története II/1. 1848–1867. Főszerkesztő: Szabolcsi Miklós. Budapest, 1985. Akadémiai Kiadó.

A magyar sajtó története II/2. 1867–1892. Főszerkesztő: Szabolcsi Miklós. Budapest, 1985. Akadémiai Kiadó.

A magyar kir. Ludovika Akadémia története. Szerkesztette: Dezséri Bachó László. Budapest, 1930. Ludovika Akadémia kiadása (Stádium Sajtóvállalat Rt.)

1000 év törvényei. http://www.1000ev.hu

Hadtörténelem 1921. 1. szám.

Ludovica Academia Közlönye 1873. 1. szám.

Magyar Katonai Közlöny 1908. 1. szám, 1920. 1. szám

Magyar Katonai Szemle 1931. 1. szám, 1944. 10. szám.

Magyar Mars 1920. 1. és 2. szám.

Dr. Varga Attila alezredes:

ROE-KÉZIKÖNYV MAGYARUL, AZ USNWC HONLAPJÁN

Többnemzeti katonai műveletben már részt vett személyek számára jól ismert tény, hogy a *művelet-végrehajtási szabályok* (angolul: Rules of Engagement – ROE) valódi mibenlétéről a katonák nemzetenként eltérő információkkal rendelkeznek. Azon országok katonái számára, amelyek rendelkeznek saját nemzeti ROE-doktrínával, a művelet-végrehajtási szabályok kidolgozása és alkalmazása teljesen magától értetődő feladat. Más nemzetek katonái esetleg hallottak vagy olvastak e rendelkezések létezéséről, de a szabályozás tárgykörét illetően bizony hiányos a tudásuk. Mindez abból is következik, hogy az ide tartozó szabályok megismerésének komoly információvédelmi akadályai vannak (a misszió-specifikus művelet-végrehajtási szabályok érthető okokból minősített információnak számítanak), ugyanakkor – megfelelő tapasztalatok hiányában – az egyébként megismerhető szabályok megértése is sok esetben gondot okoz. Jóllehet mindenki számára nyilvánvaló, hogy a szabályok nem ismerete nem mentesít a felelősségre vonás alól, a ROE-szabályok megszegése mégsem jár feltétlenül büntetőjogi vagy fegyelmi szankciókkal: a felelősség kérdése elsősorban attól függ, hogy az adott nemzet belső szabályai milyen jogi karakterrel (kötelező erővel) ruházzák fel a művelet-végrehajtási szabályokat. Nem vonható kétségbe ugyanakkor, hogy a műveletre vonatkozó szabályok be nem tartása magának a műveletnek a jogszerűségét teszi kétségessé, ily módon veszélyezteti a misszió széles körű társadalmi megítélését, politikai – és akár anyagi – támogatottságát.

A művelet-végrehajtási szabályokkal kapcsolatos információk hiánya azonban a szabályok kötelező erejétől függetlenül is sok veszélyt rejt magában. A szövetséges (koalíciós) műveletekben részt vevő országok fegyveres erőire vonatkozó eltérő nemzeti szabályok alkalmazása könnyen azt eredményezheti, hogy az együttműködő partnerek azonos szituációkra, saját nemzeti rendelkezéseik miatt, eltérően reagálnak. A többnemzeti műveletet irányító parancsnok szándékainak megfelelő, egységes feladat-végrehajtás tehát megköveteli a nemzeti szabályok közötti különbségek lehető legkisebbre csökkentését, az összhang minél magasabb fokú megteremtését. Ezt a célt szolgálják az adott misszióra kiadott művelet-végrehajtási szabályok, amelyek révén a többnemzeti erők parancsnoka – a felsőbb szintű politikai irányítótestület döntésében rögzített keretek között maradva, figyelembe véve a műveleti körülményeket is – rögzíti azokat a feltételeket és korlátokat, amelyek között a fegyveres erő alkalmazható. A többnemzeti műveletben részt vevő nemzeti alakulatoktól elvárt, hogy e koalíciós rendelkezéseket a lehető legteljesebb mértékben betartsák és a végrehajtást nehezítő vagy esetleg kizáró nemzeti korlátozásokat (fenntartásokat) a lehető legkisebb szintre szorítsák.

Az egy cél érdekében történő, összehangolt feladat-végrehajtáshoz tehát nélkülözhetetlen a művelet-végrehajtási szabályok, illetve az azok alkalmazását elősegítő főbb elvek megismerése. Úgy is fogalmazhatunk, hogy minden katonának szükséges, de közülük is elsősorban a többnemzeti műveletben részt vevőknek elemi érdekük, hogy a művelet-végrehajtási szabályokkal kapcsolatos legfontosabb ismereteket megszerezzék. Kézenfekvőnek tűnik, hogy a vonatkozó szabályok megismerési szintjét beosztáshoz, rendfokozathoz, esetleg konkrét feladat-végrehajtáshoz kell igazítani, de – minthogy a konkrét szabályok mögött meghúzódó vezérlő elvek többnyire azonosak – az általános missziós felkészítés keretében mindenképpen helyet kell biztosítani olyan kiképzési foglalkozás(ok)nak, amely(ek) révén a művelet-végrehajtási szabályok rendszere megérthető. Mindehhez értelemszerűen olyan oktatási segédanyagok is szükségesek, amelyek nem tartalmaznak minősített információt, ily módon szabadon felhasználhatók.

A Humanitárius Jog Nemzetközi Intézete

A MŰVELET-VÉGREHAJTÁSI SZABÁLYOK KÉZIKÖNYVE

Kidolgozó csoport

Alan Cole alezredes
Egyesült Királyság Haditengerészete

Phillip Drew őrnagy
Kanadai Fegyveres Erők

Rob McLaughlin ezredes
Ausztrália Haditengerészete

Prof. Dennis Mandsager
nyugállományú ezredes
JAGC, Amerikai Egyesült Államok Haditengerészete
U.S. Naval War College
Szerkesztő, projekt koordinátor

Sanremo, 2009. november

Jelen Kézikönyvben foglaltak nem feltétlenül tükrözik a Humanitárius Jog Nemzetközi Intézete, vagy a kidolgozó csoport bármely tagja kormányának hivatalos álláspontját.

Ezen felkészülést elősegítendő – érzékelve a ROE értelmezésével kapcsolatban egyidejűleg jelen levő különböző nemzeti álláspontokat a többnemzeti műveletek végrehajtása során, valamint tapasztalva a művelet-végrehajtási szabályokra vonatkozó ismeretek nemzetenként eltérő szintjét, továbbá az egyre nagyobb igényt a művelet-végrehajtási szabályok megértésére és gyakorlására – *Dennis Mandsager* professzor, az amerikai Haditengerészeti Főiskola (U.S. Naval War College) oktatója, egy nemzetközi szakértőkből álló csoport felállítását kezdeményezte annak érdekében, hogy az kidolgozzon egy olyan kézikönyvet, amelyet bármely nemzet felhasználhat a ROE-tréningek, de akár valós műveletek előkészítése és végrehajtása során.

A szerzők a kiadványt olyan – bármely nemzet vagy nemzetek bármely csoportja által biztonsági fenntartásokra vagy korlátozásokra hivatkozás nélkül felhasználható – munkaeszköznek szánták, amelynek nem célja semelyik kormány vagy nemzetközi szervezet hivatalos véleményének vagy álláspontjának bemutatása. Célja csupán az, hogy iránymutatást adjon a művelet-végrehajtási szabályok általánosan elfogadott és széles körben elterjedt koncepciójában való eligazodáshoz, elősegítse a kölcsönös megértést, ezáltal megkönnyítse és megerősítse a nemzetközi együttműködést. A kidolgozó csapat ugyanakkor – Mandsager professzor szerint – komoly kihívás előtt állt, hiszen sokan kétségbe vonták egy olyan művelet-végrehajtási szabályrendszer kialakíthatóságát, amely elfogadható a nemzetközi közösség számára. Mindez abból adódik, hogy az egyes országoknak különböző nemzetközi szerződéses kötelezettségeik vannak, másféleképpen közelítik meg a nemzetközi jogot, másként látják a politikai kérdéseket, és eltérően értelmezik a parancsnokok hatáskörét és felelősségét.

Az IIHL által 2010 szeptemberében rendezett ROE Workshop résztvevői

Az amerikai, brit, kanadai és ausztrál szakértőkből álló kidolgozó csoport által több mint három évig készített kézikönyvet ugyanakkor a világ számos országának jeles szakértői véleményezték.

Megszerezve a San Remó-i Humanitárius Jog Nemzetközi Intézete (IIHL) támogatását, a tervezetet több IIHL által szervezett fórum (workshop) is megvitatta, emellett számos nemzetközi gyakorlaton és tanfolyamon tesztelték, így – a kézikönyv bevezetője szerint – „megjeleníti a Föld valamennyi országának legjobb gyakorlatát". A kézikönyv egyedülállónak tekinthető abban a tekintetben, hogy a művelet-végrehajtási szabályokra vonatkozó rendelkezések mellett számos vonatkozó nyomtatványt is tartalmaz, ide értve a ROE-kártyát, a figyelmeztető üzeneteket és az azokra adandó válaszüzeneteket, és más hasonlókat. A kidolgozó csoport figyelembe vette azt is, hogy sok ország rendelkezik e kérdésekre saját formanyomtatvánnyal, ugyanakkor más országokban nem léteznek ilyenek, vagy a téma iránt érdeklődőknek nincs hozzáférésük ezekhez.

A kézikönyv abból indul ki, hogy – nemzetközi erők esetében – valamennyi nemzet felsőbb hatóságai jóváhagyják a saját fegyveres erőikre vonatkozó művelet-végrehajtási szabályokat, és a többnemzeti műveletben részt vevő valamennyi partnerország meg akar felelni a saját jogi és politikai követelményeinek. Mindebből következően a kézikönyv több – és gyakran egymással összeegyeztethetetlen – lehetőséget kínál a ROE-rendelkezések kialakításához, bemutat számos, meghatározott környezetben vagy feladatra javasolt művelet-végrehajtási szabályt, továbbá azok jóváhagyásának és végrehajtásának eljárásait az egyes fegyvernemek általi, illetve összhaderőnemi vagy többnemzeti műveletek esetében. A szerzők azonban egyértelművé tették, hogy nem tartják feltétlenül szükségesnek azt, hogy a kézikönyvben bemutatott valamennyi rendelkezéssel kapcsolatban széles körű egyetértés alakuljon ki. Ami elengedhetetlen, az a művelet-végrehajtási szabályokkal, különösen az eltérő nemzeti gyakorlattal vagy az esetleges nemzeti korlátozásokkal kapcsolatos információk megosztása a többnemzeti erők parancsnokával.

Tartalma szerint a kézikönyv – a bevezetőt követően – bemutatja az erőalkalmazással kapcsolatos kulcsfontosságú jogi megfontolásokat, az önvédelem koncepcióját, a ROE kidolgozását befolyásoló politikai tényezőket, a kézikönyv által alkalmazott módszert, valamint a ROE-eljárásokat. Az *A melléklet* útmutatást ad a művelet-végrehajtási szabályok megtervezéséhez és kidolgozásához, specifikus iránymutatásokkal szolgál a meghatározott műveleti környezetekben vagy műveleti feladatokhoz szükséges művelet-végrehajtási szabályokra, eligazítást nyújt az ellenséges szándék és – önvédelem esetében – az erőalkalmazás kiterjesztésének megértéséhez, továbbá bemutatja a célpontkiválasztás és a művelet-végrehajtási szabályok közötti kapcsolatot. A *B melléklet* felsorolja a ROE-rendelkezéseket, amelyek a különböző küldetések igényeitől függően választhatók ki. A *C melléklet és függelékei* bemutatnak egy ROE-példát, továbbá más, művelet-végrehajtási szabályokkal kapcsolatos dokumentumokat. Végül, a *D melléklet* tartalmazza a kézikönyvben használt kifejezések definícióját.

A kézikönyv minél szélesebb körben történő bemutatása és alkalmazása érdekében a kidolgozó csoport tagjai bátorították a különböző országok szakértőit, hogy – amennyiben ez a művelet-végrehajtási szabályokra vonatkozó ismeretanyag terjesztését elősegíti – kezdeményezzék a kézikönyv nemzeti nyelvre fordítását. Megszerezve mind a kidolgozó csoport, mind pedig a kézikönyvet megjelentető IIHL engedélyét, a HM Jogi Főosztályának két munkatársa, dr. Varga Attila alezredes, osztályvezető-helyettes és dr. Almási Ferenc nyugállományú alezredes elkészítette az angol nyelvű Rules of Engagement Handbook magyar fordítását. A magyar nyelvű változat („A művelet-végrehajtási szabályok kézikönyve") 2011 márciusa óta elérhető a USNWC honlapján (www.usnwc.edu/getattachment/60eba3d1-b475-4820-a15d-fae3f5563da4/Rules-of-Engagement-Handbook---(Hungarian)), ahonnan az érdeklődők, az eredeti angol, továbbá a szintén fordításként megjelent arab, francia és spanyol nyelvű változatokkal együtt, szabadon letölthetik.

A fordítók bíznak abban, hogy a ROE-kézikönyv magyar nyelvű változata elősegíti azt, hogy a művelet-végrehajtási szabályokra vonatkozó legfontosabb tudnivalók a magyar katonák műveleti felkészítésének szerves részévé váljanak. Nyilvánvaló azonban, hogy a legfontosabb ismeretek megszerzésén túl a művelet-végrehajtási szabályok készség szintjén történő alkalmazása csak úgy érhető el, ha a célfelkészítés során a katonák megfelelően előkészített, a műveleti körülményeket valósághűen tükröző szituációs gyakorlatok végrehajtása révén tesztelhetik elméleti tudásukat. Ilyen ROE-helyzetgyakorlatok során ugyanis nemcsak a többnemzeti művelet-végrehajtási szabályok körüli értelmezési nehézségek kerülnek felszínre, hanem az oktatók a többnemzeti ROE végrehajtását megnehezítő, esetleg kizáró nemzeti szabályokra (fenntartásokra) is felhívhatják a figyelmet. Mindez hozzásegíti katonáinkat ahhoz, hogy továbbra is eredményesen, a nemzetközi közösség elismerése mellett vegyenek részt többnemzeti műveletekben.

ROE-kézikönyv
– magyarul

www.usnwc.edu/
getattachment/60eba3d1-b475-
4820-a15d-fae3f5563da4/Rules-of-
Engagement-Handbook---(Hungarian)

A ZRÍNYI MÉDIA KÖNYVAJÁNLATA

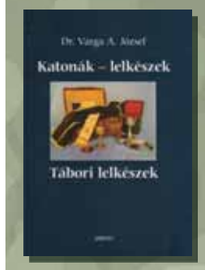

Dr. Varga A. József: Katonák – lelkészek
Tábori lelkészek
Ár: 2990 Ft, keménytáblás, 334 oldal, B/5-ös formátum

M. Szabó Miklós: Szupertitkos alakulat – *Az MN 1480 hadműveleti-harcászati rakétadandár története (1963–1991)*
Ár: 2990 Ft, keménykötés, 136 oldal

Sallay Gergely Pál: Mindent a hazáért! – Első világháborús osztrák–magyar katonai alakulat- és emlékjelvények
Ár: 4500 Ft, keménykötés, 182 oldal

Babos László – Papp Tamás: A modern kor háborúi és csatái
Ár: 3500 Ft, keménykötés, 288 oldal

HM Zrínyi Nonprofit Kft.–
Zrínyi Kiadó
1087 Bp., Kerepesi út 29/B
A kiadóban kedvezménnyel vásárolhat munkanapokon 8-15.30-ig
Romándi Cintia mobil: 06-30 633-0619, tel.: 459-5319 Fax/Tel: 459-5383
E-mail: cinti@armedia.hu
Győr Edina mobil: 06-30 578-1048, tel.: 459-5373
E-mail: gyoredina@armedia.hu

NATO-SZINTŰ KONFERENCIA ÉS EGÉSZSÉGÜGYI BEMUTATÓ MAGYARORSZÁGON

Beszélgetés dr. Németh András orvos dandártábornokkal

Kétezer-tizenegy júniusában Budapest ad otthont a NATO Egészségügyi Szolgálatfőnökök Tanácsa (COMEDS) 35. plenáris ülésének. A június 6-án kezdődő konferencia keretében egyedülálló szakmai napot tartanak, amely során magas színvonalú szakmai tartalmat nyújtó, többnemzeti egészségügyi bemutatót tekintenek meg a katona-egészségügyi szakemberek. A plenáris ülés alkalmat ad Magyarország, illetve a Magyar Honvédség bemutatkozására, hiszen számos magas rangú külföldi résztvevő érkezik hazánkba, emellett szakmai tartalmával jól illeszkedik az Európai Unió soros elnökségével kapcsolatos rendezvénysorozathoz is. A konferencia szervezőbizottságának vezetőjét, dr. Németh András orvos dandártábornokot, a Honvéd Vezérkar megbízott egészségügyi csoportfőnökét, egyben a MH Dr. Radó György Honvéd Egészségügyi Központ parancsnokát kérdeztük a tanácskozás és az egészségügyi bemutató részleteiről.

– Dandártábornok úr, mit lehet/kell tudni a NATO Egészségügyi Szolgálatfőnökök Tanácsáról?

– A COMEDS története a hidegháború végére nyúlik vissza. Abban az időszakban az egészségügyi biztosítás szigorúan nemzeti felelősség volt, éppen ezért a NATO-n belül nem fogalmazódott meg jelentős igény arra, hogy egy szövetségi szintű egészségügyi szervezetet hozzanak létre. A hidegháború után azonban a NATO a békefenntartó és válságreagáló műveletekre helyezte a hangsúlyt. A feladat újdonságát a műveletek jellege adta, minden résztvevőtől egyre fokozódó mértékben többnemzeti, összhaderőnemi alkalmazásra felkészített erők bevetését követelte meg. A változás új igényt támasztott a szövetség elé, erre válaszul jött létre 1983 októberében a NATO Egészségügyi Szolgálatfőnökök Tanácsa. A COMEDS a NATO legmagasabb szintű egészségügyi testülete. Elnökét háróméves időtartamra választják, jelenleg a Holland Fegyveres Erők egészségügyi főnöke tölti be ezt a posztot. A testület évente kétszer ülésezik, tavasszal és őszszel. Az őszi plenáris ülést rendszeresen Brüsszelben, a NATO Főparancsnokságán rendezik, a tavaszi ülésnek pedig általában valamelyik tagállam ad otthont, egyéni felajánlást követően.

– Mit jelent Magyarország számára, hogy egy ilyen rangos tanácskozás házigazdája lehet?

– 2001-ben a Magyar Honvédség Egészségügyi Szolgálatfőnöksége már rendezett plenáris ülést Budapesten. Annak tudatában, hogy a nemzetek „sorban állnak” a rendezés jogáért, nagy eredménynek számít, hogy tíz év után ismét Magyarországot érte ez a megtiszteltetés. A háttérben az MH honvéd-egészségügyi szolgálatának itthon, de főként külföldön, a NATO részvételével zajló műveletekben történő aktív, magas színvonalú részvételének szövetségeseink által többször, magas szintű szakmai és általános katonai fórumokon is elismert ténye mellett, a NATO Katona-egészségügyi Kiválósági Központ létrehozása, sikeres működése is áll. Büszkék vagyunk arra, hogy ez a szövetségi szintű munkát végző katona-egészségügyi intézmény országhatárainkon belül jött létre 2008-ban.

– Térjünk vissza a COMEDS-konferencia részleteire: közel harminc nemzet magas rangú katona-egészségügyi elöljárója érkezik hozzánk; a kísérőkkel, hozzátartozókkal együtt csaknem 100 főt látunk vendégül.

– Az idei COMEDS részben szakít a hagyományokkal. A konferencia részeként egy olyan szakmai napot is terveztünk ugyanis, amely a résztvevők körét, a bemutatandó képességek spektrumát tekintve unikális. A NATO részvételével zajló békefenntartó és válságreagáló műveletek során az elmúlt 5-10 év tapasztalatai alapján egyre inkább a szövetséges nemzetek együttes alkalmazására kerül sor, a műveleti területeken összhaderőnemi jellegű irányítás mellett. A szövetséges erők alkalmazása keretében az egészségügyi biztosítást is egyre inkább a többnemzeti, együttes alkalmazás jellemzi. A konferencia tartalmas programjában „Green day” fedőnévvel szakmai napot rendezünk, ennek fő programját jelenti a „Vigorous Warrior 2011” fedőnevű, többnemzeti egészségügyi bemutató megtekintése. A bemutatót a „Dinamikus Együttműködés 2011” részeként hajtjuk végre úgy, hogy abban a Magyar Honvédség egészségügyi szolgálatának és hazai együttműködő alakulatainak kijelölt erői mellett a NATO Katona-egészségügyi Kiválósági Központ működéséhez alapvetően, közvetlenül hozzájáruló szövetséges nemzetek kijelölt erői is részt vesznek.

– Mi a célja a többnemzeti egészségügyi bemutatónak?

– Reményeink szerint, az egészségügyi bemutató túlmutat az egyes nemzetek képességeinek megjelenítésén; sokkal inkább a részt vevő nemzetek egészségügyi szolgálatai közötti magas szintű kooperáció lehetőségét, a NATO fokozott lendülettel egységesülő egészségügyi ellátórendszerének egyes kulcsfontosságú szintjeit, az egyre magasabb színvonalon megvalósuló szakirányú interoperabilitást hivatott demonstrálni. A magas intenzitású műveletek esetén fokozottan, de az alacsonyabb intenzitású műveletek során is egyértelműen nélkülözhetetlennek bizonyul a jól működő katona-egészségügyi ellátórendszer. A fenti indíttatásból – összhangban a keretet adó gyakorlat tematikájával – a védelmi harc során keletkezett harctéri sérültek ellátásának lehetőségeit, a harctéri és hátországi egészségügyi ellátás elemeinek, szintjeinek alkalmazását, a szövetséges erőkkel történő együttműködés lehetőségeit szándékozunk bemutatni.

– Milyen konkrét katona-egészségügyi tevékenységgel találkoznak a szakmai nap résztvevői?

– A gyakorlatot meglátogató vendégek a sérültek, betegek helyszíni ellátásától a legmagasabb szintű hátországi, intézeti ellátásig a katona-egészségügyi lépcsők működésébe kaphatnak betekintést. Megtekinthető lesz az ön- és kölcsönös segítségnyújtás, a harctéri segélynyújtó katonák tevékenysége (Combat Life Saver), a ROLE–1 szintű egészségügyi ellátóhely tevékenysége, a ROLE–2LM szintű egészségügyi ellátóhely működése, a ROLE–(3) 4 szintű egészségügyi ellátóhely tevékenysége, a szárazföldi egészségügyi kiürítő eszközök alkalmazása, a forgószárnyas légi egészségügyi kiürítő eszközök alkalmazása, az Egészségügyi Koordinációs Részleg tevékenysége. A COMEDS konferenciák történetében első alkalommal mutatjuk be ilyen módon a NATO szövetségi egészségügyi ellátórendszerét. A bemutató remélt sikeréhez nélkülözhetetlen keretet, hazai támogatást a gyakorlatra kijelölt erői, vezetési szintjei útján a Magyar Honvédség nyújtja, így megfelelő lehetőséget biztosít a NATO katona-egészségügyi rendszerének, valamint annak aktív tagjaként a Magyar Köztársaság egységes honvéd-egészségügyi szolgálatának hazai és nemzetközi közönség előtti bemutatkozására is. Különleges, európai színvonalú klinikai és szakmai hátteret biztosít a rendezvény számára a Honvédkórház – Állami Egészségügyi Központ, valamint az MH csapat-egészségügyi szolgálat felkészült, sokéves katona-egészségügyi és missziós tapasztalatokkal rendelkező vezető szakmai állománya.

Dr. Lengyel Attila orvos ezredes – Szabó Csaba

A ZRÍNYI MÉDIA KÖNYVAJÁNLATA

Sallay Gergely Pál:
Mindent a hazáért!
Első világháborús osztrák–magyar katonai alakulat- és emlékjelvények
Ár: 4500 Ft, keménykötés, 182 oldal

Dr. Varga A. József:
Katonák – lelkészek
Tábori lelkészek
Ár: 2990 Ft, keménytáblás, 334 oldal, B/5-ös formátum

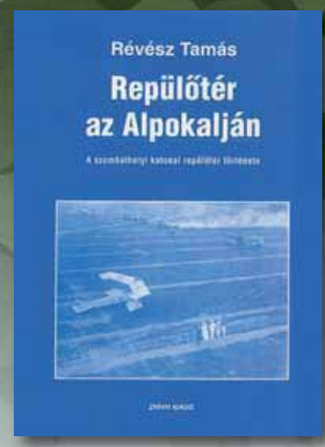

M. Szabó Miklós:
Szupertitkos alakulat
Az MN 1480 hadműveleti-harcászati rakétadandár története (1963–1991)
Ár: 2990 Ft, keménykötés, 136 oldal

Révész Tamás:
Repülőtér az Alpokalján
A szombathelyi katonai repülőtér története
Ár: 3500 Ft, keménytáblás, 206 oldal, B/5-ös formátum

Babos László – Papp Tamás:
A modern kor háborúi és csatái
Ár: 3500 Ft, keménykötés, 288 oldal

Zrínyi Média
HM Kommunikációs Kft.

1087 Budapest, Kerepesi út 29/B
A kiadóban könyveink teljes választéka megvásárolható munkanapokon 8-15.30-ig
Győr Edina mobil: 06-30 578-1048, **tel.:** 459-5373
E-mail: gyoredina@armedia.hu
Romándi Cintia mobil: 06-30 633-0619, **tel.:** 459-5319
e-mail: cinti@armedia.hu

Honvédségi Szemle